Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://romanulivania.ro/ mon 1933-1947

MIRCEA ELIADE

268697
130.

INTOARCEREA DIN RAI

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

MIRCEA ELIADE

INTOARCEREA DIN RAI

ROMAN

BIBL. UNIV. CLUJ
0714 - 17. IV. 1934
EXEMPLAR LEGAL

EDITURA „NAȚIONALA CIORNEI" S.A.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933_1947

268697

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

PARTEA I-a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

I

Când a auzit uşa dela baie închizându-se, Pavel sări din pat şi răsuflă adânc, liber, ca şi cum s'ar fi temut până atunci să respire în voie. De aproape zece minute se preface că doarme, acoperindu-şi faţa cu braţul şi respirând lent, ritmat, ferindu-se să atragă atenţia femeii. Cum a simţit că se coboară din pat, inima începu să-i bată: va putea rămâne câteva minute singur? In după amiezele acestea de dragoste, dorea şi aştepta singurătatea cu o nelinişte bolnăvicioasă; un minut de libertate i se părea nepreţuită fericire; încerca atunci să se regăsească, vă viseze. Nu ştia ce să facă mai întâi; să se întindă grotesc, copilăreşte, să-şi rezeme picioarele de părete visând în voie, să privească prin perdeluţele albe în stradă, şi dincolo, în casa cu ziduri înalte. Minutele acestea nu se asemănau cu nici o altă singurătate; erau parcă o oază într'un deşert de pasiune, de plăcută oboseală şi inutilă ardere. Avea, altădată, ceasuri şi nopţi întregi de libertate, era atunci singur şi putea face orice; dar singurătatea aceia adesea îl deprima, îl chinuia cu golurile ei, era o libertate de care nu-şi dădea seama, pe care nu o putea preţui. Adevărată libertate i se părea numai minutele pe care le putea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

smulge tovărăşiei iubitei, sau a prietenilor; să poată fugi de lângă ei, chiar numai pentru câteva clipe, să rămâie singur, fără nici o prezenţă în jurul lui, să nu mai simtă dragostea, să nu mai simtă nici o mână întinsă spre el, nici o răsuflare nutrită din răsuflarea lui.

Se apropie de fereastră şi ridică încet faldul perdelei. Işi reazămă cotul de zid iar cu mâna cealaltă apucă mânerul ferestrii; îl răsuceşte încet, cu voluptate, parcă s'ar fi jucat la poarta unei închisori. Ce simplu ar fi să plec, aşa deodată, fără rămas bun. O uşă care se închide, gangul — şi apoi strada fără paznic, fără iubire, pe care poţi alerga oriunde, te poţi opri oricând. Gândul că ar putea fugi de lângă ea, chiar numai pentru câteva clipe, îi comunică o emoţie iritantă, neliniştită, care îi place totuşi, cu ispitirile ei exilirante, cu neprevăzutul ei. Dar e în pijama, şi Una se va întoarce din clipă în clipă. Şi apoi, plecările acestea nu rezolvă nimic (era o îndoială care apărea automat de câte ori se gândea la fugă). Nu înseamnă nimic să fugi, înainte de a uita. Dacă ai putea fugi fără să iei cu tine atâtea resturi care te vor aduce înapoi; de pildă, să poţi fugi fără remuşcări. Puţin să-ţi pese de ce laşi în urma ta, să fii un soi de Don Juan, un ticălos; fără îndoială că orice bărbat care vrea să facă ceva în viaţă trebuie să fie un ticălos. Unul pentru care să nu existe dramele altora, suferinţele celor pe care se întâmpla să-i iubeşti...

Se lipeşte aproape de fereastră, cu întreg trupul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Perdelele le ţine depărtate cu amândouă braţele. Stă înfipt acolo în lumină, oarecum ostil, încercând să-şi lege gândul de ceva înainte de a fi trecut minutele de singurătate. Una se poate oricând întoarce în odaie. Dacă se îmbracă, va întârzia poate mai mult; dar nu se duce nicăeri în după amiaza aceasta, nu se va îmbrăca. Işi aminteşte acest amănunt aproape cu tristeţe. Şi totuşi o iubesc. Fără îndoială că o iubesc. Poate tocmai de aceia aşi dori să fiu cât mai departe de ea în ceasul acesta. Şi dacă m'ar întreba deodată „Ce vrei Paul?" — n'aş şti ce să-i răspund. Nu pot fără ea, nu vreau nici cu ea. Trebuie să rămân singur, ca să ştiu ce vreau; chiar dacă aşi voi să-mi petrec restul zilelor numai şi numai printre oameni, tot trebuie să rămân o clipă singur şi să hotărăsc asta... Ciudat, mie mi se pare că oamenii fug de fericire, nu o caută. De câte ori întâlnesc fericirea, fug de ea sau o ratează, fac orice din ea numai să se transforme în altceva... La urma urmelor, puţin mă interesează fericirea. Mă sufoc acum, asta ştiu — dar nu ştiu de ce. Nu-mi lipseşte nimic. Dacă aşi găsi un motiv să fiu trist...

Intinde mai mult braţele, depărtând perdelele. Strada e liniştită, luminoasă. In grădina din faţă nu s'a întâmplat nimic decând priveşte; nici un câine, nici o servitoare n'a trecut pe aleie. O fi având şi doamna un rendez-vous? Să coboare acum şi să sune la poarta cea mare, să întrebe de doctorul Rozen, aşa, numai ca să se amuze şi să strice rendez-vous-ul doamnei. Ca în liceu, când intra cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

David în toate gangurile şi întreba de un imaginar Dr. Rozen, ca să vadă mutrele dela uşi. Poate oamenii aşteptau pe cineva, poate se temeau de cineva, poate soneria le-a stricat somnul sau le-a dat speranţe... Câtă lume aşteaptă în Bucureşti, şi ce aşteaptă? Dav creiase o întreagă teorie despre aşteptarea aceasta. Să-l văd pe Dav sau să nu-l văd? Simte că e plictisit deodată; gândul acesta, al întâlnirii cu David, l-a ispitit mereu astăzi, de câte ori a rămas singur. Se gândeşte la el de câte ori vrea să nu mai gândească la nimic. Parcă îl îndeamnă ceva către David, astăzi. Şi, totuşi, nu pot să-l văd; pentru întâia oară când nu mă pot duce la David; ba nu, a mai fost odată, de mult, nu mai ştiu din ce cauză; ca şi acum, dealtfel, exact ca şi acum...

Aude uşa deschizându-se, şi brusc lasă perdelele. Se preface somnoros, se întinde, se freacă la ochi. Una trece pe lângă el şi îl mângâie pe păr, fără să vorbească. Se opreşte apoi în faţa dulapului şi îl deschide. Se îmbracă. In aceiaşi clipă îi fu ruşine de el, de bucuria meschină care îl străbătuse — şi se îndreptă către Una. O îmbrăţişă, silindu-se să fie cât mai firesc (dar pentrucă nu mai ştia de mult ce este firesc şi ce nu e, îşi compunea o naturaleţă penibilă, cu gesturi prea spontane ca să mai fie reale, cu stângăcii prea conştiente ca să nu atragă atenţia celeilalte).

— Te grăbeşti? (Numai să nu mă silească s'o însoţesc. Pe bulevard, până la Dav acasă, trebuie să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

fie o minune acum; să-ți poți pierde timpul singur, oh, Doamne, singur...)

I-a auzit răspunsul în clipa când aprindea o țigare. Fumatul îi regiza o serie de mișcări pe care altminteri nu le-ar fi putut face. Chiar o îmbrățișare e mai puțin responsabilă cu o țigare în mână (brațul ținut departe de trupul strâns și în cele din urmă liberându-te cu un zâmbet: „Stai să nu te frig, dragă"). Vasăzică e liber, două ceasuri mai devreme decât s'ar fi așteptat. Nu se bucură prea mult. Indată ce este sigur că i s'a dat ceva, parcă dorește mai puțin acel lucru; i se pare natural că îl are. Incepe chiar să-l irite indiferența aceasta, și poate i-ar place altceva, i-ar place să nu fie lăsat singur, ca să-și poată iubi atunci singurătatea, să-și promită voluptăți adânci în ceasurile de meditație care vor veni și care niciodată nu se realizează. Cunoaște de mult chinul acestor bucurii cari mor în clipa descoperirii lor, vacuitatea în care se trezește atunci când aștepta să aibă întradevăr ceva de făcut, să gândească, să lucreze; cunoaște de mult indiferența aceasta la tot și la orice. Aproape că s'a învățat să le considere fibre din sufletul său, fluctuațiile acestea, vacuum fără rost și fără continuitate.

Se îmbracă fumând, și fumul îl înghite acru, usturător, de data aceasta. O prea mică neplăcere, desigur, dar care îi face bine, căci îi complectează deplin toropeala. Privește la răstimpuri trupul de alături; parcă l-ar ispiti din nou, așa cum vede cen-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1933-1947

tura şi bucata goala din coapse. Dar se pleacă să-şi încalţe pantofii; e mai bine, e mult mai bine să nu mai întârziez. S'au dus de mult zilele de nebunie, când ne desbrăcam de trei patru ori înainte de a pleca, şi ne opream câteodată în uşă. Cum o prindeam cu mâna pe clanţă, sărutându-mă, şi o dezbrăcam acolo, lipită de zid, şi o purtam îndărăt spre pat. O iubeam mai puţin atunci, mult mai puţin.

Nu se gândeşte niciodată la începutul dragostei, nici nu-şi poate aduce aminte episoade decât dacă l-ar întreba Una, şi şi-ar fixa amândoi memoria, şi-ar controla reminiscenţele. Dar timpul acela are un parfum şi un gust al lui propriu, pe care îl poate evoca oricând, fără să facă vreun efort; timp pe care îl recunoaşte spontan dintr'o altă mie de timpuri. „Asta e din săptămâna când am cunoscut pe Una"; „asta e din luna când dormeam la ea, în Str. Izvor". Vedea câteodată un crâmpei de cer, şi numaidecât simţea timpul din epoca cea mai turburată a dragostei lui cu Una. Toate amănuntele pasiunii acesteia feroce, toate fazele ei, cu descoperirile, suferinţele şi înseninările (totdeauna crezute finale) — le uitase în bună parte, sau zăceau atât de bine ascunse încât numai prezenţa Unei, sau vreun şoc, sau cine ştie ce atentă aducere aminte, le-ar fi putut evoca. Dar timpul în care se realizase şi se consumase dragostea lor, căpătase ceva insesizabil — o culoare, o muzică, un gust propriu — şi putea fi recunoscut oriunde. Erau ceasuri din zi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

când îşi putea spune perfect: „Acum sunt cu Una, în săptămâna noastră de miere". Şi lumina soarelui, şi sgomotul clipei, şi odihna sufletului — toate erau altfel pe atunci.

Nu îşi aduce deloc aminte de începuturile pasiunii, aşa cum priveşte pe Una, cu coapsa ei goală; câteva gânduri, gustul timpului deatunci, Februarie. Dar gustul acela de o clipă cuprinde întreaga istorie a lui şi a Unei. S'ar putea cufunda în prezenţa aceia, ar putea-o păstra ceasuri întregi, ar putea-o desfăşura într'un film magnific, — scenă după scenă, rană după rană, — ar putea-o evoca şi prelungi. Dar o lasă să lunece pe lângă el fără părere de rău. Este un trecut pe care nu-l poate suporta; a fost prea fericit atunci, prea inconştient; o iubea puţin pe Una, iubea mai mult iubirea, pe care o aşteptase atâţia ani, alături de alte femei. Acum e altfel; acum o iubeşte pe ea, individualizată, desprinsă din prezent, depărtată de ceilalţi oameni, izolată ca într'o cuşcă în pasiunea şi chinul lui. Altfel de dragoste, inutilă şi blestemată. şi îl apasă, îl oboseşte, îl sileşte să mintă — şi pe ea, şi pe el — îl suceşte. Nu mai e drept, a crescut răsucit, îl dor mădularele, îi putrezeşte sângele. S'a desprins prea mult de iubirea dintâi, s'a contopit prea mult cu Una. Parcă ar putrezi... Nu, asta e o simplă imagine, un fel simplu de a exprima stări mult mai turburi, mai nedecise. Dacă i-aşi vorbi odată, aşa cum trebuie să-i vorbesc. Dece n'oi fi eu în stare să exprim ceiace este esenţial în mine?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Alte lucruri, alte stări, pe cari le gândesc numai, şi pe cari le înţeleg văzute din afară — le pot scoate la lumină precise şi subtilizate. Nu ştiu cine mă numea un fin psiholog, sau parcă spunea altfel; ceva cu „fin" în orice caz, ceva subtil. Şi totuşi, lucrurile astea decisive rămân în mine. Nici Dav nu bănuieşte. Iar Una cât e ea de deşteaptă, şi ghiceşte atâtea adâncimi pe care alţi oameni nici nu le bănuesc, chiar ea nu vede ce se petrece, Dumnezeu ştie unde, în sufletul meu, sau în destinul meu de tânăr.

Dacă n'aşi iubi-o atât, dacă nu mi-ar fi teamă că nu are să mă înţeleagă, i-aşi vorbi. O mână pe umăr, cu cealaltă prinzându-i mâna ei, privind'o în ochi, cald, senin, prieteneşte. Una scumpă, hai să încheiem frumos dragostea noastră; să-ţi spun că te-am înşelat, şi nu te-am înşelat din întâmplare, dintr'un capriciu, ci pentrucă iubesc cu adevărat altă femeie, o iubesc tot atât de mult ca şi pe tine, dar altfel Una, altfel. Nu e aşa că n'ai să suferi? Dacă am să-ţi văd o singură lacrimă, n'am să pot face nici un pas spre uşă, n'am să te pot lăsa, Una. Mă înţelegi prea bine, nu se poate să nu mă înţelegi. Ştii că ce-ţi spun eu se poate; nu trăesc un vis urât Una. Ştii ce bagatelă stereotipă e dragostea celorlalţi oameni, ce groase sunt nuanţele lor; s'au învăţat să judece lucrurile acestea gingaşe, îngereşti, cu măsuri prea mari, şi toate fanteziile, şi nuanţele, şi etapele se contopesc într'o singură mare cutie cenuşie. Mă exprim prost, Una, dar tu ştii ce vreau să spun...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Nu ştie nimic. Se îmbracă alături de el fericită, păstrând şi savurând o senzaţie pe care i-o dăruieşte întotdeauna întâlnirile cu Pavel, senzaţia confortabilă a unui trup uscat cu prosoape mari după un duş rece; parcă începe să-şi simtă altfel trupul după ce părăseşte patul şi-şi lipeşte mâinile de sâni, tresărind, chihotind încet, sub duş. Carnea o simte mai elastică, atunci, mai fragedă; ar fi mângâiat-o, adunând în pumni bucuria aceia inimitabilă a pulsurilor tinereşti, gustând până la ameţire din senzaţia stranie a prezenţii trupului; regăseşte atunci conştiinţa că are un trup al ei, viu şi tânăr, nutrit de vigoarea amantului, obosit de el, înseninat de duş. Aproape îl uită pe Pavel, în minutele acestea de rar confort, de plăcută iritare a pielii. Il vede cum se îmbracă posomorât; trupul lui de uriaş blond, faţa aceia aproape pătrată, virilă şi nostalgică în acelaş timp (poate nimeni nu cunoaşte mai bine ca ea profunzimea ochilor negri, cari ascund atâtea şi privesc altfel după fiecare frază spusă, ca şi cum ar urmări cuvintele prin spaţiu, sau, cine ştie, parcă ar vedea ideile cum se depărtează, cum se întunecă şi se micşorează îndată ce vorbeşte) — toate feţele acestui tânăr care nu rămân niciodată aceleaşi le cunoaşte, le iubeşte (profilul lui puţin mongol, luminat de fruntea lată, orgolioasă) — dar acum toate rămân alături de ea, într'un spaţiu pe care îl poate ignora oricând (dacă închide o clipă ochii, îl uită, e departe, e plecat!).

E mai bine aşa, să vorbeşti prostii când te îm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

braci. Să spui o vorbă de haz, o mângâiere în treacăt, şi apoi un gest care să ne amuze pe amândoi — e mult mai bine aşa.

— Să nu mă înşeli la întâlnire, Una! (Poate e ridicol ce spun. Dacă aşi fi ales altă întrebare.“ Te întorci târziu?“. Absurd. Mai bine: „Hai să stăm de vorbă serios, noi amândoi, să ne înţelegem Una!“ E absurd şi aşa).

Fata râde fără zgomot, cu obrazul pitit într'o oglindă cu picior. Se repetă Pavel al meu. Are ceva vulgar în el, câteodată cel puţin; ceva de amant de duzină, un fel de a bagateliza chiar lucrurile cele mai sacre, dar o bagatelă care nu-l prinde.

— Ce stranie e iubirea noastră, Una!

Şi, ca întotdeauna, îi e scârbă de mediocritatea vorbelor pe care le spune. Altceva, altceva: Una scumpă, tu nu simţi ceva ne mai întâlnit şi ne mai întâmplat, ceva nou între noi? Aşa e iubirea, spune? Haide să lămurim amândoi ce se întâmplă cu noi, Una. Numai tu mă poţi ajuta aici. Parcă îmi putrezeşte ceva după ce plec dela tine. Te iubesc urât, fără îndoială că dragostea aceasta urâtă a mea mă îmbolnăveşte. Nu se poate s'o lăsăm aşa, s'o astupăm cu cenuşă. Dece te înşel, dacă te iubesc? De ce n'am curajul să-ţi spun că te înşel? Mi-e teamă de suferinţa ta, Una, şi deacum începe descompunerea. N'ar trebui să mă emoţioneze suferinţa ta...

— Mă iubeşti mult, nu e aşa, Paul? Şi are să crească mereu iubirea noastră, va fi şi mai frumoasă, aşa cum nu o cunosc ceilalţi oameni...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Pauză. Merg amândoi spre uşă. Trebuie să spun şi eu ceva, trebuie; zâmbetul nu e destul. Ceva scurt, sincer; dar cum să fii sincer, cum poate exista un asemenea lucru, sinceritatea?

— Dacă am putea să facem din iubire, dacă aşi putea face din tine, aşa cum mă silesc...

Parcă se vede înălţat pe un soclu, braţul întins spre mulţime, şi discursul lui: tam-tam-tam-ta-ta-ta-tam-tam...

Hotărât, sunt incapabil să spun trei cuvinte ca lumea. Nu mai iubesc, sau am ajuns prea lucid? Dealtfel, eu care n'am fost niciodată în stare să fac o declaraţie de dragoste... Am spus da, şi am spus nu. Atât. Dar, oricum, e penibil, e penibil să te paralizeze bunul simţ...

— Nu mă săruţi?

De ce m-a întrebat? Puteam pleca fără s'o sărut? Nu-mi face nici o plăcere, ştiu asta; un sărut parcă s'ar atinge două obrazuri curate şi umede, atâta tot. Dar m'am obişnuit s'o sărut la plecare, încet, ca să nu-i iau rouge-ul, fără nici o plăcere, fără nici o surpriză, aşa cum te sileşti să bei paharul de apă până la fund după ce ai înghiţit dulceaţa; o operaţie neutră, fără riscuri.

Zâmbeşte şi se pleacă mult spre ea, s'o strângă în braţe cu grije, căci pălăria este prinsă uşor, spre ceafă. Cealaltă sărută mai fierbinte, are gura mai groasă şi dinţii mici se lipesc de buze, de gingii. Şi un parfum mai uman, mai aproape de sex. In clipa când o strânge, vede faţa răsturnată a celei-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

lalte, şi atunci o furie stupidă, îngheţată, îl cuprinde contra femeiei de aici, pe care o iubeşte prea mult ca să se poată despărţi, şi o iubeşte totuşi prea puţin ca să nu caute mereu prezenţa celeilalte, trupul ei, gura, naivitatea ei stupidă mai ales. De câte ori se gândeşte la Ghighi alături de Una, o urăşte pe Una. Poate pentrucă e desgustat prea mult de el, de laşitatea care îl împiedică să aducă totul la lumină, şi atunci se înfurie contra femeiei care l-a împletit într'o viaţă streină lui, cu multă frică, şi umbră, şi minciuni multe. Dacă n'ar fi fost ca aşa cum *este* — aşi fi avut curajul s'o părăsesc când vreau; nu m'aşi fi temut, aşi fost liber. Dar acum s'a modelat după instinctele mele. S'a transformat prea mult într'un cuib al meu; şi sexul, şi inteligenţa, şi căldura ei sunt acum prea mult ale mele, adică aşa cum le-am vroit eu, aşa acum mi se potrivesc numai mie. Dacă n'ar exista Ghighi. Dacă aşi avea curajul să mă destăinui uneia din ele. Poate atunci nu voi rămâne cu Una, cu femeia pe care am creiat-o eu, după tiparul sufletului şi trupului meu, ci cu cea pe care o va alege întâmplarea. Nici un om nu decide în dragoste. Aşa se petrece cu toată viaţa; numai întâmplarea alege, ea adună şi desparte, mai ales în iubire, şi aceasta e tragic, e inuman; că întâmplarea decide mai ales în iubire.

Coboară scările, el cu braţul încolăcindu-i umerii.

— Când te văd Paul?

— Mâine, la patru, sau poate la patru jumătate...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Dece întreabă toate femeile înainte de vreme, şi alungă farmecul? Toate femeile cer, întâlniri, intimitate, tovărăşie cât mai prelungită. Niciodată satisfăcute, nici obosite de tine: Pleci, Paul? de ce pleci aşa de vreme Paul? ce rău e să fii singură, Faust! când te văd, Faust? vino, rămâi, stai, nu pleca, aleargă spre mine, în braţele mele, aproape de mine, cu mine, intră în mine, rămâi în mine, nu te depărta... Cum de nu simt femeile descompunerea? Trupurile prea mult ţinute împreună încep a putrezi, sufletele ce se oglindesc unul într'altul, numai ele, singure, încep să pută a baltă, apă stătută, caldă, neaerisită. Să nu mai circule nimeni între noi, să nu ridicăm privirile în afară, către alţii, să nu auzim nici o răsuflare străină în ritmul răsuflării noastre de toate ceasurile.

— La patru? deabia la patru? cum rămâne Una singură?

Ce dulce e când se roagă aşa. Am să viu mai de vreme, dacă am s'o văd pe Ghighi diseară — dar nu-i promit.

— Zău dragă am atâta treabă mâine... (Cum mă sileşte să mint...)

— Bine, bine, egoistule. Mai mult îţi iubeşti prietenii şi lucrul decât pe Una ta...

Egoist, ce bine spune ea. Poate sunt mai rău, canalie deadreptul, dar nici un om nu ajunge singur canalie. Am să-i spun asta lui David, pentru tratatul lui de etică. Nici un păcătos nu păcătueşte singur, nimeni nu e rău prin propria lui întunecare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Iubirea altora poate ne face mai rău decât credem.

Își strâng mâinile zâmbind cu toată dragostea. Fata îi face semn cu mâna, privindu-l cum pleacă. Ar trebui să mă întorc din drum de mai multe ori, cum făceam la început. Dar e târziu și ea e grăbită. Mai bine așa. Uff...

Strada.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

II

Domnul Dragu semnează recipisa de primire şi priveşte plicul cu atenţie de presbit. Tot dela Marin, din Elveţia. Pe fiecare săptămână două trei scrisori; şi grele, cu pagini multe. Le-o fi cetit Dav pe toate? Dacă ar fi dela o femeie, cel puţin.

Se bucură totuş de scrisoare. Un pretext să intre la el în cameră, poate va putea să-i vorbească. Deschide uşa fără să bată.

— Ai primit o scrisoare, David.

Când vrea să-l mângâie, îi spuse Dav. Dar acum e puţin intimidat, de privirea rece, absentă a băiatului; îi e teamă să nu fi ghicit trucul venirii.

— Mulţumesc.

Nu se grăbi să deschidă plicul. Dela Marin, despre iubirea lui nefericită, despre boala lui; ştiu, ştiu, cum un plămân stă izolat acolo, în coşul pieptului, aproape desprins de viaţa trupului — şi el iubeşte pe Lucy (oare aşa o chiamă?), iubire de atâţia ani, iubire fără speranţă, iubire, iubire. De ce nu se dezmeticesc oamenii? Şi ăsta, şi Pavel, şi doctorul — toţi iubesc, şi-şi muşcă unul altuia coada într'un cerc de foc. Salamandre, care au îndrăgit jăratecul, asta sunt.

— Tot mai vrei să pleci, Dav?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Glasul tatălui îl surprinse, îl îndureră. Ştia că rămăsese acolo, lângă el, bănuia de ce nu pleacă, dar nu se aşteptase la tristeţea şi dezolarea cu care rostise întrebarea. Se simţi deodată azmuţit contra bătrânului. Nu are dreptul să mă emoţioneze, nu are nimeni dreptul să profite de slăbiciunile mele sentimentale. Să-mi vorbească deschis, răspicat şi bărbăteşte, ca un tată — aşa îl asculta. Dar să nu mă emoţioneze, sub nici un motiv nu are dreptul să mă emoţioneze. De ce îl doare dacă plec? De ce mă iubeşte prea mult şi sufere atâta acum când trebuie să plec? Se simte deodată nenorocit, sufocat de legături pe cari nu le-a vrut, obosit de dragoste cari nu l-au interesat niciodată. Şi sentimentul că e nenorocit îl face mai hain, mai brutal; simte nevoia să-şi insulte părintele, să-i spună cruzimi, să exagereze totul, nevoia lui de libertate, furia lui, tot. Se mulţumi să se aşeze la birou, prefăcându-se că îşi aranjează hârtiile.

— Nici o veste nouă cu catedra ta? îl întrebă din nou tatăl, apropiindu-se.

— Nu mă interesează, răspunse fără să ridice ochii din hârtii. (Trebuie să înapoieze pe Sheller lui Focşăneanu. Şi poate aşi mai avea timp să scriu articolul, până la şapte; numai să nu fie prea târziu).

— Din ce ai să trăieşti, atunci?

— Mă priveşte! (Nu, nu, am fost prea brutal, am avut un ton inuman, ridicol şi inuman). Am leafa mea dela ziar, şi din ce mai scriu... (Dacă îi vorbesc frumos, poate pleacă...)

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Corector la ziar, cu două licențe! Alții și-au cumpărat mașină la vârsta ta...

— V-am spus că nu mă interesează ce fac alții. (Când vorbește cu tatăl, folosește pluralul, ca și cum ar avea în față și pe ceilalți, familia). Eu îmi urmez drumul meu, îmi pregătesc viața mea. Mă simt foarte bine așa cum sunt.

Vorbi înfuriat, fără să-și dea seama că minte. Nu se simțea deloc bine. De patru ani de când terminase Universitatea, era chinuit de cele mai sălbatece ambiții. Dar nu înțelesese niciodată ce vrea, nu izbutise să se lămurească ce ar vrea să facă; de fapt nici nu se gândea asupra lucrurilor acestea. Știa că trebuie să facă ceva nemaifăcut, să împlinească ceva care îl așteaptă de sute de ani pe el, să se nască și să-l cucerească, să-l arate lumii. Nu înțelegea nimic alt. Și se mânia de câte ori trebuia să se gândească la lucrurile acestea altfel decât ca la un gest grandios. Intrebările tatălui i se păreau insultătoare.

— Maică-ta iar n'a dormit azi noapte...

Știu, știu, cum se gândește în întunerec — la datorii, la mine, la fete. Poate ar fi trebuit... Dar toate astea sunt prostii sentimentale. Nu moare nimeni fără mine. Eu sufăr, și am să mor ca un câine făcând ce vreau să fac. Atâta; eu singur. Dacă nu m'ar iubi nimeni pe lume, dacă aș fi singur, un orfan, singur...

— ...cealaltă mare și-a luat lumea în cap. Vrei și tu, spune David?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Se apropie de mine. Şi acum trebuie să-i răspund. Trebuie să spun ceva. Haide, un gest de curaj, o vorbă tare, aspră, să-l clatine. Imi înfund degetele în urechi, închid ochii, şi alerg pe scări până jos în stradă. Să nu mai văd pe nimeni a cărui suferinţă mă doare. Asta e: suferinţa lor mută, blândă, resemnată. Parcă m'ar îndemna să-mi schimb viaţa sau cine ştie, să mă însor, să le aduc bani. Feciorul lor licenţiat. Doamne, Doamne, ce laş sunt.

— ...şi-atunci mi-au făcut poprire pe leafă. O pensie de maior, David; cel puţin dacă aşi fi rămas invalid, grijania lor, că se spărgeau toate obuzele în spatele meu.

Acolo să fi fost Dav, şi Pavel, şi toţi copiii ăştia cari schimbă lumea pe hârtie. Pentrucă nu ştiu carte, d'aia mă disprețuieşte Dav. De celelalte, de războiu, nu îşi mai aduce nimeni aminte.

— Eu nu am de unde să vă dau. (Vorbi repede, ridicându-se dela birou, prefăcându-se preocupat, căutând în sertar, închizând o carte şi pregătindu-se de lucru). Când voi avea, dacă voi avea...

— Dar nu-ţi cere nimeni, băiatule. (Roşi puţin, şi parcă ar fi vrut să ridice glasul, să-l facă sec şi poruncitor: Soldat Dragu I. David, băiatule! Dar îi fu teamă să nu-l supere; a stat de vorbă mai omeneşte astăzi, şi dacă totuşi nu a făgăduit că va rămâne, nici nu a precizat hotărât că se va muta Luni sau Marţi, după cum anunţase).

— Ce voiţi atunci dela mine? izbucni, gata să plângă, mişcat el însuşi de durerea lui, fiindu-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

milă de acest David pe care zilele îl macină într'una, risipindu-i liniştea, întunecându-i mintea. (Ce mai pot face eu într'o asemenea casă? cum să creiez eu, cum să mă cultiv eu?)

— Puţină omenie, măi băiatule, doar atâta. N'am crescut cinci copii ca să ne faceţi casa de râs. Aia mare a fugit; tu, vrei să pleci şi tu, ca şi cum ţi-ar fi ruşine de noi. Mă David băiatule, de mine ca de mine, nu te gândi, treci înainte şi fă cum te taie capul. Dar gândeşte-te şi la maică-ta.

Iarăş mama, iarăş sacrificiile ei, munca ei pentru noi. Dar de ce-a făcut toate astea, dacă n'are acum puterea să ne lase în voia Domnului? Dece s'a istovit muncind, de ce ne-a legat prin dragoste, de ce îi datorăm recunoştinţă?

— ...şi tu vrei să-ţi iei lumea în cap, cu o leafă de corector. Nu te dă nimeni afară de aici şi unde ai mâncat douăzeci şi patru de ani, oi mai mânca, slavă Domnului, până ce-oi muri eu, sau până ce ţi-oi face şi tu un rost în lume...

— Dar nu vreau să ajung nimic, v'am spus de atâtea ori. De ce nu mă lăsaţi să trăiesc aşa cum îmi place mie? liber, sărac dar liber...

Asta n'o vor înţelege ei niciodată; că nu eşti dator să ajungi ceva, că nu trebuie să parvii nicăieri, că ceiace importă în primul rând este să fii tu şi să poţi rămâne tu însuţi în orice împrejurare a vieţii. Ce noroc să ai un tată ca Pavel, să-ţi fie părinte Francisc Anicet! Acela să fi fost tatăl meu; puţin să-ţi pese de ce spune lumea, băiete,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

întreabă-ți numai prietenii buni și pe mai marele tău, de vorba lui să te bucuri sau să te căiești. Așa ceva parcă spunea, acolo în Bulevardul Ferdinand, sau poate la țară, la Arvireşti?... A început să fie cam mult deatunci; bietul Pavel.

— Eu sunt a doua generație dela opincă, și am ajuns maior. Ajungeam mai sus, dacă n'aşi fi rămas cinstit şi nu m'ar fi mâncat mărimile, grijania lor de târfe. Dar tu trebuie să treci mai departe, băiatule. Atâta ne-a fost şi nouă dorința: să te vedem departe. Nu corector de noapte, David, tată. Să ajungi cel puțin ca unchiu tău, să intri în politică, sau să ajungi profesor...

Fiul meu, îl vedeți, ăsta e fiul meu, *al meu*, Ioan Bucur Dragu, a doua generație dela opinci. Il vedeți ce mândru e! Il vedeți câtă carte ştie? Are două licențe, cinci licențe, o sută de licențe. E profesor, va fi profesor universitar, va ajunge ministru. Cine e ăsta? Asta e băiatul maiorului Dragu, are să ajungă ministru. Aa, felicitările mele D-le Maior, să vă trăiască, la mai mare. Ce să-i faci, e băiatul meu. Noi l-am crescut, eu şi cu maică-sa. Oameni nevoiaşi, dintr'o pensie de maior l-am ținut la Universitate. Şi cunoaşte patru limbi, şi scrie cărți Domnule şi uite ce mândru e...

— Nu mă interesează nici politica nici catedra, asta v'am spus-o. Dacă am să ajung vreodată un om în țara mea, bine; dacă nu, ce-mi pasă?...

Işi privi fiul aproape fără să-l înțeleagă. Oricât ar fi fost de obişnuit cu ciudățeniile lui David, ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr19...

păsarea aceasta zeflemitoare nu o mai putea înțelege. Își bate joc de noi sau are să înebunească. Are s'o sfârșească rău, ca Eminescu. Munceşte prea mult, scrie şi citeşte mereu, şi-şi arde creerii. Inebuneşte. Şi nici o femeie; băiatul ăsta a rămas cu năravul din liceu, să ştii că d'aia înebuneşte...

— Dar biata maică-ta, dar fetele? Eu mor ca mâine...

Să fugă, să emigreze, într'o țară unde nimeni nu-l va sili să câştige bani nici să-şi ia o slujbă onorabilă. Dacă aşi avea curaj s'o sfârşesc, cu un singur gest s'o sfârşesc fugind. Mizeria cea mai cumplită aşi îndura-o, dar să fiu singur. Să mă chinuie, să mă umilească, să mă ucidă — dar să ştiu că numai eu sufăr, că mama nu sufără, nici fetele, nici bătrânul... Dar n'o să fac nimic. In fiecare zi dela capăt.

— ...şi familia noastră. Unchiu-tău de trei ori a vrut să te bage în Minister.

Acelaş şi acelaş refren.

— V'am spus că... (Dar de ce s'o mai lungesc? Cine să mă înțeleagă?).

Ilie intră cu o tavă cu cafele şi dulceață.

— Duduia Getta v'a rugat să-i dați o carte.

E fericit că s'a întrerupt discuția. Se îndreaptă către bibliotecă şi alege la întâmplare; apoi pune iar cartea la loc în raft.

— Parcă ştiu eu cărțile pe cari le-a citit şi cele pe cari nu le-a citit? De ce nu pofteşte duduia?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— A dat pantofii la cismar. Şi coniţa mare deabia acum a aţipit. Zice că nu are cu ce să vină.

— Bine.

Ii dă două cărţi. Cât or fi costând pingelele? Să se ducă la cizmar şi să vină cu pantofii înveliţi în hârtie: Poftim, Getta. — Vai, Dav. — Lasă, lasă, atâta lucru pot face şi eu pentru tine...—Dav, ce bun eşti tu. — Nu sunt bun Getta, sunt un ticălos, un egoist, asta sunt... Atâta soră am şi eu de vârsta mea, şi de câte ori te-am dus la Cinema?, de câte ori ne-am plimbat împreună la Şosea? Prefer să merg cu Pavel sau cu Emilian. Nu sunt bun Getta... O pereche de pantofi noi, şi stofă de rochie. De când şi-a pierdut postul la Institutul de Statistică, soru-sa nu şi-a mai făcut nici o rochie nouă. Noroc de cele mici că deocamdată le-au îndrăgit mătuşile. Getta, îţi place rochia asta? (pe Calea Victoriei, a văzut într'o seară stofe atârnând din colţurile vitrinei, în falduri, numai mătase), ţi-o cumpăr!... — Vai, Dav, ce bun eşti tu, ce bun... ce bun....

Ii face bine filmul acesta mental, scenele acestea de dragoste şi de generozitate, pe care şi le închipuie tot mai neverosimile, tot mai violente, ca să-şi astâmpere setea lui de caritate, de dărnicie. Işi simte sufletul meschin, se ştie egoist, gândindu-se totdeauna numai la el, la libertatea lui, la viaţa lui interioară, la cărţile pe cari le va scrie. De câte ori se închipuie făcând bine, se înseninează; parcă se simte mai bine, atunci.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr19

— Ți se răcește cafeaua...

— Mulțumesc, uitasem...

David soarbe grăbit; nu își spun nimic. Dacă i-aș vorbi acum? „Mă David, eu știu că tu mă crezi militar prost pe mine, și atâta tot... Dar am și eu experiență; ce știi tu din cărți, eu am învățat din viață, din Viață; Viață".

Discursul se oprește brusc; ar vrea o țigare. Întinde mâna către tabacherea fiului, deschisă pe birou. David aprinde chibritul cu exagerată promptitudine („Mai bine să se termine repede toate acestea. Și am de scris..."). Nu-i mulțumește; n'a mulțumit niciodată fiului. Dacă i-ar vorbi — și trebuie să vorbească acum — va începe astfel: „Mă băiete, de mult voiam să-ți spun că nu sunt nici atât de prost nici atât de ramolit pe cât crezi. La Mărășești..." Adică mai bine nu. Asta n'are s'o înțeleagă el. Când va fi mai mare, un bărbat, atunci are să mă întrebe singur. „Mă băiete, am înțeles și eu că viața..." Dar cum poate vorbi, cum să spună toate lucrurile acelea aflate cu cincisprezece ani în urmă, în tranșee, în faptele lui de care vorbea întraga Moldovă? („Eroul dela cota 307. Fabuloasa aventură a Căpitanului Dragu. Singur, cu două mitraliere, apără un punct stragetic deasupra râpei X. Eroul...). Cât de searbădă i s'a părut viața la întoarcere în București; parcă nu mai era la locul lui. Uitaseră toți frontul; dar el păstra acele cinci luni, se refugia în fiecare seară în nebunia deatunci (când a exploadat obuzul în copacul lângă care se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvana.ro/mdrr/1933-1947

adăpostise Petrescu; şi doar lui Petrescu îi fusese frică dela începutul atacului, şi râdea galben: „mă Dragule, fereşte-te, mă, că ai doi copii... Eu cel puţin sunt de capul meu pe lume..." Şi l-a văzut retezat, capul Maiorului tăiat ca de secure şi privindu-i de sus, cu ochii deschişi, parcă i-ar fi vorbit: „ce fusese asta mă Dragule?"). Nu, nu, există şi altceva pe lume în afară de soldă şi femei. Poate destinul. Mă Davide tată, tu care ai citit atâtea cărţi, aşi vrea odată să-mi spui de ce trăim noi, de ce unii oameni mor şi alţii trăesc?... Ba nu, întrebarea asta n'are rost; altceva vrea să-l întrebe, despre viaţă, despre suflet, moarte. Dar nimeni nu bănuieşte întrebările acestea în mintea lui. Ii e şi ruşine să le mărturisească. Cum a dat Dumnezeu, aşa spun unii. Dar alţii spun că nu există Dumnezeu, că popii sunt nişte excroci. Cum îi e dat omului să trăiască! Cine i-a dat? Dumnezeu... dar aici se încurcă lucrurile. Unii spun că nu există Dumnezeu. David poate ar izbuti să mă lămurească. Să-l întrebe odată serios. Acum câţiva ani, când deabia intrase în Facultate şi studia filozofia, l-a întrebat despre Dumnezeu; dar David şi-a bătut joc de el atunci; i-a dovedit întâi că există, apoi i-a dovedit că nu există. Când a avut dreptate? Teoriile astea filozofice nu le înţelege. Dar moartea a văzut-o în faţă, i-au murit mulţi prieteni pe braţe. Cum de au uitat ceilalţi moartea, cum de au uitat frontul?... Fără nici un rost, ca o adevărată povară i s'a părut la întoarcere familia. Să munceşti o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1945

viață, să te scoli în zori unsprezece luni pe an, să cari din zi până în noapte: şi toate să le înghită o casă, femeia ta, copiii tăi. Şi să nu-ți poți deschide sufletul nimănui. Să nu poți pentru simplul motiv că lucrurile acestea nu pot fi spuse. Nu au nici un rost, par stupide, nici nu pot fi măcar exprimate. Să te întrebi de ce mor oamenii, iar alții trăesc, alături de ei, uitându-i... Morții cu morții, vii cu vii... Sunt cuvinte pe care nu le poate înțelege. Dar nici nu poate întreba pe altcineva. Poate David, fiul lui, David al lor. Cum îl privea crescând. şi cu ce bucurie a renunțat atunci la tutun, la țuica dela prânz, la club — numai să-şi poată ține fiul în liceu, să-l trimeată vara la moşia lui Anicet, cu haine noi şi bani de buzunar. Dar asta n'ar fi însemnat prea mult, toți părinții fac la fel; Dumnezeu ştie de ce-or fi trebuind să facă asta; aşa le-o fi ursit lor, aşa simt ei. Dar de David îl apropia altceva; speranța că într'o zi îi va putea vorbi ca unui prieten, ca unui camarad mai mic; şi va afla dela el ce n'a putut înțelege singur, va vorbi cu el ce nu mai poate vorbi de atâția ani cu maică-sa.

„David băiete", aşa are să-i spună atunci; „Davit băiete, Davide, fiule. Ascultă-mă, răspunde-mi; cum de se întâmplă asta şi asta, cum de e făcută astfel lumea şi de ce mor unii oameni loviți în copaci („ce fuse asta mă Dragule? asta e moartea, mă? dar dece eu şi nu celalt. Pe tine te-o fi apărând Dumnezeu că ai copii, mă căpitan Dragu! pă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

zeşte-te mă, zvârle-te mă la pământ... Unde o fi trupul meu, Dragule?! de ce mor oamenii, mă?...). Şi mai spune-mi Davide, uită-te bine în ochii mei şi răspunde-mi: tu te simţi singur, aşa ca mine? şi nu ţi-e sufletul obosit câteodată, numai câteodată, de o moarte neînţeleasă? Cui să spun eu toate acestea, mă băiete?..."

Dar David — în toate acele ceasuri când venea în odaia lui cu asemenea gânduri — rămânea ursuz şi strein, cu pumnii înfipţi în tâmple, cu ochii pe cartea dinainte. Aşa s'a purtat ani întregi. „Am treabă acum", „Lasă-mă te rog, tată", „Uff!..." (Cartea trântită cu desgust, cu furie obosită — parcă ar fi fost o palmă, lui, Maiorului Dragu. Roşea atunci, deabia păstrându-şi liniştea. Cum s'ar fi ridicat în picioare şi l-ar fi prins de mijloc, şi l-ar fi învăţat cu centironul dragostea părintească. Să-mi faci mie asta, neruşinatule, tatăl tău, care te-am crescut!... Mă Davide, băiatule, ce repede ne uiţi tu mă; dar când vom muri? dar când ne-oi îngropa? nici o floare pe mormânt, mă, praf şi pulbere, nici de ziua numelui meu n'ai să-ţi aminteşti...).

De câţiva ani îşi are discursul gata în cap, un discurs niciodată acelaş, pe care i-l va ţine odată lui David, solemn sau intim, cald sau aspru, după cum se va întâmpla atunci apropierea sufletelor lor. Tot ce a adunat şi tot ce n'a înţeles, îi va spune atunci. Şi altele, multe, dar mai ales asta: „Eu cunosc viaţa mă, o cunosc — dar n'am înţeles'o. N'am în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

țeles nimic, mă Davide. Tu o înțelegi mai bine, oare ai s'o poți înțelege mai bine?..."

Adesea David îl întrista şi îl umilea prin nepăsarea lui față de viață. Inaintarea, cucerirea rangurilor unul după altul — acesta îi rămăsese ca o poruncă ce nu se mai poate discuta, un îndemn care nu mai poate fi pus la îndoială. Dacă viața are vre-un rost, apoi acesta nu poate fi decât ridicarea, măriri cucerite, numele transformat în renume. David Dragu, să-şi ridice oamenii pălăriile din cap auzind numele ăsta. Să spună toți: uite, îl vezi pe ăsta? E băiatul maiorului, cel de a fost o vreme erou... O vreme numai; toate nenorocirile au venit de aici, că a rămas erou prea puțin timp şi apoi au încercat ceilalți să-l întoarcă de unde a plecat, să-l încarcereze iarăş într'un regiment. Să fi putut rămâne toată viața pe front, să i se fi dat şi mai departe prilejul să ajungă erou. Cu ce drept îl lasă să înfrunte morțile şi nebunia, să simtă în el atâtea elanuri şi atâtea puteri— şi apoi îl retrage deodată, îl împiedecă să-şi mai primejduiască viața, îi înterzice să mai ucidă? Ce Dumnezeu, dacă s'a pornit odată războiul şi s'a dat ordin de sus să-şi schimbe oamenii sufletul, să omoare şi să ajungă eroi — cum de se mai pot întoarce lucrurile așa cum au fost la început, cum de mai există pacea?

Şi totuşi pacea există, eroii sunt dezarmați, şi altele, altele multe nemai nădăjduite acolo pe front s'au împlinit. Toate acestea sunt atât de neînțelese. Nu există decât un singur lucru sigur: că omul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mre

trebuie să înainteze, să cucerească poziție după poziție, să se impună în fața celorlalți oameni — să-i silească să-și scoată pălăriile când trece prin fața lor, să facă front de drepți. Se afla odată pe stradă când trecea Nicolaie Iorga, și dintr'o camionetă un grup de cercetași au strigat: „Trăiască marele nostru istoric și apostol al neamului!" A avut atunci revelația unui sens al existenții — nu pentru el, nu se mai gândea de mult la el, ci pentru David. Să ajungi glorie a țării, un nume — să faci din numele familiei o mândrie a neamului. O țară întreagă să tresară la numele de David Dragu, fiul marelui erou, maiorul Ioan Dragu...

Dar tinerilor acestora le lipsește vlaga; nu mai au curajul să ceară, să rupă din dreapta și din stânga, să-și smulgă singuri dreptatea, onorurile, averea. Au alte idei în cap; nu le mai place lupta, nu mai au ambiție. David nu roșește niciodată că e corector de noapte deși are două licențe și scrie atât de bine. Mă băiatule, sărăcia e o rușine, e o boală rușinoasă. Numai prostului i se iartă să fie sărac. Omul deștept și cinstit, dacă rămâne și sărac, să știi că sufere de o boală ascunsă: e impotent, măi Davide. O fi el deștept și iscusit, o fi el cinstit și curat la suflet — dar să știi că îi lipsește bărbăția, Omul ăla e mai mult o muiere. E datorie de bărbat să ajungi bogat rămânând cinstit. Numai proștii cred că bogăția se capătă numai decât prin ticăloșie, prin fraudă și furtișaguri. Nu, Davide, bogăția e dată dela Dumnezeu, e o poruncă — ase-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

menea celeilalte porunci a bărbatului, onorurile...

Işi sting amândoi ţigările în aceiaşi scrumieră.

— Cât o fi ceasul? întrebă David, deschizând mapa pentru scris, oarecum ostil.

— Patru jumătate...

Tatăl i-a răspuns prompt, bucuros că poate rupe tăcerea cu un mic serviciu. Dar de vorbit nu-i mai pot vorbi acum. Are de scris; şi la noapte iar pleacă la tipografie, bietul băiat.

Se ridică de pe scaun şi ia tava cu ceştile de cafea goale. Scutură scrumiera în gura sobei, deschide o jumătate de fereastră — şi porneşte cu tava într'o mână, puţin schiopătând din cauza junghiului reumatic, puţin aplecat din umeri.

Rămas singur, David se repezi la uşă şi o închise cu cheia. Insfârşit, să vedem ce mai putem face acum, în trei ceasuri. Dacă nu scriu articolul până diseară, iar rămân fără ţigări şi fără leu în buzunar... Hârtia albă din faţă, sferturi de coală, tăiate corect, nu-l îmbia deloc. Despre ce să scriu? De câtva timp nu-l mai ispiteşte scrisul, cele câteva pagini umplute de zor, cu fraze la întâmplare, cu argument cotidian. Plănueşte o carte, compusă pe îndelete, în care va concentra tot ce a adunat în note de atâţia ani; despre adevăratele drepturi ale omului. Numai lui Pavel Anicet a îndrăznit să-i citească pagini din cartea asta, care poate nu va apare niciodată, căci nimeni nu se va încumeta s'o publice. De când a murit inginerul Anicet, speranţele lui s'au irosit. Poate numai omul acela, bogat

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cum era pe atunci, ar fi fost bucuros să-i tipărească volumul. Îi făgăduise odată că îl va trimite şi în streinătate împreună cu Pavel. Dar Pavel este acum tot atât de sărac ca şi el, şi face pe secretarul la Baly pentru câteva mii de lei pe lună...

Se apucă de scris cu un oftat. Sunt atâtea lucruri de spus, şi articolul trebuie scris atât de repede. Două sute de lei; tata spune mereu că n'am ambiţie. Foarte adevărat; de ce aşi avea? Ce să ajung? Dacă aşi putea avea mai multă linişte, dacă aşi sta undeva fără dragoste, fără compătimire în jurul meu, să-mi scriu cartea...

Pagina se scrie greu; gândul îi fuge mereu, şi trebuie să-şi aprindă o altă ţigare ca să mai adaoge câteva rânduri. Îşi aminteşte de scrisoarea lui Marin. O caută agitat pe birou şi o cântăreşte în mâini. Ce inspiraţie la omul ăsta, ce graforee; şi totuşi odată mi-a spus: *vivere non est necesse, amare necesse est.* Toţi iubesc... Îl coprinde o amară bucurie că a scăpat până acum de farmecul acesta inutil, de combustia asta sălbatecă în care au căzut toţi prietenii. Poate nici ei nu iubesc, cine ştie..

Se reîntoarce la scris. Termină pagina a doua cu gândul la Marin. Nu reciteşte; adaogă mereu, rând după rând, aşa cum se nimereşte. Tot nu mă interesează ce scriu acum; iar numele meu, ce-mi pasă? Mi-a trecut de mult gustul gloriei. Eram fericit atunci dacă mi se publica un articol. Şi acum nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ştiu cum să scap, să nu mai scriu. Câte alte lucruri sunt pe lume în afară de paginile astea care se înegresc zilnic, cu miile, şi atât de inutil.

Numără; este la a treia pagină. Işi toarnă apă în pahar, oftează, şi iar scrie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir/1933_1947

III.

Rămas singur, Anicet se trezeşte deodată fără nimic de făcut. Să se ducă la David; nu l-a mai văzut de mult şi aproape îi e dor de el; i-ar place să-l caute în odaia săracă, să bea cafea şi să-l asculte vorbind. Omul ăsta are în el o forţă şi un curaj care mă farmecă; poate din cauza virginităţii. Un adevărat mister, puritatea aceasta întârziată a lui Dav. Totuşi, nu e mai puţin adevărat că asceza îl stimulează, îl înalţă vertiginos, oriunde vrea. Omul ăsta nu se opreşte niciodată pe loc; înaintează, suferă, cucereşte, rabdă — şi spiritul lui nu e niciodată în odihnă. Cât de mult ne pierdem timpul, noi, ăştia care facem dragoste; ce risipă de energie, câtă imaginaţie ca să ne putem menţine alături de aceaşi femeie... Dav a rezolvat toate problemele acestea inutile; le-a rezolvat sau le-a evitat?... Poate e tot una. Un adevărat mister virginitatea lui; omul care vorbeşte cele mai multe porcării, şi scrie cele mai pornografice pamflete... Un nou profetism, o nouă vulgaritate — cu rădăcinile în feciorie, în inocenţă — asta a vrut el să militeze. Dreptul pe care ţi-l dă puritatea de a spune tuturor lucrurilor pe nume; ca un copil, sau ca o fecioară crescută într'o societate fără ipocrizii. Mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

întreb de unde găseşte el toată energia ca să reziste vieţii din jurul lui. Are mult noroc, fără îndoială...

Se opreşte o clipă din drum şi se apropie de o vitrină să se hotărască. La David îl aşteaptă atâtea lucruri care îl interesează, încă, pe care e dornic să le afle, să le dezbată; cu el poate încă vorbi. Totuşi nu se poate duce la David. O sfială neînţeleasă; i se pare că îl oboseşte, îl irită chiar. Şi el îmi cere mereu să fac ceva, să mă schimb, să mă apuc serios de lucru. Şi apoi, discuţia aceia stupidă... Amândoi lângă masă; ca deobiceiu vorbeşte David. Îi place să-l asculte, îl măguleşte — dar este atât de departe de adevăr; şi nu are curajul să-i spună că se înşeală, că el, Pavel, a încetat de mult să mai fie băiatul hotărât şi deştept dinainte, că trăieşte o întâmplare ruşinoasă şi e chinuit de o etică urâtă, pe care nu izbuteşte s'o lichideze tocmai pentrucă nu înţelege în ce parte trebuie să apuce şi pentru care dragoste să se hotărască. David vorbeşte prostii, trebuie să-i spun că se înşeală. Totuşi, nu are curajul şi continuă să-l asculte.

Celalt îi mărturiseşte sincer, aproape cu invidie, cât de mult îl admiră pentru felul lui bărbătesc de a se purta cu femeile. Mie îmi place ceiace faci tu; iubeşti fără să-ţi pese, faci dragoste şi bună ziua cucoană; tu nu eşti sentimental, tu eşti cel mult un afemeiat vulgar, căruia îi place posesiunea a cât mai multe femei, pe care le cucereşte lesne — căci eşti un băiat frumos şi ai carură de taur, asta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1931-1932

o ştii — dar pe care tot atât de lesne le părăseşte, din plictiseală sau din capriciu. Asta e frumos; o astfel de dragoste admit şi eu. Intr'un anumit sens, tu ai despre dragoste aceiaşi concepţie pe care o are şi Emilian, şi pe care, îţi spun drept, o apreciez enorm. Emilian crede că singura dragoste perfectă este cea a prostituatelor; numai ele nu te angajează la nimic; actul, plata şi să ne vedem sănătoşi. Cam aşa faci şi tu; vii, cucereşti, posezi şi la revedere. Tu nu ai complicaţii sentimentale, tu nu suferi drame pasionale. Ceiace mi se pare penibil în orice dragoste sunt aderenţele, implicaţiile, consecinţele; începi să iubeşti, începi să te ataşezi prea mult, să nu mai poţi fără fiinţa iubită — şi de aici drama, degrengolada. Din câţi cunosc eu, tu eşti singurul care iubeşti fără complicaţii, şi ce e mai bun din tine ţi-l păstrezi pentru sufletul tău...

Face multe greşeli băiatul ăsta, dar ce spune el este interesant; nu le cunoaşte din experienţă, dar le ghiceşte de minune. Şi dealtfel, cunoaşterea asta prin experienţă nu se recomandă întotdeauna. Oare nu s'ar putea învăţa şi dela alţii? N'aşi fi putut învăţa eu dela Sandu? ...E absurd ce gândesc acum, fireşte că nimeni nu poate învăţa veninul dragostei dela alţii. Dar dacă te poţi feri ghicind, cu atât mai bine. Şi cam aşa face Dav; băiatul ăsta şi-a economisit bine forţele, are să ajungă departe...

Anicet înţelege că gândul acesta, pe care îl lasă să alerge în voie nu izbuteşte să alunge o anumită jenă, iritantă: David îl crede cu totul altceva decât

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

este. Mint şi în faţa lui Dav; şi asta o fac probabil din laşitate; pe ceilalţi îi mint din dispreţ, din comoditate, din indiferenţă. Dar David este cu totul altceva, e un contemporan, un prieten. David nu bănueşte drama care durează de atâtea luni; lupta împotriva dragostii, în care e biruit întotdeauna, căci iubeşte altfel decât s'ar cuveni, şi iubeşte obosit, întristat, alergând între cele două femei, fără să fie satisfăcut, fără să-şi găsească odihna şi înseninarea. Nu are curajul să spună tot lui David, arătându-se aşa cum e. O noapte cumplită îl ameninţă, asta o simte prea bine — şi ştie cât va fi de cumplită, pentrucă a luptat destul să o îndepărteze. Dacă cel puţin aşi iubi pe una singură din ele; sau dacă aşi izbuti să nu mai iubesc femeia, aşa cum am izbutit să nu mai iubesc iubirea. Este un adevărat destin întâmplarea asta; căci urăşte dragostea, tot atât de mult ca şi David, şi simte aceiaşi întunecată ură a oricărui bărbat faţă de femeia care îi va robi libertatea şi îl va face să păcătuiască contra lui. Dar întâmplările au fost mai covârşitoare decât inteligenţa şi voinţa lui. Intâmplarea m'a legat, m'a contopit de două trupuri; şi obişnuinţa, sau cine ştie ce blestem, m'a făcut să le iubesc sufletele. Nici măcar capriciul, nici cel puţin dorinţa aceia băieţească de aventură, de experienţă gratuită — nu mi-a regizat dragostele. Le-am întâlnit în cale şi am căzut; asta a fost tot, dacă ar trebui să vorbesc în rezumat. Numai că, nu se poate vorbi în rezumat despre dragostele acestea; fiecare sunt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1933-1947

o lume cu o istorie aparte, şi niciodată nu se repetă. Nici un alt om nu ştie nimic despre dragostea altuia. Este întotdeauna un alt miracol sau un alt blestem — şi fiecare om este destinat să şi-l poarte singur, fără putinţă de evadare, fără nădejdea unei destăinuiri care să comunice cu adevărat substanţa. Zadarnice sunt toate confesiunile în dragoste; chiar dacă e mărturisită, rămâne neînţeleasă celuilalt; fiecare o traduce prin experienţa lui, şi deci nimeni nu o poate judeca (Cam retorizez probabil).

Dav n'are să mă înţeleagă niciodată; nici eu nu mă înţeleg — căci vreau să scap de dragoste şi nu pot (nu se poate, asta e), iubesc şi totuşi sunt desgustat de dragoste, iubesc pe Una şi totuşi mă gândesc la Ghighi chiar în clipa când o îmbrăţişez, iubesc pe Ghighi şi totuş o urăsc pentrucă mă sileşte să înşel pe Una... Toate astea sunt atât de tainice, de miraculoase; mă plictisesc atât de mult, mă fac să sufăr. Dacă aşi fi omul pe care Dav crede că sunt, aşi pleca, sau aşi alege. Dar parcă alegerea simplifică ceva?... Pot foarte bine să rămân cu Una, dar o voi dori mereu pe Ghighi, chiar dacă nu o voi mai vedea niciodată în viaţă. Lucrurile astea sunt atât de întunecate... Nimic decisiv nu poate interveni în întâmplarea mea, orice aşi face. Să ştii că eşti blestemat să porţi crucea asta toată viaţa (dar poate „crucea" e prea mult spus...) chiar dacă fiinţele pe cari le-am iubit vor muri, chiar dacă ele mă vor uita... E groaznic, e hain destinul ăsta! (Iarăş retorizez). Şi totuşi i-aşi fi putut spune lui Dav.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Nu ce se întâmplă cu mine, fără îndoială că nu i-aşi putea spune cauza pentru care fac tot ce fac. Dar i-aşi putea povesti faptele; să ştie că nu privesc atât de victorios femeile, că dragostea pe care o fac nu trece atât de uşor pe lângă mine. Este o anumită nebunie plictiseala aceasta a mea; şi poate toţi oamenii cari iubesc cu adevărat sunt ori plictisiţi, ori nebuni. (O cugetare?). La mine, extremele s'au îmbinat. Sinteza aceasta este singurul lucru pe care îl înţeleg. Plictiseala — şi alături, nu la capătul celalt, nebunia. Fără îndoială că asta se întâmplă cu mine...

Totuşi, ar fi trebuit să-i spun... Se apropie de el; seară, puţin înainte de a se aprinde lampa. Sentimentul acela de prezenţă virilă, prietenească, de siguranţă; un braţ tare şi drag alături; bucuria de a spune, de a se descărca. O sete aproape organică de a simţi pe David aproape. Trage scaunul lângă el şi începe să vorbească deschis, simplu, fără voce. (Se ascultă în gând; nu are „voce", nu are nimic de monolog teatral. Certitudinea aceasta că va putea fi sincer, cu desăvârşire sincer, şi va putea spune tot ce şi-a pregătit în atâtea ceasuri de solitudine, fără să se înămolească, după obiceiu, în platitudini şi fraze insignificante — certitudinea că se va putea arăta lui David aşa cum este el într'adevăr, îi transmite o bucurie care îi răscoleşte tot sângele. Umblă mai vioiu, îşi simte muşchii braţelor încordaţi, respiraţia mai largă). Vorbeşte... Apoi întrerupe filmul gândului; îi place să reia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

mereu scena întâlnirii; îl încântă imaginea lui David, cu părul dezordonat, sprincenele acelea drăceşti, trupul lui de viezure, neastâmpărat, în necontenită fierbere, ochii fulgerând pe sub ochelari... La masa lui de lucru, desigur. Nici nu bate la uşă. Să trăeşti Davide!... Celalt: Ce-i cu tine mă?... Opreşte iarăş filmul. Îi place să se oprească asupra fiecărui amănunt. David se miră întotdeauna când îl vede; se miră chiar, şi se bucură, de însăşi existenţa lui, alături, în acelaş oraş, în acelaş sfert de veac. Mâna pe care i-o ţine strânsă mult, şi îl priveşte drept în ochi, mărunt cum e şi drăcesc de viu... Aşa cum îl vede, nu se mai simte singur. Cât de binefăcătoare, de firească şi umană e prietenia, căldura sufletului celuilalt, către care nu te simţi atras ca să arzi, să te consumi în desperare, ci atras să te armonizezi, să te împlineşti. Dacă există vreo fericire pe pământ, apoi aceasta e, prietenia; dragoste senină, crescută an cu an, limpede, fără agonii, fără sombrare. Şi totuşi, şi aici rămâi singur. Câte odată, blestemul te urmăreşte şi aici. Să poţi spune, tot — fără teamă că celalt te va compătimi sau îţi va da sfaturi, ci te va înţelege numai. Să ştii că o singură fiinţă va înţelege până la fund — şi va continua să te iubească după aceia...

Dar nu dragoste. Pentru Dumnezeu, nu dragoste! (De ce am exclamat? Dacă am să încep aşa, n'am să-i pot spune nimic...). Stă o clipă pe gânduri. Cum izolează dragostea de tot ce este organic unui om, de toată tinereţea din jurul lui. Poate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

îl izolează chiar de viață; se întâmplă atâtea lucruri lângă tine, când iubeşti, despre care habar nu ai. E aproape anti-socială, dragostea asta nebunească, pasiunea. Poate Emilian are dreptate; poate cel mai bun mijloc ar fi tot prostituția — iar cu femeile celelalte prietenia. Să nu te izolezi, ăsta e secretul fericirii. Să nu te izolezi în doi, să laşi să curgă viața din jurul tău prin tine, să fii una cu ceilalți oameni. Oh, ce tragic este să rămâi izolat în dragoste. Şi am citit undeva că prin dragoste rupi tocmai limitarea, izolarea. Cu mine se întâmplă altfel, tocmai dimpotrivă; pe mine dragostea mă izolează, mă zideşte într'un singur zid, mă ferecă într'o singură fericire dureroasă, o singură agonie...

Unde am rămas?... Incearcă să refacă din nou filmul cu întâlnirea lui David. De data aceasta, gândul nu-l mai entuziasmează. Oare o fi acasă la ceasul acesta? Nu e nici şease; până diseară, aşi avea timp destul să-i spun... Dar n'am să fiu în stare să-i spun nimic. Prea l-am lăsat să creadă despre mine ce i-a dat lui prin cap. Pentru el sunt Don Juanul cinic; are să-i fie atât e greu să mă revoace, să încerce să mă înțeleagă. Poate are să creadă că joc teatru, că vreau „să mă schimb", aşa cum spuneam în liceu. Pentru el sunt Don Juan, pentru Ghighi sunt Faust. Povestea se repetă; pentru fiecare sunt altcineva; şi îi iubesc, Dumnezeul meu, cât de mult îi iubesc! (De ce exclam? la urma urmelor puteam spune foarte bine ceiace aveam de spus fără să exclam...) Să rămân până la moarte aşa?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Intâlnirea cu Vlădescu îl surprinse fără să-l bucure. Nu-l mai văzuse de mult. Anicet renunțase, dela începutul verii, să-şi întâlnească prietenii. Cu Vlădescu nu fusese, propriu zis, prieten; îl cunoştea de mult, se tutuiau, se vedeau des, în aceleaşi locuri, şi atâta. Ii întrerupse soliloquiul cu întrebări precipitate; avea gesturi mari, calde şi vorbea întotdeauna ca şi cum s'ar fi despărțit, ca şi cum trebuia să spună tot, pe un peron unde în orice clipă ar fi putut pleca trenul. Vorbea numai el, neobosit, generos, entuziasmat; izbucnea ca o flacără.

Vlad ăsta e un băiat extraordinar; păcat că nu face, încă, politică. Ii auzea cuvintele: ce mai faci? ce mai faci? Ar fi vrut să răspundă ceiace dorea de mult să-i spună: că nu face nimic, şi se simte totuş fericit că nu face nimic, că trăeşte numai; sau, mai elegant, că supraviețuieşte, că se simte viu fără să facă totuş ceva. Nu e minunat?

Dar celalt nu-l lăsă să răspundă. Incepu să vorbească el, întrebându-l dacă a mai întâlnit pe cineva, dacă a mai cetit ceva nou, dacă mai scrie.

— Spune mă, ce-i cu tine? De ce nu mai vii pe la cerc? Intreabă toți de tine. Dela Dav am mai aflat ceva...

Şi el îl vede pe Dav, şi ăsta şi toți ceilalți. De ce nu m'aşi duce şi eu, astăzi?

— Ştii că Dav scrie o carte? Extraordinară. Epatantă. Ne-a spus într'o seară ceva...

Omul ăsta simte nevoie să aibă conversație, să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1968

stabilească neapărat un comerț spiritual, să discute ceva, orice.

— ...foarte vag, dar bănuiesc ce vrea să afirme: necesitatea limitelor pentru liberarea omului, înțelegi, limite sociale, psihologice, de orice fel, Toate acestea potențează forțele intime ale individului, le canalizează, le orientează, înțelegi, până ce izbucnesc toate în libertate. Eu i-am spus: Dragă Davide, ideia aceasta de libertate are mai multe sensuri... Insfârşit, o discuție întreagă... Dar ce făceai?... Mergi în jos?

— N'aveam nici un gând. Am vre-o două ceasuri libere. (La Dav nu mă pot duce; dar de ce Dumnezeu îşi anunță cartea înainte de a o scrie? Omul acesta ar fi fericit ca orice român să scrie câte o carte, să aibă ce comenta...).

— Mai merg cu tine atunci...

El a fost, cel dintâi, care ne-a povestit aventura Lianei Cancel. Tot aşa, când ne-a întâlnit pe stradă, şi ne-a rugat să meargă puțin cu noi. Dacă ar rămâne singur, omul ăsta ar înebuni. Ce bine văd prin el. Sau, poate, aşa mi se pare mie, că e simplu, că are nevoie de societate ca şi de aer, de hrană. Poate e altceva; poate iubește prea mult oamenii, poate trebuie să-şi exerseze necontenit creerul... Liana Cancel Eskimo. Cea mai bună aventură care i se poate întâmpla unei femei.

— Ei, nu mai spui nimic, Pavele? Ce-ai mai făcut?...

Frica aceia de a trebui să susții o conversație

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista transilvania.ro/mdrr1933-1

cu un băiat inteligent. Regretul că nu i-ai spu niciodată cât de inutilă e vorbirea, cât de luxoas e; numai gândul sau fapta contează; vorbirea — exprimarea şi comunicarea — e foarte rareori ne cesară.

— Ai auzit că Teodoru a încercat să se sinu cidă?

— Foarte vag; încă unul care a ajuns la despe rare.

— A, nu e aşa. E ceva groaznic, o adevărată tra gedie. Cunoşti împrejurările?

— Din cauza unei fete, mi se pare?...

— Nu dragă, ceva extraordinar...

E fericit că a găsit subiectul; se aprinde, vor beşte sigur, fără teamă de a fi întrerupt.

— Inchipueşte-ţi că se întorcea dela Radio; ţi nuse acolo o conferinţă sau aşa ceva; luase o mi de lei, exact o mie de lei, o hârtie de o mie. S ducea la Pandele, asculţi? Seara pe la opt jumă tate. Era acolo un fel de reuniune, nu prea ştiu nici eu bine; însfârşit, fete, dans. Omul se îmbră case pentru seară; dar nu era departe, a luat-o p jos. Şi, pe stradă..., asculţi? îi ese o fată înainte, fată drăguţă, nefardată, foarte modest îmbrăcată Se apropie, asculţi, şi îi pune mâna pe braţ. Băia tul puţin jenat, puţin surprins; nu putea fi în nic un caz vorba de o acostare, prea era inocentă palidă fata, dar oricum. „Domnule" îi spuse aia „n'am mâncat de două zile" — închipueşte-ţi...

— Penibil...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1945

(Dar să nu-mi comenteze scena, să nu mi-o interpreteze, să nu-mi vorbească de suferința oamenilor, de şomaj, de tragediile Bucureştiului, asta nu, Vlădescule...).

— Stai să vezi. A rămas băiatul îngheţat, piatră, lipit de zid. Avea un glas stins, fata, o privire de câine bătut, şi abia se ţinea pe picioare. Teodoru a vârât mâna în buzunar, îţi închipui ce jenat, căci nu ştia cât să-i dea, şi nu ştia dacă ar trebui să-i dea bani sau s'o invite într'un restaurant (oricum, se temea să n'o jicnească, ştii). Nici un ban, absolut nici un ban, nici măcar un pol, numai hârtia de o mie dela Radio, neschimbată. Nu ştiu ce i-a spus, nu-şi mai aduce aminte, dar alături era o tutungerie şi a intrat să cumpere o cutie de ţigări şi să schimbe mia, şi închipueşte-ţi, dragă, ghinion, n'avea să-i schimbe. „Cumpăr cinci cutii, zece cutii", i-a spus el, exasperat. „Regret domnule chiar acum am făcut casa, n'am decât vre-o sută două de lei". A eşit omul exasperat şi i-a spus fetii: „Te rog dudue aşteaptă-mă două minute. Mă duc să schimb, n'am schimbat la mine", sau poate nici nu i-a spus asta, nu ştiu ce i-o fi spus; în orice caz a luat-o la goană pe stradă, fără să aibă curajul să se mai uite înapoi. Şi închipueşte-ţi dragă, ghinion, în prima cofetărie în care a intrat n'a găsit să-i schimbe, şi nici mai departe la un oltean depe stradă. Deabia într'o băcănie a găsit, şi a pornit alergând înapoi, cu gândul să-i dea cinci sute de lei, sau s'o ducă la restaurant.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.statransilvania.ro/mdrr19...1947

Prinsese curaj acum, vezi, îl exasperase ghinionul. Dar cu căutarea, cu alergatul, au trecut vre-o cinci minute. Şi când se întoarse, ei, bănueşti?...

— Nu.

(E exasperant tipul, misterios, teatral. Mă enervează. Dacă aş fi cetit ziarele cel puţin; probabil că s'a scris ceva. Teodoru nu e un oarecine.)

— Lume adunată, vardişti, se cerea un doctor prin mulţime; ca în film. Fata încercase să treacă drumul după el, şi cum era la capătul puterilor, s'a împleticit în mijlocul străzei tocmai când venea o maşină; şi a călcat-o; n'a murit imediat, dar i se fracturase baza craniului. Telefoane, Salvarea. Bietul Teodoru, îţi închipui, încremenise acolo, cu banii schimbaţi în buzunar, cu planurile în cap. Ştii, când mi-a povestit toate astea mă emoţionasem, îmi simţeam ochii umezi, şi eu doar nu sunt un sentimental, tu mă cunoşti. Dar drama asta, mă, ghinionul ăsta blestemat: Ia închipueşte-ţi să fi avut doi trei poli în buzunar, în loc de o hârtie de o mie? Ar fi trăit şi fata, ar fi scăpat şi el de nebunie. Căci a avut aproape un atac, umbla să se spânzure prin odaie; ai lui nu ştiau ce să mai facă; dar tot nu credeau că se va sinucide; credeau că e un simplu şoc. Numai că, omul ăsta întotdeauna mi-a dat de bănuit; avea o filozofie deprimantă, desperată — şi când a dat de o experienţă hotărâtoare, tragică, n'a mai rezistat. Nu e aşa?

— ...(Totuşi, mi se pare mie sau Teodoru se logodise cu adevărat?)

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Când a aflat dela Spital că fata murise, a înghiţit două pastile de sublimat. Norocul lui că a început să ţipe. Au venit şi l-au transportat la spital. Tot timpul ţipa: „nu vreau să mor! nu vreau să mor!" Spune, nu-i tragic asta? Să fii desperat, să vrei să mori, şi să-ţi fie totuşi frică de moarte?!

— Banal!

Cuvântul lui Anicet sună aspru, sec, aproape fals. Dar nu mintea în clipa aceia; îl plictisise elocvenţa lui Vlădescu. Comentariile lui, drama pe care o savura, căutând nuanţe, sensuri, concluzii. Dacă nu l-ar fi întrerupt, ar fi continuat poate mult timp.

— Banal, dragă, şi sentimental!

Ar fi voit să adaoge: nu se sinucide un om, un bărbat adevărat, pentrucă fata pe care intenţiona s'o ajute are un accident mortal. Sinuciderea exista în el, îl aştepta de mult. Şi, ca atare, tipul nu mă interesează; cu atât mai mult cu cât D. Teodoru a scris atâtea studii despre sinucidere şi despre neant. Nimeni nu are dreptul să se salveze înainte de vreme, sinucigându-se. Toate lucrurile acestea sunt atât de banale, de ieftine, de exasperant de ieftine. Tragedii, tragedii peste tot locul; cred că cea dintâi datorie a unui tânăr este să ignore tragicul, să-şi extirpe din sentimentele sale sentimentul iremediabilului, al inutilului, al agoniei şi neantului. Să trăiască întâi ca oamenii şi ca vitele, fie orice o fi, întâmplă-se orice s'o întâmpla...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Exagerezi, dragă Anicet! Există aici o întreagă problemă de conştiinţă!

— Nu mă interesează nici o problemă de conştiinţă!...

Cum mint, şi cât de lucid sunt acum când mint! Dar tipul ăsta este un bleg inteligent, şi nu pot face altfel. Nu-i pot da dreptate, deşi simt că o are. Altădată, cazul bietului Teodoru m'ar fi emoţionat până la paroxism. De ce mi se pare acum enervant, sentimental şi banal?...

— Dar ştii că mă interesezi?! Vasăzică pentru tine nu poate exista o problematică de conştiinţă, care să intervină în actul vieţii, să modifice însă-şi viaţa, derutând-o, oprind-o?

— Nu, nu dragă Vlade. (De ce vrea omul ăsta să înţeleagă cu orice chip spusele mele? Poate nu merită să fie înţelese, clasificate într'o filozofie a vieţii. Sunt pur şi simplu vorbe în vânt).

— Explică-te atunci. Căci, ori susţii că viaţa nu poate fi modificată de o problemă de conştiinţă, ori susţii...

Şi totuşi nu susţin nimic. In clipa asta, n'am poftă de nici o înţelegere, de nici o generalizare. Nu mă interesează adevărul. De fapt, habar n'am unde se află adevărul, şi ce este aia adevăr... Dar, dece sunt acum atât de ostil bietului Teodoru care, oricum, a suferit destul încercând să se sinucidă?! De ce mă încăpăţânez contra lui, cu care n'am nimic de împărţit? Aproape îl urăsc, acum. Poate pentrucă Vlad ăsta este un emotiv exibiţionist, un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mcm1933-1947

retor, un om inteligent care înțelege toate, comentează totul. Şi atunci, probabil că iau o atitudine ostilă împotriva oricărui lucru pe care îl susține. Dar asta nu mai e inteligență, asta nu mai e înțelegere, ci deadreptul pasiune, întunerec, Dumnezeu ştie ce.

— Atunci glumeşti, reîncepu Vlădescu. Dacă nici paradox nu e, atunci este o glumă.

— Cum vrei tu, răspunse plictisit Anicet.

— Va să zică iei viața în glumă.

— Ba nu, asta în nici un caz n'o fac. Viața e prea serioasă pentru mine.

— Dar atunci te contrazici, dragă Pavele. Ori iei viața în serios şi atunci trebuie să-mi răspunzi la întrebarea pe care ți-am pus'o adineauri, ori iei viața în glumă, şi atunci...

— Dragă Vlade, dacă ți-aşi spune că şi tu ai dreptate dar în acelaş timp, am şi eu dreptate, ce mi-ai răspunde?

— Ți-aşi răspunde foarte simplu că eşti pluralist, sau pragmatist sau în cel mai bun caz subiectiv.

Lui Pavel i-ar fi plăcut să râdă acum, să poată râde din toată inima; dar se simția trist, fără motiv; o tristețe puțin înăcrită, puțin absurdă.

— Dar ce-ți veni să te gândeşti aşa din senin la o asemenea întrebare absurdă? iscodi Vlădescu.

— Nici eu nu ştiu, răspunse gânditor Anicet. Dar poate ştiu; întrebările astea absurde şi esențiale ard de dorul de a le pune altcuiva, lui Dav, de pildă, sau lui tata. Şi pentrucă nicidată nu pu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

tem întreba pe cel căruia se cuvine întrebarea, ne adresăm oricui, la întâmplare. Ca şi în viață; facem binele la întâmplare, şi poate chiar dragostea, chiar cunoaşterea o alegem la întâmplare; sau poate ne aleg ele pe noi, cine ştie? Frumos ar fi să știe Vlădescu.

— ...şi a scăpat Teodoru?

— Până acum e înafară de orice pericol. Inchipueşte-ți, un tip care ajunge la o filozofie a suprimării, şi nu se poate suprima. Este o dramă, să ştii...

Văzând că Anicet nu-l ascultă, Vlădescu schimbă pasul şi tăcu o clipă. Se simțea oarecum stânjenit de tăcerea lui Pavel, de răceala lui mai ales. Altădată era altfel; caustic, puțin sceptic, dar foarte atent în conversație, foarte curtenitor cu prietenii. I s'a întâmplat ceva, fără îndoială; poate femeia aceia, despre care vorbesc băieții. O femeie distinsă, se spune, dar posesivă, vampirică. Dar Anicet nu e omul care să se lase dominat de o femeie. Trebuie să fie altceva cu el.

— ...şi tu ce mai faci, Pavele? Tot secretar la Excelența Sa?

— După cum ştii, secretar.

— Parcă voiai să pleci cândva în străinătate, ai renunțat acum?

Cum poate renunța cineva la plecare, la fugă? Hotărât, Vlad are darul întrebărilor absurde. Dar nu-şi putea ascunde un sentiment de pudoare violată: omul pusese degetul pe rană, aproape îl umi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniasc/mdrr1933-1947

lise. Plecarea lui Anicet la studii era de mult aşteptată de prieteni; de mult fusese anunţată. Şi au intervenit atâtea, neînchipuite; sau poate i-a lipsit lui curajul să se desprindă. Totuşi, aproape îi e ciudă pe Vlădescu pentrucă i-a pus o asemenea întrebare.

— N'am renunţat, dar deocamdată mă simt bine şi aici.

Bine... Una, Ghighi, nebunia care îl roade, aproape, aproape. Dar nu poate spune că toate astea nu sunt totuşi un *bine*...

— Mai lucrezi ceva?

— Nimic. (De ce or fi simţind tinerii ăştia nevoia ca fiecare să lucreze, să se surmeneze, să creieze? Liana Cancel Eskimo).

Răspunsurile seci şi oarecum indiferente ale lui Anicet îl intimidau pe Vlădescu, îi paralizau pofta lui de vorbă, de comuniune facilă dar continuă. Aproape că simţea o malaise în vecinătatea unui prieten tăcut. Avea nevoie de gesturi, de comunicare, de vorbă. L-ar fi lăsat bucuros pe drum, dacă nu ar fi avut în acelaş timp senzaţia precisă că a contribuit şi el întrucâtva la însingurarea celuilalt; poate l-a jicnit sau poate s'a întâmplat altceva cu Anicet, altceva despre care el nu ştie nimic. Ar fi vrut să-l roage să-i spună — să-i spună o sumă de lucruri pe cari el nu ştia cum să le definească — dar nu se încumetă să mai pună întrebări.

— I-ai mai văzut pe băieţi? întrebă Anicet.

— Ne vedem mereu, pe la unii, pe la alţii. Joile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

suntem cu toți la Corso. Dece nu vii? Sunt toți acolo, discutăm, râdem...

— N'am avut timp. O sumă de chestii de aranjat. Lucru mult la Şef. Apoi, fratele meu...

— Vino diseară, dacă ai vreme. Sus la Corso ne amuzăm bine... Sau, ai vreun rendez-vous?!

Pavel îl privi aproape fără să-l vadă. I se năzărise o întrebare, şi căută să-şi amintească ceva foarte turbure, foarte vag. Liana Cancel Exkimo.

— Ascultă Vlade, de ce mi-ai spus mie povestea lui Teodoru aşa, din senin?

Celalt nu simți nimic îndărătul întrebării, şi răspunse prompt, cu bucurie că poate vorbi, că se va lega din nou conversația.

— Ştiam că îl cunoşti bine, însfârşit, e un caz straniu, o problemă de conştiință, orice ai spune tu. Dar mi se pare că ți-ai schimbat filozofia; eşti sceptic, acum. Treci o criză, asta e, o experiență inevitabilă oricărui tânăr.

Il ascultă cum vorbeşte, cu câtă încredere îl analizează, şi se întunecă deodată; ar fi vrut să ia altă întorsătură, convorbirea. Ar fi vrut să audă dela celalt cuvântul decisiv care l-ar fi făcut şi pe el să vorbească. Se opri din mers, cu o ciudată nemulțumire în priviri. Vlad nu e de vină, el îşi face datoria înainte, aşa cum l-am pomenit; să înțeleagă totul, şi să vorbească despre toate. Dar mi-a trecut mie ceva prin cap, şi nu ştiu ce. Teodoru, la urma urmelor, nu-mi este cu totul indiferent.

— Pe fată o cunoşti? întrebă Anicet.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Ei bravo, ți-am spus că n'o ştie nimeni, era o simplă vagabondă; cine ştie ce dramă familiară; o fi fugit de acasă, din provincie; s'au găsit la ea nişte hârtii, dar asta n'are nici o importanță, fapt e că l-a pus pe Teodoru față în față cu propriile sale teorii: neantul, nimicirea, sinuciderea — şi ai auzit cum le-a suportat, strigând că nu vrea să moară...

— Pe oamenii aceştia i-aşi bate cu vărgile până la sânge, vorbi deodată, aspru, Anicet.

— Eşti şi tu, care vasăzică, împotriva sinuciderii?

Anicet îl privi deconcertat; mi se pare mie sau Vlădescu a început să se prostească?

— Dar nu vorbesc de sinucidere, vorbesc de ceva mult mai serios, mult mai responsabil...

Ghici toate gândurile, auzi toate cuvintele, dar o milă neînțeleasă, o predare în necunoscut, îl paraliză. De ce i-aşi spune lui ceiace trebuia să spun tatălui, sau lui Dav, sau Unei? Să-i spun un gând al meu; şi pe urmă? Ce să facă el cu gândul, dacă nu e gândul lui? Are atâtea cărți, întâlneşte atâția oameni la Corso, poate aduna câte gânduri vrea dacă are nevoie. Dar ce face cu ele, ce fac oamenii cu gândurile, cu ideile originale?..

— Nu zău, Pavele, explică-te...

— E târziu acuma, am o întâlnire. Dar am să viu la Corso, să ştii că viu. N'am mai stat de mult de vorbă...

A făgăduit, aşa, ca să scape. Celalt îl priveşte puțin din urmă, mirat cât de stângaciu grăbeşte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

IV

Când Emilian şi Jean Ciutariu au bătut la uşă, d. Dragu trimise pe Getta să le deschidă. El aproape se desbrăcase; purta pantalonii vechi, de casă, cu o cămaşă de noapte pe deasupra.

— Tată, te vede lumea...

Se ascunse după uşa cămării, puţin mâniat de asprimea fetii, puţin mâhnit de sărăcie. Getta îşi trecu o mână prin păr şi le deschise surâzând. Îi cunoştea pe amândoi de câţiva ani; pe Ciutariu îl iubise în ascuns, în ultima clasă de liceu; era cel mai frumos băiat pe care îl întâlnise vreodată.

— Poftiţi la Dav. Numai nu ştiu dacă a terminat; avea ceva de scris...

Emilian trecu înainte; mulţumind, îşi săltă puţin umărul, ticul lui, stigmat de geniu, cum îi plăcea să spună. Ciutariu îl urmă blând, scuzându-se parcă de prezenţa lui faţă de privitori nevăzuţi. Şeapte mii opt sute nu e o sumă proastă pentru vremurile în care trăim. Şi mi-au spus că nu se face mai nimic toată ziua. Numai dacă n'ar veni altul mai înainte...

...Nu e nici o ruşine să ceri; doar eşti artist, eşti un creator, mă. Alţii se învârtesc de milioane. E dreptul tău, dreptul de creaţie... Emilian îşi con-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tinuă pledoaria fără să întâmpine rezistențe. Șeapte mii opt sute, mai am patru, dar pentru un om ca mine nu e prea mult. Trebuie să cerem, să urlăm, să furăm, mă! — ăsta e dreptul generației tinere; așa spune Emilian. De ce alții să aibă și tu nu? Alții au burse în străinătate și sunt incapabili, alții se învârtesc prin Ministere și sunt niște lichele. Tu ești artist, tu ai dreptul să ceri; cu proptele, fără proptele, trebuie să răzbați; facem toți scandal pentru tine... Jean Ciutariu se codește, încearcă să protesteze. Lasă mă, te știm noi pe tine; romantic ai să rămâi o viață întreagă; muzica și muierile, astea sunt hrana ta. Dar ascultă ce-ți spun eu: cu inspirația nu se mai face nimic în ziua de astăzi. Îți trebuie confort, îți trebuie liniște pentru creație. Trei patru mii de lei, cât îți iese ție ca suplinitor, e o leafă de mizerie, viață de rob. Și dacă alții n'ar avea, dacă țara asta ar fi săracă... Dar, slavă Domnului, bani se risipesc pretutindeni; de ce să nu-ți dea și ție, care ai talent, și ești tânăr?!...

— Trebuie să intervii și tu, Dav, tu cunoști pe secretarul dela Arte.

— Eu i-am spus..., începu Ciutariu, jenat.

— Lasă mă, îl întrerupse Emilian, nu te mai amesteca și tu. Ți-am spus că postul e liber. De ce să-l ia alții când îl poți lua tu?

— Dar eu sunt foarte mulțumit și așa.

— Lasă, asta spune-o la școală. Eu știu ce trebuie unui creator... Femeile tale te vor poate ro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933_1947

mantic, sărac şi idealist. Moft! Astăzi trebuie bani, mă, călătorii de perfecţiune, contact cu ăi mari. Cum ai să ajungi, altfel?

— Dav, tu ce crezi? întrebă Ciutariu.

— Dragă, în muzică mi se pare foarte greu de ajuns dacă nu ai geniu. Ori, tu nu ai geniu, cel puţin asta e părerea mea. Cu talentul tău, ca să răzbaţi...

— Dar nu e vorba de talent, interveni Emilian, jicnit. E vorba de o viaţă mai ca lumea. O viaţă care să-ţi dea posibilitatea să-ţi dezvolţi talentul, geniul, spune cum vrei. Eu nu cred în geniile tale, cari răsar aşa din bălegar, ca stelele. Dacă te acoperă mizeria, dacă trebuie să te surmenezi la un liceu suplinind pe un imbecil pentru trei mii de lei, poţi avea oricât geniu, te cureţi, ţi-o spun eu...

— Nu cred, dar însfârşit, asta e altă poveste, vorbi David. In ce mă priveşte, la Secretarul General eu nu mă pot duce pentrucă nu i-am cerut niciodată nimic, şi nu vreau să-i cer.

— Ţi-am spus dragă, că o să-l deranjăm degeaba...

— Dar nu faci decât să-i aminteşti că Jean e compozitor, e cel mai bun critic muzical...

— Ştiu, dar n'am intervenit niciodată pentru nimeni...

Şi totuşi am intervenit. E penibil să-ţi dai seama, mai târziu, de câte ori îţi calci „principiile". De câte ori n'am telefonat lui X sau Y pentru un protejat aproape necunoscut, numai pentrucă n'aveam curajul să-mi refuz un prieten. Şi când mă gân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

desc ce scandal am făcut pe chestia asta a nepotismului şi a intervenţiilor...

— Dragă, Jean e un copil, e incapabil să-şi înţeleagă interesele. Nu ştie decât să facă dragoste, asta cunoaşte el din viaţă... Câte chei ai, mă, în buzunare?

Ciutariu râde flatat. Dar dacă Dav nu-mi dă recomandaţia către Secretar? Iar se schimbă vorba, iar o să discutăm despre câte în lună şi în stele, şi în timpul ăsta vine altul şi ocupă postul. Mă mir însă ce i-o fi trăznit lui Dav...

— Dă-i un telefon lui Oprescu, el îl cunoaşte bine pe Secretar, vorbi Dragu.

— Ştiu, dar e altceva. Ţie ţi-ar fi fost mai uşor...

— Cu amorul cum mai stai, Jeane? întrerupse David. Tot le mai dedici Predicile Sfântului Sebastian, ca să le poţi mai bine...

Incepu să vorbească obscen şi desgustător, aşa cum îi plăcea. Ochii îi sclipiră dela cea dintâi porcărie pe care o spuse. Repeta cuvintele scârnave cu o voluptate rea, amară, de ascet chinuit. Când privea pe unul dintre cei doi prieteni, parcă ochii l-ar fi încercuit şi l-ar fi repezit de păreţi. Avea o privire haină, zgâlţâitoare, de câte ori pomenea de sex. Ciutariu îi era o victimă veche; îi excita furia, dispreţul, amărăciunea. Un sarcasm febril şi sălbatec.

— Cum faci tu mă, ia spune?!... Ii cânţi înainte sau după?... Şi pe unde o pupi, mă? O săruţi peste tot, sau preferi zonele erogene?... Pui tu gura acolo mă? Pfuah...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Zău, Davide...

Emilian se amuză băieţeşte; umărul i se scutură, clipeşte des. Îi plac scârnăviile, mai ales când le aude din gura lui David, care, după părerea lui, e cel mai inteligent dintre toţi şi are această stranie particularitate că a rămas virgin până acum, la 26 de ani.

— Lasă-l mă, că ăsta ne bate pe toţi. Mironosiţă când vorbeşte cu noi şi cu cinci chei în buzunar. Cinci ai mă? şi nu le încurci?

Ciutariu râde stânjenit. Sunt invidioşi pe Ileana; aia le place lor mai mult, aia le stă lor în inimă. Dar sunt băieţi buni... Numai, nu înţeleg ce l-a apucat pe Dav să mă refuze?!...

— Vezi, tot cum spuneam eu. Sanatoriul te-a făcut pe tine Don-Juan. Tuberculoza aceea ţi-a venit tocmai la timp...

Cei doi se codiră pe scaune. Emilian încercă să-i facă semn. E gafă, mă, asta nu se spune. Dar pe Dragu îl amuzau scenele acestea. Prietenii îl priveau toţi, pe Ciutariu, ca pe un scăpat prin minune dela moarte.

— Beneficiar permanent... Nu eşti tare, mă, Jeane, ai rămas un talentat sentimental şi cucereşti femeile spunându-le că ai scăpat dela moarte... Puah...

Asta e ultima mea noapte, aşa le spune; şi închide apoi uşa dormitorului. Se alarmase tot Bucureştiul: moare Ciutariu, moare Jean, moare un geniu. Şi el avea o simplă pneumonie, un fleac ri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr193

dicul. Dacă e geniu, să crape acolo de tuberculoză dar să-şi scrie opera. Nu Predicile Sfântului Sebastian. Se plimbă pe la Belu ca să se inspire. Un caraghios. Când ai de gând să mori, mă?! Nu-mi pare rău că l-am întrebat aşa. Se plimbă prin cimitir cu fetele: asta e ultima mea sărutare. Cine să-i reziste? Şi s'a îngrăşat ca un porc, i-au crescut plămânii ca la vite, bea şi mănâncă şi el spune că bea numai lapte. Şi are sentimentul tragic al existenţii, are intuiţia morţii, aşa se laudă. El, tragic?! D'aia a scris Predicile Sfântului Sebastian.

Emilian încearcă să schimbe vorba. Bietul Jean are să sufere acum; e exasperant de sensibil. Prostul ăsta de David, care-i vorbeşte cinic, parcă-ar scrie un articol. Nu se acomodează niciodată, nu e niciodată prezent; vorbeşte cu toţi ca şi cum ar vorbi cu el; nici nu simte ce e aia pudoare, ce poate fi sensibilitatea...

Getta a adus ceştile de cafea din sufragerie; închide cartea punând o ilustrată drept semn. Poate un om să iubească două femei în acelaş timp? Exclus, asta nu se poate. Şi totuşi aşa se întreabă d-na Gifford în roman. Pe terasă sunt atâtea chaise-longue-ri, şi în fund se văd Alpii; John aduce cocktailuri, acum înaintea mesii. Cu d-na Gifford nu se poate sta de vorbă; e prea pedantă, vorbeşte tuturor de sus. Dar Teddy îi răspunde întotdeauna prompt, inteligent. Se coboară de pe terasă pe scările acelea de marmură vânătă, direct în parc. Ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

vrea să se plimbe puţin înainte de cină, să privească lacul. Sau nu e lac? In carte, parcă se spunea că lacul e departe, ajungi la el cu automobilul. Teddy coboară şi el, repede, sportiv. Mă interesează fata asta; simplă, proaspătă. Ce greaţă mi-este de femeile superioare, de d-na Gifford în special. Imi dai voie să te acompaniez, duduiţă? Ba nu, miss... Miss Dragu.

Cafeaua a dat în fiert. Mestecă în ibric, apoi scoate linguriţa pe jumătate plină, suflă, şi soarbe cu zgomot. E destul de dulce. Dar dacă m'ar vedea d-l Nicolaiescu... Stă la pian, şi d-l Nicolaiescu îi demonstrează ceva arătând notele cu un ac pe care l-a scos dela reverul hainii. Asta înseamnă, spune d-l Nicolaiescu... Dar nu-şi mai aduce aminte ce înseamnă; e prea mult deatunci.

Getta dragă, ai cumva vreun pahar cu apă rece?.. Se scoală repede, fericită că mai rupe câteva minute din ora de pian, ia cana de sticlă din sufragerie şi aleargă în curte. E mai rece dela cişmea. O lasă să curgă mult; apa se apropie bolborosind de gura cănii, creşte, începe să se verse, alunecându-i peste pumn, stropind-o pe pantofi. O fascinează gâlgâitul acela viu şi rece. Intoarce robinetul şi apropie cana de gură; bea cu ochii închişi, cu capul răsturnat pe spate... Şi când duce, pe tava de argint, un pahar cu apă d-lui Nicolaiescu...: Vrei să-mi aduci alt pahar, Getta, te-am văzut cum ai băut din cană... Adu alta, proaspătă... Bietul domnul Nicolaiescu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Toarnă cafeaua în cești. In mașină a mai rămas puțin spirt. De ce-o fi verde?

— Ilie, du tava aceasta la domnișoru în odaie. Vezi să nu verși paharele...

Omul plecă cu umerii puțin aplecați. In fața ușii mai așează odată farfurioarele; bate apoi rar, odihnit.

— ...Și spune domnișorului că s'a făcut ceasul șease jumătate...

Se așeză din nou pe scaun. Teddy e cu pantalon alb, de tennis, cămașa cu gulerul răsfrânt. O plimbare prin parc. Așa începe dragostea; orice dragoste. Vreau o femeie simplă, nesofisticată, care să mă înțeleagă. O fată ca d-ta, Miss Dragu...

Domnul Dragu s'a îmbrăcat. Ar vrea o țigare, dar se jenează să trimeată pe Ilie să ceară dela David. Trece pe coridor și se oprește lângă Getta.

— De ce nu citești lângă fereastră? Ai să-ți strici ochii înăuntru...

Fata dă din cap, absentă. Cabanés tocmai explica d-nei Gifford de ce preferă vinul femeilor. D-l Dragu trece mai departe, fără rost. Ar vrea să vorbească cu cineva. Nevastă-sa doarme, cu părul despletit, cu picioarele goale. A spălat rufe până la patru; horcăe prin somn, fără tresăriri. D-l Dragu caută ceva pe masă, în semiîntunerec; un jurnal, o carte, orice care să-i dea ceva de făcut. Ce-o mai fi scris Dav astăzi? Păcat că nu-l înțelege toată lumea ce spune acolo în articolele lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Dacă ar scrie pe înţelesul tuturor, într'o gazetă de mare tiraj... Ce-o fi însemnând „teleologie"? Ceva cu Dumnezeu, probabil; un soiu de teologie nouă, ca ăia din Basarabia... Pipăie pe masă şi nu întâlneşte decât tocul dela ochelarii nevestisii. Se întoarce şi închide uşa încet în urma lui. Ilie.

— Unde-i Ilie?

Omul răsare în uşa bucătăriei.

— Ordonaţi dom' maior.

— Mă, să-i spui mâine lui frat'tu să vie să mă vadă. N'a mai dat pe aici de două săptămâni. Eu, să ştii, că-i vând locul. Sau o fi având chef să ne judecăm?

S'a supărat din senin. Mama lui de ţăran prost; mă ţine cu vorba. Şi i-am dat bani buni, din dota fetii. Pentru un păcătos de loc pe care îl are...

— Am să-i spun, dom' maior. Dar e locul mamii, nu e al lui Niţă.

— Al cui o fi. A mai rămas şease mii să-mi dea. Eu îţi opresc leafa...

— Aşa e dom' maior; cum ziceţi D-voastră. Dar să-mi daţi de tutun; şeapte lei la două zile, atâta să-mi daţi. I-a murit şi lui copilu, că dădea el banii, îi dedea Niţă.

Emilian nu simte că David Dragu începe să fie plictisit de vizita care se prelungeşte fără rost. Continuă să povestească, pe cine a mai întâlnit, ce a mai spus Leon despre Teodoru, („A vrut să fie interesant, asta e tot. Anul trecut se înscrisese

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

la comuniști crezând că lansează o bombă de scandal; s'a păcălit și s'a retras. Acum încearcă să se sinucidă. Moft!"), ce se mai aude despre nevasta lui Octav, d-na Dobridor, care continuă să-l înșele și el, prostul, n'are habar („de ar avea vreunul curaj să-i spună; dar așa sunt prietenii..."). Emilian vorbește apucând pe Ciutariu de braț, punându-i mâna pe umăr, plimbându-se prin odaie, răsucindu-se în jurul biroului, așezându-se o clipă pe muchea fotoliului. Dacă ar tăcea, poate că Dragu le-ar da să înțeleagă că trebuie să plece. Dar așa, în plină conversație, i-ar îi vine greu. Când îl aude și pe Dragu vorbind, e într'adevăr mulțumit; îl ascultă, îl aprobă. Numai să nu rămână singur așa de vreme. Cu Jean Ciutariu aproape că nu mai are ce vorbi. La „Corso" se vor aduna deabea la zece. Și nu are nimic de făcut până atunci, golul acesta din creer și din jurul lui îl înspăimântă; se acață de orice, de orice obiect poate fi discutat, numai ca să mai poată prelungi tovărășia. Când rămâne singur pe stradă îi vine să urle, să plângă. Dacă n'are pe nimeni de înjurat, dacă nu se poate revolta de nimic în acea zi — i se pare că nici nu trăiește măcar. Îl copleșește o torpoare înveninată, crâncenă. Singurul mijloc de bucurie, când rămâne singur, e manuscrisul lui, pe care nu l-a văzut nimeni și de care nu pomenește niciodată.

— Aveam ceva să-ți spun, și nu-mi vine în cap, făcu Emilian îndată ce nu-l mai auzi pe Dragu vorbind. Ceva care te-ar fi interesat...

Să nu mă întrebe cumva despre plecarea mea; pot

Muzeul Digital al Romanului Românesc

să le spun că n'am puterea să mă rup deacasă, c mi-e milă de tata, de fete, de Getta mai ales? Aşti cari mă cred cea mai neînduplecată voinţă...

— Tu ce mai zici Jeane? se întoarse Emilian Va trebui să mergem la Oprescu...

— Lasă frate, mă simt bine şi cu leafa mea d acum...

Dar ce l-o fi apucat pe Dav să mă refuze. Do n'o fi invidios şi pe mine, eu nu scriu articole; c are el cu arta mea?

— ...puţin îmi pasă dacă am să iau eu postul sa are să-l ia altul...

— Şi acum ne întoarcem iar de unde am plecat vorbi Dragu, sticlindu-şi ochii, parcă ar fi între zărit undeva o victimă de prins şi zvârlit pe pereţi Nu mă interesează postul tău. Dar, să vă spu drept, mi-e scârbă. Am impresia că toţi suntem nişte veleitarzi; aşteptăm toţi să ne dea, de sus pentrucă avem talent şi suntem băieţi deştepţi. penibil, zău...

Se opri din vorbă şi-i privi pe rând. Ii păru ră că le spusese asta. Au să mă creadă invidios, gura raliv, cine ştie ce. Ar fi trebuit să le spun scurt mă plictisiţi amândoi, acelaş şi acelaş lucru, d câte ori ne întâlnim. De ce nu puteţi tăcea odată

Se admiră în gând şi imaginea îl liniştească: s scoală, îi ia pe amândoi de braţ şi le spune, prie tenește: „M'aţi făcut să pierd un ceas. Eu stau noaptea şi muncesc pentru două-trei mii de lei, c să am zilele libere, iar ziua veniţi voi şi mi-o în ghiţiţi cu tâmpeniile voastre. N'am timp, mă, n'a

Muzeul Digital al Românilor Bucovineni

imp!". Strigă; ceilalți îl privesc uluiți, îndreptându-se către uşă. Imi luați timpul meu; în loc să ucrez, trebuie să vă ascult vouă prostiile. Aşa se atează o carieră, cu prietenii, cu cercurile, cu fleaurile. E atâta de făcut, atâtea cărți cari trebuiesc etite, atâtea gânduri care îşi aşteaptă condeiul să ie scrise — şi eu, eu ca un prost, îi ascult pe ăştia vorbind. Afară!; marş!; n'am timp, n'am timp!... A venit tata, a venit Getta, ați venit voi, şi fiecare mi răpiți o frântură din viața mea. Mă luați, mă omorâți. Sunt viu, şi simt cum trece viața pe lângă nine. De ce n'am puterea să vă țip odată pentru otdeauna: Afară!, nu-mi trebuie prietenia voastră!... Şi cât am de lucru...

— Mă, nu-mi vine în cap, făcu Emilian, observându-l că tace încruntat. Şi sunt sigur că ți-ar i plăcut... Ceva care te-ar fi interesat...

D-l Dragu priveşte în stradă aşteptând să plece prietenii ca să poată cere lui David o țigare. Nu mai re nici un ban; Gettei îi e ruşine să ceară, pe nevastă-sa nu se înduplecă s'o deştepte. Priveşte jucându-se cu degetele pe geam. Boier vechi şi Domn reştin... De unde o mai fi şi asta?... Mă Dav, asultă-mă pe mine, că am experință. Am trecut prin nulte. Acolo, la Moara Roşie, acolo au fost oameni nă, tot unul şi unul. Divizia de fier, aşa ni s'a spus ouă. Ascultă-mă, nu pleacă nimeni din casă, nu-şi asă părinții, cu trei fete, că doar te-am crescut şi i-am ținut profesori acasă...

Parcă eu nu ştiu de ce vrea el să plece?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1933-1947

V

Deși Pavel suferea de câte ori se întâlnea în aceiași zi cu cele două femei, rareori se putea împotrivi tentației de a se duce la Ghighi după ce se despărțea de Una. Voința lui nu conta în asemenea prilejuri; era aproape un destin întâlnirea, un chin care se cerea împlinit; și dacă lupta împotriva gândului care îl îndemna în strada Salcâmilor după ce pleca din strada Tell, asta o făcea mai mult pentru a-și întârzia vizita, a o scurta deci. Intotdeauna era crud și inutil de sălbatec, când se întâlnea cu cealaltă. Tot desgustul împotriva lui însuși, toată furia împotriva destinului sau a slăbiciunii sale exasperarea și teama responsabilității — se cerea revărsată asupra celeilalte. Pe fiecare le ura în parte pentru întâmplarea care le-a adunat, în dragostea unui singur om. Le ura, mai întâi, pentrucă le iubea pe amândouă, pentrucă simțea că nu se poate despărți de niciuna. Nu contau numai ele două, ca femei, ca inși, ci toate întâmplările ce se legau de intervenția lor în viața sa proprie, trăirea atât de felurită dar tot atât de sinceră în preajma lor. Știa că ar fi suferit tot atât de intens chiar dacă nu ar fi cunoscut pe niciuna; ar fi fost altele, ar fi fost alții, ar fi fost în orice caz altceva. In anu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

mite zile de singurătate şi dezolare, era ispitit să destăinue lui David sentimentul acesta ciudat, aproape o obsesie:" De ce *două*, de ce niciodată una?...".

Convorbirea cu Vlădescu îl înăcrise fără să înţeleagă dece. Sunt anumiţi oameni, foarte simpatici şi chiar foarte dragi, pe cari câteodată i-ai vrea altfel; ai vrea să ştie ce se petrece cu tine şi să-ţi vorbească numai despre acele lucruri cari te interesează. Dar parcă eu ştiu despre ce ar fi trebuit să-mi vorbească Vlădescu, chiar dacă ar fi avut puterea să vadă ce se petrece cu mine? Dav ar fi ghicit, poate, mai mult. Băiatul ăsta ştie cel puţin să tacă...

Incearcă să-şi alunge gândul care îl duce către David. Aprinde o ţigare fără nici o poftă, aşa, ca să-şi risipească atenţia câteva clipe. O altă zi în care n'am făcut nimic; cel puţin dacă Ghighi ar fi acasă. Singura făptură de care sunt sigur că mă iubeşte. Şi ce înspăimântător lucru să ştii sigur aceasta, să ştii că orice s'ar întâmpla, un om va continua să te iubească. Adică, îl vei face etern să sufere; oricât de mult i-ai dori libertatea, el să nu se poată niciodată desprinde de tine. Ce înspăimântător; să ştii că faci pe cineva să sufere, şi nu ai cum să-l ajuţi, cum să-l scoţi din cercul lui de foc; căci orice apropiere, te face mai drag; orice i-ai spune, dragostea omului acela găseşte hrană să se menţină, să crească, până la sufocare. Destinul de a asista neputincios la suferinţa omului care te iu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

beşte; suferinţă pe care ai provocat-o, poate, inconştient; cu un gest, o declaraţie, care l-a legat de tine. Şi acum, asişti la agonia asta pe care tot sângele tău n'ar putea-o răscumpăra.

Merge alene, deşi ştie că ar trebui să alerge, să se urce în primul tramvaiu de pe bulevard, ca s'o poată găsi acasă pe Ghighi. Dar încetineaza pasul tocmai pentru a nu se lăsa stăpânit de îndemnul acesta drăcesc către o tovărăşie carnală, către suferinţă, deci. Ştie că golul îl împinge neîncetat către una din cele două fiinţe; să se chinue acolo, întâlnind iarăş setea de singurătate; şi când va rămâne singur, gândul să-l cheme iarăş înapoi către oameni, şi tot aşa, la nesfârşit; tot aşa, fără nici o odihnă, fără nici o nădejdie.

S'a întâmplat ceva cu mine. A murit tata; deaceia sunt aşa cum sunt... Gândul acesta îl află întotdeauna în preajmă. Şi de câte ori îl descoperă, Aniceţ scutură capul şi răzbate cu ochii mult înaintea lui, peste străzi, peste oameni, să întâlnească ceva de care să se acaţe, un alt gând care să-i stăvilească amintirea tatălui. O ruşine turbure şi milă de sine îl cuprinde atunci. Să mă poată vedea tata, cum umblu aşa năucit de mine însu-mi, de tot ce se întâmplă cu mine; să ştie el că am renunţat de mult la ceiace trebuia să împlinesc, de dragul Aniceţilor, şi sunt acum neputincios chiar să mă descurc din dragostele mele. De ce nu pot avea şi eu aventuri, ca tata? De ce sunt ursit să iubesc aievea, şi să nu pot face nimic altceva pentrucă iubesc? Mai bine ar fi fost să rămân cu Lucky...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Vede afişul roşu-întunecat al Teatrului; asta îl odihneşte, îl consolează. Miros de clei, de pudră şi hârtie; interval după actul I. Acesta e Pavel Anicet, acesta e prietenul meu Dragoslav. Imi pare bine domnii mei. Mă scuzi un moment, trebuie să-mi schimb costumul (Cui se adresase?). Dar cum o chiamă, frate? N'o cunoşti? Lucky... Alt interval. Scutură cenuşa ţigării, tuşind. Nu trebuie să faci asta, Paul, nu, nu... Afişul roş-întunecat, roş-întunecat. Probabil am iubit'o şi pe ea; alminteri n'aşi fi făcut aceasta... Albastru, ba nu, mauve; odaia ei din Luterană. Vine din provincie, desigur; şi deşi nu era la prima experienţă, mi-a spus: nu trebuie să faci asta... Zâmbeşte fericit deodată, ca şi cum ar fi aflat deslegarea unei probleme care îl chinuie de mult. Se întoarce şi îi caută numele pe afiş. Astă seară nu joacă; tocmai Sâmbătă. Şi dacă rolul e frivol, va primi pe amant fără ezitări, provocându-l din stradă; buzele roşii, roşii. Iar dacă rolul e sentimental, va pune o romanţă la pathephon şi va legăna capul privind în gol. O cunosc; aşa va rămâne, cu toţi amanţii. Probabil am iubit'o, altminteri... Ce ciudate curiozităţi sexuale, cât neastâmpăr, ce invenţie de taine acolo unde nu era nimic altceva decât dorinţa. Şi totuşi mi-a spus: nu trebuie... Braţul ei alb, imatur, cu umărul gol încercând să-l respingă. Işi ascunde faţa. Dar Paul, Paul... Izbucnire de adolescent întârziat, foamea lui de trup, de întreg trupul; nici o technică, nici o cloroformizare, sinceră şi egoistă foame, grabnică,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvan.ro

lacomă; rapt nupțial, sărituri neașteptate, sălbatece; și apoi un singur geamăt. La urmă, gândurile, ploaia aceia difuză de superstiți inutile, de remuşcări animale, de totemuri insultate. Strigătul purității în sufletul lui gol. Jurământul din clasa VI-a: Noi doi, David Dragu și Pavel Anicet, prieteni de creer și inimă... Absurd. Prea multe juram noi atunci; virginitate, orgoliu masculin, asceză, puritate, higienă. Dav și-a ținut cuvântul și toate prevestirile se împlinesc: acum scrie polemici pornografice iar la 40 ani va fi corupător de minore.

Ce ai Paul? Brațul ei îi mângâie pieptul, umerii, se opreşte pe gâtul bărbătesc și totuș fraged; ochii ei îl sorb. Stă abătut, cu expresia aceia concentrată și turburătoare, parcă și-ar fi răscolit mintea pentru un nimic hotărâtor; o căutare urgentă, înspăimântată, de soarta căreia stă legată fericirea lui... Nu găsește. Ce ai Paul? La ce te gândești? la mine? Se alintă. O prăpastie între noi; iar eu o iubesc, o am, ne-am unit sufletele — cum s'ar spune — prin mărturisiri de dragoste, și trupurile noastre sunt dureros de apropiate. E lângă mine. O ating; — brațul lui mângâie potolit, concentrat, cu o îngrijorare melancolică, parcă s'ar fi temut să alunece mai departe și să nu afle, încă, nimic. O sărut; — buzele lui se întredeschid spre chipul cu ochii și nările și gura așteptându-l. Cad sălbatec — aceiași penibilă sălbăticiune, de furioasă tinerețe, de candoare insultată — fără să mai asculte protestarea (i-am lovit buzele? am muşcat-o?). Lupta. Unde e?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1935-1947

unde e?... Tot te mai gândeşti Paul?... Il pălmueşte în glumă. Dă-mi o ţigare... Şi acum, spune-mi la ce te gândeai... Cum să-i spun că îmi pare rău de virginitatea şi mândria mea siluite, descompuse, pentru un nimic, pentru o simplă luptă senzuală, la sfârşitul căreia amândoi suntem abătuţi şi stupizi, năuci... Iată cum ne privim, şi nu avem ce să ne spunem. Creerele noastre goale, insultate; sensibilitatea îngheţată. Trebuie să aşteptăm ca sângele să circule iarăş un anumit număr de minute, şi anumite ţesuturi să procedeze în procese obscure şi desgustătoare... Iar până atunci ne privim streini şi beţi, două bestii cerebrale... Tot nu vrei să-mi spui Paul?... Nimic de spus. Inteligenţa e amorţită, şi apoi, ce i-aşi putea spune? Recordul ei cerebral e Bernard Shaw. Iar imaginaţia, sensibilitatea, caritatea, orice contact simpatic şi generos e cufundat în negură. Depresiuni animalice, asta e tot, acum...

Probabil că am rămas acelaş monstru de acum cinci ani, de acum cinci mii de ani. Monstru pentrucă sunt un introvert iremediabil şi mă las posedat de orice tentaţie mnemonică, cum ar spune D. Gârbea. Zvârle ţigarea în mijlocul drumului şi porneşte. Opera Română, Teatrul Maria Ventura... Dar la urma urmelor, maniile acestea solitare au fost mult educate, şi poleite, şi disciplinate. Soliloquiul meu a învăţat un lucru: nu mă turbură decât atunci când n'am nimic de făcut; iar acum nu am nimic de făcut; dovadă că mă duc la Ghighi. In general n'am nimic de făcut, de câţiva ani. Ruşinos. Poate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

gândurile mă împiedecă să fac. Dar ce să fac? Ce e de făcut, *aici?* (Intrebarea aceasta îl dispune, îl înviorează, o soarbe ca pe un tonic, grăbind pasul, privind în jos). Probabil că nu sunt mai mult de jumătate duzină de oameni inteligenți, virili și liberi. Restul sunt monștri intelectuali sau creere cari și-au oprit creșterea de 11 ani. (Și precizia aceasta îl bucură). Exact la 11 ani; când copilul descoperă comoara imaginației creatoare și gratuite, de unde până acum confunda imaginația cu realitatea; iar pe aceasta cu visul. Dar la 11 ani începe să se îndoiască de fabulele nașterii și descoperă sexul; la aceiași vârstă, cele dintâi totemuri sociale, politețea, buna cuviință, respectul minciunii clanului propriu și denunțarea minciunilor criminale ale clanurilor adverse. Insfârșit, la 11 ani, cea dintâi cosmologie, religioasă sau laică, fundată pe axiome pe care nu le înțelege nimeni: creația cosmică, infinitul, atracția universală, neantul. Aceștia sunt oamenii care *fac!* Iar eu trebuie să respir cu ei și să salut aceleași stindarde ca și ei. (Se necăji o clipă, pentru cuvântul „stindard"). Restul, sunt monștrii: eruditi, moraliști, predicatori, epileptici, epicurei, etcetera... Imperativul muncii oarbe, al creației cu orice preț, e onorabil, e câteodată eroic: dar este o simplă superstiție și asta; poate un imperativ inventat de acei pasionați ai muncii, de un Carlyle sau un David Dragu. Dar de ce trebuie să *faci* ceva pentru a rămâne viu și liber, om întreg printre toate aceste umbre hămesite de creație, de

Muzeul Digital al Românilor Clujeni

uitare, de opium intelectual? De ce trebuie numai decât să ai un rost în lume, sau să-ţi faci un nume pentru posteritate, să te distingi? Altădată... Să mă fac pe mine operă de artă, aşa spuneam. Să fie viaţa mea o creaţie, să o împlinesc din toate părţile, să o rotunjesc; asta să-mi fie ţelul. Dar *dece* să o fac operă de artă, când, este atât de greu să rămână viaţă, liberă, viaţă simplă?...

Scutură capul; i se par atât de inutile gândurile acestea care îl zbăteau până acum câţiva ani. Dar răstimpul acela e singurul sprijin; trăieşte, în ceasurile de sufocare, prin orgoliul şi libertatea lui de atunci. N'am mai făcut nimic, nici un pas înainte. Problemele pentru care îşi pierdea zile discutând cu David, nu mai au nici un rost, acum. Este bine ca omul să trăiască fără demonstraţie, îşi spune adesea. Să trăiască liber, dar fără să dorească libertatea, fără să fie conştient de ea. Nu mă scuz faţă de mine, ferească Dumnezeu; dar recunosc că aşa cum sunt, sunt mai mult om decât D. Gârbea de exemplu, care mă întreabă mereu când mă apuc iarăş de carte; ca şi cum există scris undeva că trebuie să lucrezi mereu, să citeşti până la moarte. Iată că pot supravieţui foarte bine şi fără cărţi. Dacă aşi continua, ca Dav, să mă înfund opt ceasuri pe zi în bibliotecă, poate că m'aşi năuci şi eu îndestul ca să mă pot echilibra, să-mi găsesc un ideal, un scop în viaţă; să mă fac comunist, poate, sau liber-cugetător, să scriu la ziare, să vorbesc publicului... Prostii. E bine să mai existe şi oameni

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

fără nici un ideal, oameni care să trăiască, numai.

— Faust!...

Nici nu observă când Ghighi îi făcu semn cu mâna depe celalt trotuar. Ajunsese în cartierul ei. Puţin mirat, fără să înţeleagă de ce, o aşteptă să traverseze. Acum, dacă pleacă şi ea, ce mă fac?

— La tine veneam.

(Dacă pleacă, mă duc precis la Dav; fie ce-o fi).

— Te-am aşteptat până la şase jumătate, Faust, Trebuie să văd pe surorile Focşa. Dacă ai şti cât te-am aşteptat? Unde ai stat până acum?

— Strada Grigore Alexandrescu.

(Zâmbeşte; minte atât de firesc încât e nedumerit şi el).

— Bine, dar asta e abuz; în fiecare zi, în fiecare zi...

— Şi şease mii de lei la sfârşitul lunii.

Ce ridicul răspuns. Şi e ciudat, nu mă supără deloc mediocritatea convorbirei mele. Ca şi cum nu mi-ar aparţine mie; ca şi cum ar răspunde altul pentru mine.

Ii apucă braţul; ce frumos e Faust, înalt şi puţin absent, şi când fumează are un aer atât de superior, un savant, un şef de cabinet.

— Ce ai mai făcut?

O întreabă aşa, într'o doară, pentruca să spună ceva, şi strânsul braţului nu e deajuns pentru doi amanţi tineri. Dar nu o ascultă. Acum, după ce a întâlnit-o, simte că se liberează de prezenţa ei, rămâne singur; căldura braţului nu mai răsbate până

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr:1933-1947

la el, nici cuvintele. Parcă se coboară undeva, şi singurătatea această către care se îndreaptă fiinţa întreagă îi face bine, îl linişteşte. Ce bună e singurătatea. Sau poate e altceva, calmul acesta care mă rupe din stradă, de lângă Ghighi. O iubesc, fără îndoială că o iubesc; dar e mai bine departe de ea, e mai bine singur. Lunecă într'un adânc neasemuit de dulce, şi priveşte fix caldarâmul în mers, ca nu cumva să-l turbure ceva întâlnit pe stradă şi să-l aducă iarăş lângă ea.

— ...cu mine. Nu e aşa, Faust?

— Sigur. (Ce Dumnezeu mi-a spus?).

— Dar nu în tramvaiu.

E desgustător, în tramvaiu. Şi apoi, sunt îmbrăcată oribil, azi. Şi Faust... Se strânse şi mai mult lângă el. Să-mi spună ceva, orice. Faust nu vorbeşte ca toată lumea. El spune întotdeauna ceva adânc, neînţeles. Ce minunat se joacă; cu el, nu poţi spune niciodată când e serios. Şi, totuş, e serios, e adânc, e un adevărat intelectual...

— La ce te gândeşti, Faust?

— Leit-motiv, poveste veche, vorbi ca pentru el însuşi.

Apoi îi fu ciudă că a vorbit, şi încercă s'o întrebe repede altceva; să afle, de pildă ce-a făcut toată ziua, la ce s'a gândit, dacă s'a gândit la el. O ascultă aproape fără să o audă. Atât timp cât vorbea ea, era în siguranţă, putea fi absent oricât ar fi simţit nevoia.

— Tu ce ai făcut?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Ii povesti corect, cu amănunte, o zi imaginară; cum s'a dus îndată după dejun în strada Grigore Alexandrescu, şi şeful era plecat, dar pe birou şi-a găsit lucrul şi a lucrat până la şease.

— Nici azi n'ai avut timp să scrii!

— Nici nu speram. Ţi-am spus, până la vacanţă, am renunţat să scriu o singură pagină...

Este micul său mit — scrisul, cărţile pe care le prepară — şi nu are curajul să-l suprime în închipuirea lui Ghighi. Aşa l-a cunoscut, un scriitor, un critic, un filozof, cum îl ştia întreaga Facultate. Aşteptau toţi ca Pavel Anicet să străbată într'o zi ca un meteor în cultura şi publicistica românească. In locul lui a apărut David Dragu, au venit alţii, mai buni, mai curagioşi, mai tineri. De câţiva ani nu mai scrie; aproape că nici nu mai citeşte; dar, faţă de anumiţi oameni, faţă de Ghighi mai ales, continuă să se plângă că nu are timp destul, că îi lipsesc bibliotecile, că totuşi lucrează, pe apucate, desigur, dar în timpul vacanţei va termina o carte, şi poate va găsi chiar editor...

— Felicia ţi-a mai făcut curte? întrebă Ghighi cu o mustrare calină în glas (glasul pe care nu-l poate suferi Pavel).

Se alintă; şi feminitatea asta, care îi place câteodată atât de mult, astăzi îl întărâtă. Ar vrea să renunţe la joc, să fie posac şi brutal; poate că, dintr'o singură vorbă, să scape; poate Ghighi s'a plictisit şi ea, şi îl provoacă să se despartă. Dacă i-aş spune că am sărutat pe Felicia?

Muzeul Digital al Romanilor Romanese

M'a invitat la ceaiu, atât.

— Nu se poate, ți-a vorbit și altceva. Spune, că nu-ți fac nimic. Tot atât de mult te iubește?

Acesta e alt mit, pretext de conversație cu Ghighi. A aflat odată că patronul lui Pavel are o fată de curând întoarsă din Italia, Felicia. Il întreba mereu dacă e frumoasă, dacă părul e arămiu natural sau e vopsit, dacă îl vede des. A inventat atunci idila amănunt cu amănunt: Felicia îl iubește în ascuns, îi face chiar curte, îl invită mereu la ceaiu. Toate acestea prilejuiau o conversație pe care Pavel n'ar fi fost altminteri în stare s'o susțină. Observase că de cum începe să vorbească despre lucruri imaginare, dialogul se antrenează, și Ghighi nu mai e nevoită să-l întrebe, la fiecare jumătate de minut. Și apoi, idila aceasta imaginară, pe care o inventa prozaic, fără nici o surpriză, fără nimic original, îi potolea imensa lui nevoie de vulgaritate, de mediocritate sentimentală. Numai în asemenea împrejurări putea vorbi coherent și spontan, numai antrenându-se într'o descriere de cea mai proastă literatură găsea spirit. Ii plăcea să reflecteze adesea asupra acestei nevoi de vulgaritate pe care nici nu încercă să și-o mascheze. I se părea că este mai viu așa, că trăiește cu mai multă omenie.

De data aceasta, însă, tot ce făcea îl umilea și îl enerva. Glumele Ghighiei i se păreau ridicule. Prezența ei, acum când Una era departe, îl înăbușea. Dece m'am culcat și cu ea, de ce am iubit-o?

— Haide, Faust, zău, spune-mi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— E plicticos, dragă...

Dar vina e a ei. Ar fi trebuit să uite; o simplă îmbrățișare nu angajează la nimic; cuvinte poate spune oricine, ce Dumnezeu?! De ce doresc fetele astea tinere eternitatea, în orice fac? Era studentă, era datoria ei să uite. Studentă, ce Dumnezeu. Dar poate nu e nimic de uitat. Dragostea se uită prin ea însăşi, ca foamea după dejun. După o zi când mi-e foame iar, nu-mi amintesc că mi-a fost foame ieri, sau alaltăieri, sau acum o săptămână; nu-mi amintesc nimic, ci pur şi simplu mi-e foame. Ar fi superb să se întâmple acelaş lucru şi cu dragostea. A trecut, a trecut! La ce bun toate complicațiile, toate reminiscențele! Dacă cel puțin m'aşi recunoaşte; dar nu sunt eu acela, *nu sunt eu!* Mă păstrează, nu pentru dragostea mea, ci pentru mândria sau nostalgia ei. Işi aminteşte de mine, ca să-şi amintească de ea, să se consoleze sau să se exalte. Perfect. E liberă să facă ce vrea cu trecutul ei — dar de ce mă păstrează, de ce mă cheamă, de ce are nevoie de mine?!

Şi exasperant e faptul că toate acestea au venit printr'o simplă întâmplare. O studentă cu care mă întâlnesc la Bibliotecă, la care mă uit oarecum intrigat (desigur, ovalul acela de scoică, părul auriu, lins pe tâmple). Un joc, idiot, dar nu mai puțin un joc. Şi deaici, dragostea. Şi deaici, suferința, plictiseala, inutile încercări de fugă. A fost o experiență, poate, dar ce fel de experință dacă mă domină, dacă mă leagă? O iubesc, desigur, altminteri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

aşi fi avut de mult curajul să mă despart. Un singur gest de curaj. Să-i pot spune, odată, făţiş: „Nu te mai iubesc, Ghighi!". Dar asta ar fi o minciună. O iubesc. Tocmai pentrucă o iubesc, şi tocmai pentrucă mai sunt şi alte nenumărate motive, trebuie s'o las. Dar toate acestea nu se pot explica. Nimeni nu le înţelege; pentrucă nu e nimic de înţeles. Astea sunt, şi aşa vor rămâne oricâte argumente vei grămădi în jurul lor... Un singur gest, şi plictiseala această tragică, fără rost, se va curma. Gândul îl întărâtă. Trebuie să încerc, trebuie...

Intoarce brusc capul şi o priveşte.

— Eu mă duc, Ghighi, am treabă.

— Dar ai spus că mergi cu mine, Faust...

— N'am spus aşa. Şi apoi, m'am răsgândit; am treabă. La revedere...

Intinde braţul ferm şi-i scutură mâna înainte de a-i da timp să înţeleagă ceva. Mai repede, mai repede. Douăzeci de paşi fără să mă întorc din drum, şi am scăpat. E mai bine aşa. Un singur gest şi poate restul vine dela sine. La urma urmelor, de ce nu dispare ea? De ce nu se mărită, nu se pierde undeva în provincie, nu pleacă la Paris, în Brazilia, undeva unde nu o pot întâlni şi unde va fi silită să mă uite?

— Faust!...

Cuvântul i se păru odios. Nu întoarse capul dar făcu un semn cu mâna ca să arate că a auzit şi nu e supărat, dar că e prea grăbit ca să se mai oprească. La revedere fetiţo, la revedere. Curge sânge,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdr1933-1947

desigur că va trebui să curgă, dar altfel nu se poate... Numai de l-aşi găsi pe Dav acasă. Eşti un prost dacă ai judecat după carura mea, un metru nouăzeci şi unu, şi m'ai crezut un *beau mâle*, care ştie să-şi trântească victimile când s'a săturat de ele. Lucrurile stau cu totul altfel, Dav; nu există nici victimă nici călău, există numai întâmplări, ghinion, cum spune Vlădescu. Dar ce-mi pasă mie? Trebuie să mă gândesc câteodată şi la mine, nu e aşa? Asta o fi egoism? sau egoism este ceiace fac toţi, deci şi eu, evitând ceasurile penibile, ceasurile de rupere, de sângerare, de carne vie?.

Să trezi dedată singur, fără Ghighi, şi simţi o uşurare stranie dar, în acelaş timp, începu să-i fie teamă. E mai bine singur, mult mai bine. Chiar dorinţa de a-l vedea pe David începu să-i scadă. Voia să se bucure numai de o singură bucurie; că a scăpat de Ghighi, şi pe negândite, aşa, ca printr'o explozie scurtă. I-am spus „la revedere", cred că atât am avut timp să-i spun. Şi poate am să-i scriu o scrisoare, mâine, din Str. Grigore Alexandrescu. Dealtfel, are să-şi dea licenţa în curând, are să plece şi se va mărita. Nu cumva şi-o fi pus în gând să se mărite cu mine?... Sunt canalie. Dar e bine să fii câteodată canalie, cel puţin în judecata celorlalţi, ca să nu termini, mai târziu, altfel, mult mai rău. Teodoru, dacă ar fi izbutit să se transforme în canalie, şi să uite drama aceia stupidă, ar fi rămas un dialectician mult gustat; n'ar fi cunoscut ridicolul unei sinucideri ratate din spaima de moarte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

„Mi-e foame, domnule, n'am mâncat de două zile". Fața e palidă, şi poartă rochia lui Ghighi. Domnul vrea s'o sprijine; o dramă familiară, poate, sau o nenorocire în dragoste, trebuie să-i dau ceva, săraca... Iubitul meu a fost Pavel Anicet, Faust, îl cunoaşteți?... E un savant, un critic, scrie două cărți... La revedere, atâta mi-a spus.

...Şi deodată, fata cu rochia Ghighiei alunecă dealungul zidului; zadarnic încearcă domnul s'o prindă în brațe, fata se strecoară, cade, se sfarmă, — şi gestul acela idiot se repetă tot mai net, mai vertiginos. Vedenia îi strânge inima. Incearcă să fumeze, şi țigarea i se pare fără gust. Dar e numai o glumă. N'am fugit nicăieri, nu e nimic definitiv, am spus numai „la revedere", tot așa de firesc cum îi spun „ce mai faci?". N'am vrut s'o las, am plecat numai ca să-l pot găsi pe Dav acasă. Bietul Dav lucrează la ziar nopțile, şi seara deabia îl mai întâlnesc. Ințelege, Ghighi, că nu e nimic *altceva*, nimic decât o vizită. Nu fii absurdă, nu plec nicăeri...

Corpul cade mereu, şi mereu reapare lângă zid, şi domnul zadarnic încearcă să-l prindă. Anicet zvârle țigarea. Jocul acesta de vedenii îl enervează, dar enervarea în loc să-i grăbească paşii, îl turbură cu o aprehensiune bolnăvicioasă. Incepe să îi fie teamă, stupid, fără motiv. Oameni se îngrămădesc din toate părțile spre fata aceia necunoscută, cu rochia Ghighiei. S'a sinucis din dragoste. Aici, în stradă. S'a svârcolit o clipă sub roțile taxicoului...

Dar îți spun că e absurd ce gândești. Pe mi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

plu am glumit. De ce nu mă crezi? Pot eu oare să mă despart? mai pot eu să mă despart? Haide, Ghighi, zău, crede-mă. Ti-am spus „la revedere", atâta tot...

Se întoarce din drum hotărât, dar foarte plictisit că a trebuit să se întoarcă. Nu se poate nici de data aceasta. Nu se poate pentrucă o iubesc. Dacă nu m'aşi duce acum, m'aşi fi dus mâine, sau peste două luni, dar tot m'aşi fi dus... Corpul lunecă iar de lângă zid. Incetează odată; ştii bine că n'am plecat, că sunt al tău, sunt al vostru. Ce mai vreţi altceva?...

Traversează strada ca să nu mai ocolească colţul cu trăsuri în aşteptare. O caută din ochi, plictisit, puţin exasperat de vedenia stupidă care îl întorsese din drum. Nicăieri. A plecat acasă. Cu atât mai bine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

VI

...Şi dacă n'am găsit'o, cu atât mai bine. Cel puţin despărţirea e deacum definitivă. Poate sufăr acum, poate mă doare ceva, acum când sunt departe de Ghighi, dar e mai bine aşa.

Fără sens, fără început şi fără sfârşit, zădărnicie, — aceasta e. Lene şi spaimă; nimic altceva, ca şi cum totul s'ar fi întunecat deodată. Aburi, boală, ca şi cum ceva s'ar fi sfârşit. A fost; ceva legat de mine, care mă purta, o cale pe care mă obişnuisem a merge. Probabil că aceasta e: sfârşitul. Şi deşi Ghighi e numai o vitrină cu păpuşi, sau numai fantezie, oricum: a fost cu mine, şi acum nu mai e. Cugetare.

Dacă aşi scrie un tratat asupra metempsihozei, aşi dovedi că nu e necesar să presupunem o serie de vieţi. Metempsihoza se verifică într'o singură viaţă. Căci de fapt nu există asemenea lucru „o viaţă"; termenul e de sine contradictoriu. Fiecare începe prin a fi mormoloc, şi urcă pe două scări paralele, trup şi suflet. Din întâmplare, una din scări — trupul — e continuă, şi fiecăruia îi e dat să-i ajungă marginea: moartea. Cealaltă scară se opreşte pe o anumită treaptă, între unsprezece şi cinsprezece ani, şi deacolo omul începe să se învârtească pe loc. Altă cugetare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.staritransilvania.ro/mdrr1933-1947

Revenind la metempsihoză, aşi spune că acum sunt cuprins de spaima lîncedă a cadavrului (metaforă) şi de lenea de a mă naşte din nou. Sau, invers: lenea mortului şi spaima de a învia. Cugetările mele au virtuţi algebrice; sunt valide oricum aşi stabili termenii. Adevăruri universale: unul e egal cu unul, ens cu nonens, positiv-negativ, alb şi negru, roşu şi negru, etcetera...

Incetinează pasul în faţa rotondei şi alege strada mai puţin luminată, îmbietoare şi pustie. Am fugit de Ghighi, am scăpat, am rămas singur deacum. Incearcă să se bucure de libertatea aceasta, dar o înţelege deodată jalnică, mutilată, insignifiantă. Ghighi n'a fost un obstacol; o jenă, o mustrare pentru oroarea lui morală, atâta a fost. Iar, pe când nu exista încă cealaltă, îl stânjenea numai după ce se despărţea de ea, când revizuia mental dialogurile şi gesturile, le pătrundea mediocritatea lor exasperantă, neputinţa lor de a comunica sufletul. Aceasta a fost tot, chiar în ceasurile când i se părea că o iubeşte; reproşuri, o suspendare provizorie între soluţii viguroase şi compromisuri, apoi o rafală de gânduri streine, un fâlfâit nepăsător — şi iarăş calmul lui mahmur, resemnare taciturnă mascându-i soliloquniul.

E inutil să mă mint. Ghighi n'a fost niciodată mai mult. Şi nu e vina mea; am încercat s'o iubesc şi dacă m'ar fi ajutat, poate aşi fi iubit-o. Dar femeile nu ştiu cum să ajute dragostea; ele pot numai s'o primească sau s'o respingă, s'o suporte sau s'o prelungească — dar ele nu pot naşte dragostea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

nu pot cel puțin în sufletul meu. Femeile procedează o seducere a genului, o seducere bună pentru oricine; ele ignoră specia, varietatea, excepția. Bărbații fiind sentimentali și brute, instinctul feminin năzuiește să satisfacă aceste două valențe. Și, de fapt, izbutește; chiar cu anumiți civilizați; dragostea e un anestezic sigur al oricărui spirit critic, al orgoliului intelectual, al sensibilității artistice, al oricărei funcțiuni ce depășește bruta sau sentimentalul. Dar mă pot lăuda că instinctul acesta *bon pour la bête*, nu mai mă păcălește. Am încercat să desprind din sufletul Ghighiei altceva, mai vast, mai coherent, mai specific — un sentiment care să încălzească ceiace e încă înghețat în sufletul meu, o pasiune fără fum și fără intoxicări, o pasiune plenară și autonomă, în care și spiritul și carnea se întrepătrund ca într'o virgină de marmură (evident, metaforă). Eșuări; nu e vina ei, nici a mea. Amândoi suntem acum liberi.

Se ghicește deodată umilit de lașitatea soliloquiului, umilit ca orice bărbat care își amintește o dragoste depășită, oricare dragoste. Știe că va uita repede; dar acum nu a uitat. Se vizualizează limpede, surprinzător de sentimental și cabotin, un actor prost și înfumurat, cum sunt toți bărbații. Acelaș, cum sunt toți ceilalți; cabotini sentimentali. Nu rezistă niciunul. Și apoi revelația degradării, întunecată deșteptare din halucinație, foamea de singurătate, de muncă. Retrăirea mnemonică a dragostei — sau breviarul ascetic al umilințelor și rușinărilor bunului păgîn. Căci nu se află bărbat pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndrr1933-1947

care să-l nu-l ruşineze, să-l nu-l scârbească şi să nu-l insulte amintirea tropismelor lui de mamifer trist şi abject; dragostea lui. Şi femeile, cu incontestabilul lor bun simţ, cunosc aceasta tot atît de bine ca şi bărbaţii. Deaceia teama lor de sfârşitul dragostii, de finalul halucinaţiei, teroarea sub care aşteaptă epuizarea catalizatorului...

Işi pipăie buzunarele căutând pachetul cu ţigări. Una singură, — şi o aprinde întristat deodată, fără motiv, şi când zvârle chibritul s'ar fi spus că svârle o floare presată cu amintiri. Se miră de neaşteptata această volte-face în romanţă şi nenoroc. Umblet gol, un minut, mai multe, apoi se scutură; tristeţe, negură grea; probabil vreun parazit subconştient, vreo naivitate refulată, cum ar spune d. Jerbea. Imaginea d-lui Jerbea e reconfortantă şi stenică. Pripeşte pasul. Strada o cunoaşte, deşi nu-i ştie numele. Il va duce chiar înapoia casei; a trecut-o de nenumărate ori în anii liceului. Acesta s'a petrecut de mult, înduioşător de de mult, pe când citea pe Novalis şi Plutarch. Până ce, într'o noapte, pe aceiaşi stradă, s'a trezit întrebându-se: la ce bun? la ce bun Plutarch? şi Novalis? la ce bun orice, oricine, de oricând? Intrebări idioate, dar bicisnic de reale, de concrete, împotriva cărora îi era peste putinţă să lupte. Ar fi vrut să-şi disprețuiască biblioteca de antichităţi, dar ea rămânea intactă, inutilă şi stânjenitoare. Ultima dată când s'a întrebat: la ce bun?, a răspuns inspirat: tocmai ca să pot renunţa la ea. Dar şi răspunsul acesta a fost dat de mult. Pentru Pavel, majoritatea evenimentelor cari

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

îl implicau se petrecuseră supărător de demult, încetând astfel de a-l mai implica. Pe Ghighi o iubise de mult.

Sau poate n'am iubit'o niciodată? Am vrut s'o iubesc, fără îndoială că am făcut tot ce mi-a stat în putință s'o iubesc mereu cu aceiași naivitate, cu acelaș dor de a mă uita pe mine. Dar n'am putut s'o iubesc. N'am iubit-o, n'am iubit-o. Se minte cu aprindere, soarbe din minciuna aceasta toate bucuriile. Dacă azi aşi putea-o iubi, nu m'ar fi apăsat prezența ei, nu m'ar fi făcut să sufăr, să doresc în fiecare ceas fuga, singurătatea. Totuşi, nu puteam fără ea; cum se face asta? De ce n'o puteam uita dacă n'o iubeam?

...Şi totuşi, dacă ea ar fi priceput ceva, cât de puțin, din ceiace sunt eu. Dar pentru ea am fost Faust, o formulă alegorică, un mit, sau poate numai un voinic sportiv şi vagabond. Sau poate nici atât. Nu sunt naiv şi nu afirm că ştiu ce am fost eu în sufletul Ghighiei. Nu ştiu nimic, cum nu ştiu nici despre mine. Ts, ts, ts!... iată un agreabil scepticism, un personagiu în căutare de autor, Proust şi Pirandello, şi altul, altul, Curaj Paul, eşti băiat cetit, poți mima mulți eroi interesanți şi bizari, poți juca în orice complex modern... Scuipă şi-şi încordează muşchii ca şi cum s'ar fi pregătit de ceva. Apoi potoleşte pasul. E inutil să-mi pierd vremea cu cenzura gândurilor parazite. Le las să vină, nu se prind şi nu dau rod. Adevărul e că ştiu cine sunt, ştiu mai ales când sunt eu unul adevărat născut iar nu făcut — şi când sunt simplă scoică radiofonică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933_1947

prinzând unde şi emiţând nostalgii ce nu-mi aparţin. Când citesc, când răspund la întrebările d-lui Jerbea, când lucrez pentru şef, când îmi pierd vremea cu vreun mamifer — nu sunt eu. Apuc cea dintâi mască ce mi-e la îndemână, şi mă port cu reactivitatea ei specifică. Dar câteodată, sunt eu însu-mi, apariţie fulgurantă şi instantanee care mă copleşeşte, mă transcende.

Atunci se avea, se regăsea, un Pavel cu înţelegere vertiginoasă, cu suflet de zeu, cu vreri cosmice. Acela sunt eu, iar restul timpului sunt un molusc polimorf şi infinitesimal. Restul timpului sunt un Pavel oarecare. Iar mizeriile mele şi victoriile mele sunt ale tuturor, sunt anonime, şi câteodată pot fi impresionante, căci şi sfinţii sunt anonimi, iar de cele mai multe ori sunt simple drame cotidiene, simple explozii biologice, asta sunt. De ce m'aş revolta împotriva lor? Ce au ele de a face cu mine? Ce are Ghighi sau şeful, sau Dav, sau oricare altul cu care schimb două mii de cuvinte zilnic şi socotesc că le sunt prieten, sau slugă, sau duşman? O voluptate virilă, aspră, stenică, îi topeşte sufletul. Se lasă purtat de taina lui. Strada e pustie, întunecată, rece. Umblă singur.

O hotărîre de uriaş, să pună capăt bărbăteşte marasmului şi zeflemelii care-l momesc în fiecare dimineaţă, îl poartă pe drumuri zadarnice, îl depărtează de hotarele lui. Un sentiment plenar şi juvenil l-a străbătut, noian de porniri insurgente şi furtunatece; fecit! fecit! Incearcă să precizeze, să se reculeagă, dar braţele nu pot cuprinde aluziile a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

celea timide, subterane, instantanee, sclipiri de semnale de pe toată geografia lui interioară. Aripi, entuziasme; arena magnifică şi fantastică, sufletul lui, trecutul lui mulat şi desfăşurat ca pe o scenă, şi din toate părţile semnale incendiază şi apoi se sting, buchete de licurici electrici aprinzându-se tot mai vertiginos, tot mai fantastic, până ce viziunea întreagă ajunge un sclipăt, o chemare photică, neverosimil polar. O sărbătoare olimpică, sărbătorirea libertăţii lu. Bucuria îl copleşeşte, şi umblă aproape fricos, temându-se să nu-şi descopere comornicul celor cari ar fi putut trece pe stradă. Gândurile sunt încă înspăimântate de izbucnirea aceasta din adânc, gândurile de toate zilele, mohorîte şi ironice.

Schingiuirile şi toate reproşurile sterilităţii, critica neîndurată împotriva lenei şi egoismului — au fost inutile. Un biet eu ca al fiecăruia, mai puţin rustic, mai puţin bestial, căruia profesorii şi prietenii îi făceau reproşuri. Şi eu îmi făceam reproşuri. Ca şi cum simplul fapt de a trăi, de a mă simţi viu şi întreg în haosul acesta de roboţi — n'ar fi el însuşi o victorie înmărmuritoare, unică, vrednică de admirat asemenea soarelui. Simplul fapt de a fi Pavel Anicet, de a rămâne Pavel Anicet în pofida cărţilor pe cari nu le-am scris, în pofida lucrurilor pe cari nu le-am împlinit. Ca şi cum viaţa n'ar fi deajuns, a fi viu, viu şi întreg... S'ar fi felicitat, s'ar fi îmbrăţişat bărbăteşte. Anicet. Pavel Anicet. Am rămas necurmat dealungul tuturor experienţelor, tuturor actelor infame sau me-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

diocre, fără a mă sinucide, sau a mă converti, sau a mă însura, sau a mă așeza la muncă de brută cerebrală și a scrie cărți... Trupul îi era o scoică fermecată, și toate undele prinse în anii lui de prin țări și peste mări, răsunau aevea, în adâncul nebănuit de nimeni alt, în care dragostea nu se poate coborî, înțelegerea nu poate lumina. Nici mama, nici Dav, nici Ghighi nu pot ajunge atât de departe. Sunt ale mele, și oricât de mult aș vrea să le înstrăinez, nu pot. Rămân cu mine, ajung eu însu-mi, mă mir, mă înspăimânt, câteodată mi-e teamă că am rămas atât de singur, numai cu mine și cu amintirile mele — dar nimeni nu se poate coborî, nimeni nu le poate lua. Cât de multe, de inefabile, de străvezii și totuși reale, concrete, realități alături de cari realitatea celorlalți apare zădărnicie...

...Vaporul are escală scurtă la Anconna. Se întreabă dacă ar fi nemerit să coboare singur în oraș, să urce singur amfiteatrul luminat pal în seară. E obosit de biserici și de ruini. Și tatăl nu vrea să-l întovărășească; stă trist pe punte, profilul lui magnific înseninat și abătut totdeodată, o revistă deschisă și necitită pe chaise-longue, sticla de Porto neatinsă. Ar vrea să-l roage iar, poate va veni. E stupid să nu coboare în Anconna, chiar dacă ar străbate numai bulevardul și s'ar opri numai într'o cafenea. Șovăie; e ceva straniu și fascinant în figura tatălui. E tatăl meu, e prietenul meu, și totuș e atât de departe de mine, e atât de străin. Se apropie mai mult. Ar vrea să-și rezeme brațul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/

de umărul lui, dar tatăl e departe, e inaccesibil în viziunile lui; îi e peste putință să-l atingă, e mort, e dincolo; tatăl s'a deșteptat din vis anemic și s'a reîntors în tinerețea lui, înainte de mine! Gândul îl împietrește. Inainte de mine, când eu eram în nimicnicie, iar tatăl viețuia, desfătându-se sau suferind. Un strein, un frate mort, acesta e tatăl meu. Ar vrea să afle ce revede el în ceața aceia transparentă cu luminile Anconnei bijuterii. Dar o neînțeleasă sfială îl stingherește; o zonă înghețată și indiferentă stăruie între ei doi. Se retrage întristat tot mai departe de tatăl. Anconna i se pare deodată o înghesuire stupidă de case, cu oameni răi și tâlhăreți. Privește și el fundalul în amfiteatru, și lui nu-i spun nimic luminile acelea melancolice, nici încai nostalgie ieftină de cântec trist nu-l năpădește. E gol și singur, iar tatăl n'a făcut nici un gest ca să-l apropie, să-l mângâie, să-l ia cu sine în amintirile lui. Nu se răzvrătește, nici să-și urască tatăl nu încearcă, dar descoperirea îl abate. Și totuși nu știe ce-a descoperit, n'a descoperit nimic. Ceva, inform și imponderabil, care schimbă lumea dintr'o feerie într'o mahala rece și mizeră. Aceasta e tot; nici o descoperire, nici o experiență, nici o învățătură. Toate au rămas aceleași; s'au schimbat atât de profund și complet, încât au rămas aceleași...

Prin fereastra vagonului, decorul e divers cu fiecare minut: acum sunt coaste de munți cu pini întunecați, acum vale cu păpuși însorite răsturnând căpițe de fân — și apoi tunelul; iar când camera obscură se deschide la celalt capăt al muntelui, a-

Muzeul Digital al Românului Românesc

pele şi-au schimbat cursul şi parcă plutesc chemate de golul vagoanelor. El se închipuie trăind în fiecare colţ, în fiecare vale; coliba lui e acum în acel cuib stâncos cu evantaliu de pini umbrind prăpastia; apoi în vale şi-a clădit vilă singuratecă, zid alb şi înalt rezemat de munte cu spirale de scări albe coborînd pajiştea; e o vilă sau un castel? Ori cum, acolo sunt eu. Nu are timp să decidă, căci trenul aleargă, decorul se schimbă. Dar zăreşte un Pavel Anicet rămas în cuibul de vulturi sau în valea înflorită, un Pavel înalt şi senin, urându-şi drum bun cu braţul gol ridicat ireal; drum bun! drum bun! Ar fi ispitit să-şi scoată şi el braţul pe fereastră şi să-i strige. Dar gestul e inutil; i-a urat pe loc rămas bun, fără să-l vadă nimeni. Şi pe fiecare metru din filmul prodigios al Tirolului, au rămas Pavel Aniceţi, sute şi mii, şi nu i-a pierdut, nu s'a despărţit de ei pe veci, ci i-a lăsat acolo, neştiuţi de nimeni, nebănuiţi de nimeni. Tatăl are taine desigur, dar şi el are taine, şi nu le poate spune, pentrucă Ghighi îşi are de mult un Faust al ei. Ce ştie Ghighi de mine? Sunt atât de departe de ea, de Dav, de toţi. Ei încearcă să mă măsoare cu metrul tuturor, să mă felicite când mă voi hotărî să concurez la premiile Academiei şi să mă încurajeze patronându-mi activitatea. Mă vor scriitor, farseur, mă vor engrosist de idei şi muncitor corect la Bibliotecă. Să scriu cărţi, să le public, să mă însor, să frecventez saloane literare, să ţin conferinţe la Atheneu, să protestez prin ziare împotriva imoralităţii veacului, să profetizez, să-mi las barbă, să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1937

mă decoreze şi să mă promoveze senator. Asta e tot. Vor să fiu ca ei, să fiu al lor, să le expun ideile lor inarticulate. Asta înseamnă a fi un victorios; să se vorbească de mine, să mi se vândă cărţile şi să am activitate. Imi acceptă revolta atât timp cât satisface revolta lor. Chiar anarhic, să rămân colectivist, mercenar în casta lor de intelectuali. Mă acceptă să fiu orice, numai să-mi am deja modelul. Pot fi detractat, dar aşa cum a fost Baudelaire sau Wilde; chiar ţicnit mă acceptă, dar să fiu Papini; nebulos, dar precum un modernist ilustru. Nu întocmai ca ei, ci cu variaţii pe temele lor acceptate şi premiate. Variaţiile, adică personalitatea....

Înţelege deodată că a ajuns prea departe. Îşi aminteşte că până la un punct oarecare a fost el cel care a gândit, apoi pe nesimţite, s'a lăsat posedat de o ironie stupidă, de mânie, de revoltă iluzorie. Un posedat de gânduri, un afemeiat sardonic, îşi zâmbeşte el blând. Slăbiciunea noastră, a modernilor, e că în loc ca noi să gândim, gândurile ne gândesc pe noi. Noi stăm molâi, femei adipoase, lubrice, nesatisfăcute, şi gândurile ne violentează, ne schingiuesc, ne vând altora, iar noi nu protestăm, ci le lăsăm să ne stăpânească, să ne îndrepte paşii, să ne prostitueze oricărui adevăr care le satisfac pe ele, nu pe noi. Iar adevăruri se găsesc pretutindeni, mii şi mii de adevăruri. Gravitatea e un adevăr, şi gândul meu o acceptă, iar eu nu protestez, nu mă revolt, ci las teoria gravităţii să mă posede, să mă covârşească cu superstiţia ei, să mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

vândă tuturor consecințelor şi implicațiilor. Ori unde mă învârtesc, întâlnesc adevăruri. Grecii sunt un adevăr, creştinismul e un adevăr, frumosul, binele, logica, istoria, toate sunt adevăruri. Mintea mi-e uzată şi lenevită de atâtea adevăruri date care mă posedă din şcoală. Iar acum nu mă pot revolta. Impotriva cui să mă revolt? Poate eu însumi sunt un adevăr...

Râde deodată cu o băiețească bună voie. Ce păcat că nu mai am țigări. Totuşi, n'ar trebui să râd, n'ar trebui pentrucă nu sunt un cinic, şi astăzi s'au întâmplat destule lucruri care ar trebui să mă întristeze. Ghighi, de pildă. E o fată bună, o fată excelentă, Ghighi; ar trebui să-i cer iertare, să-i spun că n'am făcut decât o glumă. Vom râde amândoi; doar n'o fi crezut că am vrut să mă despart aievea. Am fost cam nepoliticos, atâta tot. Mi-eşti dragă, Ghighi! aşa am să-i spun. Desigur; o carte mi-e dragă, un peisagiu, o piesă de teatru, un prieten. Dar ea înțelege altfel, ea înțelege eternitatea, monumentalul, absolutul. Poate că bărbații nu sunt chiar atât de păcătoşi pe cât se crede. Trăiesc însă în instantanee, foarte rar în monumente eterne. Nu mint când spun că o femee le e dragă; dar, dacă sunt siliți să repete lucrul acesta, după câteva luni, după câțiva ani, încep să mintă...

Sunt o brută, fără îndoială că sunt. Ghighi spunea odată că oamenii nu sunt nici bestii nici îngeri, ci pur şi simplu oameni. Singura ei cugetare. Eu am adăogat, galant: „în timp ce femeile sunt ori îngeri ori demoni". Iar ea m'a întrebat: „oare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

eu ce sunt?" Şi eu am răspuns, ca într'un roman de Zuccoli: „oare e nevoie să precizez?" Vai, vai! Cum de pot crede unii oameni în puterea inspiraţiei feminine? Poate sunt temperamente cari au nevoie de tuşă ca să se deslănţuiască. Trebuie să fie umilitor să depinzi de o femeie în rosturile tale sufleteşti, să ajungi poet pentru o femeie... Hm, sunt sigur că judec strâmb, căci atâtea cazuri îmi infirmă concluziile: Dante de pildă. Dar Doamne, Doamne, micile mele amoruri au izbutit să mă mediocrizeze, deşi, generos cum sunt, căutam să mă conving că mă umanizez. Pentru un îndrăgostit, totul e sublim şi familiar în acelaş timp, chiar Cişmigiul e sublim, chiar târgul Moşilor. Unii numesc această eflorescenţă sentimentală umanitate, solidarizare colectivă. Eu aşi spune altfel, dar Dumnezeu ştie cine are dreptate.

Acum, când s'a depărtat destul de Ghighi, de Una, începe să-şi limpezească sufletul; obsesiile care îl macină încep să se atenuieze; aproape că ar putea să râdă, să facă glume, să petreacă. Işi recapătă humorul lui mahmur şi luciditatea pe care o pierde, în fiecare zi, după cea dintâi întâlnire cu una din femei.

Unde am ajuns? Asta e Calea Călăraşilor unde n'am ce căuta, iar acesta e un bulevard oarecare pe care nu trebuie să apuc. Aproape nouă; dacă m'aşi duce acasă? Dar nici un ban ca să intru în vre-o cafenea, nici un prieten cu care să-mi pierd timpul... La Corso se întâlnesc toţi, astă seară; vor discuta probabil cazul lui Teodoru. Să te sinucizi pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc

că ai văzut murind lângă tine o femeie... Hotărît lucru, nu mai suntem bărbați, nu mai avem orgoliul suferinții. Durerea ne-a ajuns insuportabilă, ne înebunește, ne anihilează. Și atunci — înapoi în haos, înapoi în unitatea primordială, moartea... Hm, e adevărat că moartea are această rară fascinație a unității. Ești singur acolo, și totuși ești totul, ești pretutindeni. Insetat de unitate, însetat de moarte, deci. Durerea este *altcineva*, un strein furișat în suflet. Ghimpele acesta strein, asta îndeamnă la moarte. Și bietul Teodoru n'a putut suporta oroarea, a crezut că în moarte va uita. Cine știe dacă poți uita și acolo?

Dar poate sunt toți la Corso, poate vine și Dav; dacă are de lucru la tipografie, tocmai la două — poate vine să-și mai vadă prietenii. Este un om sociabil, Dav ascetul; trebuie să-și găsească zilnic prada lui, s'o foarfece pe sub ochelari, să-și aprindă luminile ochilor de furie și de obscenitate. Singur nu poți vorbi porcării, singur le poți cel mult face. E la Corso, acum. Numai că acolo se va vorbi iar despre Teodoru, se va discuta, se va râde stupid. Vlădescu, Lazarovici, poate și Emilian cu Ciutariu, și vor fi și femei, fără îndoială, femeile culte ale cercului. N'am să rezist; e prea mult pentru mine...

Și totuși, nu am nimic de făcut, și nici un ban. Prima lună când am fost sărac, mă încercam intrând în plăcintăriile soioase și mâncam alune și covrigi pe stradă. Sfidam burghezia. Poate era un substitut al plânsului. Cine ar spune că tata a mu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1938

rit de şase ani... Il fù ingenerio Anicet, le feu Anicet, le feu. Dav are dreptate, sunt laş. Intr'un anumit sens sunt laş, pentrucă nu pot uita ce m'a învăţat tata; dar într'un anumit sens, nu sunt. Moartea tatălui m'a deşteptat din beţiile mele; de fapt, tot ceiace îmi propusesem să creiez era numai ca să dovedesc tatălui că l-am înţeles şi l-am depăşit. Pentru el mă pregăteam să public, ca să-i dovedesc că sufletul şi creerul meu pot cuceri, se pot multiplica în lume, în timp ce tata a rămas toată viaţa un capdeoperă unic, un original pe care nu l-a copiat şi de fapt nu l-a înţeles nimeni; murind, specia lui s'a stins. Moartea lui a fost în acelaş timp lichidarea datoriilor mele publice. Pentrucă nu voi accepta să tipăresc „Geometrul Ahasverus" sau ori ce am scris pentru el, ca să fiu cetit de d-l Jerbea şi recenzat de d-l Coman bene meritus. Oribil... Nouă şi un sfert; dacă am noroc găsesc pe Petru în odaia lui şi-l voi ţine de vorbă până la unsprezece.

Ii-e teamă de odaia lui, îl înspăimântă cărţile pe jumătate cetite, sertarele biroului haos de note şi caiete. Pleacă întotdeauna cât poate mai de vreme, se întoarce ca să se zvârle deadreptul în pat, zdrobit şi nesimţitor. Odaia îi insuflă un respect straniu; nu poate păşi în ea decât ca să se culce sau să lucreze, deschis sie însuşi, nud şi întreg. Dar nu mai poate lucra nimic de mult; preferă să-şi petreacă ziua în Str. Grigore Alexandrescu, la Una, la Ghighi sau pe străzi, cutreerând fără să vadă nimic în jurul lui, stând de vorbă cu tatăl; singurul lui confident, de când se vede mai rar cu David.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Dacă ai murit tu, ce-mi rămâne mie de făcut altceva decât să trăiesc? Să trăiesc aşa cum se întâmplă şi cum vreau eu, fără ţintă, fără proiecte, fără remuşcări; aşa cum fac acum, cum fac de un an, de şease ani. Câteodată îl apucă dorul de muncă, şi se întoarce înfometat în odaie, se aşează la birou şi citeşte până a doua zi, citeşte şi în ziua următoare, cincisprezece, şeaisprezece ceasuri, până ce simte o negură caldă apăsându-i tâmplele; atunci se culcă, abrutizat, fericit, plin de nădejdi. Reia lucrul câteva zile la rând, cu aceiaşi ardoare, cu aceiaşi naivitate. Apoi, deodată, se întreabă: la ce bun? pentru cine? — şi pleacă la Ghighi.

...Dar odaia e penibilă, la urma urmelor; e prea mare, era bună pe când o împărţeam cu Pierrot şi aveam pianul ocupând întreg spaţiul dintre ferestri. Dar acum Pierrot a ajuns Petre, fratele meu Petre Anicet, îşi are odaie separată şi, plecând, a luat şi pianul cu el. Odaia e disgraţios de largă, acum. Chiar tatăl, cu toate superstiţiile lui higienice, ar fi protestat. Jumătate e decorată sobru cu o bibliotecă şi un birou, iar cealaltă e stearpă, singur patul şi o oglindă de celibatar. Lipseşte ceva aici, e prea mult aer, prea mult spaţiu. Musafirii se tem să rămână în mijlocul odăii; se retrag spre margini, către birou sau pe pat. Oglinda e singurul obiect apreciat de Dav; nu e trucată, nu e feminină, aşa spune el. Ce-o fi vrând să înţeleagă Dav?...

Poate, Petre e încă în odaia lui, cetind bietul băiat pentru mâine dimineaţă. Am să-l rog să cânte Op. 105. El îi seamănă mamei, e un prodigiu muzi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933/1934

cal; eu n'am putut învăța niciodată să citesc nici Hora Unirii. Eu seamăn tatălui.

...Se furișează sfios și îmbujorat în sală, și omul care îi arată locul în stal îl privește zâmbind, poate ironic, poate mirat. A venit printre cei dintâi, ca să nu fie privit și măsurat de ceilalți, și a venit singur; nici pe tatăl nu l'a lăsat să-l întovărășească. Citește programul, privește orchestra, apoi se încumetă cu ochii pe frescă, își amintește toate glumele asupra Atheneului și se însenînează. Îi piere stânjeneala de licean în stal I. Întoarce capul și-l izbesc figuri de melomani, de farseuri sau de snobi. Încearcă să-i ignore și se întoarce iarăș în lectura programului. Chiar melomanii îl irită, oamenii aceia macerați de o singură patimă, neputincioși să trăiască fără muzică, fără concupiscență fonică, palizi și rafinați, cu ochi extatici sau orbi, injectați de voluptate, adunându-se unii lângă alții și abandonându-se viciului, fără pudoare, fără reculegere, juissând în public, probabil felicitându-se de sensibilitatea lor muzicală. Sunt afemeiați, invertiți sau masochiști ai spiritului; spiritul, de obiceiu, e ponderat și are inițiativa asupra obiectelor, constrânge și purifică senzațiile, dar la ei spiritul e biciuit de voluptate, e posedat de inspirația vreunui sentimental uriaș (toți compozitorii au fost sentimentali, pasionați și abulici, chiar Beethoven). Și se temea într'atât să nu descopere și în el morbus symphonicus, încât venea singur la concerte, ca să se încerce, să simtă cât de adânc îl poate pătrunde hipnoza. Îi era teamă, mai ales, de tatăl, nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc

pentrucă el ar fi fost imun, ci pentrucă în fața lui își declarase de atâtea ori și cu atâta solemnitate verdictul nietscheean împotriva muzicii. Dar, până acum, nu încercase încă tentații glorioase; Debussy, Glinka, Smetana, quartete de coarde; nu luptase încă. Și Simfonia V-a lui Tchaikowsky, nu-l înspăimânta. Asculta calm, fericit, dar nu era zbătut, nu agoniza evanescent ca ceilalți — deși nu era nesimțitor ca domnul din dreapta, care încerca să prindă discret un purice sub vesta albă simulând un gest reflex.

Nu-și amintește nimic altceva, de cât o candidă și fluidă voluptate, pe care nu o putea localiza, — ar fi ezitat chiar s'o socotească prezentă, provocată de bagheta lui George Georgescu — dar pe care o putea controla. Și deodată, în ultima parte a Simfoniei, îl străbate agonia, se trezește în prag de subită nebunie, o nebunie umilitoare, implorând sfârșitul, cerșind abject compozitorului absent să pună capăt iureșului. Rafala a fost atât de neașteptată — din gesturile orchestrei sau din sufletul lui — încât nici n'a avut timp să se împotrivească. Se lasă, așteaptă să fie luat de cineva, de un stol nevăzut sau de o mână, dar nimeni nu-l ia, și așteptarea îl sugrumă. Incetează! încetează! e deajuns! Dar nu are curaj să-și strige gândurile. Nu are nimeni curaj. Renunță, și se vede purtat prin locuri streine, fără nici o afinitate cu geografia lui spirituală, printre suflete ce nu le înțelege, cari nu-l interesează, și pe cari totuși le iubește. Imaginația filmează în limbi streine scene stranii, surprinzătoare — și apoi se topește

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1939-1947

brusc, un înger insinuând reverențe grațioase aplauzelor. Probabil că s'a sfârșit, încearcă să se mângâie el. Apoi o ruşine sălbatecă, virgină, absurdă, îl năpădeşte. Ar voi să fugă şi să plângă singur, parcă ar fi pierdut ceva unic şi inefabil; dar îi e teamă să se mişte, să facă sgomot şi să fie descoperit de ceilalți. Rămâne împietrit pe fotoliu, mestecând colțul programului. Viol slav, asta a fost, îşi spune. Işi făgăduește boicotarea concertelor, nu din teamă, cât pentru mulțimea aceia de vicioşi în juisarea cărora se oglindeşte şi se recunoaşte. Dacă aşi putea avea Simfonia la gramofon, să mă închid în odaie, să înțeleg ce vrajă e dedesubtul ei... Şi numai un Tchaikowsky, e umilitor, e umilitor...

Exageram, desigur; o dramă imaginară, de adolescență. A ascultat, apoi, atâtea concerte la Radio împreuna cu Una, în odaia ei — şi nu se mai teme. Urăşte să i se vorbească despre muzică, urăşte orice emoție mărturisită, orice adorație în public. Dar muzica nu-l mai obsedează, ca înainte, nu mai luptă împotriva voluptăților. Sunt slab, în aceasta constă tăria mea: că am mai multe slăbiciuni decât oricare alt contemporan, dar le cunosc, nu lupt contra lor, nu le ascund sub cenuşă. Şi Petru e în odaia mea, citeşte. Ce Dumnezeu am făcut toată ziua? Ghighi, desigur, Ghighi şi Una... Cred că s'a sfârşit acum. Sunt un om norocos, nici o îndoială că sunt; victoriile mele le câştig fără sânge, fără tânguiri şi fără rămas bun. Ghighi, hm...

Calcă încet pe coridor să nu-şi deştepte mama.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

VII.

— ..Şi după ce am capturat trei sute douăzeci de *Gamarus pulex,* vorbi Octav Dobridor, i-am instalat în aquariul hidrometronic, iar la fiecare trei zile concentrez soluția cu doi la mie.

Celalt face sforțări să-l asculte, cu ochii micşoraţi de fumegarea ţigării. *Gamarus pulex,* desigur, crustacei de apă dulce; sunt şi la Pantelimon, îi culegeam acolo când eram în liceu. Dar o fi adevărat ce spune lumea despre Vally? Şi prostul ăsta de Octav să nu bage nimic în seamă...

— Acum ascultă, vorbi iarăşi Dobridor apropiindu-şi fața. In cele dintâi săptămâni, variații morfologice minime, pseudo-segmente labiare incerte şi probabil explicabile prin pigmentare periodică....

— Desigur, întări Ilieş ca şi cum ar fi cunoscut tot despre pigmentările periodice.

Ce Dumnezeu întârzie Emilian? Incercă să-şi rotească ochii prin sală, doar de va întâlni pe vreun cunoscut pe care să-l invite la masă.

— Dar la începutul săptămânii *a patra,* accentuă Dobridor apropiindu-şi şi mai mult capul pe deasupra mesei, constat o superfuziune de cili vibratili bucali...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1938

Celalt îl privi dintr'odată atent. Iar a descoperit ceva dobitocul ăsta de Dobridor; are un noroc... Aşa a fost şi cu metamorfoza pupei de *Culex*, cu filmul lui angajat de Institutul Rockfeller, când a pus mâna pe atâţia bani de s'a putut însura.

— Cili vibratili bucali? întrebă Ilieş nevenindu-i să creadă. Dar asta e foarte important, mă, e extraordinar. Fă-ţi teza cu subiectul ăsta...

— Stai puţin, vorbi Dobridor măgulit. Asta am constatat până acum, prin analizele microscopice la care am supus unsprezece masculi şi cinci femele. Dar, repet, n'am început încă secţiunile diagramatice pentru analiza internă.

— Oricum, e extraordinar, întări Ilieş. Apoi, prinzând un picolo de braţ:

— Băete, încă doi ţapi şi un pachet de Regale...

Dacă se confirmă cilii vibratili bucali, apoi iar se distinge Dobridor. Are un noroc băiatul ăsta... Numai dacă cele ce se aud despre Vally ar fi adevărate. Şi nici copilul să nu fie al lui... Gura lumii; doar pe locotenent nu-l cunoaşte decât de anul trecut. Chiar să fie adevărat ce spune lumea, copilul tot al lui Dobridor este.

— Şi şeful ce spune? întrebă Ilieş.

— Aşteaptă rezultatul analizelor. Nu-i prea vine a crede, aşa e el, îl ştii, demodat...

...Dar cum n'ar fi observat el, că doară e naturalist şi asistent universitar? Şi e tânăr, nu e un ramolit; când te înşeală nevasta, nu se poate să nu observi. Psihologie, vezi cum te primeşte acasă, ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc

îți spune la plecare... Prea ar fi iscusită Vally.

David Dragu porni deacasă grăbit, cu capul gol şi o carte în mână. Până la redacție, dacă nu ia tramvaiul, face aproape o jumătate de ceas; de aici, la tipografie, încă un sfert de ceas. Noaptea e rece, de toamnă timpurie; asta îi face bine, îl întăreşte la lucru. Două ceasuri cel puțin sunt libere, are să poată ceti în voie. Dacă ar fi putut numai să se mute...

O cameră patrată, luminoasă, un perete acoperit cu cărți, patul lângă celalt perete, la mijloc o masă. Cât mai multă austeritate. Fără tablouri, fără covoare, fără vizitatori mai ales. Se întoarce în zori, cu cheia în buzunar, şi intră tiptil ca să nu-şi scoale vecinii. Cheia această a lui, numai a lui, îi dă o voluptate nemai întâlnită. Poate intra şi ieşi după voie; se închide în odaie şi nu e dator să răspundă nimănui. Va mânca foarte modest, la un birt din cartier, cu abonament. Seara, la lăptărie. Şi nu va da nimănui socoteală de sărăcia lui, de viața pe care o duce. Liber să spună oricui pe nume. Liber să lucreze... Nu se vede decât lucrând, cu o bibliotecă întreagă în jurul lui, înfundat în erudiție şi în filozofie. Vlădescu are cărți destule, şi cărți scumpe. D-l Jerbea, dela Fundație, îi împrumută orice carte vrea. Şi cât am de lucru!...

Grăbeşte pasul, să ajungă mai repede, să se aşeze la cetit, până ce i-o veni corectura ediției de capitală. Dar trebuie să treacă mai întâi pe la re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1933

dacție. Nu înseamnă nimic acolo, corector de noapte cum este; nu-i vorbesc decât redactorii tineri, care îi văd numele în alte reviste, îi citesc articolele de scandal. La „Curierul" publică din timp în timp foiletoane; care nu i se plătesc, dar pe care nu le poate refuza secretarului de redacție. Nu leagă prietenie cu nimeni; când vine la redacție, ceilalți se pregătesc să plece. Nu rămâne decât Lazarovici; se închide în odaia din fund, comandă o cafea mare turcească, scoate misterios din saltarul biroului un manuscris bătut la mașină și începe să corecteze, fumând grăbit și întorcând la răstimpuri capul, ca și cum s'ar fi temut să nu-l spioneze cineva. Câteodată, se oprește din corectat, tresare, suge țigarea și începe să scrie pe o coală ministerială, rânduri dese, cu multe ștersături. Lipește apoi foaia la manuscris, și trece înainte, după ce s'a mai uitat odată peste umăr, să vadă dacă l-a zărit cineva. Îl văd toți cari mai sunt în redacție. Dragu privește fascinat spatele acela adâncit în manuscris; se aude că Lazarovici se află la a opta corectură, și nu se încumetă încă să arate romanul cuiva....

Respiră adânc aerul rece, ridicând capul și strângând pumnii. Orașul care începe să se dezmeticească, oamenii care se adună spre bulevardul cu reclame luminoase, literele acelea mari, roșii, pe care le zărește — toate îi încântă orgoliul. Alții se amuză, se înfundă în cinematografe și în baruri, își pierd timpul — și eu în timpul acesta muncesc. Cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cât se încordează mai muit, cu atât e mai mulţumit. Işi pierd timpul, îi paşte moartea; ca mâine vor fi ţărână, sau invalizi, degeneraţi — şi ce-au înţeles din viaţă, ce-au lăsat în urma lor? Priveşte cu aceiaşi ochi răi, scăpărători, trecătorii din jurul lui. Toţi, toţi, nu va scăpa nici unul; în întunerecul de la început, ca larvele, orbi, acolo au să se întoarcă. Să faci din viaţa ta un zid contra morţii, contra haosului; să te creiezi pe tine, om adevărat, om întreg, ca dintr'o bucată de granit; asta înseamnă un sens al existenţii, singurul sens: să te *faci*, bucată cu bucată, împotriva tuturor slăbiciunilor, a tentaţiilor, a căderilor. Restul, oameni de paie, larve, întunerec...

Grăbeşte pasul, scutură din umeri. Să muncesc, să creiez, să înţeleg — mai mult, mai mult. Să am timp, să am răgaz; atâta cer, timp şi libertate. Să nu-mi stea nimeni pe cap... Strânge pumnul, ca şi cum ar fi ţinut cheia odăii lui imaginare. Sunt slab, trebuia să plec de mult, trebuia să plec astăzi...

Eleazar veni mai târziu, cu Leon. Ii găsi pe ceilalţi discutând şansele lui Jean Ciutariu de a ocupa postul dela Ministerul Artelor. Cum intră auzi glasul lui Emilian.

— Trebuie o solidaritate de generaţie. Un tânăr, un talent recunoscut, care se iroseşte zadarnic suplinind pe un nătărău la liceu.

Ciutariu avea aceiaşi figură intimidată şi privea vag, jucându-se cu paiul în paharul cu sirop.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1933/

Emilian ar fi vrut să spună ceva şi despre boala grea care lovise pe Ciutariu, dar nu vorbea niciodată despre asta când se afla el de faţă. I se părea un lucru foarte grav, o rană necontenit deschisă în sufletul lui Jean. Când pomenea cineva de tuberculoză, se alarma nespus şi nu cuteza să privească în ochi pe Ciutariu. Credea că lucrul acesta trebuie evitat ca un mort despre care nu trebuie să aduci niciodată vorba. Dragu i se părea un cinic, un inconştient; şi dacă îl scuza, o făcea pentrucă lui David i se scuză orice; e un zăpăcit de geniu.

— Să ştii că dacă i-o lua altul postul, vorbi Emilian, fac un scandal cum nu s'a mai pomenit. Il pun pe Dav să scrie câteva pamflete şi au să vadă ei...

— Care ei? întrebă Ilieş.

— Bătrânii, răspunse Eleazar în locul lui Emilian, aşezându-se la masă. Bătrânii şi ateii, lichelele, impotenţii, peştii.

Vorbea tare şi câteva persoane dela mesele vecine întoarseră capul. Un domn dela masa de biliard se opri cu tacul în mână. Emilian era mulţumit; are să se încingă discuţia, are să fie zgomot, are să urle Eleazar şi are să le spună tuturor în faţă, cum îi place lui, cum numai el poate. Dacă s'ar apuca să-i spuie lui Dobridor că-l înşeală nevastă-sa?... Gândul ăsta îl incomoda; se uita pe rând la fiecare dela masă; se simţi mai bine aşa, alături de atâţia; nu era singur.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1...-1947

— Dar ce ai tu cu bătrânii? întrebă Dobridor. Eleazar îl privi o clipă supărat, parcă ar fi vrut să-i ceară o socoteală veche. Apoi îi spuse în treacăt:

— Tu mai bine ai tace din gură, după ce ai avut bursa Rockfeller un an şi n'ai făcut nimic.

— Ba s'avem iertare, interveni Ilieş, a făcut foarte mult, a cinematografiat metamorfoza pupei de *Culex*...

Eleazar nici nu-l ascultă ce spune: continuă, mai tare, parcă ar fi voit într'adins să se facă auzit la celelalte mese.

— Dacă aşi avea puteri, i-aşi schilodi... Aşi pune dinamită la Universitate, aşi arde Academia şi aşi biciui de toţi necredincioşii. Să se înroşească cerul, mă; să se curețe lumea prin foc. Vă pierdeți timpul scriind şi uneltind; nu v'ascultă nimeni. Dinamită, asta trebuie. Dacă n'ar fi nişte atei caraghioşi, m'aşi înscrie la comunişti...

Un biciu de vijelie apocaliptică, sfâr! sfâr! pe spinările bătrânilor, pe trupurile lor scârnave, grase, reumatice. Atei crescuți în sângele Bisericii, din moşiile Bisericii. Generație de liber-cugetători!... Eleazar e mistuit de viziuni sălbatece, urăşte isteric; gândurile lui sunt numai viziuni, jăratec, schingiuiri. Dracul există, precum există şi Dumnezeu. Iar când dracul e în fața mea, pe trotuar sau pe catedră, discuția e inutilă; biciul, ciomagul, dinamita, asta trebuie. Un îndrăcit nu se convinge prin discuție. Un îndrăcit se biciueşte până

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/193

ce duhneşte Satana din el. Argumentul fizic e singurul eficace faţă de oameni cari au redus argumentaţia la mijloace fizice, pipăibile. Accepţi senzaţia drept sursă a cunoaşterii? Bine, îţi dau senzaţie când stau de vorbă cu D-ta. Şi nu mă uit când dau, căci nu sunt nici idealist, nici umanitarist, nici nu practic *ahimsa* ca Mahatma Gandhi. Eu dau din plin, cu ciomagul, cu pumnii, cu pietre, cu ce mi-o ieşi în cale... Işi înfige picioarele în pământ şi-şi învârteşte pumnii roată în jur. Nu vede pe nimeni, dar simte acea prezenţă sufocantă a celorlalţi, a celor pe care îi urăşte, a bătrânilor şi francmasonilor. Sau se apropie furişându-se, şi sare deodată, şi muşcă, loveşte. Nu vede nimic; îl îmbolnăveşte însă râsul necredincioşilor, ticăloşia lor, bogăţia lor stricată. Când rătăceşte pe stradă, e înconjurat întotdeauna de imagini hâde, feţe alterate, pântece pline; aude acelaş râs şoptit, vede aceleaşi titluri de cărţi, îl urmăresc aceleaşi cuvinte de biruinţă a laicilor.

— ...Schingiuirea are acest dar al elasticităţii membrelor, al elasticizării, accentuiază Eleazar strângând şi desfăcând pumnul.

— Aşa dar, înapoi la Vârsta Intunericului, cum se spune, interveni Dobridor intrigat de tot ce auzea în jurul lui. („Zgândăriţi-l mă, zgândăriţi-l că o să ne amuzăm").

— Prefer să fie întunerec pe pământ şi lumină în cer, în Raiu, decât lumini de stârv pe pământ şi să zac apoi în întunerecul iadului. Aţi văzut

Muzeul Digital al Romanului Românesc

vreodată un peşte stricat, noaptea? Luceşte ca o stea. Asta e cultura voastră: fosforescenţă de cadavru la începutul putrefacţiei; razele descompunerii. Şi pentrucă eu nu vreau să fiu mort, ca voi, ci vreau să rămân viu, cum m'a lăsat pe mine Christos, şi pentrucă nu mă ascultaţi ci îmi daţi pe gât scârnăviile voastre, şi puneţi în capul bucatelor bătrâni ramoliţi şi atei, dau şi eu cât pot...

Se ridică de pe scaun şi făcu odată roata cu braţul, spre hazul celor dela masă. Emilian strălucea; Alexe ăsta nu se schimbă după cum bate vântul; credincios a rămas din Universitate, de când întocmise A. S. C. R.-ul şi spune verde în faţă oricui, nu se teme; păcat că e limitat, e dogmatic, e pornit prosteşte contra ateilor. Dar nu pot exista oare puncte de vedere? Nu poţi asculta şi pe un credincios şi pe un ateu? Ce importanţă are în ce crede omul? Principalul e să fie om, să fie viu...

— Adică, în rezumat, tu eşti pentru o nouă Inchiziţie, spuse Vlădescu, după ce ascultase atent tot ce vorbise Eleazar. Ceiace înseamnă că voeşti să repeţi greşelile înaintaşilor, în loc să cauţi adevărul veacului acesta, al anului în care trăim...

Eleazar îl privi zâmbind şi-şi înălţă bastonul gros.

— Mă guralivule, tu ai să mori discutând. Dar cu mine n'o nemereşti. M-am săturat de vorbele voastre. Dacă ai poftă de sfadă, haide afară să ne batem. E mai bărbăteşte aşa. In loc să vă pierdeţi timpul trăncănind ca muierile...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr19

Emilian râdea înfundat şi-i făcu semn lui Ciutariu: „Să vezi că îl ia acum pe Vlădescu!"

— Suntem toţi nişte pierde-vară, nişte nevertebraţi, continuă Eleazar umplându-şi paharul cu vin. Nimeni dintre voi nu ştie ce are de făcut, nimeni nu ştie de ce face un anumit lucru şi nu altul. Trăim la întâmplare...

— Pardon, noi avem un ţel bine definit, interveni serios Emilian, noi ăştia tinerii. Şi în loc să critici hoţeşte, să te legi de fiecare, mai bine ai lucra...

— Eu am slujba mea, şi până la revoluţie n'am nimic altceva de făcut, răspunse Eleazar. Eu nu pretind, ca voi, că reprezint spiritul nou. Pentru mine, noutatea stă în Noul Testament. Când o veni revoluţia, veţi afla mai mult. Dar voi? voi ce faceţi mă decât să trăncăniţi şi să scriţi?! Problematică, altceva n'aveţi. Dar faptele, unde's faptele? Mai bine aţi pune mâna pe secure şi pe dinamită; aşa se face istoria; nu ca voi, la cafenea şi în bibliotecă...

— Deci, să ieşim în stradă, se gândi Vlădescu.

— Nu discut, cu tine nu discut.

Apoi, după o pauză.

— Tu eşti ăla de-ai scos o tragedie întreagă cu Teodoru? De ce n'o scrii? Scri-o mă, tot n'ai tu talent, tot n'are s'o citească nimeni. Nu ţi-ai scris tu romanul dragostei?

— Te rog Alexe, izbucni Vlădescu.

— N'ai spus la toată lumea că Teodoru a cunos-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cut o tragedie? E un escroc, mă, un dialectician de hârtie. Nu se omoară nimeni serios fără să nu izbutească. Asta s'o ştii dela mine.

— E penibil, zău, interveni Emilian. Parcă ştii tu, ce s'a petrecut în sufletul lui Teodoru.

— Nu, lasă-l să se explice, spuse Vlădescu.

— Nu există nici o explicaţie. Sunteţi toţi nişte caraghioşi... Băiete, mai adu o sticlă Ştirbei...

Se întoarse de pe scaun şi privi în sală. Caraghioşi, vorbăreţi şi pierde-vară. Şi cu ăştia vrem noi să facem altă ţară. Pfuah!...

Ciutariu găsi că e timpul să-şi plaseze primul spirit. Toată seara aceasta nu scoase un cuvânt. Îl intimidase felul cum interpretase Emilian la masă postul lui la Ministerul Artelor. Se păstră tot timpul într'o rezervă migăloasă, prefăcându-se că ascultă năzdrăvăniile lui Eleazar. Se gândi, însă, puţin la Ileana şi la apartamentul din strada Batiştei, unde s'ar putea muta în cazul când va ocupa postul.

— Dar cum se face, începu Jean Ciutariu, cum se face că o prea sfinţită gură ca a ta abuzează de un lichid păgân?!

Fraza îi plăcu; era ironică, era subtilă. Lovise drept; Eleazar se afla la a doua sticlă de vin. Ori e creştin, ori nu e...

— Lichidul poate fi *transfigurat* în anumite împrejurări, vorbi Emilian clipind din ochi.

— Nici de cum. Vinul e vin, adică băutură păcătoasă, iar eu păcătuiesc bând şi păcătuiesc preacur-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index.php

vindu-mă şi păcătuiesc zi şi noapte, ca un smerit şi neputincios creştin ce sunt. Adevărul ăsta nu l-am ascuns niciodată; sunt plin de păcate. Deaceia ard de dorul tămăduirii şi înţeleg tainele izbăvirii, pentrucă recunosc şi simt păcatul; îl simt în mine, în carne. Dar voi ignoraţi păcatul. Pentru voi a bea sau a nu bea e chestie de higienă, de economie sau de bune maniere. Voi aţi pierdut înţelegerea pentru lucrurile astea...

— Mă îndoiesc dacă ai găsit-o tu, rosti Vlădescu plimbându-şi vag ochii prin sală.

Asta trebuia s'o spun eu, gândi Ciutariu. Cu asta i-aşi fi închis gura. Era tocmai răspunsul care i se nemerea, şi nu mi-a dat prin cap...

Doamna Valeria Dobridor era nerăbdătoare; Jac nu mai venea, deşi îi telefonase dela prânz, vestindu-l că Octav va lipsi toată seara până la miezul nopţii. Trecuse în odaia închiriată studentei (lipsea şi ea deacasă, pentru toată noaptea, şi o rugase să camufleze absenţa) după ce închisese uşa dela coridor; în nici un caz nu se putea teme de surprindere. Copilul adormise. Patul din dormitor îl desfăcuse. Era îmbrăcată într'o pijama de casă, modestă, cu pantofi roşii. Se aşeză la măsuţă şi răsfoi cartea găsită acolo, ca să-i mai treacă timpul.

Intâlnirea, coborând pe Bulevardul Independenţii, într'o seară tristă şi dezolată. Octav care nu mai mă iubeşte. Veşnic şi veşnic ocupat; cu liceul, cu laboratorul, cu redactarea idioatelor lui de me-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

morii. Acasă nu face decât acelaş şi acelaş lucru; citeşte, exclamă, scrie, şi iar exclamă, şi iar citeşte. Nu mă deranja Valy, vezi că sunt ocupat Valy, am de lucru Valy... Şi ce specie ingrată de cercetări: insectele, larvele, crustaceii... Să nu stânjenesc un gândac, să nu gonesc o muscă. E interesant Valy, e amănunt local, e instructiv de comparat cu dosarul laboratorului... Işi aminteşte melancolic idila lor din Universitate; Octav tânăr, atent, drăgostos. Cum s'au dus toate, într'un singur an de căsnicie. Octav a golit o odaie pentru laborator, a început să poarte cravate vechi, să se îngrijească de umbrelă, să se pipăie mereu la gât nu cumva şi-a uitat gulerul. Toate, toate... Şi sunt tânără, n'am văzut încă nimic, n'am simţit nimic. Teatrul îl plictiseşte, Opera n'o înţelege, cinematograful e frivol; seara, în oraş, îşi aduce colegi sau studenţi şi discută insecte, gândaci, veşnic acelaş şi acelaş lucru. Uff!...

Dar ce-o fi făcând Jac să întârzie până acum?... Inchide cartea; nu izbutise să urmărească nici două şire.

Fata asta e deşteaptă; îşi face de cap acum, cât e studentă, departe de casă, şi n'o ştie nimeni. Cu cine o fi trăind? Vin pe aici tot felul de oameni. Oare?...

Jac a sedus'o fără curte, fără sentimente, fără declaraţii de dragoste. M'am săturat până în gât de vorbărie, şi-a spus, ca o scuză, după cea dintâi vizită la Jac. Bărbaţii care vorbesc, şi vorbesc, şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1968

declară, şi afirmă, şi se încântă cu sunete — şi nu fac niciodată nimic, absolut nimic. D-na Dobridor pierduse de mult admiraţia pentru bărbaţii care vorbesc frumos şi pentru literatura bărbaţilor. S'a deşteptat într'o zi cu o silnică scârbă de literatură, de romane, de orice carte scrisă. Nu mai citeşte acum decât ziarele de dimineaţă şi „Rampa". Priveşte obosită, disprețuitoare, pe oricine vorbeşte şi scrie ca să afirme ceva, ceva adevărat sau frumos. La ce bun? de ce atâta osteneală? Acelaş şi acelaş lucru; orice s'ar discuta, orice s'ar scrie. In Facultate respecta fricos pe profesori, pe savanţi. Să pot găsi un om mare, un geniu, un savant; aşa visa întorcându-se gânditoare spre casă (iubea atât de mult plutirea aceasta dulce, liberă) după ce ascultase seminarul de Istoria Literaturii, şi admirase cu oarecare pizmă pe studenţii din anul III, eruditi, inteligenţi (feţele acelea puţin palide, frunţile descoperite, siguranţa vorbirii lor, şi totuşi acea timiditate de om cu viaţă interioară...). Se visa unindu-şi viaţa cu aceia a unui om mare, un istoric, un savant, un scriitor, ajutându-l în munca lui, încurajându-l, veghindu-l.

Idila cu Octav fusese o uvertură grandioasă. Se interesa acum de ştiinţele naturale, se instruia, ca să nu apară în ochii lui o simplă studentă la Litere. Tratatul de Zoologie Generală, împrumutat de Octav, a plictisit-o dela cea dintâi pagină; s'a mulţumit atunci să-l frunzărească, privind figurile, planşile colorate. Dar a revenit, cu hotărâre, a re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

citit de trei patru ori pasagiile subliniate cu creion roşu, le-a copiat, a încercat să le memoreze. Doar Octav ştie ce spune; Octav nu e un prost, un simplu cetitor de literatură, ca mine. Literatură, frivolitate efemeră, spunea cu dreptate Octav. Făclia din altarul Ştiinţei, spunea el. Muncă disciplinată, corectă, raţională. A încercat şi ea, şi pentrucă nu izbutise, se reîntorcea la lucru mai hotărâtă, mai mândră.

Am să-i dovedesc că noi, femeile, nu suntem stupide. Îşi strângea tâmplele; criteriile clasificaţiei octopedelor. Un singur lucru e necesar, îşi repeta; ca o femeie să-şi găsească tovarăşul vrednic, vrednic pentru a i se sacrifica. Într'un caiet însemna termenii pe care nu-i înţelegea, şi Octav îi explica, serile. O întreba, aproape comic (şi ce interesant e când pune întrebări, când aşteaptă răspunsul jenat, neavând curaj să mă privească în ochi): ce înseamnă „lobul median" şi „apex acuminat?" Repede, repede, Valy, lucrurile acestea trebuiesc ştiute ca pe Tatăl Nostru...

...Incepu s'o enerveze întârzierea lui Jac; aproape zece jumătate. Le-ar rămâne numai două ceasuri de dragoste. Destul pentru Jac, pentru îmbrăţişările lor; dar prezenţa lui, prezenţa virilă, câte ceasuri ar dori-o alături?... Cu cine s'o fi întâlnind Octav? Ilieş e prea prost ca să bănuiască. Dar ceilalţi? Veverita aceia de Emilian, Lazarovici care e un cinic şi-ar fi în stare să sufle vreo aluzie... Ei şi?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr19

Repede au înţeles amândoi că nu are chemare entomologică. S'a resemnat repede, Octav; soţia şefului de lucrări abia ştia franţuzeşte. Nu va avea o colaboratoare acasă, şi atâta tot. Era fericit când îl lăsa să-şi continue lucrul. Dar Octav, ai lucrat destul, mai odihneşte-te... Pe mine nu mă săruţi?... Haide la Mia... Ar fi vrut să-l simtă, fizic, în apropierea ei; Octav nu comunica nici o prezenţă; când nu vorbea, parcă ar fi fost un obiect neînsufleţit, un mort. Ea ar fi vrut s'o mângâie altfel, să întârzieze amândoi mult în parc, nopţile; când ploua să-l aştepte pe jeţul din faţa ferestrii cu muşcate, să fie singură şi tristă, să-i fie puţin frică, frică şi frig, iar el să vină tiptil, să-i pună mâinile pe ochi, s'o îmbrăţişeze, îngenunchind, să-i spună: Valy, Valy!... Atât. Să o lase în reveria ei molcomă, să n'o mai sărute, să nu-i vorbească. Valy, Valy! Numai atât... Cât ar fi fost de fericită... Apoi, în alte zile, când e soare, s'o strângă în braţe, să se joace cu ea băieţeşte. Să o lase să-l sărute mult, aşa cum i-ar fi plăcut ei; gol şi nemişcat, ca un mort, întins pe pat — şi ea să-şi alunece gura fără nici o teamă, să se oprească asupra fiecărei părticele, să sugă, să muşte. Iar nopţile să nu adoarmă curând, să nu se grăbească în dragoste, să nu-şi mărturisească slăbiciunile cu un ton ca şi cum ar spune: azi nu mi-e foame, nu mănânc decât salată... S'o siluiască lent, s'o ucidă hain, s'o sufoce. Cum de nu pricepe Octav lucrurile astea *elementare!...*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Ar fi vrut să-i spună toate lucrurile acestea, dar o pudoare ciudată, stupidă, o paraliza de câte ori încerca să se mărturisească. Poate sunt proastă, poate n'ar trebui să-l întrerup când lucrează. Toate ideile acelea cu care se luptă el sunt atât de adânci, atât de dificile... Se reîntorcea în romanul ei, fără să ofteze (lui Octav nu-i plac zgomotele acestea fără nici un rost, sentimentale), îndrăgostindu-se de toți eroii tineri, obraznici, cutezători și galanți. Câteodată se oprește, intimidată. Poate n'ar trebui să fac asta; ei sunt doar paiațe senzuale, iar el e un savant. N'ar trebui să fiu senzuală (asta fusese orgoliul ei, din ultima clasă de liceu, de când cetise pe D'Annunzio), să-l turbur, să-l obosesc... Dar a venit un timp când a înțeles că Octav nici nu-i observă sacrificiul. (Mă înfrânez, rabd, și el nu bănuiește nimic. E fericit că nu-l întrerup decât spunându-i că e masa gata. Sau îl întrerup rugându-l să-mi aducă vreun roman dela bibliotecă. Și tot el râde, superior, ironic...).

Și dacă ar fi fost cu adevărat un „om mare". Dar e un simplu naturalist. Doar nu sunt proastă, cum crede el. La ce bun disecțiile unor insecte minuscule? La ce folosesc *țării?* Desigur că țării nu folosesc la nimic cercetările lui absurde. Și nici mie, *nici mie*...

Nu mai putea citi nici romane. Același și același lucru. Răsfoia disprețuitoare orice carte i-ar fi căzut în mână; pagini și pagini scrise, transcrise, tipărite. La ce bun? Intrucât ajută să înțelegi, să ghi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1938

ceşti, viaţa, să o suporţi? Vorbe şi prostii imaginate...

...Dar Jac ar fi putut să mă anunţe că nu vine. Să nu mă facă să aştept ca o neroadă, ca o femee de stradă. Ar fi putut, cel puţin asta... Se simte deodată nenorocită, singură. Ii vine să plângă, să facă ceva nebunesc, să spargă ceva. Se întinde pe pat, obosită, cu braţele acoperindu-şi ochii. Paşi; tresare. Dar nu sunt a lui, el nu vine prin curte. Şi ar avea timp să vină, ar avea timp destul până la douăsprezece jumătate...

— ...Dar ce e realitatea ultimă? se revoltă Ilieş, pe care discuţia lui Emilian şi Vlădescu îl nedumirise. (Continua de un sfert de ceas, şi îi fu peste putinţă să asculte descripţia genului *Cerapterus Swederus*, pe care Octavian Dobridor i-l cita pedant: Autorităţile disting sexul acestui gen prin forma şi pilositatea suprafeţei ventrale şi a structurii tarsale. Dar rămâne de cercetat apexul pygidiumului, care e acuminat, cu punct sulcat... Aici glasul lui Emilian îl asurzi; se lupta cu toţi, cu Vlădescu mai ales, ţipând şi bătând cu pumnul în masă).

— Ce e realitatea ultimă, lămuriţi-mă şi pe mine?! repetă Ilieş în tăcerea ironică a celorlalţi. („Să ştii că ne amuzăm, şopti Emilian, dacă au intrat naturaliştii în discuţie o să râdem bine").

— Spiritul, îi răspunse în treacăt Vlădescu. (S'au băgat şi ăştia, şi iar n'am să pot afla ce crede

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

Emilian despre cunoaştere. Iar au să bagatelizeze discuţia...).

— Dar ce e spiritul la urma urmelor?! se irită Ilieş.

— Spiritul e el însuşi!

— Unul e unul, doi e doi, şi aşa mai departe, ironiză Dobridor.

— Inutil să discuţi, întrerupse Vlădescu.

— Nu, nu, eu vreau să ştiu *ce e* spiritul...

— Prea greu, dragă Ilieş, căută Emilian să-l aţâţe.

— Dă-mi o altă definiţie, o definiţie care poate fi înţeleasă de oricine. („Ultim", la urma urmelor, e ceva vag, ca o margine, ceva care se sfârşeşte; ultima zi a lunii, sau ultimul an al vieţii, sau ultima picătură de sânge, asta înţeleg şi eu, e ceva precis, ceva ce se poate înţelege. Iar „spirit" e o absurditate, o iluzie, vine la şedinţele spritiste, o farsă. Filozofii ăştia sunt nebuni).

— O altă definiţie ar fi asta: spiritul e subiectul metafizicii.

— Tronc, pleonc! exclamă iritat Ilieş. Dar ce paştele măsii e metafizica?

— Nu înjura, dragă Ilieş, interveni Ciutariu.

— Nu, nu, eu vreau să ştiu până unde vă puteţi juca cu vorbele. Ai spus că realitatea ultimă e spiritul. Bun. Iar spiritul e subiectul metafizicii. Admit şi asta. Acum eu te întreb: ce e metafizica. Oare n'am dreptul?

— *Audiatur et altera pars*, vorbi Ciutariu, încântat că de data asta găsise citatul potrivit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933

— Atunci spune ce e, continuă înfierbântat Ilieş. Dacă mă întrebi ce e tinctura de iod, îţi răspund că e o soluţie de iod în alcool. Dacă mă întrebi ce e o muscă, îţi spun că e o dipteră domestică agent microbian. Dacă mă întrebi de ce fierbe apa, îţi spun că fierbe pentrucă a atins punctul de fierbere, adică 100° centigrade. Cauză şi efect. Lege. E clar. Acum, te întreb şi pe tine; ce e metafizica?

— Subiect rezervat, răspunse prompt Ciutariu, apoi privi repede în jur, să vadă dacă ceilalţi i-au apreciat replica.

Dar Ilieş se dovedi hotărât să meargă până la capăt. Sorbi un pahar cu bere şi întrebă iar. Ceilalţi îl ascultau făcându-şi semne.

— Nu, nu, revin-o la subiect.

— Dar subiectul nu se prinde de tine, nu vezi, se revoltă Vlădescu.

— De ce nu se prinde? De ce să se prindă de tine şi de David Dragu şi de alţii ca voi, şi de mine să nu se prindă?

Emilian începu să râdă tare şi se aplecă spre Eleazar, care tăcea mereu, dela începutul discuţiei, bând îndesat. Incercă să-i spună ceva, dar Ilieş răcni.

— Vreau să ştiu şi eu, dece?! La urma urmelor, vă jucaţi de atâţia ani cu filozofia. Toate ziarele sunt pline de filozofie, de religie şi de arte. Mă rog, înţeleg ce e arta: sculptura, gravura, pictura, sunt arte. Admis. Şi înţeleg ce e religia: atunci când unul crede în Dumnezeu. O fi stupid şi în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

vechit, dar e ceva care înțeleg. Mă rog, spui că Dumnezeu e în cer și că Isus a fost născut dintr'o fecioară. Nu accept nici una nici alta, dar te înțeleg; ești unul cu religie. Perfect. Te duci la câmp și pictezi pomi, paseri și mai știu eu ce. Ești artist. Te înțeleg. Acum, te întreb: *când* e unul filozof?

Incepură să râdă cu toții, întărâtându-l. Fiecare vorbea, repeta cuvintele lui Ilieș, le savurau.

— Intreabă pe d-l Jerbea, Ilieș, vorbi Emilian. Acela știe tot despre filozofie, acela e un filozof complect.

— Ce am eu cu d-l Jerbea? Eu vreau să știu ce trebuie să faci, cum trebuie să gândești ca să se poată spune că ești filozof. Mă rog, crede un filozof în nemurirea sufletului?

— Da și nu, depinde după școala căreia îi aparține, răspunse Vlădescu plictisit. Dar e inutil.

— Imi dai voie, îl întrerupse Ilieș. Deci nu aceasta e diferența specifică. Bun. Atunci poate crede în eternitatea lumii?

— Intr'un anumit sens crede, răspunse tot Vlădescu, pentrucă lumea e spirit și spiritul e etern.

— Dar unde e spiritul? izbucni Ilieș. In creeri nu e, pentrucă nu l-a văzut nimeni, oameni mai pricepuți ca tine și ca mine, și care, slavă Domnului, au disecat atâtea cerebre în viața lor. Dacă nu e în creeri, unde e?

— In inimă, glumi Ciutariu.

— Prostii; du-te la Morgă și te convinge, își dădu cu părerea Dobridor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr19

— Nu, nu, revin'o la subiect. In creeri nu e, în inimă nu, atunci unde e? Dacă îmi răspunzi la întrebarea asta, pricep şi eu când eşti filozof.

— Dar ca să deslegi întrebarea aceasta trebuie să studiezi filozofia, după cum ca să pricepi metamorfoza ţânţarilor, ca tine, trebuie să fii entomolog.

Vlădescu vorbise cu o uşoară iritare în glas. Nu e prost Ilieş, dar e incapabil să gândească abstract, e un îmbâcsit şi un empiric. O problemă întreagă, specializarea aceasta; şi totuşi ne întâlnim des, vorbim despre toate, dar nimic nu trece dincolo; oamenii aceştia titraţi judecă tot atât de primar ca un semidoct. Şi unii mai cred în existenţa unei culturi româneşti; când sunt universitari cari pun asemenea întrebări... Şi ceilalţi se amuză ascultându-l. Emilian ăsta, de pildă. Oare o fi înţeles el mai mult decât Ilieş şi Dobridor în ce constă metafizica? Sunt toţi nişte lăutari; oameni cari fac filozofie după ureche. Toţi sunt superficiali, toţi sunt intelectuali de cafenea. Preferă să bârfească, să se amuze, să facă spirite. Şi, ceiace e mai rău, noi ăştia îi ajutăm. Stăm şi noi alături de ei; iubim aceiaşi vulgaritate. E groaznic...

— Admit. Ca să fii naturalist trebuie să studiezi natura, ca să fii filozof trebuie să studiezi sufletul. E logic. Acum, dacă mă întrebi ce e natura, eu îţi spun: paharul ăsta e natură, berea e natură, un pom, un vierme, un nor, sunt natură. Perfect. Acum te întreb şi eu pe tine, filozof: *ce* e sufletul?

— Ne întoarcem de unde am plecat, zâmbi Vlădescu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Pentrucă n'am plecat deloc, pentrucă n'avem unde să plecăm. Cum să studiezi dacă n'ai ce studia? Funcțiunile psihice sunt studiate de psihologie. Mă rog: ciocnesc cu furculița un pahar, se produc vibrații în eter, vibrațiile fac să vibreze lichidul urechii, o senzație, un circuit nervos, și îmi amintesc de un cântec. Perfect. Asta e psihologie, înțeleg și eu. Cauză și efect. Dar voi vorbiți altă limbă. Dacă îmi spui că eu sunt naturalist și tu psiholog, admit. Eu cu natura, tu cu funcțiunile psihice, auz, văz, etcetera. Fiecare la locul său, specializat. Dar voi scriți și vorbiți bazaconii: spirit, realitate ultimă, metafizica, și vreți ca toată lumea să se ia după voi, toată lumea să fie filozoafă...

Pavel Anicet intră în odaie puțin obosit de umblet, cu sentimentul turbure și iritant că și-a pierdut timpul. Il găsi pe Petru în fața biroului, răsfoind revistele. Parcă l-ar fi așteptat.

— A fost Ghighi pe aici, vorbi el fără să-și privească fratele. I-am spus că nu te-ai întors. Ar fi vrut să te aștepte, dar a văzut pe mama și a plecat.

Pavel își scoase haina și îmbrăcă o pijama veche, fără să răspundă.

— Ai mâncat? îl întrebă celalt.

— Nu mi-e foame. Dar tu ți-ai făcut lecțiile?

— N'am nimic pe mâine... Totuși, ai putea mânca ceva. Ți-a oprit mama.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933

Pavel se întinse plictisit pe fotoliul de lângă birou. Nu-l mai tenta deloc muzica. Imi pierd vremea, asta fac. Ar trebui să mă apuc de lucru, aşi mai avea timp, nu e nici unsprezece... Vasăzică venise aici. Scene. Plâns. O vede mama... Gândul acesta îl supără; o urăşte o clipă pe Ghighi. Să se termine odată; şi asta mai curând, cât mai curând...

— Pavel, trebuie să-ţi spun ceva.

Ezită o clipă, apoi vorbi repede, privind în jos, vorbi aspru, înverşunat.

— ...Sunt bolnav. Am fost astăzi la fratele lui Enache, el e doctor, acum venit dela Paris, mi-a spus că sunt bolnav. Mi-a făcut o injecţie. Mi-a făcut şi o reducere; două mii de lei tratamentul...

Pavel îl privi uimit, încercând totuşi să-şi ascundă surpriza şi să pară că socoteşte întâmplarea fără multă gravitate.

Dar cum asta? De când umblă Petre pe la bordel? Când a avut timp să cunoască toate, să le sufere pe toate? Muzicant, copil prodigiu, fire de artist, sentimental... Il priveşte negăsind un cuvânt de începere.

— Ţi-am spus ţie întâi ca să-i spui mamii, sau unchiului, cum crezi tu...

— Bine, dar cum poţi spune asta mamei? Vorbeşti nişte absurdităţi. Am să aranjez eu altfel treaba asta...

Il privi iar, hotărât.

— Cum s'a întâmplat? Ai fost de mult acolo?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1938

Celalt se codi, se juca cu revistele. Nu trebuie să mă întrebe aceasta, nu are nici un drept să mă chinuie. El care nu riscă nimic, cu două dame după el, nu are dreptul... Îi dădu lacrimile. El, după care aleargă atâtea fete; el care nu trebuie să plătească...

— Mă priveşte, răspunse dârz.

— Te întrebam numai, vorbi Pavel, îndurerat deodată. Nu te cert, n'ai nici o grijă. N'am eu dreptul să cert pe nimeni...

Vasăzică el, elev într'a şeaptea... Dar e absurd să mă supăr, aşa am iubit toţi atunci. Plata şi bunăziua, vorba lui Emilian. Tot e mai bine ca mine. El poate cel puţin să rămână singur. Probabil că nici nu-şi mai aminteşte numele. Se întoarce acasă limpezit, curat, fără remuşcări, fără imagini. Câte un accident, odată la un an, ăsta e tot riscul; riscuri higienice, nimic altceva.

— E frumoasă târfa? întrebă brusc, pe un ton glumeţ.

Petre îl privi în ochi, pentru întâia oară, şi răspunse jicnit.

— Nu e o târfă, nu se vorbeşte aşa de o femeie. Oricine ar fi, nu se vorbeşte aşa. Dacă îmi place mie şi dacă eu o iubesc, nu este o târfă. Mai de grabă...

Se opri, mâniat. Se întoarse la birou.

— Ei, ce e mai de grabă?... Poate vrei să spui că mai de grabă alte femei sunt târfe, aşa numitele femei cinstite, nu?... E banal dragă Pierre, înspăimântător de banal ceiace spui tu. Parcă ar fi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Ce-mi pasă mie dacă e banal? izbucni celalt apropiindu-se. Am cetit şi eu literatură, fii sigur, am citit cel puţin tot atâta cât tine, şi-ţi pot spune toate romanele la care te gândeşti tu. Ei şi? Ce-mi pasă mie dacă astfel de întâmplări şi astfel de gânduri se găsesc în romane şi au ajuns banale?! Eu nu-mi schingiuesc nimic de spaima banalităţei.

— Frumos spus, vorbi Pavel silindu-se să nu pară ironic. Asta înseamnă că vrei să-ţi trăieşti viaţa aşa cum e, fără prejudecăţi, un soiu de iraţionalism, cum se spune pe la noi.

— Nu mă interesează să ştiu cum îi spune, continuă tot atât de înverşunat Petre, nu mă interesează nimic în afară de viaţa mea proprie, aşa cum o înţeleg eu. Şi ţi-am spus acum numai pentrucă sunt bolnav; altminteri, n'ai fi ştiut niciodată. Nu admit să se amestece nimeni în viaţa mea. Şi tu ai fost tot atât de liber când erai ca mine; şi aveai norocul că trăia tata, îţi dedea bani cât vreai...

— Asta a fost norocul? întrebă Pavel.

— Îţi dedea bani, te lăsa să faci ce vrei, erai chiar mult mai liber ca mine. Mie îmi poartă toată lumea de grijă. Dar când e vorba să mă ajute cineva, să-mi dea bani...

— Sper că n'ai să te plângi de nimic, vorbi Pavel, răutăcios.

— Mă plâng că n'am bani, şi când am nevoie mai mare trebuie să viu să-ţi spun ţie, ca să-mi faci tu morală şi să mă ironizezi; de asta mă plâng.

— Lasă, ai ştiut să procedezi şi altfel, vorbi Pavel.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

Celalt se îngălbeni. Iar îmi aduce aminte de casetă, iar mă face hoț; pentru o greșală deacum trei ani, spunea că totul e uitat, și acum... Îl urî pe Pavel, ar fi vrut să-l lovească. Îl privea cum stă pe fotoliu, calm, puternic, cu umerii lui de atlet, cu grumazul de taur. La ce s'o fi gândind oare? Nici acum n'a uitat...

— Du-te și te culcă, îi porunci Pavel blând. Și nu mai citi romane.

Iar trebuie să cer mâine un acont din leafă. Pentru doctorul lui, doctor venit acum dela Paris. Zâmbi. Ce fascinație are asupra bolnavilor titlurile astea mari. I-a făcut o injecție, și a și uitat nenorocirea; e pus pe filozofie, acum; se crede scăpat, sănătos. Azi noapte, probabil, tremura de frică. Acum, pentrucă doctorul e dela Paris, se ia la ceartă cu mine...

Apucă o carte depe birou și o deschide așa, la întâmplare. Mai citește acum, dacă poți... Dar trebuia să mă aștept la așa ceva, Petre e prea inteligent ca să nu ajungă aici. Când fură la treisprezece ani cinzeci de napoleoni de aur ca să joace la ruletă, era fatal, la cincisprezece ani, să se îndrăgostească de o prostituată bolnavă. Are geniu. Ajunge departe băiatul ăsta...

Ar vrea să glumească, să fie umilit, să uite ceva, să se scape de o povară pe care nu o simte, să alunge o obsesie pe care nu o poate identifica. Acelaș și acelaș lucru, dragoste. Acesta o fi destinul oamenilor, să iubească mereu, să sufere, să creieze

Muzeul Digital al Românului Românesc
http://bibliotecaria.ro/mdrr1933-1947

suferințe? Până când, Dumnezeule, până când învârtirea aceasta fără rost...

Trânteşte cartea pe birou. N'am nimic de făcut, nu mă tentează nici o carte. Dacă aşi avea bani, m'aşi duce să beau ceva, să fumez. Corso...

Ii vede pe toți, la masa de sus, în sala biliardelor. La urma urmelor, mai bine să fii cu gloata când nu izbuteşti să fii singur nici măcar în odaia ta. O fi şi Eleazar acolo, biciul lui Dumnezeu. Simte o căldură nouă, o nelinişte, o înfrigurare plăcută, ca înaintea unui spectacol de mult aşteptat. Işi scoate pijamaua precipitat, îşi îmbracă haina, stinge şi trece în odaia lui Petre. Il găseşte scriind. Când aude uşa deschizându-se, Petre ascunde turburat caietul sub mapă și se reazemă cu cotul de ea.

— Cred că nu-ți scriai epistola de adio, înainte de sinucidere, vorbi Pavel râzând, luându-i brațul. Petre se codi şi-şi retrase mâna încet.

— Scriai în jurnal, probabil. Luai note, sur le vif. Bine faci... N'ai nici o grijă, aranjez eu banii. Dă-mi cheia dela coridor, viu pe din dos. Să nu mă aştepți.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

VIII.

Ghighi se întoarse cu faţa la părete, încercând să-şi stăpânească plânsul. Trebuia să-mi spună în faţă, trebuia să-mi spună că nu mai mă iubeşte. L-aşi fi lăsat să plece, nu m'aşi fi agăţat de el, nu fac dragoste cu deasila. O trec lacrimile şi striveşte ochii ca să-şi ţină plânsul. Inghite greu, o căldură îi apasă pieptul, îi sugrumă gâtlejul. Trebuia să-mi spună... El se întoarce brusc, îi apucă mâna şi-i vorbeşte: Nu te mai iubesc, Ghighi. Ochii îi strălucesc, o şuviţă i-a alunecat pe frunte. (Bestie superbă, aşa spune Coca). Ea se clatină, îl priveşte lung, trist: Bine, Faust, eşti liber. Ţi-am spus întotdeauna că eşti liber; te iubesc prea mult, am să te iubesc necontenit, până la moarte... Plânge. Ce faci Ghighi, ce faci iubita mea? Nu, nu, nu mă atinge. Nu-mi mai spune aşa, Faust, nu mai sunt iubita ta... Se reazemă de zid, sfârşită. Lumea întoarce capul, compătimitori; săraca! Du-te Faust; şi gândeşte-te câteodată la mine. Izbucneşte în plâns. Sacrificiul, suprema forţă...

Scutură capul şi-şi apasă degetele pe ochi. De ce nu mi-a spus în faţă? De ce m'a lăsat în mijlocul drumului, ca pe-o femee de stradă? Altădată îmi spunea... Şi lunecă lacrimile, una după alta. Altă-

Muzeul Digital al Românilor
revistatransilvania.ro/mdr1933.3947

dată, la începutul dragostei; altfel era oraşul atunci, altfel era Faust.

...Dela gară, maşina o duce prin ploaie către Căminul. Şoferul stopează: „Asta-i Universitatea, domnişoară"... Imensă şi cenuşie, şi trotuarul spălat de ploaie, şi fragmentul de tablou al Cercului Militar. Numai strada asta nu-mi place. „Cum îi spune străzii, şofeur?"... Oh, deacum sunt studentă, şi sunt liberă, şi am să citesc orice carte vreau, şi am să mă duc la cinematograf, şi la teatru, oriunde... Închide ochii şi-şi muşcă buzele să nu tremure. Coboară din maşină cu valizele în mâini. Se înseninează. Castanii sunt galbeni, şi castanele cad pleznindu-şi coaja. Iar în faţa Căminului, grădina. Dela fereastra mea, dacă îmi vor da cameră la stradă, am să privesc în grădină, nopţile. Dintr'un cuib de case, un plop răsare neverosimil. Să-mi scutur pelerina de apă. E cam veche, şi pălăria e cam veche, dar am să-mi cumpăr altele noi. Bucureşti, Bucureşti!... Norii se distramă, picurând la răstimpuri, leneşi. Apa se scurge şi gura canalului răsună surd; priveşte toate acestea — şi grădina, şi plopul captiv, şi trotoarele — aşteptând restul dela hârtia de o sută. „Mulţumesc". Şoferul o priveşte intrând. „Şi noroc, domnişoară". Se întoarce din uşă, şi întreg profilul ei tăiat cu rotunjimi de scoică râde, mulţumindu-i. Frumoasă fată... Aude claxonul în stradă. Cufărul i l-a adus portarul. „Întâi la secretariat, domnişoară"... Unu, doi, trei; unu doi, trei... La trei intru... intru.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Se scutură şi trânteşte cuvertura la picioare. Se simte foarte nenorocită, foarte singură. Ar plânge acum cu hohote. Dacă ar putea să moară, să afle mâine Pavel din ziare. Deschide „Universul", îi sare în ochii un titlu cu litere grase. Ingălbeneşte; cum? Ghighi?!... Filmul se întrerupe brusc; prea este dulce voluptatea ca s'o consume într'o singură imagine; voluptatea aceasta de a asista la propria ei moarte, la durerea lui Pavel, la tânguirile lui. Se învârteşte în pat ca să gonească imaginile, gândurile. O doare întreg trupul, o apasă aceiaşi căldură, sus, la gâtlej. Dacă ar putea plânge în voie...

...Drumul e greu către râpă, e plin de gropi şi bolovani şi scaieţi gigantici însufleţiţi de noapte; şi cu cât se apropie de râu, cu atât drumul se înräeşte. Primăvara, în plină zi, plimbarea la râu e fermecătoare. Deatâtea ori a plecat singură deacasă, ca să se apropie pe furiş, pe neştiute, de râpă — să o descopere deodată, ca pe o minune din alte ţări, stranie, să se mire şi să se înspăimânte de adâncul ei prăpăstios, cu ape reci şi funeste. Priveşte. O ameţeală de vis, terifiantă şi totdeauna dulce — şi ar vrea să închidă ochii, să se zvârle. Dacă cineva, pe nesimţite, s'ar apropia, în spatele meu... Sare îngrozită înapoi. Nu e nimeni. Şi cum m'am speriat... Inapoi nu e niciodată nimeni, dar decâte ori priveşte mult râpa, cineva se apropie, simte cum se apropie, îi îngheaţă sângele aşteptându-l; ar vrea să se împotrivească, să ţipe, dar e paralizată şi nu cutează să se întoarcă. Sare înapoi

Muzeul Digital al Românilor Romanese

cu tot trupul, se răstoarnă pe buruenile cu flori ca ceara. Câtva timp nu-şi aminteşte nimic altceva, decât că i-a fost frică. Apoi, se bucură, palpită. Se întoarce acasă, cu o taină, parcă cineva ar fi sărutat-o acolo, în pustietate, şi nimeni nu ştie, nimeni nu va afla niciodată...

Nu-i place să-şi aducă prietenele la râpă. Le arată tot, via şi clopotniţa, şi puţul în care s'a aruncat învăţătorul, şi tranşeele de pe marginea şoselei, şi pavilionul din pădure — dar niciodată râpa. Se duce acolo singură, cu ultimul roman, ultimul său prieten. Pe *Jean Cristophe* l-a cetit în întregime îngropată în căpiţa de fân dela marginea râpei. Când o sugruma emoţia, se pleca să privească apele. Pe Cristophe l-a iubit, şi a plâns pe Antoinette, a urât pe snobii parizieni, şi a jurat puritatea — în acelaş loc. Acestea au fost de mult. Cât de turburată, de fericită era atunci, sufletul dat lumii şi toată lumea a ei... Acum coboară ultimile gropi hotărâtă, mută, ursită. Faust, de ce-ai făcut asta, de ce-ai făcut? Plânge; dar ar vrea să plângă mai mult, mai sfâşietor, s'o vadă toţi cum plânge, să le fie milă. Se apropie. Mai e încă timp, Faust. Să îl mai aştept? Dar n'are să vină, ştiu că n'are să vină, niciodată. Faust, Faust!... Priveşte negrul apelor; mai mult le ghiceşte, acolo jos, mâniate. Să mă zvârl? O clipă, mai aştept o clipă... Şi deodată, neaşteptat, cineva îi apucă braţul. Nu face asta Ghighi, mi-eşti dragă Ghighi!... Dă-mi drumul, dă-mi drumul!... Se zbate plângând. Te iubesc Ghighi! nu face asta...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ruhr/1933-1947

Se trezeşte cu ochii deschişi pironind tavanul, singură în întunerecul odăii, perna rece de lacrimi. Cât sunt de nefericită, cât îl iubesc... Îşi muşcă braţul. Plânsul a ajuns spasm, o înfricoşează. Făpturi fără rost, imagini ridicule, idei neînţelese, turburi, o împânzesc, plutind şi dispărând, roiind halucinate. Apoi, nemotivat, jocul minţii se opreşte stingher. Nu e nimic, nu e nicăeri nimic. Un vacuum imens, cosmic, neînţeles — ireal, parcă, şi totuşi aievea, — o zădărnicie definitivă, veşnică. Se miră că e atât de liniştită şi de lucidă în mijlocul oceanului acesta vid şi neînţeles. Orice întrebare i se pare absurdă. Numai vidul atotcuprinzător, o feerie mată, rece, abstractă. Clipele se scurg fără să le simtă. Răsuflă uşor, indiferentă, fără să-şi poată fixa atenţia nicăieri. Şi deodată simte pierderea, moartea cuiva din sufletul şi trupul ei, moartea; şi se simte părăsită, uitată, ursită nenorocului. Faust! Faust! Ţipă înspăimântată ridicându-se pe jumătate din pat. Ii e frică. Îşi ascunde capul în perne.

...Cât a trecut? Ii e teamă să se dea jos din pat şi să privească ceasul. De ce toate acestea, de ce? I se pare că niciodată nu l-a iubit ca acum, n'a înţeles niciodată cât îi e de drag, de necesar vieţii ei. Ii simte absenţa cu o precizie fizică, sălbatecă; parcă ceva din trupul ei s'ar fi rupt. Parcă i se scurge viaţa prin piept, printr'o rană nevăzută. Se sufocă. Şi de ce? dece? L-a văzut cum se depărtează, şi mâna aceia fluturată fără să se întoarcă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

A găsit destulă umilinţă ca să se gândească să-l urmeze, să alerge după el pe stradă, plângând. S'a ruşinat de oameni...

Să mă duc din nou la el, acum când s'au culcat toţi în casă, să dibuiesc până în camera lui. Când detunătura îl va deştepta înspăimântat, va fi prea târziu, va deschide uşa; Ghighi, de ce-ai făcut asta? dece? O sărută pe faţă; sânge cald picură, pe la colţul buzelor. Ghighi, ascultă-mă, te iubesc Ghighi, iartă-mă, te iubesc... Prea târziu. Prea târziu, îi spune şoptit — şi moare în braţele lui, moare lin, iertător, suprem.

O îneacă plânsul. Moartea i se pare atât de tragică, de tristă.

Intrarea lui Pavel provoacă o zgomotoasă surpriză. Vlădescu, cu un sfert de ceas mai înainte, povestise întâlnirea lor, şi începuse iarăş discuţia asupra cazului Anicet. Faptul că îşi dezminţise toate făgăduelile, toate aşteptările, şi aceasta fără nici un motiv aparent — stârnea întotdeauna discuţia, compătimirea şi rechizitoriile prietenilor. Nimeni nu voia să-l accepte aşa cum e. Il acuzau pe el, acuzau femeile, îl osândeau pe Bally, care îl ţinea secretar de atâţia ani surmenându-l în lucrări sterpe. Intrarea ui Anicet tocmai în această stare de spirit intimidă şi turbură oarecum întreg cercul.

— Ce-i cu tine mă Pavel? Unde te-ai ascuns atâta vreme?

Răspunse vag, râzând şi strângând puternic mâna fiecăruia. Sunt toţi pe care mă aşteptam.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933_1947

să-i găsesc, dar mă mir că din toate intelectualele n'a venit decât Veronica. După câte văd, femeea asta se crede încă fatală. Privi puțin amuzat pe d-na Veronica Tabacovici, care își pusese ochelari mari de baga și-și bea cocktailul cu un aer de lâncedă tristețe. Părul îi era acum din nou negru. Fusese cea dintâi care și-l decolorase, și acum încerca să abată moda. Avea buzele violent înroșite, ovalul feții semănând cu al Mariei Bashkirtseff (pe care încercase atâția ani s'o imite, purtând beretă și gulere albe) și privea întotdeauna obosit, absent.

— Care îmi plăteşte mie consumația, adică vinul? întrebă Anicet aşezându-se la masă, între Emilian și Vlădescu. Mi-e o sete grozavă...

— Ai umblat prea mult, vorbi Eleazar, de aia ți-e sete. N'ai nici o grijă, ți-o plătesc eu.

— Dar de unde știi tu că am umblat mult? întrebă Anicet, înveselit deodată.

— Ne spuse Vlădescu. Să te fereşti de-ăsta, mă Pavele, ăsta te interpretează chiar când te-oi afla pe patul de moarte.

— Alexe,.. înterveni Vlădescu îmbujorându-se, te-am răbdat destul până acuma, și am făcut-o pentrucă, în fond, ne-ai amuzat; știi și tu că eşti un ortodox bufon. Dar deacum...

Cuvântul sună cam aspru și toți se opriră să vadă ce are să se întâmple. Vlădescu părea surescitat, clipea nervos din ochi.

— Las'o mă, vorbi râzând Eleazar, lasă că și Christos a fost la timpul lui bufon. Nu mi-e teamă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1

de ridicul; un om viu pare totdeauna bufon printre morți.

Apoi, punând brațul pe umărul lui Anicet:

— Bea măi frate Pavele, că aştia îmi sunt prea dragi ca să mă supăr când sunt proşti. Dar de proşti, sunt proşti, nu-i întrece nimeni.

Emilian îi făcu semn lui Anicet că vrea să-i vorbească.

— Spune mă tare aici, de față, că doar nu suntem francmasoni să vorbim prin semne, zise Eleazar. Sau vă e teamă că m'am îmbătat?!

Ilieş, care moțăia de câtva timp în fața unei halbe pe jumătate golită, se ridică deodată şi întrebă.

— Cine spune că m'am îmbătat?

— Nu-i vorba de tine, dormi înainte, îi răspunse Eleazar blând.

Dobridor simți ironia şi luă halba dinaintea lui Ilieş. Emilian îl aprobă: nu e amuzant când se îmbată, nu ne face să râdem, țipă un timp şi apoi adoarme cu lumea la masă. Nu e amuzant deloc. Dar Ilieş, care deabea acum îşi dete seama că e cineva nou venit, vru cu orice preț să vorbească.

— Mă, Anicet, ce păcat că n'ai fost aici acum vreo două ceasuri. I-am pus cu umerii la pământ pe toți, pe toți, repetă Ilieş oscilându-şi mâna deasupra capetelor vinovaților.

Câțiva râseră, dar Emilian se grăbi să le facă semne să nu-l atâțe.

— O victorie remarcabilă, vorbi d-na Tabaco-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

vici, care-şi terminase cocktailul şi aprinse o nouă ţigare, cu atât mai remarcabilă cu cât ţinem seamă de calitatea preopinenţilor.

— Ce-a spus? întrebă Ilieş închizând un ochiu beat şi plecând capul peste masă ca să audă mai bine.

— Remarcabilă, o victorie remarcabilă pentru tine, îi explică Emilian.

— Aha!, credeam că a spus altceva, şi privi zâmbitor către d-na Tabacovici.

— Şi dacă aşi fi spus *altceva?* întrebă Veronica, suflând fumul printre buzele subţiate.

— Spune întâi şi îţi răspund eu atunci cum se cade, vorbi el, apăsând cuvintele.

— Nu e beat şi nici nu e prost, râse d-na Tabacovici la urechea lui Ciutariu.

— Ăsta e un om fericit, spuse Anicet golindu-şi paharul, ăsta a ajuns probabil la a cincea sticlă de bere. Şi sticla noastră s'a golit; ce facem Alexe?

— Am cinci sute de lei n'ai grijă. Să mai aducă vin.

— Alexe, ai băut destul, zău ai băut, îl sfătui Ciutariu.

Celalt îl privi desgustat şi apoi întoarse capul către Anicet, vorbindu-i. Ciutariu simte deodată că îi dogoresc obrajii; parcă l-ar fi pălmuit, l-ar fi jicnit. Şi nu găsea nici o replică. Il ura omenia lui şi orgoliul lui. Ii permit prea multe băeţii. Il lasă să-şi bată joc de toţi pentrucă asta îi amuză, le însufleţeşte mesele lor dela Corso. Dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

i-aşi fi putut răspunde ceva usturător... Il privi cum vorbeşte zgomotos cu Anicet, şi se gândi cum să-l provoace. Ascultă, dragă Alexe, i-ar spune, pe un ton demn şi sarcastic totodată, te rog să înțelegi că dacă buna mea cuviință... Nu, nu, asta nu e destul de tare. Măgarule, nu-ți permit!... Nici asta, Eleazar e un nebun, ar face scandal, ar ridica bastonul, cine ştie ce e în stare să facă. Dar ceva tare, usturător, trebuie să găsească...

— Ia spune domnule Anicet. vorbi Veronica Tabacovici, apropiindu-şi scaunul, ce-ți mai fac iubitele?

Pavel roşi puțin; de unde o fi ştiind asta că sunt două?

— Să nu mai vorbim despre dragoste, răspunse puțin intimidat.

— Ce este altceva mai important? interveni şi Jean Ciutariu.

Haha, au să se aprindă acum cu toții, se bucură Emilian. Au să-l ia la rând pe Paul, pe Jean... O să ne amuzăm bine. Şi îşi trase scaunul aproape de masă, ca să-şi poată sprijini brațele.

— Il auzi mă? făcu Elezear către Anicet. Ăsta e un beneficiar permanent al opiniei feminine.

— Lăsați pe dl. Anicet să răspundă, stărui Veronica. Adineaori se vorbea aici că ai renunțat la toate îndeletnicirile cerebrale, ca să zic aşa, pentru dragoste. E adevărat?

Anicet se simți întristat deodată. Când intrase aici îl cuprinse un dor de beție zgomotoasă şi ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

vrut să bea repede, pe nerăsuflate, ca să simtă apropierea caldă a celorlalți, să se bucure de tovărășia lor. Ce buni sunt oamenii în fond, reflecta el turnându-și din sticla lui Eleazar. Și ce înțelepți, să se adune aici la un loc, să fie liberi și să vorbească în vânt, toată noaptea, fără remuşcări că își pierd timpul. Este o adevărată artă, să știi să-ți pierzi timpul inteligent, să ți-l consumi fără să mai ai conștiință de el. Oamenii ăștia parcă ar avea de trăit o mie de ani, așa de leneși sunt, atât de nepăsători. Imi plac... Bea mult, ca să uite sentimentul acela iritant de pustiu, de pierdere. Numai pe d-na Tabacovici nu o privea cu ochi buni. O femee superioară, una din acele care dezleagă taina existenții, care caută culmile, absolutul. Ochelarii aceia severi pe o față atât de tânără, atât de proaspătă. Și ochii; parcă ar fi căutat mereu să-și aducă aminte de ceva, într'atât de absenți îi erau ochii. Ce vrea ea să pară, în fond ? Femee superioară sau femee fatală?

Și totuși îl întrebase tocmai pe el. Poate vrea să-i vorbească despre psihologia amorului modern, să-i vorbesc sexualitate științifică, Freud și Lawrence, ceva care s'o excite, s'o violenteze? Sau vrea deadreptul filozofia iubirii, așa cum probabil face curte dl. Jerbea când coboară de pe catedra Fundației?

— Este deci adevărat, nu e așa? vorbi d-na Tabacovici, puțin intrigată de tăcerea lui Pavel.

Le silence..., sau cum vine expresia aia în franțuzește, ceva cu martorul? *le silence est son meil-*

Muzeul Digital al Românilor Românești
revistatransilvana.ro/mdr1933-1947

leur?... Ciutariu se necăji că nici de data aceasta nu găsea o replică promptă.

— Aşi prefera să nu vorbesc despre dragoste, spuse Anicet ridicând ochii spre d-na Tabacovici.

Ceilalţi tăcură deodată, oarecum stânjeniţi; cele ce le spusese Vlădescu, puţin timp înainte, îi făcură curioşi; dealtminteri Anicet nu mai venise de mult printre ei şi tot ce auzeau dela el îl interesau.

— Preferi s'o faci, insinuă d-na Veronica.

Ciutariu simţi un curent rece străbătându-l. Nu o iubea pe Veronica, nici curte nu încercase să-i facă, dar suferea decâteori o femee streină prefera pe alt bărbat alături de el. Orice cuvânt provocător al unei femei trebuia să-i fie adresat lui. Dar îşi mască iritarea râzând prea zgomotos, ca şi cum ar fi spus: Pavel ăsta este un mare Don Juan, nu-l ştiţi? — cu nădejdea, totuşi, că toată lumea îi va răspunde: Cine se gândeşte să-l critice pe Anicet! Lasă mă Jeane, câte ştim noi... Nimeni nu luă însă în seamă râsul lui Ciutariu.

Pavel îşi turnă încă un pahar cu vin şi ceru o ţigare. Tăcerea aceasta aşteptătoare îl intimidă. Făcea gesturile ca şi cum s'ar fi aflat în faţa ecranului.

— Nu fii indiscretă Veronico, vorbi Emilian, pe care scena nu-l mulţumea.

— Nu înţeleg ce vă amestecaţi în viaţa omului, vorbi gros Eleazar. Treaba lui cu cine se culcă şi pe cine iubeşte.

Intervenţia aceasta serioasă strică toate planurile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

lui Emilian. Supără deasemenea pe d-na Tabacovici.

— Dar nu discutăm viața privată, spuse ea, asta ar fi nepermis şi oarecum neinteresant. Era o întrebare de psihologia dragostei...

Vasăzică psihologie, se lămuri Anicet. Femeile acestea moderne care încep întâi prin discuții psihologice şi psihanalitice, şi îți ajung apoi în pat. Freud, iubire eternă, etcetera... Ii veni să râdă. Vinul îl amețise deabinelea.

— La a câta sticlă suntem frate Alexe? întrebă el, simțindu-se vioi şi plin de nervi, gata să facă orice gafă şi orice scandal, fără jenă.

— Mergi înainte, n'ai nici o grijă...

— Va să zică, preferi vinul, zâmbi d-na Tabacovici. Dar asta nu e încă un alibi.

— Ce-a spus? întrebă Ilieş care se deşteptase.

— Alibi, mă, îl lămuri Dobridor, înmuiat şi el de bere şi de somn.

— Aha, credeam că a spus altfel. *Altfel,* mă, clipi şiret din ochi, aşa cum nu e voe să se spună la masă... Pardon!

Getta încuie uşa, ascultă puțin cu urechea lipită — să vadă dacă s'au culcat toți, alături, în dormitorul cel mare — apoi se întoarse repede spre pat, cotrobăi înapoia etajerei cu cărți şi scoase un volum mic, cu coperta crème. Era un volum din „Coffret du bibliophile", împrumutat dela birou. Se aşeză în pat tremurând toată de emoție şi de plăcere, şi începu să citească dela semnul lăsat deaseară. Băia-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tul, ajuns în pension, face adevărate ravagii. Intoarce pagina cu mâna tremurată. Nu ştie decât Georgette că e băiat; a descoperit asta la closet, când s'au închis amândoi şi ea a ieşit roşie, palpitând de frică şi de aşteptare. E prea mic băiatul; dar e băiat. Georgette îl cheamă să doarmă cu ea în acelaş pat. Il mângâie dealungul trupului, oprindu-se lung la coapse, strângându-i sexul cu o mână înebunită. Getta palpită; mâna stângă o strecoară sub plapumă şi-şi adună lent, fericită, cămaşa spre sân, lăsându-se desgolită. Georgette îi spune încet, la ureche: Stai aşa, strâns lângă mine, lipit de mine... Işi desface picioarele, îl lasă pe băiat să intre. Haide, mai tare... Getta tremură, genunchii stau strânşi unul lângă altul, pulpele puţin încovoiate. Se reazemă de pernă. Cum o fi, gol şi întreg, ca un adevărat bărbat? Inchide ochii, mâna îi alunecă mai jos, mângâie rotunjimea de sub pântec, se întoarce, ezită, apoi se repede brutal, descleştând picioarele, violând încheetura coapselor. Georgette, în patul din pension; ba nu, Lady Chatterly, în bordeiul din pădure, Melinor, păros şi viril. Ii trec prin faţa ochilor bărbaţii doriţi, bărbaţi închipuiţi — şi fiecare refac violarea, mai aprig, mai sălbatec, mai necuviincios.

Şi deodată, totul începe să se învârte în odaie, simte o tristeţe enervantă, mahmură; îi vine să se lovească, să ţipe, să plângă. Stă aşa, cu braţul acoperindu-i ochii de lumina lămpii, aşteptând să treacă palpitaţia. Apoi se ridică din pat, ascunde cartea după etajeră şi stinge lampa oftând.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1943

— Ce mă priveşti aşa, măi Lazarovici? întrebă Anicet pe romancier, care nu-l slăbise din ochi tot timpul, şi-şi nota din când în când într'un carnet ca din întâmplare păstrat sub palma stânga. Oare nu cumva ţi-a trăznit să mă pui în vreunul din romanele tale?

— N'avea nici o grijă, îl consolă Emilian. Dacă nu te-a pus în romanul pe care îl lucrează acum, şi pe care l-a început în 1921, nu mai apuci să ajungi personagiu. Bicu mai are două romane în cap; doisprezece ani de fiecare, fac douăzeci şi patru de ani. Cine mai trăieşte atât?

Lazarovici râse ascunzându-şi ochii. Se vorbea atât de rar despre el încât gluma lui Anicet îl dispusese. Dealtfel, nu făcuse tot timpul altceva decât să-şi însemne „fazele beţiei", pe fişa specială din repertoriul lui. Vru să spună ceva cu haz şi cu multă inteligenţă, dar până să se hotărască să-şi înceapă fraza — convorbirea alunecă alături.

— Mi se pare doamnă Tabacovici, spuse Eleazar, că vă plictisiţi fără nici o cucoană aici. Altădată veneau mai multe; astăzi n'aţi avut noroc.

— Ba dimpotrivă, am avut mult noroc, deoarece sunt singură.

— Şi voiţi să mai staţi? reluă Eleazar. E aproape unu, şi noaptea e primejdios pe străzi.

Ce tot Dumnezeu stă muierea asta aici, înfiptă între noi? Nici nu putem vorbi ca lumea. Nu poţi înjura, nu poţi glumi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/

— Nici o grijă, râse D-na Tabacovici. Nu sunt eu atât de apetisantă.

— Asta e adevărat, spuse Eleazar. Dar aveţi blana la gât, şi inelul, şi ochelarii.

Ceilalţi râseră fără nici o ruşine. Emilian şopti destul de tare: Ia zis-o, mă. D-na Tabacovici încercă şi ea să râdă, dar cele ce-i spuse Eleazar o jicniseră. Căută să se arate indiferentă, vitioasă.

— Şi apoi, continuă Eleazar, bine dispus, mai e şi Ilieş. Se pare că Ilieş şi amabilul său şef Dobridor au venit ce-i dintâi astă seară.

— Ce-i mă cu mine? se trezi Ilieş.

— Am spus că ai venit ăl dintâi aici.

— Aşa e, eu şi cu Dobridor am fost ăi dintâi.

Vorbi foarte mândru, şi se uită de jur împrejur cu ochii puţin închişi. Ce-au ăştia astăzi de se leagă mereu de mine şi de Dobridor? Adică, dacă sunt filozofi...

— E inutil, d-le Eleazar, nu mă duc. Mă interesează cazul d-lui Anicet.

Ciutariu, îndată ce auzi de numele lui Anicet, simţi o furie ciudată contra lui Eleazar.

— Alexe, *pur şi simplu* începi să fii obraznic. Şi nu eşti cavaler...

Eleazar nici de data aceasta nu-i răspunse. Ar fi vrut să-l privească puţin şi să-i râdă în faţă, când Pavel Anicet începu să vorbească, adresându-se d-nei Tabacovici.

— Mă mir că vă mai interesează dragostea, şi că mai sunteţi curioasă de cazul meu. Dealtfel cazul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

meu este cazul tuturor bărbaților care nu-și pierd conștiința în dragoste. Este o cumplită suferință, Doamnă, asta e dragostea. Și dacă Iisus Christos ar mai avea grijă de noi, oamenii, așa cum am a avut acum 2000 de ani, ar trebui să se nască din nou din Fecioară și să vină pe pământ să ne învețe să nu mai iubim. „Nu vă mai iubiți unul pe altul!", așa ar trebui să ne strige Mântuitorul, dacă El e întradevăr un Mântuitor.

Eleazar schiță un gest de scârbă și vru să-l întrerupă.

— Ascultă mă, și tu, continuă Anicet. Să nu credeți că vorbesc prostii, că m'am îmbătat. Este drept că nu pot vorbi cu voi decât când mă amețesc puțin. Voi sunteți prea inteligenți pentru mine, știți să discutați prea frumos. Dar acum lăsați-mă și pe mine; știu eu ce spun. Iisus, dacă ne iubește atât de mult, dacă a simțit și El toată mizeria dragostei ar trebui să ne învețe să nu mai iubim. „Fiți unul cu altul ca steinii", așa ar trebui să ne spună. Să rămânem streini, neutri unul față de altul; numai așa vom întâlni fericirea pe pământ. „Fericiți cei ce nu vor iubi, și nu-și vor da inima altuia, căci acelora este Impărația Cerurilor și a Pământului!" Și a Pământului, băgați bine de seamă. Ceiace ne împiedecă pe noi să ne bucurăm de viață această pământească, este dragostea.

D-na Tabacovici zâmbi înțelegător.

— Nu Doamnă, îi vorbi Anicet, nu dragostea la care te gândești d-ta. Există un fel de a iubi care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

te consumă inutil, sterp, dureros; asta e adevărata dragoste şi asta e cea mai zadarnică, cea mai blesmată...

Gândurile îi scăpară din strânsoare. Se pomeni vorbind fără să-şi amintească firul. Şi voiam totuşi să le spun ceva foarte interesant... Işi turnă din nou un pahar cu vin.

— Ce spui tu e adevărat numai pentru un anumit fel de dragoste, vorbi Eleazar, pentru dragostea lumească, laică. Dar mai există şi altfel de dragoste. Mai există dragostea aceia creştinească, dragostea de aproapele...

— Asta e altceva, îi răspunse posomorât Anicet. Asta e caritate, omenie, cum vrei să-i spui, dar nu e dragoste, nu e pasiune individuală şi egoistă; ori, aici stă toată mizeria şi toată fascinația dragostei, în descompunerea aceasta lentă a două ființe strânse împreună...

— Dar pot exista două ființe care să se iubească fără descompunere, interveni Vlădescu.

— De ce să nu poată există? Pot exista şi două stele în acelaş punct, pot exista şi două trenuri care să se întâlnească fără să se ciocnească. Totul poate exista, totul se poate întâmpla, şi ceiace ni se pare firesc, şi ceiace pare miraculos. Dar, odată ce eu nu cunosc decât o asemenea dragoste, mi-e indiferent că există şi altfel de dragoste, la altfel de oameni.

— Va să zică admiți că poate fi şi altfel de dragoste, care să nu conducă numaidecât la descom-

din Cluj • Biblioteca ROMÂNIA

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

punere, continuă Vlădescu înfierbântat. Atunci, de ce crezi că Iisus ar trebui să se nască din nou pentru a învăța pe oameni să nu mai iubească?

— Pentru simplul motiv că eu sufăr, și dacă cineva poate să mă mântuie (ceiace nu cred), acel cineva trebuie să ia ființă chiar pentru mine singur, pentru mine așa cum sunt eu, acum, în acest veac și în acest ceas...

— Foarte interesant, comentă Vlădescu; un fel de Chestov, contra lui Socrate.

— Nu mă interesează. Dealtfel, să vă spun drept, discuția aceasta e stupidă și mă simt caraghios așa cum stau în fața voastră și răspund la întrebări. Ceiace voiam să spun eu era cu totul altceva. Voiam să spun că iubirea e antisocială, că e o crimă; cineva care vine și-ți spune: „te iubesc, sunt al tău, ești al meu, eu sunt tu și tu ești eu!", și care te silește să fii el, te șantajează cu cea mai cumplită gamă de sentimente și de orgolii, te ține legat de el, intră în tine, și toate acestea pentrucă te iubește. De unde dreptul pe care îl are omul să iubească? Când cineva te fură, e pedepsit; când cineva te rănește, e băgat la închisoare; omorul e pedepsit cu muncă silnică pe viață. Și totuși, oamenii sunt lăsați liberi să iubească. Ce e altceva iubirea decât o crimă deghizată, un furt public?

— Ai început să vorbești în paradoxe, râse Vlădescu.

— Nu pot suferi paradoxele, răspunse calm Anicet, ți se par așa pentrucă le-am enunțat eu prost.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1938

Mă întreb, însă, cu ce drept te iubeşte o fiinţă, şi te sileşte să mori tu, în ceiace ai individual şi intransmisibil, în libertatea ta, ca să-i dai ei viaţă?

Lazarovici ascultase atent fiecare frază a lui Anicet. Omul ăsta s'a îmbătat ca să poată spune ce avea pe inimă, să se poată mărturisi. Treaz fiind, orgoliul sau timiditatea îl împiedecau să vorbească, să scape de povara pe care o poartă cine ştie decât timp. Şi atunci şi-a omorât orgoliul, şi-a înfrânt timiditatea, bând... Deschise iar carnetul şi însemnă cu creionul, fără să privească ce scrie, ca şi cum s'ar fi jucat.

— Dar atunci cum explici...?, vru să întrebe Vlădescu.

— Nu explic nimic, dragă, îl întrerupse Anicet. N'am vrut să explic nimic, m'am jucat numai. Am glumit...

Incepu să râdă privind pe toţi drept în ochi.

— Crezi că dacă eu aşi fi gândit cu adevărat cele ce v'am spus, aşi fi avut curajul să vi le mărturisesc vouă? Am vrut, numai aşa, să răspund ceva în glumă d-nei Tabacovici, care insista atât de mult...

Simţi că nu-l crede nimeni. şi asta îl enervă puţin.

— Insfârşit, voi sunteţi liberi să credeţi ce vreţi. Dacă vă place, puteţi crede că am să înebunesc din cauza dragostei, sau am să mă sinucid, sau am să scriu o autobiografie cinică, ce vreţi voi.

Tăcu deodată, penibil. Cine m'a pus să vorbesc? Cine m'a pus, dacă nu le pot spune totul? Işi turnă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

încă un pahar, golind sticla. In sală nu mai rămăsese nimeni. Ilieş adormise cu capul pe braţe. Dobridor fuma ameţit, privind în gol.

— Nu facem plata? întrebă Vlădescu.

...Una se sui în trăsură şi apucă hăţurile. „N'aveţi nici o grijă, le spuse, am mână tare, nu-mi scapă". Trăsura porni întâi pe o alee al cărei fund se vedea departe. Aleia era acoperită de ramuri, alcătuind un soiu de boltă; aşa cum era lungă, părea un tunel. Una strângea hăţurile cu oarecare teamă. Dacă se sperie acum şi o ia la goană, cum am să-l pot stăpâni? se gândi. Cel puţin să ies din aleia aceasta mizerabilă. Acolo, la capăt, se va fi învăţat cu hăţurile. Calul începu să alerge, dar de câte ori zărea printre pomi o cărare, întorcea capul ca şi cum ar fi vrut s'o pornească pe acolo. Una tresărea atunci înspăimântată, şi strângea hăţurile cu toată puterea. Inainte!, îi urla ea, înainte! Calul întoarse capul şi rânji odată cu dinţii toţi, privind-o drept în ochi. Una îi recunoscu în acea clipă ochii şi ţipă.

Se deşteptă palpitând, transpirată. Aprinse lampa de pe noptieră şi privi ceasul; două fără un sfert. Işi aminti de vis şi se cutremură; ochii aceia care o priveau rău, dinţii albi, ca de hârcă. Ce o fi însemnând? Ii era frică să stingă lumina. Stătu aşa multă vreme, neîncumetându-se să gândească, fiindu-i teamă să adoarmă.

Când ajunseră jos în stradă, d-na Tabacovici se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

despărți de grup şi porni cu Ciutariu spre Ateneu. „E prea frumoasă noaptea, spuse ea, ca să luăm maşina. Mă conduci, dacă vrei, până la Marghiloman". Mergeau alături, Jean Ciutariu încercând să vorbească mult şi spiritual. Ce plicticoasă seară, gândea Valeria Tabacovici. Mă întreb dac'o fi adevărat cele ce se spun despre Anicet...

In faţa cafenelei, ceilalţi steteau încă, nehotărându-se ce să facă.

— Mergem la dame, propuse Ilieş, mergem întâi la dame şi'apoi la cârciumă. Ştiu eu una în Piaţă; „La Oituz" îi zice. Cântă acolo una din Argeş...

Emilian primi propunerea cu entuziasm. Se simţea enervat, nemulţumit, aţâţat; o raită prin bordeluri l-ar fi liniştit.

— Mergi mă? îşi repetă Ilieş întrebarea.

— Eu am nevastă personală, se scuză Dobridor zâmbind, crezând că face o glumă.

Ilieş începu să râdă, zgomotos, sălbatec. Emilian încercă să-l calmeze.

— Ce te-a apucat mă? îl întrebă şi Dobridor, râzând.

— Mi-a plăcut mă, zău mi-a plăcut!, mărturisi Ilieş. Nevastă personală? Al dracului!...

Dobridor continua să râdă. Vlădescu, plictisit de acest final obscen, se scuză.

— Mie mi-e somn. Care merge în direcţia B-dul Pake, că-l duc cu maşina?

Se hotărî Dobridor şi Eleazar să-l însoţească, până la Statuie. Ceilalţi porniră în jos, pe Calea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Victoriei. Indată ce se depărtă maşina, Emilian se repezi la Ilieş.

— Bine mă, prostule, era să i-o spui în faţă că-l înşeală nevasta.

— Va să zică e adevărat?! exclamă Ilieş fericit. Mă, şi eu care mă trudeam să aflu!

Incepu să râdă mai tare, la braţul lui Emilian.

— Va să zică, acuş, noaptea, în timp ce Octav era cu noi, ea, Vally... Ai dracului!

Râdea fericit. Emilian îl aţâţă, povestindu-i amănunte la ureche.

— Spune mai tare, vorbi Lazarovici, să auzim şi noi.

Anicet simţi deodată cum îl copleşeşte pofta aceia caldă de vulgaritate, de mocirlă şi aburi. Băuse mult, era acum vorbăreţ şi fericit. Se gândi numaidecât la David şi la fratele său Petru. Să-l ducem pe Dav la femei, ce magnific final! Incepu să râdă şi el, gros şi sincer. Să cunoască dragostea, realitatea! Aci mă Davide să te văd, în bordel mă, faţă'n faţă cu dragostea.

— Am o idee, le spuse. Mergem la tipografie la David, şi-l luăm şi pe el la dame!

— Extraordinar, aplaudă Emilian, extraordinară idee!...

Seara se va prelungi, mai mult, va muşca mai departe din golul dimprejur. Vor rămâne şi mai departe împreună. Ce păcat că n'a venit şi Alexe! Să-l ducem pe Dav la dame; are să-i placă, are să înebunească. Pentru ce mireasă ireală îşi păstrează

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

el fecioria?!... Își aminti cât de desgustat l-a privit într'o zi Dragu, când i-a spus ce face la bordel. L-a mirat mult aceasta; David doar vorbea cele mai crâncene obscenități dintre toți prietenii. Scrisul lui era de o cruzime plebeie, aproape pornografic. Și totuși acea sfială scârbită în ziua când i-a ascultat episoadele expedițiilor lui nocturne...

— Dar de ce e atât de extraordinar? întrebă Lazarovici.

— Cum, tu nu știi că Dragu e virgin? se miră Emilian. Cum, mă, e la tine în redacție, și nu știi?

— El e corector de noapte, răspunse oarecum plictisit Lazarovici, nu e în redacție. Când vine pe la noi, stă puțin și nu vorbește aproape cu nimeni. Dar acum înțeleg eu, continuă, mai luminos, acum înțeleg de ce scrie Dragu pamflete... Freud, tot Freud săracul!...

— Poate să mai fie și altceva, vorbi Anicet (cu oarecari remușcări că își târăște prietenul după el). Nimic nu e atât de simplu, cum vi se pare vouă, scriitorilor.

— Am să-l văd eu la patruzeci de ani...

Anicet se opri deodată, tresărind. Parcă i-ar fi ghicit și mărturisit gândul lui. Asta am gândit-o eu, cum de-o știe Bicu? Se simți umilit, furios pe gândul lui de mult. Avu o clipă hotărîrea să se despartă de grup și să se ducă acasă. Dar ispita era prea mare.

— Haide să intrăm la Bar Automat, să bem câte un vermut, propuse Emilian.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Nu mai erau decât câteva persoane. Ii servi o fată cu şorţ verde. La altă masă, o tânără cu trăsături prelungi, scandinave, cu părul blond, lipit de tâmple, fuma ascultând vorbind pe doi domni; unul, aproape chel, semăna cu o figură celebră a Capitalei; celalt, cărunt, avea o figură de vechi pictor romantic.

Emilian apropie capul şi şopti.

— Ce coincidenţă! Vedeţi pe asta de lângă noi, care stă cu Stancu la masă? E sora lui Dav, aia care a fugit deacasă, pictorita. Ştiţi, e o poamă... Să nu cumva să pomeniţi numele lui Dav. Asta trăieşte cu o funcţionară, a fost un adevărat scandal, acum vreo doi ani, la Câmpina...

Octavian Dobridor se coborî din maşină şi o porni singur, prin întunerecul mahalalei, certându-se că s'a lăsat antrenat până la două jumătate şi şi-a pierdut vremea în loc să discute cu Ilieş. Incepu să se trezească. Ce va spune Valy, că vin atât de târziu? Poate sunt chiar ameţit. Işi corectă pasul şi se grăbi. Aşi fi putut lucra; dacă aşi fi ştiut că Ilieş...

Intră ţinându-şi răsuflarea. Işi găsi soţia dormind, trudită, cu sânii goi. Draga de ea... Aprinse lampa de pe noptieră.

— Tu eşti Octav? Aşa de târziu...

— Am fost cu Ilieş la „Corso", ne-am întâlnit cu prietenii, ştii tu, şi Ilieş s'a îmbătat...

D-na Dobridor ar fi vrut să râdă; un savant, u-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

nul care știe tot despre țânțari și e șef de lucrări, beat! I se părea comic, caraghios. Dar simți că-i lipsește ceva, se simți nemulțumită. Stătu câtva timp pe gânduri. N'a venit Jac, asta e. Se posomorî și se trânti iar în pat, întorcând capul.

Octavian Dobridor se desbrăcă fericit că nu-l întreabă și nu-l pune să repete tot ce s'a vorbit la „Corso", așa cum făcea deobiceiu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir 1933-1947

IX.

Anicet privi cu multă atenție pe femeia cu figura scandinavă, sora lui Dragu, despre care auzise atâta; dar goli după aceia, imediat, paharul cu vermut și asta îl ameți. O clipă se înspăimântă, crezând că are să i se facă rău. Rămase nemișcat, cu ochii în gol, silindu-se să nu gândească nimic, să nu se întrebe nimic. Ceru un pahar mare cu apă, pe care îl bău repede, răsuflând greu.

— Hai să mergem, vorbi Emilian, luându-l pe Ilieș la braț.

Anicet rămase mai în urmă cu Lazarovici. Calea Victoriei i se părea foarte streină; ar fi vrut parcă să spună ceva, dar nu găsea putere. Trebuie să-mi reviu, își spuse. Lazarovici îi povestea o anecdotă cu un spion comunist prins într'un cosciug, anecdotă pe care o spunea numai la finalul unei petreceri, când toți ceilalți nu mai aveau nimic de povestit. Râdea singur; Anicet nu-l asculta.

Până la tipografie, Ilieș acostă toate femeile. Emilian nu-și găsea astâmpăr de bucurie; țipa, scuipa vitrinele, și se opri în fața lăptăriei de pe Bulevard ca să urineze. Libertate, libertate! Jos burghezii, jos bătrânii, jos masca! Ilieș îl aplauda. Lazarovici începu să-i expună lui Anicet planul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index.1933-1947

societății viitoare. Morală sexuală reformată, credințele oficiale abolite, egalitate de drepturi și inegalitate de responsabilități. Un inginer, de pildă... Anicet nu-l asculta. Grăbi pasul să-l ajungă pe Emilian.

In fața tipografiei, cei trei rămaseră în curte iar Emilian porni repede pe scări tocmai sus, la etajul al cincilea, să-l caute pe David. Intâlni pe secretarul de noapte, care îl îndreptă într'un colț al sălii. Dragu citea la o masă acoperită cu coli mari de hârtie albă, sub o lampă de birou, metalică.

— Ce-i mă cu tine aci? se miră el, oarecum speriat, când Emilian îl bătu pe umăr...

— Haide jos, te așteaptă Pavel, Ilieș, Bicu. Mergem în piață, la „Oituz"!...

— Stai că nu pot chiar acum. Nu știu dacă s'a încheiat ediția. Cât e ceasul?

— Trei și un sfert, trei jumătate, cam așa ceva.

Dragu îl căută pe secretar; nu mai venea nimic nou, se încheia ediția. Făcu semn lui Emilian și începură să coboare scările. Gândul că îl va vedea pe Anicet îl amețea de bucurie. Emilian îi povestea pe nerăsuflate întâlnirea dela „Corso". Il anunță, misterios și familiar, că Ilieș e beat.

— O să ne amuzăm!...

Râdea și Dragu. Emilian îi puse mâna pe umăr, entuziasmat, sentimental. O apropiere, o atingere caldă; glasuri multe, veselie, vulgaritate, vin.

— Să-ți spună Ilieș despre nevasta lui Dobridor! Mă'nțelegi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Iși întrerupse fraza ca să poată răzbi prin întunerecul culoarului. Băeții întâmpinară pe Dragu cu urale. Anicet îl strânse în brațe.

— Bine că te mai văd, mă Davide! Mergi cu noi.

— La dame!, preciză Ilieș.

Pe Emilian îl supără intervenția lui Ilieș. Ii era teamă să nu refuze Dragu să-i întovărășească. El e treaz, și noi suntem amețiți. Dacă nu-i dăm să bea, nu facem nimic, și ne trage chiulul.

— Haide întâi în piață, se grăbi să spună Emilian.

— Se face târziu, vorbi Anicet, se face târziu și nu mai avem timp să mergem cu Dav unde ne-am propus, știți voi.

Incepu să râdă, gros, și-l bătu pe umeri pe Dragu.

— Acu să te văd meștere, continuă. Că de trei ani îți tot răbdăm literatura pornografică. Să te vedem față în față cu realitatea, cum se spune pe la voi, față în față cu Raiul. Că doar te-oi fi plictisit de atâtea paradisuri artificiale. Tu nu vrei să iubești?!

Il privi odată, lung, în față și începu să râdă.

— Haide mă și oi iubi și tu, dragoste reală, de curvă.

— Bravo!, strigă Ilieș, bravo mă Anicet. Așa se spune pe românește.

— Vulgaritatea e o caracteristică a generației noastre, comenta Lazarovici. Asta înseamnă sănătate, vână de plebei...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933

— Nu știu ce înseamnă, vorbi Dragu liniștit și zâmbitor, dar eu la curve nu merg. Și nici motive nu vă dau. Sunt liber să fac ce vreau, nu e așa?

— Va să zică îți aperi fecioria, râse Ilieș. De ce o aperi mă? Sau ești...

Incepură pornografiile, și Anicet dădu înapoi, puțin intimidat. Orgie, da, asta e cu totul altceva; orgia, depravarea, alunecarea în nămol, în aburi descompuși, asta e biologie; face bine, vulgaritatea de orice fel face bine, mai ales când suferi din dragoste, când te sufocă lent sarcina aceia spirituală pe care ți-ai atârnat-o de conștiință. Dar vorbele, glumele porcoase, detaliile desgustătoare? David Dragu, dimpotrivă, părea foarte amuzat de ce aude. Ascundea totuși cu greu o anumită repulsie, pe care o violenta, o excita și încerca s'o suprime printr'un paroxism pornografic. Când Emilian i-a povestit, cu mult înainte, perversiuni de bordel, cu greu și-a stăpânit scârba. Aproape că îl desgusta prezența lui fizică; și-ar fi șters buzele care îl sărutaseră, s'ar fi spălat pe față. Il încânta orice limbaj vulgar și pornografic. Cum asculta, însă, fapte precise, experiențe de ale altora, mărturisiri erotice — îl covârșea sila și repulsia.

— Te-ai îmbătat, Pavele, spuse Dragu luându-i brațul. Ce s'a întâmplat cu tine?

Anicet ocoli răspunsul. Il necăjea faptul că celalt îi repeta propriile lui întrebări; îl umilea gândul că poate lui David îi e milă de el, îl compătimește. Cârciumă, balalaică, suferință profundă; dă-mi să

Muzeul Digital al Romanului Românesc

beau, mă! aşa e viaţa mă! Rusisme ridicule, geniul slav! Pfuah!... Incepu să râdă de furie.

— Poate crezi că am băut ca să-mi uit drama mea lăuntrică?! Spune drept, nu ţi-ar place ţie să se întâmple lucrurile ca într'un roman, să sufăr şi să beau?! Eşti un caraghios, mă Dav, eşti un miop caraghios. N'am nici o dramă. Beau pentrucă aşa e lăsat omului să bea când n'are ce face; fără *drame*, mă, auzi? fără profunziuni. N'am profunziuni. Sunt plan, în două dimensiuni, un infinit în două dimensiuni. Sau nu se poate să existe un infinit în două dimensiuni? Ce zici Bicule.

— Eu cred că se poate, răspunse Lazarovici placid.

Ilieş începu să fie nemulţumit; iar s'au apucat ăştia să discute filozofie; ori mergem la bordel, şi atunci vorbim prostii, ca oamenii, ori mergem la treabă, şi atunci eşti liber să discuţi ce ţi-o trece prin minte. Dar atunci nu mai merg eu. Eu vreau să petrec. Cine vrea, bine, cine nu...

— Mai lăsaţi-o dracului, mă, hai că se face ziuă. Se culcă fetele.

Dragu le mai spuse odată că nu merge. Emilian era furios. Imi închipuiam eu că nu-l prindem dacă nu-i dăm să bea. Nu e prost Dav. Ilieş începu să se supere.

— Cui îi e somn, poate să se ducă deacum. Eu dorm acolo.

— Va să zică ne strici petrecerea, Dav, vorbi Anicet. Nu vrei deloc să cunoşti viaţa, să iubeşti

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

şi tu ca tot omul. De ce ţii să ai mai mult noroc ca ceilalţi?!

— Cum vine asta mă, întrebă Ilieş, cum vine asta cu norocul?!

— Vrea să nu-l doară viaţa, mă Ilieş, îi răspunse Anicet. Dragu încearcă să fie mai deştept ca noi, să scape. Crede că se poate asta. Nu se poate mă Davide, scapi un an, doi, şi apoi cazi şi tu. Tare aşi vrea să te văd atunci. Să te văd îndrăgostit, sau bolnav de blenoragie, sau înebunit că nu mai poţi iubi; tot una e, tot atâta doare. Mai bine ai începe de-acum, să ai timp să te înveţi cu raiul.

— Vorbeşti prostii, îi răspune David, sec. Eşti puţin cam beat.

— De ce să doară mă? întrebă Ilieş, scuipând. Dacă te păzeşti nu doare. Nu te uiţi la Dobridor?...

Incepură să râdă toţi afară de Anicet.

— Pe tine nu te va durea niciodată, Ilieş scumpule. Tu eşti din clasa privilegiaţilor.

— Sunt ţăran mă! spuse mândru, bătându-se cu pumnul pe piept. Ţăran, nu privilegiat. Dela opincă, din Dâmboviţa. Sănătos ca un haiduc, şi la carte întâiul. Ori pentrucă nu fac filozofie ca voi credeţi că sunt un prost, un incult? Intreabă-mă, mă, tu care zici că ştii tot, se adresă lui Dragu, de se uită ăştia toţi la tine ca la un profet, întreabă-mă ce-ţi place din Istorie, din Geografie. Şi n'am mai deschis cărţile de şapte ani!...

Emilian începu să fie nerăbdător.

— Lasă-i Ilieş. Se face târziu. Haide Pavele.

Muzeul Digital al Românilor Românești

— Eu nu mai merg. Nu mergeam pentru mine; eu sunt sătul până în gât în ce privește dragostea. Vream să întind o mână de ajutor lui Dav, dar dacă nu se poate...

— Nu ești consecvent, mă, vorbi Ilieș. Nu-mi placi. Mie îmi place omul să-mi spună verde în față, dela început... Ori da, ori ba.

— Nici eu nu merg, mărturisi Lazarovici. Mi-am complectat informația de prin partea locului. Vreo opt ani am stat tot peacolo; nu mai am nimic de învățat...

— Haide Ilieș, strigă Emilian depărtându-se. Haide...

— Vechea gardă! strigă mai tare Ilieș... Vechea gardă!...

Plecă, înjurând de bucurie, cu capul răsturnat, învârtind pălăria, larg, în aer.

Lazarovici se depărtă cu pas agale, ca unul care nu avea nimic de făcut. Nu-i părea nici bine că s'a dus la „Corso", nu-i părea nici rău. Tot n'ar fi putut dormi, chiar dacă ar fi rămas acasă. Insomnia aproape că nu-l mai turbură, acum; s'a învățat să nu mai doarmă, să-și piardă conștiința în zori, după ce i s'au sleit toate gândurile, să treacă direct în somn fără să se poată bucura măcar. Se deștepta tocmai aproape de miezul zilei. Deaceia își scrie întotdeauna articolele seara, la redacție. Și când nu găsește pe nimeni pe care să-l întovărășească la masă, în oraș, sau la cinematograf — se întoarce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-2947

acasă şi se desbracă, aşteptând oboseala, sau minunea care să-l adoarmă.

Anicet şi cu Dragu îi urară bună seara şi porniră îndărăt spre bulevard. Mergeau fără să-şi spună nimic. Şi cu cât înaintau, cu atât se sfiau să înceapă vorba. Anicet încercă de câteva ori să-l întrebe ceva; nu se hotărî, nu ştia ce ar putea să-l intereseze pe David. Şi totuşi dorise atât de mult să-l întâlnească; avea să-i spună atâtea, astăzi.

— Ţi-am spus că mă mut deacasă? întrebă Dragu, fără să-l privească.

— Da?

Atât găsi să-i răspundă. Se întristă deodată. Ce Dumnezeu mă interesează pe mine dacă se mută el deacasă? Să-mi spună altceva, dacă are ce; sau, atunci, să-i spun eu... Dar ce aşi putea să-i spun? Ce-ar putea el simţi ca mine?

Merseră iar alături, fără să vorbească. Dragu evita să pomenească de întâmplările de astă noapte; de ce venise el la Corso, de ce băuse şi pusese la cale farsa cu ceilalţi. Ii părea rău; o tristeţă nedefinită, o sfială care-l turbura, ca şi cum ar fi îngheţat ceva între ei, s'ar fi depărtat sufleteşte.

— Ce mai faci altceva? întrebă Anicet.

— Vreau să scriu tratatul acela de etică, de care ţi-am vorbit.

— Interesant. Merge?

— Sunt cam plictisit, nici timp nu am destul. Până m'oi muta.

Tăcură, iar, amândoi. Mă crede beat, gândi Ani-

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cet. Crede că am băut pentruca să uit dramele mele lăuntrice. Ar trebui să-i explic cum stau lucrurile. Vru să deschidă vorba, dar zări pe celalt mergând cu capul în jos, strângându-şi cartea sub braţ, şi se răzgândi. Ce să-i mai spun şi lui? Tot acolo ajungem; tot n'are să înţeleagă ce vreau să-i spun. Parcă eu nu ştiu ce e în sufletul lui acum?

— Tu cum o duci? întrebă Dragu.

— Tot aşa cum ştii. Strada Grigore Alexandrescu, Strada Salcâmilor şi complicaţiile respective.

— Sunt şi complicaţii?

— Câteodată. (Ii veni să râdă. Se stăpâni, şi continuă, calm). Complicaţii fără importanţă, dealtfel. Scap uşor de ele.

— Bravo. Bine că te ţii tare, cel puţin.

Tăcură. Ce s'a întâmplat cu Pavel? Tot dragostea, şi pe el. Şi voia să se răzbune, voia să mă convertească.

— De Teodoru ce mai ştii? întrebă Dragu.

— Azi am aflat şi eu, mi-a spus Vlădescu. Dela şease nu aud decât despre drama lui Teodoru. Aveţi un talent, voi ăştia, intelectualii, de a creia drame acolo unde nu există decât slăbiciune. Ce-aţi găsit dramatic în gestul bietului om?

— Asta spuneam şi eu. Peste bord cu ei. Oamenii care încearcă să se sinucidă, şi nu reuşesc, ar trebui executaţi. Mişei şi impotenţi din ăştia, nu ne trebuie...

Anicet îl privi mirat; aproape uitase timbrul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

vocii lui David, când se înfurie sau se entuziasmează, uitase căutătura lui rea, ochii sclipind prin ochelari, parcă ar fi lovit obiectele de ziduri. Cuvintele răsunară, totuş, oarecum zadarnice. Revolta şi scârba nu trezeau nici un ecou pe bulevardul pustiu, murdar, puţin întristat de vântul dimineţii. Tăcură amândoi multă vreme. Discuţia morţii pe care o căutase Teodoru nu avea nici un sens. Priveau grupul de măturători care veneau dinspre Cişmigiu către Calea Victoriei. Anicet începu să simtă oboseala. Nu se putea gândi la nimic; o complectă predare, nici nu ştia cui se predă.

— In câte suntem astăzi?

— Trei Septembrie, răspunse Dragu, prompt.

— Mai am douăsprezece zile până la leafă.

— Tu eşti plătit la jumătatea lunii?

Făcu semn cu capul. Nu mai avea chef să scoată un singur cuvânt. Il desgusta totul, îi era necaz pe el, şi îi era totuşi milă. Grăbi pasul ca să se poată despărţi mai repede de David. Mersul lui, alături, îl chinuia, îl enerva. Se opri în faţa statuiei Brătianu. Altădată îl conducea până acasă, ca să intre David şi să-i aducă dulceaţă în curte. Ii strânse mâna.

— Mai vino pela mine, spuse Dragu.

— Mai vin eu....

Emilian intră în odaie cu braţul întins prin întunerec şi se apropie bâjbâind de masă. Globul luminează placid odaia tapetată straniu cu afişe de ba-

Muzeul Digital al Scriitorilor Români

luri, de Loterii, Expoziții, şi fotografii de sculpturi ilustre. Emilian trage transparentele şi se miră că s'au apropiat atât de repede zorii. Apoi îşi aruncă haina pe pat, însufleţit. Acum, pe dată, până ce nu se răcesc, nu se pierd în memorie. Se aşează la masa de lucru, potriveşte abatjourul (dacă aşi stinge? dar nu e încă destulă lumină) şi începe să scrie, fără nici o ezitare, fără nici o pauză. Romanul va fi însăşi oglinda vieţii lui, realitatea oricărui tânăr. Orice altceva e literatură, orice nu izvorăşte din senzaţiile proaspete, tactile, imediate. Experienţe, mâl sau soare, dar numai experienţe. Autenticitate; jurnal intim, spovedanie despre tot şi toate. Scrie repede; film carnal şi mâniat, revelaţiile nopţii.

Colindă casă după casă, pentrucă Ilieş e beat şi stăruie în alegere. Asta-i prea grasă, spune el scuipând, e *prea grasă*, repetă. Mă'nţelegi?... Şi clipeşte din ochi. Fata înjură, dar celalt e mai tare; înjură şi scuipă. Ce puternic, ce real! exclamă mental, savurând scena. Ce curaj în ţăranul ăsta ajuns intelectual, ce curaj faţă de viaţă, de realitate. Emilian scrie aprins şi zâmbeşte, filmându-şi zarva pe care o va stârni romanul; real, real, fără nici o reticenţă, aşa cum e, aşa cum fac toţi. Când se va ceti toate acestea, când realitatea va fi cunoscută de toţi, se vor supăra bătrânii, intelectualii, esteţii. Dar e vina lor, în societatea lor m'am născut şi am crescut. Ei ne-au îndemnat întâi, *ei*. (Dascăli cu mustăţile galbene de tutun, mii şi mii de imagini ale d-lui Cucu, şi Spânea, şi celorlalţi profesori;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

şi apoi imaginea tatălui, a tatălui mai ales...). Ei mă îndeamnă să viu în casa asta infectă, să mă culc cu o târfă, să-i dau ei tinereţea şi bărbăţia mea. Cum aşi putea fi pur în societatea voastră? Tatăl e alături, peste masă, şi dl. Cucu; imaginea d-lui Cucu îl enervează întotdeauna, îl îndeamnă să gândească violent, obscen, să polemizeze mental cu dascălul. Ei l-au împiedecat să rămână singur, puternic, nepăsător. M'am născut în viciu, mi l-aţi dat pe gură, pe nas, cu biberonul, cu parfumurile voastre, cu literatura voastră, cu ideea de libertate. (D-l Cucu rânjeşte). M'aţi învăţat să fiu liber. Ascultaţi acum ce fac cu libertatea mea. Pute, nu? Ascultă mai departe...

Zâmbeşte înfierbântat, cu o expresie schiloadă de frondă iconoclastă. Se pleacă mai mult pe umărul stâng, şi scrie. Fiecare frază scârnavă îl biciueşte de bucurie. Polemizează cu bătrânii, cu imaginile esteţilor şi moraliştilor (creiate de el, pedante şi întunecate, ca să-şi poată mai focos vărsa furia), legiune nevăzută care îl denunţă, îl arată cu degetul, îl ameninţă (toate gesturile acestea îi fac bine, îl îmbată de putere, îi verifică existenţa ca o forţă de care alţii se tem, pe care o dispreţuiesc şi o urăsc). Dar el spune tot, amănunţit, cu argotul prostituatelor, cu indiferenţa lor animală, stâlcită. Mă Emilian, eu mă duc cu asta, îmi place, mă'nţelegi?.. Râsul lui Ilieş, când o bate pe umeri, ciupind-o; şi cealaltă, plictisită de aşteptări. Tu nu vii?... Refuză iar, fumând; încă n'a descoperit specia rară,

bestială, rânced, pe care o va alege după plecarea lui Ilieș, ca să nu rişte vreo glumă.

Fetele vin şi pleacă, unele deadreptul la culcare; clienții au ajuns rari. Câteva beau cafele... Sunt *real*, nu? Sunt prea real. Dar n'am spus, încă, experiența mea, scumpilor. Işi desmorțește umărul, moaie tocul și priveşte covârşit de plăcere penița grea de cerneală... Fata are o mână aspră, de spălătoreasă. Ii strânge brațul drăgăstos, ieftin. Dar nu-i dau țigările, nu sunt prost. Am de scris acasă, şi toate tutungeriile sunt închise, acum. In camera asta, dragule. Parfum, pudră de var şi ligheanul pe masa de toaletă. Patul...

...Radu i-a spus pe drum, deacasă până în cartierul deşănțat, cum stau lucrurile cu femeile, şi cum trebuie să înjuri cât mai mult, şi să te joci cu ea, şi să nu-ți fie teamă, căci teama e semn rău, și ea te descoperă pe loc că eşti băiat de liceu, şi râd toate. Tremură, cu cât înaintează mai adânc în ulița oarbă. Ăsta e maidanul, spune Radu cu un aer indiferent, de client vechiu. Dacă vrei să vii la Domnica, trebuie să trecem maidanul, şi apoi prin curtea Bisericii. Asta nu, nu... Nu fii prost, mă țurcă, nu e nici un păcat... Nu e păcat, pentrucă nu există Dumnezeu, nu există căci d-l Cucu le-a dovedit că pământul vine din nebuloasă, iar nebuloasa din eter, şi omul din maimuță. Ar fi aclamat şi înjurat în acelaş timp, ascultând lecția d-lui Cucu. Nici posturile nu le mai țin, nici nu mai mă scol dimineața să mă duc la slujbă, nici păcate nu mai am. Nu e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Dumnezeu! brava Cucule!... Şi era furios, năuc, gata să plângă; se rupea ceva, se destrăma ceva, necunoscut, nevăzut. Nu e Dumnezeu, nu e... Şi superstiţiile le-a ucis una câte una, cetind, şi cu cât înţelegea mai mult, cu atât se simţea mai matur, mai stăpân, mai liber. Dar, oricum, nu prin curtea bisericii, *acum*...

De ce, mă ţurcă? Îi apucă mâna, râzând. Ar vrea să fugă, să-l bată, să-l scuipe. Dar, la urma urmelor, dece? Încearcă să-şi stăpânească bătaia de pasere a inimii. De ce să-mi fie frică? O namilă de zid, goală şi rece, pereţi mucezi şi icoane de lemn. Ziduri şi lemnărie, casa domnului care nu există. De ce să-mi fie frică?... Dă-mi drumul, că vin singur. Bravo, mă ţurcă!... Radu se opreşte în faţa bisericii şi aprinde o ţigare. Na şi ţie una. Ghiceşte că va vomita fumând, dar apucă ţigarea. Dracu 'n draci cu d-l Spânea. Inghite fumul şi tuşeşte. Ce e cu tine, ţurcă?... Nu răspunde. Pornesc amândoi prin întunerec, cu mâinile sub pelerini, tremurând. Şi parcă l-ar fi îndemnat cineva să întoarcă grumazul, să o privească încăodată, cum stă mare şi pustie şi rece în întunerec. Parcă cineva l-ar fi îndemnat. Beznă. Dar la o fereastră zăreşte un ochiu roşu pâlpâind de somn, candelă în paracliser. Atât. A întors capul şi a grăbit pasul. Încă o victorie, încă o superstiţie gâtuită. Bate talpa pe pământul zgrunţos... Nu alerga atât, mă ţurcă; e deschis până dimineaţa.

...Şi dacă n'ar fi fost Radu să-l ghiontească, ar fi fugit. O scârbă flămândă, monstruoasă, l-a pătruns

văzând cea dintâi fată, în poartă, chemându-i. Și cuvintele *acelea*, de pe buzele unei femei... Radu râdea. Fete vesele, mă țurcă. Dragostea și vin și bani în pușculiță, ferice de el; nu ca noi cu lătinească și trigonometrie... Casa Domniței, unde Radu își aduce toți prietenii virgini, unde a fost și Roșcovă, și Projan și Făt-frumos. Îți place fata, mă? Desigur că-mi place, răspunde el în gând, desigur că aș vrea s'o desbrac, s'o cunosc — dar nu aici, nu aici în văzul tuturor, cu domnul ălă bătrân rezemându-și bărbia în baston, cu plutonierul beat și ovreiul vânzător de napolitane în ușă... Dar nu spune nimic. Radu explică fetii, la ureche, și ea îl sărută și îl muște în salonul aglomerat, apoi îi cere banii. Un pol mai mult, mamă. Cuvântul îl buimăcește, și-i dă bancnotele fără să le numere. Ce noroc, târfa!... Comentariile fetelor nu-l privesc. Își îndreaptă bustul îmbărbătat. O urmează, traversând curtea luminată de felinarul străzii...

In „La Vie Parisienne" a văzut atâtea trupuri goale, și la cinematograf a văzut, și cetind romane și-a închipuit scenele cu o preciziune exilirantă. Carnea din cărți îl excita până la viciu, și excitat a fost toată seara, când Radu i-a povestit că fetele se dezbracă în cameră, iar el poate face cu ele tot ce vrea, tot. Și câte n'ar fi făcut. Știa etapele, gesturile, știa mai mult decât toți, pentrucă cetise mai mult. Și, singur cu fata — care se dezbracă amuzată de stânjeneala lui, tolerantă și maternă — nu găsea nimic în simțuri, nu descoperea nimic pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

vindu-i coapsele, nimic, nimic... Palid. Se apropie buimac de pat şi o sărută pe gură, încercând să se convingă de senzaţii, să-şi sugereze spasm. Bere, rouge, pudră, parfum, piele caldă, umedă. Mai mult, mai strâns. Ea îl siluește victorios, enervată, insultată — şi apoi îl stropeşte cu apă de colonie, îi şterge plânsul cu o batistă verde, hidoasă; îl pudrează...

Astea au fost de mult. Emilian scrie acum cu furie pornografică — şi deasupra lui se pleacă imagini de dascăli, de profesori universitari, de autori, coduri morale, şi iarăşi dascăli, dascăli — şi el îi vede, îi aude, şi o bucurie iconoclastă îi înfrigurează mâna ştiind că îi va jicni cu revelaţiile lui de canal, îi va umili. N'am descris încă patul, patul *nostru,* zâmbeşte el polemizând. Tânăr, douăzeci şi patru de ani, îmi iau licenţa la toamnă şi vă dau dracului pe toţi, şi apoi public romanul. Romanul. ROMANUL. In cartea asta se va afla tot, tot. Cum maică-sa îl adormea decuseară ca să n'o deranjeze în lunga ei toaletă; şi ea venea dimineaţa, şi el pleca la şcoală fără s'o vadă. Şi tatăl care se credea dispensat de orice pentrucă plătea zece mii de lei la liceu. Şi fata din casă care îl tenta. Şi colecţiile „La Vie Parisienne", şi ceaiurile mătuşii Adine unde verişoarele l-au învăţat să danseze; dansul care îl turbura, şi cinematografele, şi literatura. Nimeni care să-i arate ce să facă în afara lecţiilor, de nicăieri nici un sfat decât cărţi, titluri şi autori, cărţi, mii de cărţi. Nici o viaţă pe care

Muzeul Digital al Românului Românesc

s'o imite în jurul lui, nici o *prezență*. Iar la școală, d-l Cucu l-a inițiat în darwinism, și d-l Spânea le-a explicat ideia de libertate morală. Libertate! Ar râde prosteşte, numai pentru bucuria de a batjocori imaginea d-lui Spânea (stă și el aproape, peste masa de scris), dar nervii îi sunt biciuiți de inspirație.

Se opreşte din scris și aprinde o țigare. Nu e literatură, nu e artă. Ei și? Rânjeşte. D-l Spânea și profesorul de estetică vor scuipa cetindu-l. Rânjetul i se lărgeşte și mai mult; fața capătă prodigioasă vulgaritate și mânie. Dar tocmai ca să-mi bat joc de literatură, scriu. Iar dacă mă închid, cu atât mai bine pentru vânzarea cărții. Iar dacă îmi confiscă ediția, proces. Iar la proces... Se înalță, calm și batjocoritor. Toți prietenii, acolo, în bănci. Pavel cu umerii lui de atlet, și Dav rozându-și unghiile, și Leonard cu fuloar roșu și ceilalți, legiunea lor... Se înalță și vorbeşte, batjocoritor, sarcastic, cu argotul Crucii de Piatră, așa cum a învățat dela prostituate și dela gazetari. Președintele îl cheamă la ordine. Asta e ordinea mea, răspunde. Și ceilalți aplaudă... J'accuse, j'accuse... Huo! huo!.. Fluerături, jandarmi, învălmășeală. Eleazar se repede cu ciomagul lui noduros, dar e covârșit. Va fi judecat și el. Șease luni închisoare, șease ani, șeaisprezece ani. Osândit pentrucă am spus adevărul. Bezna din ocnă, și lanțurile, și afară e soare, soare și pasări, iar eu sunt aici, subpământ, de luni, de ani, pentru toată viața, poate... și apoi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrc1933-1947

Oh, nu, romanul nu va fi confiscat. Cel mult dacă va fi înjurat de critici, sub cuvânt că nu e literatură. Dar tocmai acesta e meritul meu, venerabililor, că nu fac literatură. Aţi făcut voi deajuns. Geniul literar şi geniul viciului sunt laurii voştri, recunosc. D-l Cucu... oh, d-l Cucu nu e vicios, nu poate, e prea bătrân... Râde, şi zvârle ţigarea pe fereastra deschisă.

Fata îl primeşte a doua oară, deastădată lent, cu filmul obosit, pentrucă el resimte şi regândeşte toate detaliile, toate umbrele şi luminile trupului, scriind. Haide, mamă... Dar asta e porcărie, o pornografie! strigă d-l Spânea şi profesorul de estetică. De ce nu descrii, atunci, toate mizeriile digestiei şi toate scârnăviile abatorului? Dacă vrei să fii real, admite că trebuie să fii complet, adică brută... Rânjeşte iar, şi-i priveşte pe deasupra braţului, scriind — adversari nevăzuţi. Nu, nu atât de departe, d-le Spânea. Cu mizeriile digestiei m'am născut, şi le pot ignora. Dar mizeriile prostituţiei şi viciului, mi le-aţi dat voi — şi pe ele le spun. Dar nu eu te-am îndemnat să vizitezi bordelurile, se indignează d-l Spânea. Adevărat, curajul acesta nu-l are nici unul dintre voi, curajul de a merge la capătul gândului şi a-i spune pe nume. Dar D-ta m'ai învăţat liberul-arbitru. Ei şi? liberul arbitru e o valoare morală...

Emilian se întunecă. Spânea îl va înfrânge şi de data asta... Poate, dar iată că rezultatele liberului arbitru sunt imorale. Nu, asta n'ar fi nimic;

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

moral sau imoral, puțin îmi pasă; la dracu' cu registrul vostru de valori. Faptul e că teoriile voastre și practica mea m'au făcut acum... Ce m'au făcut? Ce m'au făcut? Caută un cuvânt tare, zdrobitor ca o infamie. Dar e peste putință să găsească cuvântul. La urma urmelor, nu e nimic rău cu mine. Student, tânăr, oarecum bogat, tata e liberal, viața îmi place; nu e nimic rău...

Se ridică devastat și năuc. A sfârșit pagina. Fata îi cere încă o țigare. Numai una, mamă... *Nom de Dieu!*...

Dar e ceva nelămurit care îl cuprinde, îl întunecă, îl atrage, o mână pe spate; și apoi îl doboară. Nu cred, poate asta e cauza. Eleazar crede în Dumnezeu și în icoane și în popi. El are pentru cine lupta. Autosugestie sau nu, puțin îmi pasă. Dar Eleazar e tare.

Și el intră în bordeluri, și totuși nu e niciodată abătut. Intotdeauna gata de gâlceavă, și ciomagul lui e ciomag real, deși îi e teamă să-l încerce asupra lui Pavel. Dar cu mine e altceva. Dacă aș sfârși odată romanul... Un volum, zece volume, cine știe. Nu e o carte cum sunt toate cărțile. Două mii de pagini scrise până acum, poate și mai mult, și câte mi-au rămas de spus...

Ii e teamă să recitească manuscrisul. O lădiță de lemn, sub pat, primește săptămânal teanc de foi prinse în ace. Sunt luni de când se adună, câteodată sute de foi scrise mărunt, fără nici o despărțire în paragrafe, în capitole. Scrie tot ce-i trece

Muzeul Digital al Romanului Românesc

prin minte — şi mintea lui nu primeşte nimic ce nu e intoxicat de ură, palpitând de senzaţii. Nimeni nu cunoaşte titlul romanului. David îl numeşte „Monstrul", Ciutariu „Zibaldone", un altul, care a cetit pe James Joyce, „Ulysse". Dar toate acestea sunt glume. Titlul adevărat e obscen; l-a descoperit într'o după amiază, iluminat, şi deatunci îl repetă mental de câte ori se mâniază, îl pronunţă ca un balsam singur în odaia lui, îl strigă dela fereastră, în noapte. Titlul e formula chimică, sinteza absolută a întregei mulţimi printre care se mişcă, şi vorbeşte, şi gândeşte. Il vede scris cu litere uriaşe, mari cât casele, deasupra metropolei. Il vede pe platfondul Ateneului, printre panouri şi nume glorioase. Prin vitrine, pe volume cu coperte roşcate. Pe pagina întâi a gazetelor, litere spurcate, magnifice în goliciunea lor, cerneală grasă siluind hârtia. Dacă nu va găsi editor, îl va tipări pe cheltuiala proprie, tom după tom, apoi...

Aprinse iar o ţigare şi începu să se dezbrace cumplit de abătut, cumplit de desgustat de sine, de roman, de viaţă. Ticăloşia scârnavă a manuscrisului opulent îl inundă deodată, prăpăd de simţuri înşelate şi de creeri storşi de iluzii. Gust amar şi marasm neînţeles îi înecară entuziasmele. Munca şi curajul celor două mii de pagini scrise i se descoperiră dintr'odată nudă zădărnicie, violenţă absurdă şi intelect insignificant. Zvârli cămaşa pe fotoliul de lângă birou şi amuţi cu umărul rezemând bărbia, privind în gol. Dacă aşi face ceva, dacă cel

Muzeul Digital al Românului Românesc

puțin aşi putea face ceva, ca Eleazar, ca Dav, ca Jean Ciutariu. Dar asociațiile sexuale trezite de numele lui Ciutariu, îl scârbiră definitiv. Închise ochii şi recită solemn: post coitum anima triste... Proştii. Tristețea e de mult acolo, aşteaptă numai vadul. Şi sexul e canalizarea mizeriei, a sentimentului nimicniciei, păcatul şi tristețea. Adam a fost un psiholog experimental, asta a fost el. Iar conştiința e limita mizeriilor, a zădărniciilor. Când trupul nu mai poate purta povara, o prezintă acelei funcțiuni nemernice: conştiința. Frumos dar. Mersi!...

Stinge țigarea în scrumiera plină şi zvârle pachetul cu foi în lădița manuscrisului. Apoi începe să se dezbrace, uşurat.

Noul romantism, generație nouă, părinți şi copii; comedia unui tânăr care refuză să facă ce-a făcut şi tatăl lui. Dar tata a fost în războiu, a ucis, asta a făcut el. Şi mi-o spune de doisprezece ani. Au călcat individualismul în picioare, democrația şi liberul arbitru, toată florăria lor de idealuri. Toate s'au dus, toate le-au anulat prin războiu. Ne-au furat opiumul, ne-au anulat orice ideal pe care îl puteam găsi în cărțile şi teoriile lor. Până vom scrie noi alte cărți şi vom face alte teorii, în ce să credem, în ce opium? Suntem oameni culți, nu putem fără opium...

Zvârle pantofii sub pat foarte obosit. Dacă aşi crede în psihologia medicală, m'aşi bucura socotindu-mă un nevropat. Aşi ajunge erou rus, Artzi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

bashefft, Andreiev, etcetera. Dar şi acest opium al gloriei neurastenice s'a epuizat. E banal şi învechit, acum, să pozezi în neurastenic. Şi mi-ar fi greu, căci sunt sănătos tun. Dacă aşi fi cel puţin bolnav, aşi avea ceva de dorit, aşi dori însănătoşirea. Aşi găsi deagata un ideal, în trup, după cum tata a găsit unul în unitatea naţională, în România Mare, după ce a divorţat de idealul democraţiei şi al individualismului. Un ideal deagata, moştenit, este un adevărat ideal. La urma urmelor şi Eleazar a moştenit unul, şi Dav. Norocoşi, au idealuri. Iar eu...

Ar trebui să scriu un roman social. Despre şansa părinţilor noştri de a muri pentru un ideal şi a ajunge eroi. Eroi. Şi au ars totul în urma lor; nici un ideal, acum. Lupta contra opiumului. Fiecare îşi face de cap, şi ne lasă şi pe noi să ne facem de cap.

Gândurile se opriră brusc. Se uită uluit în odaie, în jurul lui, căutând să-şi amintească ceva. Se revărsaseră zorii. Lampa ardea palid. O stinse şi închise fereastra. Treceau oameni mulţi pe stradă. El se trânti în pat, tremurând.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

PARTEA II-a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir1933-1947

I.

La biroul din fund, lângă fereastră, Lazarovici stă aplecat deasupra corecturilor. Are un vraf de şpalturi alături; hârtiile sunt ridate de ştersături şi adăogiri. La răstimpuri, soarbe grăbit din cafea şi fumează lacom, aproape sugând ţigarea. In odaia vastă şi cu ferestri multe, cu şease birouri — Lazarovici e singur. Il cuprinde deodată frigul, şi se scoală să dea drumul la calorifer. Apoi, în loc să se reîntoarcă la masă, deschide uşa şi trece în odaia secretarului de redacţie.

— Aţi mai primit ceva dela Ploeşti?

— A telefonat Bincu, acum vreun ceas. Nu era nici trei când a telefonat. Nimic important. Uite asta...

Citeşte repede, turburat, câteva foi scrise cu creionul, literele mari şi lăbărţate. Va să zică lucrurile s'au domolit acolo; cu atât mai bine. Dacă s'ar revolta toată Valea Prahovei... Să ardă sondele; clădirile acelea americane incendiate de lucrători, devastate până la ziduri. Cum spunea Bincu: parcă ar fi fost jupuite. Mânia proletară. Dar acum, tocmai acum când îmi apare cartea?... Tremură puţin, nervos.

— Şi aici e frig. De ce nu daţi drumul la calorifer?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdre1933-194

Dar poate am eu febră, deaceia tremur. Mi-o fi pus reclama aşa cum am dat'o?. *Dacia Felix*, roman de moravuri contemporane, etcetera, etcetera...

— Să nu uiți să-mi anunți romanul, aşa cum ți-am spus; litere groase, semne de întrebare, cum ți-am spus eu...

Se întoarce din nou în redacție, îşi freacă mâinile şi priveşte cu un zâmbet distrat vraful de corecturi de pe masă. Goleşte ceaşca cu cafea şi se pleacă iar deasupra şpaltului. Să se coboare Iisus printre noi şi să ne învețe să nu mai iubim... Anicet a spus unul dintre puținele cuvinte de spirit ale acestui veac. Şi ce bine s'a integrat în roman!... Să vedem dacă se va recunoaşte. Dar greva aceasta dela C. F. R., scandalurile astea cu comuniştii... Sute de arestări, azi noapte. Are să ardă Valea Prahovei!...

Privește fix corectura, dar gândul îi e furat, siluit, de revoluție. Insfârşit, se mişcă şi ei, comuniştii. Păcat că trebuie să rămân departe. Şi tocmai acum, când îmi apare romanul... Se întunecă. Dar poate n'au să izbutească. Ii arestează pe capete. Dacă îmi apare romanul la 1 Martie, la 25 Martie pot să înceapă din nou. Am să fiu liber atunci. Adică, liber vorba vine... Zâmbeşte. O gazetă burgheză şi asta, ca toate gazetele. Nu e nimic de făcut aici, în țară. Cum să lupți? Iți confiscă ziarul, îți întrerupe conferința, te închide... Cum să mai rămâi comunist?...

Scutură capul ca şi cum ar încerca să alunge un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

gând care-i paralizează voința, îi fură timpul. Moaie cu furie tocul în călimara plină, și începe să citească, tare, din șpalt.

Intrarea lui Dragu îl irită; la ceasul acesta redacția rămâne aproape întotdeauna goală. Ii întinde mâna grăbit, fără să-și ridice ochii din manuscris.

— Nu știi Dta ce e cu amenda pe care mi-a dat'o Directorul astăzi? M'am pomenit că sunt amendat...

David vorbi încet, stăpânindu-și anevoe mânia, desgustul, oboseala aceia otrăvită cu care lupta de câteva zile. Lazarovici lăsă tocul.

— Am auzit și eu. E adevărat că au ieșit câteva greșeli înspăimântătoare, și la pagina I și la reportagii...

— Bine, dar am spus de trei zile că mi-e tata bolnav. Și e o boală de inimă, nu e ceva ușor... Am cerut un concediu de o săptămână, m'am oferit chiar să pun om în loc... Dar să mă amendeze așa pentru greșelile altora. Ediția de Capitală nici n'am revizuit-o eu...

Își dete deodată seama că se tânguiește, că se scuză și imploră milă, și slăbiciunea aceasta îl înfurie. Ii fu rușine de el; se plânge unui om care nu-l poate ajuta întrunimic, unul care nici nu se poate gândi la el, acum, când i se tipărește cartea; se plânge lui pentrucă simte nevoia să-și destăinuiască mizeria, are nevoe de consolare... Gândurile acestea îl făcură să scrâșnească. Își șterse ochelarii încercând să zâmbească nepăsător.

— La urma urmelor, trei sute de lei mai mult

Muzeul Digital al Romanului Românesc

sau mai puțin... Nici nu venisem pentru asta. Veneam să-i rog să mă scuze noaptea aceasta. Tatei îi e foarte rău, trebuie să-l transportăm la Sanatoriu...

Lazarovici se prefăcu că se interesează. Începu să întrebe și să se mire.

— Dar cum, domnule, așa deodată?...

— Suferea mai de mult de inimă, și Sâmbătă noaptea a avut un atac; miocardită, spun doctorii... Celalt exclamă și întrebă din nou. Lui Dragu îi fu silă de el, de micșorimea lui; vorbesc ăstuia de tata, caut să mă arăt în ochii lui mai nenorocit decât sunt... Totuși, conversația îl liniștea, îi satisfăcea o nevoie obscură, umilitoare, împotriva căreia nu putea să lupte. Simțea nevoia să vorbească despre tatăl lui cu oricine; ca și cum acum descoperise el că are un tată. Un părinte de care te simți legat, pe care îl aduci în conversațiile cu prietenii, la care te gândești pe drum, pentru care întrerupi o lectură. Un sentiment turbure, penibil prin invazia lui abruptă într'o conștiință în care nu străbătuse până atunci niciodată; o jenă, câteodată sufocantă, împotriva căreia căuta să lupte. Este o afacere privată, numai a mea; de ce să o mărturisesc altora, lui Lazarovici de pildă?...

— Nu cred că are să-ți dea voie noaptea asta, vorbi celalt. Ai aflat că s'au arestat sute de comuniști, în toată țara, iar la atelierele C. F. R. lucrătorii sunt în grevă?....

Vorbind, Lazarovici descoperea iarăș febra lui co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/article1033-1047

munistă, tensiunea care ar fi trebuit să-l străbată necontenit în ultimele zile şi pe care publicarea cărţii o neutralizase. Acum, că avea pe cineva lângă el, căruia îi vorbea şi pe care încerca să-l emoţioneze, insurecţia lucrătorilor devenea din nou o realitate vie, o întâmplare care îl interesa direct.

— Ce-mi pasă mie de comunişti? răspunse sec Dragu. Am eu destule mizerii pe capul meu. De fapt, sunt un tip asocial. Înţeleg comunitatea altfel decât D-stră, socialiştii şi comuniştii. Deaceia şi spun că sunt asocial, căci judec societatea prin experienţa mea, strict personală. Şi acum, când experienţa asta mă sufocă în limitele ei, mai pot oare să mă gândesc la alţii, chiar la oameni împuşcaţi?

Lazarovici vru să-i răspundă, dar David îi apucă mâna.

— Iartă-mă te rog, dacă trebuie să fug. Am intrat aici în treacăt, pentru chestia aceia plicticoasă. Dar am să mai viu, diseară. Am atâtea de făcut...

— Noroc, îi strigă celalt. Şi să sperăm că toate au să se sfârşească cu bine...

Se aşează la masă şi muie din nou tocul. Reciti un pasagiu, ca să se antreneze; dar rândurile îi fugeau de sub ochi, sau le privea fără să le pătrundă înţelesul. Revoluţia nu poate veni, nu atât de repede. Dar au să se înveţe oamenii cu insurecţia, şi asta înseamnă mult... Dragu ăsta se pretinde filozof, dar în fond e un belfer. Miocardită, dela myo, un cuvânt grecesc... Răsuflă odată adânc şi se ridică. Se îndreptă spre secretariat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Ceva nou? întrebă el, cu oarecare sfială (era singurul din toată redacția care simpatiza cu comuniștii. Și evita, față ce ceilalți, să-și trădeze interesul pe care îl purta mișcării).

— Dela Ploești nimic. Dar la Atelierele Griviței se complică lucrurile. Discursuri, îndemnuri la rezistență...

Lazarovici schimbă vorba.

— Ce s'a întâmplat cu Dragu, de ce l-au amendat? Imi spunea că n'a făcut el revizia, azi noapte...

— E un fel de a spune că n'a făcut'o el. De fapt, trebuia s'o facă, și e responsabil... Dar cred că amenda are să i-o șteargă, tot Direcția. I s'a întâmplat o mare nenorocire băiatului, cu boala lui tată-său.

Lazarovici se întoarse în birou hotărît, deastădată, să termine de corectat capitolul. Până seara trebuie să-l trimeată la tipografie. Numără pentru a treia oară șpalturile; pipăind astfel scrisul lui tipărit, suprafața pe care i-o ocupă gândurile, se simte stimulat, o bucurie turbure îl învăluie. Strânge aspru tocul de lemn și începe să citească tare.

David pășește, ca întotdeauna, apăsat și repede, fără se privească oamenii, cu ochii fixați departe, undeva spre capătul străzii. Nu mai am timp să mă duc acasă. Trebuie să văd ce face tata, dacă a mai avut un nou atac...

E atâta mizerie în jurul lui de câteva săptămâni

Muzeul Digital al Românilor Romanesc

şi atâtea violenţe a îndurat în ultimele zile, încât se gândeşte la orice nenorocire aproape fără spaimă. Cu gândul, a filmat de mai multe ori toate posibilităţile, toate întâmplările eventuale. Se aşteaptă la orice; la paralizie generală, la moarte. Nu mai suferă el; suferă pentru ceilalţi, pentru maică-sa, pentru fete. S'a desprins într'un chip foarte ciudat de durere; nu o mai simte în el, nu-l mai atinge pe el; e o condiţie fizică, asemănătoare căldurii sau frigului; suferă, aşa cum îi e frig acum, când umblă într'un pardesiu căptuşit. Nu mai găseşte timp să fie el, să se ocupe de el. In odaia închiriată lângă Foişor, la etajul al şeaselea, deabia dacă a mai intrat de trei ori în ultimele zile. Doarme acum din nou acasă; doarme puţin, dimineţile, când se întoarce dela tipografie, şi după masă.

...Ce vor dela mine? Ce mai vor, *acum*, dela mine? Soru-sa plânge: Ii e rău tatei, Dav, a avut un atac azi noapte. Te cheamă mama; a scris şi Lizei, să vie; o iartă, numai să vie... Getta continuă să plângă. Ii e ciudă pe ea, pe sinceritatea durerii ei, pe întâmplarea aceasta nenorocită. Un atac, ce poate să însemne un atac? Il vede o clipă pe tatăsău prăbuşindu-se pe podele, cu mâna la inimă, cu gura plină de sânge... Aa, asta nu, în nici un caz melodrama asta nu e cu putinţă. Ce fel de atac poate să fie acela?... Fata plânge într'una. Pentru Dumnezeu, nu te mai boci. Stai să mă îmbrac, şi vin cu tine. O priveşte aproape cu ură. De ce vrea să-mi comunice durerea ei, şi izbuteşte s'o treacă în

Muzeul Digital al Românilor Români

mine? De ce nu putem rămâne şi mai departe ca până acum, izolaţi, neutri unul faţă de celalt? Tată-său, e bolnav greu; îl urăşte ,îi e ciudă. De ce s'a îmbolnăvit tocmai acum, când am atâtea de făcut, atâta mizerie de suportat? Cum de au tăria oamenii aceştia să dea spectacol din durerea lor, să te silească să suferi şi tu cu ei, sânge din sângele lor cum eşti?!... Un atac, o cădere poate, ceva grav, dramatic; un gest întins: „Copiii mei!". Aa, nu, asta e o prostie. S'o fi întâmplat altceva, o sincopă trecătoare. Dar cum am să intru să-l văd? Aproape că m'a blestemat când am plecat deacasă; „ai să mă îngropi!" — sau cam aşa ceva. Dar e absurd, ce contează fleacurile acestea, jena aceasta sentimentală?; intru în casă şi îl văd. Un atac, căzut pe duşumele, plin de sânge... Absurd.

Intreabă pe soru-sa, silindu-se să pară calm, cum s'au întâmplat lucrurile. Getta prinde curaj, povesteşte, se pierde în preciziuni şi amănunte. Cum se complac toţi în suferinţă, ce groaznic să-i vezi pe toţi fără orgoliu, fără reticenţe. Le pare bine că au prilej să-şi dovedească iubirea, că au prilej să sufere. Eu însă, nu vreau să sufăr, pur şi simplu *nu vreau să sufăr!*... Cum au să mă înţeleagă, să ghicească dedesubturile revoltei mele, pe care au s'o numească cinism, sau nerecunoştinţă, sau mai ştiu eu ce? O revoltă firească, împotriva libertăţii pe care o au oamenii de a te face să suferi, împotriva libertăţii de a îndurera pe altul prin destinul tău, asta e. Dece s'a îmbolnăvit, tocmai acum? Eu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

de ce nu mă îmbolnăvesc, nu cer mila şi iubirea nimănui, nu cer consolare dela nimeni?... Cu cât mergea, alături de Getta, cu atât furia îl cucerea. Soru-sa deabia se putea ţine lângă el. Şi nu mai plânge pe stradă, nu-ţi mai şterge ochii; învaţă-te să fii decentă, să nu stânjeneşti pe alţii cu durerea ta... Dar, David, bietul tata... Inceputul acesta de frază îl înfurie şi mai mult. Sunt atâţia oameni care suferă în jurul tău, de ce nu te gândeşti şi la ei? moare lumea de foame, cine ştie lucrul ăsta, cine îi plânge?... Vorbi mai mult pentru el; ca să-şi justifice enervarea împotriva tatălui, să-şi scuze mânia cu care primise vestea atacului de inimă. Getta îl privi mirată, alergând lângă el. Să fi avut acum bani, am fi luat o maşină; aşa cum alergăm, Getta cu tocurile ei scâlciate şi eu cu pălăria ruptă, îşi bate lumea joc de noi, ne crede provinciali, cine ştie ce... Oh, sărăcia asta... Va trebui să le dau bani. Dar, de unde, Dumnezeule, de unde? Şi va trebui să umblu pe drumuri, doctori, consulte, plictiseli. Pas de mai lucrează, atunci. De ce nu poate rămâne omul singur?...

Mamă-sa îi cade în braţe dela scară, plângând, aproape leşinată. Nu-i nimic, mamă, nu-i nimic. Ce penibile, scenele acestea; omenia din ele, durerea lor de zi şi de noapte; aşa e cu toată lumea, toate mamele fac acelaş lucru, toţi copiii îşi iubesc părinţii şi îi compătimesc... Dar ce pot face acum, ce pot face când toată lumea plânge şi mă condamnă din ochi, ca şi cum eu aşi fi de vină? De ce tac toţi, pentru Dumnezeu?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Intră în odaie palpitând, inima zbătându-se să se rupă. Cum va fi tata? O față de mort, un obraz paralizat; gura lărgită, ca o rană, poate? Se cutremură. Toată imaginația asta bolnavă, care mă ispitește întotdeauna să mă aștept la ce poate fi mai rău în orice deznodământ, în orice întâmplare... Tatăl stă rezemat pe perne, răsuflă greu, ochii îi aleargă dela unul la altul. Fixează mai îndelung fața doctorului, încercând să ghicească, poate, să-i citească gândurile. Când se apropie, tatăl îl strigă: David!, şi îl priveşte. Are o uitătură turburată, parcă ar începe să-i fie frică. Să-i spun: Ce mai faci, tată?. E prea rece, prea neutru. „Cum îți merge, tată?". Se privesc amândoi, câteva clipe. Doar n'o fi având atacul din cauza mea. Apoi, îşi dete imediat seama de lașitatea lui, şi se întârâtă. Poate să se întâmple orişice. Eu îmi fac datoria, şi atât. Am atâtea datorii față de mine; nu le pot sacrifica, așa, uşor. La urma urmelor, toate mizeriile trebuie să aibă un sfârşit, chiar dacă sfârşitul acela ar fi fuga mea definitivă. Nu mai mă pot întoarce înapoi. Peste bord, peste bord cu fleacurile, cu mizeriile, cu suferințele! Trebuie să ajung acolo, trebuie...

A doua zi. Tatăl. „Mă Davide, fiule"... Se miră puțin; pentru întâia oară îmi spune „fiule". O senzație de spectacol, un sentiment jenant că va asculta o replică, un discurs, dela un om strein; nu mai are sentimentul prezenții tatălui de până acum, de totdeauna, şi se simte deodată stânjenit; „fiule"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

nu îi era adresat lui, lui îi spunea „băiatule", îi spunea altfel. „Mă Davide, aşi fi avut să-ţi spun... Iată, dacă te întreb ce înseamnă vorba asta „viaţă", moartea asta care este în noi, nu, nu asta... Mă înţelegi, auzi tu?, vorba asta, ideea asta, cum le spuneţi voi, — odată, numai *odată*, pe pământul ăsta?... aşa la întâmplare, destinul omului, viaţa lui, ce rost are, ea? Şi numai odată?"...

Ii e frică de moarte, poate de aceia mă întreabă despre sensul vieţii; mă roagă să-l consolez, să-i spun că omul va trăi şi dincolo, în eternitate. Dar cum să-l mint, cum să-i spun lucruri pe cari nu le ştiu?... Tatăl îl privi în ochi, parcă ar fi ghicit. „Nu moartea mă, nu vreau să ştiu ce e aia, am s'o aflu; altceva, de aici, *deacum*, de ce-am trăit, asta vreau, de ce se întâmplă, mizeria asta, viaţa omului, eu sau tu..." Vorbeşte întrerupt, bâjbâind cu mâna, repetând cuvintele. Numai ochii străpung, nu-şi lasă fiul o clipă. „Spuneai tu odată, destin, nu? destinul cine îl face?, ca un ou, aşa e, îl svârli, îl prinzi, dacă nu, se sparge; destinul e în ou, sau în mâna care îl prinde? Cine ne prinde? Un obuz, îl vezi, te răstoarnă, te face praf; sau îl prinde cineva, îl opreşte în drum, ca într'o plasă; destinul? unde e, în obuz sau în tine?..." Aiurează, ce pot să-i răspund? Aiurează, sau se teme de moarte, cine ştie...

Seara. Stă mai mult de vorbă cu Liza. I s'a ascuţit faţa, s'a maturizat, are o siguranţă care îngheaţă. Cât a suferit şi biata fată, asta... „Ţie ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon1933-1947

ți-a spus?" o întreabă. „Nu vrea să vorbească aproape cu nimeni. Te aşteaptă pe tine, vrea să-ți spună ție ceva. Dar nu aiurează, răspunde foarte corect la întrebări, stă de vorbă cu medicii"... „Şi tu ce mai faci? o întreabă iar. „Pictură, ca şi până acum. Iar pentru viață, traduc la Casa Filmelor". Nu se jenează deloc; vorbeşte deschis, aproape sfidând. „S'au schimbat multe pe aici, adaogă zâmbind. Getta abia a vrut să mă sărute. Şi cu tine tot aşa a fost?" Ştie de ce îl întreabă; ştie că, fără voia lor, sunt amândoi singuri, şi aici, şi afară, şi ar trebui să se apropie, să se iubească mai mult. Dar nu vrea să încheie alianță cu nimeni, nu vrea să recunoască solitudinea lui aici, în casă. „Au fost foarte drăguți, săracii. Eu sunt, în fond,un netrebnic, adaogă el pe gânduri. Dar aşa a trebuit să fie". „Tot banal filozofezi între patru ochi, Dav, râse soru-sa. Prefer să te citesc"... Observația îl duru. Intră în cameră fără să-i răspundă.

A doua zi. Se luptă cu oboseala; îi e somn dar nu poate dormi; un soiu de torpoare neurastenică, pe care încearcă s'o domine încleştându-şi fălcile şi strângându-şi pumnii, privind mereu înainte, fără să închidă ochii, fără să accepte oboseala. Simte cum îl cuprinde o aromeală otrăvită a vacuității, cum toate lucrurile îşi pierd sensul; zbaterea i se pare inutilă şi ridiculă; şi predarea aceasta în fața durerii, a istovirii vieții, îl întărâtă. Işi muşcă buzele, îşi frânge degetele. Trebuie să rămân treaz, să văd ce am de făcut. Trebuie să mă dezbar odată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1944

de mizeria aceasta, de descompunerea în durere. Nu există durere, nu mă interesează durerea. *Nu mă interesează!*... Repetă cu glas aspru propoziția aceasta; cuvintele parcă aveau o magie, parcă purtau în ființa lor fonetică o forță vie care îl însufleți. Nu mă interesează, nu vreau... Își înfipse degetele în urechi, își lăsă capul pe brațe; se regăsea, trăia.

Și apoi, tatăl. Același discurs trunchiat, obscur, fantastic; vrea să-i spună ceva, simte asta, și totuși nu izbutește să se lase convins de sinceritatea vorbelor tatălui. Gânduri pe care tatăl nu i le-a mărturisit niciodată: „destinul e în om sau în mâna care oprește oul să nu cadă jos?". Oare apropierea morții să-l fi făcut să gândească, să se întrebe? Încearcă să înțeleagă cuvântul acesta: „apropierea morții". Ceva foarte vag, ceva umilitor de indiscret. Nu se putea gândi tatăl la moarte, acum; el care nu s'a temut de moarte acolo, în Moldova, la Moara Roșie.

Și totuși, simte că e ceva falș în toate încercările lui de a reconstitui gândurile și intimitatea tatălui. Ceva care sună falș, penibil; chiar cuvântul acesta, „tatăl", e ceva echivoc, ceva nesincer. Sentimente pe care nu le-am cunoscut niciodată, pe care nici un modern nu le cunoaște, cari par atât de falșe, de exterioare. Sufletul tatălui... E penibil orice noțiune legată de tata. Pot spune bastonul tatii, pensia tatii, boala tatii, dar nu pot spune nimic abstract, nimic *sufletesc* despre el; nu pot spune „remușcarea tatii", sau „iubirea tatii", gân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

direa lui, visurile lui. Am pierdut ceva, noi ăştia modernii; ne e ruşine de părinţi, de dragostea lor; roşesc când spun „îmi iubesc mama", sau „cât suferă bietul tata!" Mi se par formule, sau mi se par atât de inefabile încât roşesc dacă sunt silit să le exprim...

Dar oboseala creşte, victorioasă; toropeala îi pulverizează gândurile şi se trezeşte la răstimpuri cu ochii în gol, ascultând cine ştie ce sunete depărtate, nelimpezi, zgomote stinse din stradă. Nimic, absolut nimic; aceiaşi suferinţă zadarnică şi fără rost, şi în mine, şi în Liza, şi în mama. Un atac de cord, o libertate a vieţii lui, un capriciu al trupului lui — şi iată-ne pe toţi legaţi, trişti, năuci, răsuflând din răsuflarea lui, trăind din nădejdea lui. Ne-am legat printr'o negaţie, printr'un gol...

Nu se dă bătut. Scutură capul şi porneşte pe străzi, fericit că poate face comisioane, că poate pleca deacasă. Deîndată ce închide poarta, îl cuprinde mila de el; numai mizerie, numai nămol peste tot. Şi totuşi, este atât de uşor să te lepezi, să ajungi cu adevărat liber, să nu mai suferi. Sufăr atât timp cât recunosc realitatea suferinţii. Dacă îmi spun că nu există durere... Dar nu izbuteşte să se concentreze. Umblă pe stradă turburat, bolnav; ţeasta îl apasă ca o povară de fier. Incepe să înjure în gând, să înjure tot mai imund; silabiseşte, îşi şueră pentru el înjurăturile. Litania îl împacă; repetă înjurăturile ritmic, prelungite, şi asta îl liniştеşte. Răsuflă greu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

A doua zi. „Nu fuma în fața tatii", îi spune Lizei. Soru-sa îl privește zâmbind și stinge țigarea încet, pe marginea unui vas cu flori. „Nu știam că..." O întrerupse brutal, strângându-i brațul. „E inutil, Liza. N'ai fumat niciodată în fața lui; știi că nu poate suferi să vadă fetele tinere fumând; mai ales pe tine. Respectă cel puțin asta"... Roșește când termină fraza; cuvintele nu-i mergeau prea bine lui; s'ar fi cuvenit să le spună altcineva, mama, sau Getta. Dar în odaie nu e nimeni. Tatăl doarme, ușor, tresărind, tânguindu-se în somn. Și apoi, deodată: „Și aici! și aici!... Din țigările mele; eu v'am dat bani, pe amândoi eu v'am crescut în școli!. Bani"... Incepe să se vaete. Il dor amândouă picioarele. „De ce nu pune cuțitul în ele?!".. Pauză. Privește lacom pe David. Ii face semn să se apropie. Ii cere mâna și i-o strânge, aducând-o aproape de celalt braț. Vrea să-i spună ceva, și așteaptă. David încearcă să-l întrebe, apoi tace și el; tatăl privește pe fiică-sa; parcă așteaptă. Liza se apropie de vasul cu flori, ridică țigarea deabia începută și pleacă încet, fără să le spună nimic. „Unde e maică-ta?" îl întreabă. Dar nu așteaptă răspunsul. „Mă Davide, te-ai gândit? spune-mi; cercul acela, obuzul pe care nu-l prinde nimeni, îl lasă să cadă, drept peste om? Un ou, ca un ou de fier; ori cade el, ori se sparge în celalt, îl omoară, îl îngroapă... Cine îl oprește?"

O analogie între ou și obuz, gândește David. Proverbul despre „viață, e ca oul" și amintirile lui din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

război, obuzele cari cădau mai aproape sau mai departe. Imagini unite, confuzie din cauze boalei; îl obsedează „căderea" obuzului şi căderea oului; i se pare că e cineva care intervine în cursa lor mecanică, cineva care le opreşte să cadă, să se spargă, şi păstrează astfel viaţa... Totuşi, gândurile auestea îl nemulţumesc; i se par prea schematice, prea manual de psihologie, unde totul e explicat prin asociaţie şi disociaţie; poate altceva îşi închipuie tatăl, alte întrebări îi pune. Omul ăsta rămâne dincolo de înţelegerea mea. Nu se poate, într'adevăr nu se poate să pătrundem în sufletul altuia?...

Au venit fetele, cele mici;; dar trebuie să-şi întrebe tatăl dacă le poate primi. „Viţa şi cu Nuţa vor să te vadă...". Şi e fericit că poate pleca din cameră, că nu asistă încă o scenă sentimentală, unde ar fi fost silit să joace rolul tânărului optimist şi al fiului care nu-şi părăseşte familia în primejdie; fiul care spune „lasă mamă, are să treacă şi asta..."

Se duce în odaia care fusese altă dată a lui, şi se întinde pe canapea. Tatăl lui Pavel era altceva, moartea lui a fost moartea unui părinte inteligent, a unui om foarte inteligent. Să fi fost Francisc Anicet tatăl meu, să mă fi chemat aproape de patul lui şi în ceasul morţii... Aprinde o ţigare; gândul acesta, de a fi fiul altcuiva, al unui bărbat inteligent şi cultivat, îl consolează. Se închipuie, mai întotdeauna, fiul lui Francisc Anicet; pentrucă era bogat, erudit şi „raisonneur". Cu el putea vorbi, se înţelegea direct, şi inginerul îl aprecia în ceiace

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

iubea el mai mult: inteligența, originalitatea, formula morală. Tatăl, dimpotrivă, îl aprecia pentru examenele luate, pentru faptul că publică în reviste de seamă şi vorbeşte lumea de el...

Se închipuie, deasemenea, fiul unui colonel bătrân, cu viață aventuroasă, care a fugit în tinerețe în Legiunea Streină, a luptat în colonii, a colindat pământul şi a fost rănit de mai multe ori. Colonelul merge acum în baston, vorbeşte tot timpul franțuzeşte (ca şi Francisc Anicet), are un barbişon cărunt şi se ocupă, erudit, de geografia Africei de Nord. Mama lui David este doctoriță; nu avea nici treizeci de ani când colonelul (pe atunci căpitan de Geniu) a fugit în Algeria ca să intre direct în Legiunea Streină. E înaltă, cu părul lipit în jurul frunții, sobră; cântă la pian, şi a dus tot timpul cât a lipsit soțul (vreo cincisprezece ani) o viață excepțional de singuratecă, crescându-şi copiii liberi şi emancipați. Adesea, David îşi imaginează viața lui alături de asemenea părinți; cu care ar vorbi, serile, pe care i-ar necăji în micile lor manii (colonelul, de pildă, nu suferă să fie contrazis întru nimic în ceiace priveşte politica şi diplomația europeană; mama a fost pe vremuri socialistă, a îngrijit gratuit bolnavii săraci, iar acum, în urmă, a învățat ruseşte ca să poată ceti lucrările de asistență socială şi eugenie tipărite în U. S. S. R.). Işi invită prietenii la masă; (nu sunt săraci, ca acum, au un apartament vast pe strada Mântuleasa, puțin boeresc, puțin exotic; biroul colonelu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ 1983-1987

lui încărcat de tapete algeriene, de iatagane, de hărți şi atlase; odaia de lucru a mamei un soiu de laborator-bibliotecă, fereştrile mari în stradă, și pianul în colț; odaia lui, luminoasă, sobră, curată; *nu are surori*, e singurul copil; câteodată, totuşi, are un frate, mai mare, inginer sau călugăr; o singură dată au fost nouă frați, şapte băieți şi două fete). Tată-său, colonelul, iubeşte să aibă musafiri la masă, tot băieți tineri, cărora să le povestească atacurile lui de noapte în deşert, misiunile diplomatice la şefii triburilor, călătoriile lui în Nordul Indochinei. Ii plac țigările de foi, pe care le primeşte din streinătate, şi la sfârșitul mesii se ridică, sprijinit de brațul lui David, să caute cutia cu havane dintr'un sertar al biroului. „Vino, Paule, să fumezi o havană împărătească", îi spune lui Anicet...

Stinge țigarea şi suflă fumul acru, cu un gest obosit și trist. Vin fetele „Dav, e adevărat că scrii o carte?" îl întrebă Nuța. „E adevărat, cine v'a spus?" Işi ia sora pe genuchi. „Ne-a spus tanti Sadina că a cetit în jurnal. Tu eşti profesor, Dav?" Incepe să râdă şi o strânge în brațe. E atât de mică, atât de scumpă. „Ce faceți voi acolo, la Tanti? Nu vă e dor de noi?" Ii păru apoi rău că le-a întrebat lucrul ăsta; poate că o duc mai bine acolo. „Maman e bună; tot atât de bună ca şi mamy". Cine e maman? Ii spun mamă Sadinei? Se întristează deodată. Şi totuși... Insfârşit, nu e nimeni vinovat, dar oamenii aceştia poate au şi ei dreptul la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

puțină dragoste, la o fărâmă de caritate. Scutură capul să alunge imaginea fiului pocăit, a fiului care face gestul: „cât de buni ați fost, părinții mei, cât de nerecunoscător m'am purtat față de voi; iertați-mă!" Își mângâie sora. „Când mai veniți pe aici?" Fratele ocrotitor. „Poimâine. Tata se face bine, Dav?" O, da, desigur că da, tata se face repede bine. Le sărută pe amândoi obrajii. „Ce mult fumezi tu, Dav..."

Acum, vor trebui să-l ducă la Sanatoriu. Tanti Sadina ne dă bani. Am dat și eu, tot ce-am avut. Dumnezeu știe cum am să-mi plătesc chiria. Va trebui să mă mut din nou acasă. Și trebuie să găsesc un post pentru Getta, să intervin la Oprescu. Diseară, din nou pe la ziar, și apoi la tipografie...

Gândul acesta, că nu a făcut nimic nici astăzi, că nu va face nimic până mâine (și mâine, cine știe, va trebui să alerge poate în alte părți, la Pensii, la Sanatoriu, la rude...), îl înfurie până la nebunie. Simțea că se sufocă, e gata să facă o nebunie, să lase totul baltă și să fugă, la Iași, la Cluj, undeva unde ar putea găsi un loc de ziarist, de corector, de librar... Strânse pumnii și răsuflă adânc. Nu, asta nu; trebuie să rămân până la capăt, fie ce-o fi; să le arăt că nimeni nu piere, dacă vrea într'adevăr să-și ajungă țelul, să-și creieze viața lui; nu piere, oricâtă mizerie ar fi în jurul lui, oricâtă oboseală i s'ar aduna în suflet...

Deschide poarta solemn. Pe coridor, îl așteaptă mama, ca totdeauna.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Te-a chemat de câteva ori până acum. Du-te de-l vezi...

— Ii e mai bine?...

— Tot aşa...

Işi leapădă pardesiul pe un scaun. Deschide uşa cu multă băgare de seamă. In odaie miroase a aicool şi vată arsă. Getta îi face semn să calce încet.

— A adormit, îi şopteşte. Deabia a putut adormi. L-au durut grozav picioarele...

Se aşează în fotoliu şi îl priveşte cum doarme. La ce s'o fi gândind el acum, în somnul acesta turburat? Oare mai simţi durerea în somn? Chiar şi atunci, în somn?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

II.

Cu o zi mai înainte, Pavel suferise iarăş de gelozie. Traversând piaţa Brătianu, se întâlni cu Pericle Diamandi şi Vlădescu. Cei doi aflaseră dela Corso de despărţirea lui Anicet de Una. O seară întreagă grupul comentase hotărârea aceasta; Teodoru, care venise bănuind că se vor discuta articolele sale despre moarte, plecase puţin deziluzionat. „Anicet refuză să se sinucidă", spusese Vlădescu. Emilian, dimpotrivă, ştia că Pavel fusese oarecum părăsit, că Una e îndrăgostită acum de altcineva, un personagiu necunoscut din corpul diplomatic.

Incercară să afle mai mult îndată ce puseră mâna pe Anicet. Pericle Diamandi, care trecea în judecata celorlalţi drept un cinic, îl întrebă discret.

— Te-a abandonat Una?

Şi începu să recite din „Cantilena" lui Dan Botta:

„Pe vântiri ascult
Orficul tumult,
Când şi-ardică struna
Fata verde Una,
Duce-i-aşi cununa!"

Muzeul Digital al Românului Românesc

Cu câteva seri mai înainte, la Corso, Diamandi recitase ironic şi melodramatic (efectele lui cele mai sigure) celelalte versuri:

„Oh, mă chiamă 'ntruna
Palida, nebuna,
Fata verde Una,
Şi'n mine se strânge
Piatra ei de sânge..."

Atunci comentase lubric (mai ales că se simţea ascultat şi de d-ra Tantzi Balmuş) ultimul vers. „De ce îi spune Una?" întrebase d-ra Tantzi Balmuş. Emilian ştia de ce: „Este numele zeiţei etrusce, Una, identică Junonei". „Ei, şi ce-are aface?" întrebase iarăş d-ra Balmuş. Atunci interveni Vlădescu; nu există o zeiţă „Una" ci *Uni*. Pasionat că are prilej să-şi desfăşoare erudiţia, explică triada divină a etruscilor; *Tinia*, care era Zeus, *Uni*, Junona, şi *Menrva*, Minerva. Cită copios din Pliniu, Seneca şi Arnobius. Ii avea proaspeţi în minte; de câteva zile, de când aflase detalii despre despărţirea lui Anicet, cetise tot ce găsise la îndemână în legătură cu *Uni;* cetise apoi şi din Edgar Poe, „Dialogul între Monos şi Una", şi încercă să explice de ce i-a spus Anicet iubitei lui, Una. Dar Diamandi pretinse că i se spunea Una şi mai înainte. „Este o expresie vie a unicităţii spiritului, sau a însăşi Adevărului; nu există decât o singură cale..", continuă Vlădescu, puţin iritat de întreruperea lui Diamandi. Domnişoara Tantzi Balmuş şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

celelalte, ascultau cu multă atenție; Vlădescu interpreta pe Edgar Poe, era o ședință serioasă. Apoi interveni Diamandi, zgomotos, bătând cu pumnul în masă și cerând să i se spună ce înseamnă „piatra ei de sânge". Vlădescu nu-și mai putu continua interpretarea numelui Una. Toți ceilalți preferau să asculte glumele lui Diamandi, instigate de Emilian.

Anicet nu știa nimic de toate acestea. Când Diamandi îl întrebă brutal, dacă se despărțise de Una — ezită și roși, ca și cum ar fi fost întrebat de o boală intimă. Din fericire, Diamandi începu să recite „Cantilena", și asta îi dete răgaz să reflecteze. O scârbă cumplită îl cuprinse; îl ura pe Diamandi, și se întrebă chiar dacă n'ar fi mai cavaleresc și mai simplu să-l lovească; două trei palme bine smucite i-ar fi deajuns. Ii fu ciudă că el e atât de puternic, și ceilalți atât de slabi. Se uită la Diamandi; mic, negricios, elegant, cu pieptul îngust, cu fruntea boltită. E un intelectual; singurul lucru frumos și natural pe care îl are e părul; toată fizica lui aici se reduce; nu pot să-l bat, e un intelectual; pentru fiecare trebuie să uzezi de armeie cuvenite. Cum ar îndrăzni cineva să lovească pe Diamandi? E un cerebral, un ironist și un sceptic; cu el trebuie să lupți pe calea cealaltă, a ideilor și a ironiei. Ce păcat că nu sunt și eu ironic...

— Ce s'a întâmplat mă, cu Una? reveni Diamandi. Ai lăsat-o tu sau te-a lăsat ea pe tine? A văzut-o cineva cu un tip, unul del Legație...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
statransilvania.ro/mdrr1947

Anicet se prefăcu că ştie tot.

— Da, vorbi el nepăsător, un prieten de al ei care o interesează Se pare că e un artist... (Incepu să inventeze o poveste).

Vlădescu reflecta, mergând alături; Anicet ăsta, pe care îl credeam un băiat fin; şi vorbeşte cu atâta cinism despre o femeie pe care a iubit-o, cu care s'a culcat până mai acum câteva zile... E o sete de vulgaritate, de frondă şi murdărie în toţi tinerii de azi. Seara dela Corso; nimeni care să surprindă înţelesul poemei lui Dan Botta, nimeni care să dorească cel puţin acest înţeles, dela altul; incapabili de dialectică abstractă, o deplină opacitate faţă de sensurile raţionale; sunt toţi epataţi de filozofiile ieftene, de filozofia vieţii, de sisteme vitaliste, pragmatiste, iraţionaliste. Nimeni căruia să-i placă într'adevăr dialectica, adevărurile pure, metafizica. Vorbesc toţi de experienţă, de trăire, de moarte — amestecă noţiunile acestea vagi, se mistifică, fac scandaluri de presă, şi pretind că reprezintă spiritul nou... Ce incapacitate de gândire riguroasă, de ţinută intelectuală, de morală...

— ...şi ea a acceptat. Sunt, natural, chestii care nu mă privesc; cu atât mai puţin vă privesc pe voi...

Anicet se opreşte. Diamandi ezită, e oarecum intimidat. Vlădescu merge alături, privind în jos.

— Dar cu tine ce e mă, de ce taci? îl întrebă Anicet. Nu te pasionează nici o interpretare, astăzi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-19

Vlădescu zâmbeşte superior şi-i răspunde uşor, mai mult ca să-i sugereze intenţiile.

— Ascultam ce spuneai despre Una...

Aşa; iată încă unul care se supără, încă unul care are dreptul să se întristeze pentru mine; care, pentrucă mi-e „prieten", crede că e dator să se simtă jicnit pentru mine, să sufere pentru mine. Zâmbeşte şi el, privind pe Vlădescu în ochi.

— Şi era penibil, nu?...

— Destul de penibil...

Ar fi avut multe de răspuns; aşa i se păru în cea dintâi clipă. Apoi, îşi dete seama că nu poate adăoga nimic, că nu poate explica nimic. Făcuse o greşală, sau spusese lucruri care trebuiau spuse— tot una îi era. Faptul important era că nu avea nimic de explicat. I se părea că ceilalţi sunt atât de departe de adevărurile lui, cunosc şi bănuiesc atât de puţin din sufletul lui — încât e nu numai inutilă, dar şi imposibilă orice discuţie. Mai întâi, nu se despărţise de Una... Apoi... Dar cum să le spună toate acestea? Şi dece să le spună? Se simţi umilit că a încercat, la început, să se scuze, să-şi explice intenţia; nu avea de dat socoteală nimănui. Şi, totuşi, căzuse în cursă, şi vorbise. Poate îl intimidaseră vorbele lui Diamandi; ca să evite o ceartă, o explicaţie, începuse să mintă, să inventeze...

— La revedere...

Pleacă, după obiceiul lui, în mijlocul unei fraze spuse de celalt; strânge mâinile şi se depărtează grăbit. Poate Diamandi ştie ce spune; poate există

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933_1947

într'adevăr un tip, unul care să se ocupe mai mult de ea decât m'am ocupat eu în ultima vreme... Alungă ispita cu furie. Peste putință; Una nu poate face asemena lucruri... Totuşi, el cum a făcut? Şi o iubeşte; şi totuşi există şi Ghighi, alături de Una... Când îşi imaginează întâmplările acestea ca şi cum ar aparţine iubitei, nu lui — îl înăspreşte furia. Işi închipuie că aşa cum există pentru el *altcineva* în afară de Una... E peste putinţă; şi totuşi el... Vede trupul Unei, gol, încordat, fierbinte, la apropierea celuilalt; gestul lui fără nici o hotărâre, mângâierile fără nici o siluire, căci Una e a lui, îl aşteaptă. I se dă şi lui, tot aşa... E absurd; *aşa* nu se poate, nu se mai poate. Altfel, altfel, cu fiecare bărbat altfel, cum spunea Una la începutul prieteniei lor, când nu se aveau, când nu se iubeau încă. O gelozie abjectă, irațională, sufocantă; să se ducă îndată la ea, să-i strige în faţă: curvă!, şi să-i povestească dragostea lui cu Ghighi... Prea puţin, prea puţin şi prea vulgar. Altceva, altceva... Poate celuilalt i s'a dat altfel, aşa cum el n'a cunoscut şi n'a aflat niciodată. *Altfel*... Bănuiala asta îl înspăimântă, îl înfurie. Am avut ceva pe care nu l-am cunoscut până la fund, nu l-am stăpânit până la epuizare, definitiv, cu toate posibilităţile... Işi întrerupe gândul; femeia goală, imaginea neînchipuit de feroce, se împlântă în mijlocul părerilor de rău, le suprimă; e mai mult o furie, o tensiune, o durere insuportabilă. Nici măcar nu se mai poate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

gândi, nu îşi mai poate închipui. O suferinţă, atât; sau poate e altceva, stupiditate, orgoliu, vanitate; dar ce importanţă au toate acestea?.. Ce importă cum le cheamă, ce sunt, de unde vin?...

Noaptea a încercat să se convingă cât de binevenită este legătura aceasta a Unei cu un altul. S'ar putea despărţi mai uşor, aşa. Nu-l va plictisi durerea ei; nu va rămâne singură. Să ştiu că nu mai suferă din cauza mea, că e liberă, detaşată de mine.

Altădată se întreba, tânjind libertatea: de ce nu pot rămâne singur, Dumnezeule? Chiar cu riscul celei mai umilitoare suferinţe, dar să fiu singur. Dragostea aceasta eternă, cercul acesta de fier, balta noastră, amanţi cu totul şi cu totul legaţi unul de altul. Nici o nădejde; numai un accident, o minune mă va putea scăpa...

Işi închipuia că Una întâlneşte o iubire, o camaraderie ideală. Pavele, nu te superi, nu e aşa? Iubesc pe altul... Ce admirabil, ce fericire pentru mine, Una, că te înţeleg, te aprob; eşti liberă, scumpa mea, crede-mă că nu sufăr... Intr'adevăr, gândul acesta, că ar putea rămâne într'o zi fără Una, îl încânta, îl fertiliza cu nenumărate alte gânduri plenare, optimiste, luminoase. Ii plăcea să se închipuie stând de vorbă cu Una în preajma despărţirii lor, doi prieteni, ca cei mai buni prieteni. Să se poată întâmpla aceasta... Ce imensă generozitate, ce ofrandă supremă ar fi în stare să stoarcă atunci din insul lui mizer şi întunecat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

Noaptea. Imaginile acestea, cu atâta bucurie cultivate, aşteptate ca printr'o minune să se realizeze — erau acum asemenea aburilor. Ceva straniu; de ireal, de păcăleală ridiculă. In zadar încercă să le caute sensul, să şi le apropie; rămâneau simple gesturi naive. Ceva insipid, o bănuială numai, le pulveriza; Una alături de bărbatul strein; un om frumos, sigur pe el (de câte ori? de câte ori, Dumnezeule, s'au culcat împreună?... fără să ştiu, fără să bănuiesc). E absurd, e cu desăvârşire imposibil; Una mi-ar fi spus, suntem prea buni prieteni ca să nu îmi spună, mă iubeşte prea mult şi mă respectă... Şi, totuşi eu, în *exact aceleaşi* împrejurări, cu *exact aceleaşi sentimente*... Se poate să existe şi altcineva în afară de mine, cu exact acelaş destin şi aceiaşi experienţă ca şi mine?.. E absurd, pur şi simplu absurd. Aşi fi bănuit ceva, o cât de uşoară umbră de... De ce? Ce poate avea umbră în asemenea lucruri? Ce poate trăda în asemenea lucruri? De câte ori nu m-am supărat şi n'am jicnit-o, n'am umilit-o absolut fără nici un motiv. Dacă ea ar fi crezut atunci că n'o mai iubesc, că mă gândesc la alta, s'ar fi înşelat. Dimpotrivă, de câte ori mă gândeam la Ghighi, eram furios pe mine... Ba nu, nici aceasta nu este adevărat. Eram atunci furios şi pe ea, o făceam să sufere, poate... Atunci? Nu există oare nici un criteriu de a ghici lucrurile acesta nespuse, nefireşti?...

Tot ce s'a întâmplat pe urmă, se datoreşte greşelii iniţiale; am făcut un *faux-depart*, asta e. De-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

la început, dela cel dintâi cuvânt pe care i l-am spus, închizând uşa...

Una nu se aştepta să-l vadă. Peignoar puţin ieşit din modă, care îi stă însă atât de bine. „Vreau să ştiu cine e tipul dela Legaţie!“ Absurd, idiot; atât de brutal şi de ineficace spus. Nici o urmă de intimidare; nu roşeşte, nu se bâlbâie. Ce ridicul gest de Sherlock Holmes; toată scena aceasta, ce profund ridiculă... „Care tip?“ Mai e timp, haide, mai e timp să salvez întâlnirea. „Tipul cu care mă înşeli...“ Pronunţă atât de plat cuvintele, încât se miră că se poate, încă, aşeza pe sofa, fără să-i fie ruşine. Nici măcar nu izbuteşte un ridicul comic, prin care ar putea să treacă în glumă, de care s'ar putea amuza amândoi. A vorbit vulgar, mediocru; atât de decisiv mediocru (sincer, sincer), încât Una nu ştie ce să facă; nu mai îndrăzneşte să râdă, zâmbetul i se stinge încet, fără sens. „Aşa am auzit“. Şi mai rău. Cel puţin dacă aşi putea tace din gură, dacă aşi putea pretinde că mă doare capul. Dar nu găsesc nici o scuză. Incep să vorbească amândoi, penibil. Este atât de nefiresc ridicului acesta încât se întreabă, uluit, cine l-a provocat. Incearcă să-şi înşufleţească suferinţa. Una goală, în braţele altuia, în braţele unui tânăr frumos, cu gesturi simple... O iubeşte, îi frământă trupul; Una se abandonează, aceiaşi ochi larg deschişi, pupilele întoarse spre frunte... Inutil. Nu simte nimic; gelozia a fost o părere. Prezenţa femeiei alături de el, fizica ei intactă, cuvintele pe care le aude — fac i-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

reală şi caraghioasă orice altă imagine în afară de filmul lor comun, atât de bine ştiut.

— De ce nu mi-ai spus că cunoşti pe acest domn dela Legaţie?

Toată fraza este atât de absentă, atât de mult lipsită de gust... Dar ce pot face altceva? Probabil că e un destin al meu, să mă mediocrizez lângă oricare femeie pe care cred că o iubesc.

— Dar e absurd, Pavele. Eu ţi-am amintit vreodată de Felicia? Şi doar o vezi în fiecare zi... E penibil ce spui; şi dacă ai fi gelos; dar nu eşti; eşti numai vanitos...

Il ştiu doar atât de bine. Chinurile dela început, gelozia lui retrospectivă, care nu era decât foarte puţin gelozie, şi foarte mult orgoliu inferior, vanitate. *Celalt* ce făcea? de ce îl iubeai? de ce te-ai dat lui? Cum te-a avut el întâi?.. Pavel, eşti crud, eşti inuman... Iartă-mă, Una. Imi dau şi eu seama... Şi apoi, dela început. Căuta scrisori, rupea foi din albumele cu fotografii, să descifreze semnăturile grupurilor. *Celalt*, celalt, cel care a fost întâi... Pe care îl iubeai mai mult, Una? Pe el de ce l-ai iubit? De ce şi pe el?... Vanitatea lui masculină, inferioară, umilitoare...

— Credeam că ai scăpat de superstiţiile acestea, Pavel.

— Nu discut dacă sunt sau nu superstiţii. Vreau să ştiu de ce nu mi-ai spus nimic de acest tânăr domn.

— Incepu să se infurie. Jena dela început, luciditatea în ridicul, îi pierise. Una îl umilise; a fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

vanitos! Poate nici nu există asemenea lucru, vanitatea; există numai dorința de a ști, de a cunoaște tot ce s'a întâmplat înainte de tine, ce se întâmplă contemporan cu tine. După aceia, te liniștești...

— Pentrucă nici n'am știut până acum că asemenea lucruri te-ar putea interesa. Pavel al meu e un bărbat, nu un naiv, un tânăr oarecare...

Evident. Sunt bărbat de câte ori nu intervin în treburile ei, în viața ei de lângă mine. Dar ea își permite să mă sufoce, să mă lege, să se încordeze de ființa mea, uitând că nici un bărbat nu poate accepta aceasta, că cel care o acceptă este un simplu naiv, un tânăr sentimental oarecare...

— Toate acestea sunt stupide, dragă Pavele...

— Și tocmai deaceia îmi plac, și mă interesează. M-am plictisit de lucruri mari, de gesturi eroice. Iată, recunosc că vreau să știu de ce nu mi-ai spus până acum nimic...

Una nu-l mai ascultă. Se pregăti să facă ceaiul. Pavel o privea cu ură, cu cîudă. Ar fi vrut să izbucnească acum ceva de mult ascuns, o ceartă decisivă, când i-ar fi putut spune cât de furios a înșelat-o, cât de puțin îi pasă de tipul ei dela Legație. S'o umilească, s'o înfrângă; și nu pentrucă se simțise jicnit, sau pentrucă era gelos—ci pur și simplu pentrucă Una se afla acum în fața lui, acum când îi clocotea sângele, când ura. Era lângă el, o viață care nu era a lui, o ființă care răsufla alături; și viața aceia îl exaspera, simplul fapt că e cineva *alături*, o femeie, și poate pune mâna pe ea, și o poate simți

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

caldă, rspirând. Respirația aceia îl înebunea. Cineva care trăiește alături de el, laolaltă cu el, o ființă cu care s'a luptat şi din care s'a hrănit, pe care a iubit-o şi a urât-o cu acelaş paroxism. Ceva turbure, ceva drăcesc de iritant: viața de lângă el, omul de lângă el...

— Tu bei ceaiu?

— Mulțumesc.

Nu-şi vorbiră câteva minute. Samovarul se însufleți, chema, aburi. Una alese cestile şi începu să toarne. Nu-l mai întrebă; ştia câtă esență trebuie, câte bucățele de zahăr. Când o văzu cum pune zaharăul în ceaşcă, furia îl se domoli. O emoție informă; femeia care mă cunoaşte, care a răsuflat atâta timp alături de mine, şi a pătruns adânc în biologia mea, îmi ghiceşte trupul, ştie să-l îngrijească, să-l flateze...

— Cine ți-a spus prostiile alea? întreabă Una.

— Asta n'are nici o importanță, răspunse el sec.

— Şi de aceia n'ai venit la mine atâta timp?!... Puteai să-mi dai un semn de viață, oricare...

El făcu un semn vag cu capul, ca şi cum acela a fost motivul absenții lui. „*Deaceia*" — e bine spus, a venit tocmai la vreme. Ce Dumnezeu aşi fi putut inventa altceva? Şi toate hotărârile de a rupe, toate hotărârile mele... Pentru o simplă prostie auzită de la Emilian. Dacă n'aşi fi venit nici astăzi? Poate m-aşi fi învățat fără ea. De fapt, nici nu-mi lipsea, ea, Una, ci acel ceva care se află în afara mea, dincolo de mine, care mă atrage şi mă exasperează; ceva către care trebuie să mă îndrept, orice s'ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr1933-1947

întâmpla. Una, ce importanță poate să aibă ea? Atât timp cât există milioane de lucruri de care te poți simți atras, macerat, asimilat până la neființă?

Se apropie de el. Îi pune mâna, blând, pe umeri. Îl simte atât de mult al ei; e mai mult decât un sclav; un șef captiv, un războinic orgolios, care se zbate și insultă, care nu recunoaște nici un moment evidența, frânghiile; și totuși, orice ar face, e al meu. Nimeni nu l-a avut așa, cum îl am eu. O bucurie care o exaltă până la sacrificiu, până la ofrandă.

— Tot mai ești supărat, Pavele?

— Dar n'am fost supărat o clipă. Am fost mâhnit, atâta...

Nu mai știe dacă minte sau dacă spune adevărat. Cuvintele îi ies provocate de vorbele Unei. Nu mai simte nevoia de a reflecta, de a se privi înăuntru, de a monologa. Totul se întâmplă; nimic altceva: *se întâmplă*. Aproape că nu mai există el, căci ceiace răspunde, ceiace gândește, ceiace se încăpățânează să afirme că gândește, mai ales, este atât de strein de el, atât de fără sens pentru el. Și totuși le spune. Le spune așa ca și cum ar încerca să traducă corect un text strein. Se ceartă pentru exactitudinea traducerii. Numai pentru travaliul acesta, de reproducere fidelă, de oglindire pură a unui original despre care nu știe nimic; care, de fapt, nici nu-l interesează.

— Ei, spune-mi atunci dacă ne-am împăcat...

— Dar nici...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

Nu avu timp să complecteze gândul. Buzele Unei îl surprinse, îi înroşi gura, se opriră nesăţioase, sugând, muşcând. De atâtea zile nu se mai îmbrăţişară. Au simţit amândoi că altceva îi stăpâneşte de acum; nici bucuria ei că se ştie atât de decisiv iubită, nici furia lui de până atunci, nici măcar predarea aceia în faţa întâmplărilor — nimic din toate acestea nu mai conta. Un tremur, un alt sânge, o altă naştere. Când o strânge în braţe, kimonoul i se desface, şi din tot acel trup gol, cald, pe care cămasa transparentă îl face şi mai exasperant — se degajă o chemare neruşinat de sinceră, un parfum de carne şi de sex, aproape o magie sexuală. O ridică victorios, înebunit, căci dorinţa nu mai avea nimic de apetit, acum, ci era însă-şi foamea lui de contopire, de plutire în carne, de ruperea insului, a demonului din el. Să pătrundă dincolo, în sex, în trup, în viaţă. Să-şi sfarme pielea cărnii lui care îl depărtează de carnea celeilalte. Ce furie, ce mânios paroxism, să simţi oasele tale, încă ale *tale*, alături de oasele din adâncul vieţei celuilalt. Celalt, cealaltă, Una, Ghighi, Lucy, o femeie, oricare femeie — ce importă? cine le mai ţine seama? cine mai ştie care sunt, cine sunt? Deacum, sunt una, singură, carnea, înflorirea ei sexuală, şi mai ales sexul, comoara aceia de beatitudini, plutirea aceia neînchipuită în carnea altuia, în miezul lui viu şi ucigător. O dezbracă hipnotizat, ca într'un vis, îi descoperă întâi umerii, apoi sânii, pe care îi mân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1948

gâie fără să-i mai simtă, apoi pântecul, sexul, genuchii. Una rămâne goală, palidă. Fă ce vrei din mine, destramă-mă, topeşte-mă, prăfueşte-mă. Dorinţa nu mai are obiect, simţurile s'au pulverizat ca într'o plasă vie, cosmică, îşi simte membrele ca nişte arcuri ce nu mai sunt ale ei, şi cer toate aceiaşi rupere, aceiaşi delăsare supremă. Voluptatea e atât de tare încât o sufocă, simte un nesfârşit gol în piept, undeva sub sâni, un gol care o slăbeşte cumplit, parcă i-ar suge tot sângele.

Pavel se desbracă gâtuit, cu gesturi largi, părăsite. O înspăimântătoare fântână de bucurii şi presimţiri gâlgâie în trup, o bogată adormire se aşterne peste orice gând, orice amintire. Piatra ei de sânge... Ce frumos, ce clar, ce nesfârşit de adevărat; sexul ei, floarea ei. Toate cuvintele i se par bune, toate gesturile i se par caste. Dacă ar putea, s'ar opri în faţa trupului acestuia răsturnat, cu dunga bine ştiută spre ovalul pântecului, şi s'ar ruga, ar adora; nu sexul, nu femeia care îl poartă nevinovată, ci taina aceasta a plutirii întregi, miracolul acesta al regăsirii, al unirii cu sine, împăcarea într'o bucurie repede uitată. Nimic nu rămâne, nimic de cât întregirea sau amintirea întregirii. Să te recapeţi abandonându-te, să creşti pierzându-te. Câte mii de perechi s'au unit până astăzi dela începutul lumii ca să-mi fie dat mie norocul de a trăi întreg ceasul acesta?..

Dar nici un gând nu se articula. Era o prezenţă, o comuniune. Parfumul cărnii ei poartă aceaşi bine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr-1933-1947

cunoscută așteptare. Sânii au împietrit, coapsele încep să tremure, parcă linia lor ar încerca să ajungă altceva decât simplu contur, să transcende spațiul și să curgă, să devină să ajungă muzică. Pavel privește îmbătat, fără lumini, fără memorie, trupul acesta de miracol. Unirea lor e o pierdere lină, zbătută, lungă, deadreptul în vis...

Numai deșteptarea din cea dintâi îmbrățișare este altfel. Deabia acum simte Pavel dorința. Simte un trup care poate fi al lui, oricând; știe că atâtea taine n'au fost încă pătrunse; cunoaște dulceața epidermei ei — și toate acestea îl turbură, îl chinuie. Începe s'o mângâie, exasperat, beat, încercând mereu să-și aducă aminte de ceva cu care i se păruse că s'a întâlnit puține clipe în urmă. Ceva care îi scapă din unghiul ochilor, de câte ori ar privi într'acolo. Ceva de lângă el, din ea, din el — pe care nu izbutește să-l găsească. Reîncepe atunci faptul, înebunit, sălbatec, și o posedă fără saț până ce simte trupul din brațele lui pierzându-se, leșinat și moale. Și când Una nu mai tresare nici nu mai oftează, când pupilele ei s'au răsturnat și pleoapele s'au închis — Pavel continuă s'o frământe, ca și cum s'ar lupta în somn cu un monstru, ca și cum cu tainele ei de vis ar vrea să se lupte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1933-1947

III.

Când auzi ceasornicul bătând ora 6, Emilian nu mai avu astâmpăr şi plecă din odaie. Se opri în sufragerie, fără nici un rost, încercând zadarnic să-şi găsească ceva de făcut; să găsească vreo revistă veche pe care s'o răsfoiască, vreo carte uitată acolo de mult. Intrebă servitoarea dacă e cineva în birou. Nimeni. Intră, nervos, şi încuie uşa cu cheia. Răsfoi înfrigurat cartea de telefon, ceru un număr, apoi începu să aştepte, nerăbdător.

— Ce faceţi domnilor? Ce Dumnezeu aţi făcut până acum?...

Ascultă tremurând de emoţie.

— Dar la Ateliere? Au să reziste până la capăt?...

Ascultă iarăş, strângând cu mâna stângă cartea de telefon.

— Să viu şi eu?.. Bine, am să viu... Mai pe seară. Bine.

Aşeză receptorul şi începu să se plimbe cu paşi mari, nefireşti, prin birou. Emoţia îl cucerea minut cu minut; parcă s'ar fi aflat în faţa unui examen decisiv, şi de câte ori se gândea ce are să se întâmple în câteva ceasuri, o căldură necunoscută îi pătrundea trupul, îi înmuia carnea. O senzaţie de greaţă, de sfârşeală; parcă ar fi avut fri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

guri. La răstimpuri tremura tot şi-i clănţăneau dinţii; şi lua atunci faţa în palme, strângea, şi aştepta să treacă ceva despre care nu ştia nimic, ceva necunoscut şi hidos, o toropeală, o frică.

Se opri în faţa uşii şi o mai încercă odată. Aprinse o ţigare şi stinse repede chibritul; îi era teamă să nu fie văzută flacăra de afară. Se apropie de fereastră. Erau trase jaluzelele; în curte, nimeni; nici o teamă că ar putea fi văzut. Se făcuse întunerec deabinelea. Tata n'are să se întoarcă decât târziu, la masă. Nu va intra în birou, nu va observa nimic în noaptea asta. Până mâine, câte nu se pot întâmpla?..

Se mai uită odată la ceas; şeapte fără douăzeci şi cinci. Lucirea aceia de fosfor i se păru ciudată, aproape vie. Lumini fosforce... Cine spunea asta? A, da, Eleazar, prostul ăla... Trebuie să mă hotărăsc repede; în curând va fi prea întunerec. Stinse ţigarea şi o aruncă în sobă. Apoi, se duse la birou, scoase un şiret cu chei din buzunar, şi începu să le încerce. Jos, la al treilea sau al patrulea sertar, în fund, într'o cutie de carton puţin uzată, cu un capac roşu închis, acolo era. Il văzuse de atâtea ori, când tatăl îl chema să-i arate mărcile noi scump cumpărate. In primele sertare, albumele cu mărci, cutiuţele cu plicuri de foiţă transparentă, cutia cealaltă, cu lupa, pensetele, foarfecele. Bunul colecţionar de timbre; ce absurd... Dacă îşi mai poate cineva permite, *astăzi*, să colecţioneze timbre, să le plătească...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

A șeasea cheie se potrivi. Deschise încet, fără zgomot. Trase întâi sertarul de jos și începu să pipăie pe întunerec. Numai albume, cutii, plicuri. Bägă mâna sub maldărul de hârtii; nimic. Impinse atunci sertarul, și trase pe cel de deasupra. Căuta cu înfrigurare, pripit; îi era teamă, o teamă nelămurită, fără motiv, absurdă. Vru să se gândească la ceva, la revoluție, la eroism, dar imaginația refuza; nici un tonic, nici un stimulent. Găsi cutia și o scoase tremurând, cu o atenție inutilă, căci sertarul nu era deloc în ordine și răscolirea nu putea lăsa urme. O deschise, luă revolverul și-i căută imediat piedeca. Era pusă. Greu; desigur, încărcat. Il vârî în buzunar, apoi, deschise cutiuța cu cartușe și luă opt, numărându-le cu atenție. Le strecură în buzunarele de sus ale vestii, sub pullover. Așeză totul la loc, închise și se ridică brusc. Frica îi trecuse. Aceiași nerăbdare febrilă, neurastenică, dela început. Mai privi odată biroul; lumina din stradă trecea anevoie prin jaluzele; o umbră masivă, cu suprafața lucitoare, cu scrumiera ca o scoică de oțel. Deschise ușa încet, ca să nu se audă cheia, și trecu pășind prin hall și prin sufragerie.

Găsi slujnica în odaia lui, cu lumina aprinsă; venise să ia serviciul de ceaiu. Emilian își puse automat mâna în buzunarul unde ținea Browningul. Era greu, și senzația aceia stranie, de piatră rece, de *putere*, îl făcea să palpite. Toată carnea îi era înfrigurată; răsufla încet, de teamă să nu-și trădeze emoția. Se duse în fața dulapului; o clipă se

Muzeul Digital al Romanului Românesc

gândi că ar trebui să se schimbe; hainele erau prea elegante pentru întâmplările din noaptea aceasta, prea s'ar fi recunoscut repede în cartierul Grivița. Dar i se păru că nu mai are timp; nu ar găsi nici răbdarea să se schimbe; își va pune pardesiul cel vechiu. E frig afară, noaptea va fi și mai frig, dar am pulloverul; și apoi, nu e zăpadă, nu voi atrage atenția nici mila nimănui; va crede lumea că sunt student sărac, sau sunt șomeur...

Se reîntoarse în fața mesei. Slujnica nu plecase; ștergea praful, ștergea marginile scaunului. Avu senzația penibilă, o clipă, că e spionat. Dar tensiunea aceia care îl făcea să tremure, excitarea aproape sexuală în care se afla de câteva ceasuri — anula orice alt sentiment. Vru să aprindă o țigare; mâna îi tremura prea tare; așeză țigarea pe scrumieră. Ce sâni frumoși, de ardeleancă... Poate e fecioră; dar mă vrea, fără îndoială că vrea și ea lucrul acesta... Avu senzația netă, în acel moment, că slujnica *știe* ce se va întâmpla, că e fascinată de viața aceia care clocotește în trupul lui, de viața pe care se duce s'o joace pe o singură carte. Parcă n'ar exista nici un obstacol. Dincolo de trupul lui, nimic. Ar putea sparge geamul, ar putea rupe ușa; toate acestea n'ar avea nici un sens pentru el, nici o penalitate. Poate face orice, poate încerca orice. Nici o ezitare; nici o alegere.

Se apropie tremurând de ușă. O închise brusc. Fata. Nici un cuvânt, nu trebuie să spun un singur cuvânt. Simte că glasul l-ar trăda. E palid, și sluj-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index.1923-1927

nica îl priveşte aiurită, mută. Aproape de ea îi simte pieptul zbătându-se; un sân care miroase a ţară, a parfum prost şi a bucătărie. Işi înfige pumnul.

— Ce faceţi conaşule?..

Dar cuvintele nu înseamnă nimic, niciodată ele nu înseamnă nimic. O strânge în braţe; gestul acesta îi face bine; strânge cu furie, parcă ar simţi nevoia să-şi troznească oasele, să-şi comprime carnea. Trupul tot parcă ar fi o plagă internă, ascunsă, umflată. Oasele parcă ar fi învălite în tumoare. Imbrăţişarea îl trezeşte, îi dă conştiinţa trupului. Şi gura timidă, coapsele strânse, tari. Nu se împotriveşte, nu se poate împotrivi. Tot trupul ei e sleit deodată; tremură, atât, tremură şi ea, îngălbenind, apărându-se moale. Celalt o apropie de pat, o trânteşte dealungul, o împinge ca să ajungă spre mijloc. Toate acestea fără eforturi, fără să aibă senzaţia că se luptă, că trebuie să înfrângă, să treacă peste obstacole. Se apleacă peste ea, trăgându-i rochia până deasupra pântecului. Nu se poate reţine să n'o privească; întâlneşte sexul, şi pata aceia brună îi dă o emoţie nestăvilită. Cuvintele fetii, moi, sufocate, răsuflarea ei fierbinte, zbaterea ei tremurată, pieptul pe care îl simte sub el, picioarele atât de ispititor strânse — care nu ascund nimic, nu pot ascunde nimic, căci rochia e mult deasupra, şi pântecul se lasă în plin lăcomiei ochilor — toate acestea i se par atât de ireale, atât de infinit de scumpe, de unice. Ar trebui să mă dezbrac; dar n'o să am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md

timp. Mai bine, aşa cum sunt. Nici nu se mai împotriveşte; plânge, atât. Îi desface picioarele fără greutate. O clipă, e ispitit să o lase aşa, să vadă ce va face, dacă se va scula să fugă — sau va aştepta, cu sexul descoperit, cu pântecul gol, cu pulpele desfăcute. Spectacolul acesta de abandonare deplină, de victimă a unui singur gest — îi dă fiori nebănuiţi. E mult mai frumos aşa, mult mai frumos decât dacă m-aşi repezi s'o siluesc. Gândul acesta îl făcu deodată lucid. Îşi dete seama într'o clipă de tot ce se întâmplase, de tot ce va urma. Bucuria că a îndrăznit, că a putut ignora obstacolele, se transformă într'o luciditate senină, într'un sentiment plenar de certitudine şi forţă. Să o las aşa, să o mângâi numai... Îşi plimbă mâna peste pântec, tremurând asupra sexului descoperit, apucându-l ca un cuib viu. Să văd dacă se va împotrivi, dacă mă va respinge... Fata tremură, atât; nici un mădular nu-l mai putea stăpâni. Un fior otrăvit, de farmec şi frică, o sudoare nevăzută; paralizată, gâtuită... Ar fi vrut să tremure, să se lovească, dar nu se putea mişca. Rămăsese acolo, trântită; oricine putea face orice cu ea, oricine.

Pe Emilian, abandonarea aceasta complectă începu să-l nemulţumească. O mânie uşoară, un început de desperare că nu întâlneşte nici o împotrivire, nu găseşte nici o voinţă streină, care să-i dea sentimentul că se află faţă în faţă cu altcineva, cu celalt, cu un strein. Parcă ar fi fost tot el şi în trupul acesta răsturnat, tremurând şi aşteptând. Parcă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

aceiaşi senzaţie, aceiaşi foame sexuală, întocmai ca şi a lui — trăia şi în trupul fetii. Era o complectarea a lui, era ceva din el, care îl aştepta. O parte a lui care se cerea întregită de avântul trupului său; o unire cu el însuşi. Sentimentul acesta, senzaţia puterii care nu mai întâlneşte obstacole, nu mai întâmpină rezistenţă, rămâne *singură*, îl sileşte să rămână *singur* — îl înfurie. Se ridică de pe trupul fetii şi începu să-i tragă rochia mai sus, peste sâni. Haide, fecioară, împotriveşte-te, loveşte-mă, ţipă. Sentimentul timpului se irosi. Avea impresia că se află alături de acest trup de ceasuri întregi, de zile.

— Scoate-ţi rochia, îi porunci scurt.

Fata rămase nemişcată, cu braţul pe ochi. Asta îl înfurie; ar putea cel puţin să-şi strângă picioarele. Tremura tot. Se aplecă din nou asupra ei şi-i smulse rochia pe deasupra capului. Fata se zbătu, roşie, plânsă. Făcu o încercare şi se strânse ghem, lângă perete, cu faţa în jos. Emilian o cuprinse în braţe şi o târi în mijlocul patului, îi luă mâinile de pe piept, îi desfăcu din nou picioarele. Rămase aşa, palpitând, tremurând. Mâna băiatului ştia să mângâie. Se plimbă lin pe tot trupul, se opri deasupra coapselor, îndrăzni tot, — şi ea nu se mai putea apăra, nu mai putea nici măcar plânge, aştepta, implora.

Un sentiment de cumplită izolare; certitudinea forţei din tine, a singurătăţii tale; tot ce se întâmplă în juru-ţi, e al tău. Toate bucuriile, toate viciile,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeulromanului.ro/mdr/1933-1947

toate senzațiile vin din tine, sunt ale tale, nu violezi pe nimeni prin ele, nu umilești pe nimeni. Emilian simți o clipă dorința s'o batjocorească, să-i urle cuvinte cumplite, s'o insulte — doar va găsi curajul să reacționeze și să i se împotrivească.

— Ești fată?! Nu e așa că ești fată? Ce stai atunci așa? Îți place nu?! Hai spune, nu e așa că îți place?... Ce-ți fac eu acum, îți place nu?... Hai spune... Asta îți place?... Și asta îți place, nu e așa? La toate vă plac, și la fete și la curve. Nu rezistați nici una. Când e vorba de asta, vă trântiți cu toate în sus... Cum de nu te-ai culcat până acum cu nici un băiat?!... Ah, sale virginité, sale virginité...

Îi răcnea cuvintele acestea cu o bucurie nebună, erotică. Cel puțin batjocora mi-o înstreinează, mi-o scoate din mine. Atât timp cât o batjocoresc, o țin departe de mine... Fata începu să plângă mai tare, și încercă să-și strângă picioarele și să se ridice. Gestul acesta de pudoare îl bicui, îl exaltă. O trânti brutal la loc și îi desfăcu picioarele atât de sălbatec, încât fata țipă. Deabia atunci o silui, încet, cu o amară luciditate, silindu-se s'o facă să simtă cât mai multă voluptate, s'o robească. Violul întârziase atâta încât durerea fetii fu minimă. O toropeală de moarte, o suferință plăcută, înebunitoare, asta simțea. Se abandonă actului ca într'un vis. Încercă să se apuce de ceva, și întâlni umărul bărbatului. Strânse, înfipse degetele în haină. Cum se bucura, bestia! gândi mâniat Emilian. Era ispitit s'o lovească, s'o biciuiască până la sânge; să o aibă

Muzeul Digital al Românului Românesc

într'un lac de sânge. Cel puțin atunci nu s'ar mai bucura...

Simți atunci că ceva neașteptat, ireal, hidos, se petrecea lângă el; o prezență streină, cineva care îl observa, care sta lângă el. Sări din pat îngrozit. La ușă nu era nimeni; prin ferestre nu se putea vedea. Doar țipetele ei să fi atras pe cineva; dar nu e nimeni acasă. Oricine ar fi venit ar fi trebuit să sune în față. Și totuși, ceva strein, ceva care n'ar fi trebuit să fie. Zări revolverul jos, căzut probabil în timpul când a trântit fata în pat, și îi fu deodată teamă să nu-l fi văzut ea. Il împinse cu piciorul sub pat. Atunci înțelese; se auzea un sunet depărtat și totuși foarte viu, prezent pretutindeni; un semnal de uzină, un strigăt de panică, neîntrerupt, metalic, dârz, ca un țipăt de moarte, ca o chemare în ajutor. Incepu să tremure; semnalul dela Atelierele C. F. R.. Sunt închiși acolo, probabil se luptă, și eu... O scârbă cumplită de sine; nici nu îndrăzni să întoarcă ochii spre pat, unde fata se îmbrăca văitându-se. Ii vorbi aspru, mânios pe el însuși.

— Haide, grăbește-te; să nu vină cineva...

I se păru deodată ridicolă toată întâmplarea; violul acesta fără nici un sens, sadismul acesta de nevropat slav sau ibsenian; de ce-am făcut toate acestea?... Fata se retrase, încet, neîndrăznind să spună un cuvânt. Să-mi caut repede pardesiul. Il îmbrăcă nerăbdător. Stinse lampa și se plecă sub pat; găsi revolverul, îi încercă piedeca și îl ascunse bine în

Muzeul Digital al Romanului Românesc

buzunar, acoperindu-l cu batista. Făcu toate acestea grăbit, ca şi cum s'ar fi simţit urmărit, spionat de cineva. Vru să se îndrepte către uşă, apoi îşi aminti ceva, aprinse lampa, se întoarse în faţa biroului şi căută într'un saltar; cărţi de vizită de ale tatălui, bune pentru orice eventualitate; poate intimidez agenţii. Scoase din palton mănuşile de piele, le îmbrăcă — şi plecă silindu-se să pară cât mai liniştit.

In curte, signalul neîntrerupt, de fabrică în incendiu, dela Ateliere, se auzea mai puternic, mai iritant. Asta îl încurajă şi îl emoţionă. Acum să vedem, acum... Au să fie acolo jandarmi, armată, poliţie. Probabil o şarjă în stradă, asupra trecătorilor. Dar şi noi suntem mulţi... Jandarmii, în Martie anul trecut, luptele acelea cu studenţii la Cercul Militar, în faţa Universităţii, pe Calea Victoriei... Furia cu care loveau, în oricine, în femei, în studente... Biata fată căzuse pe trotuar, şi locotenentul a lovit cu cizma între picioare. Cineva spunea că fata nu avea chiloţi, şi desgolirea aceia în mijlocul mulţimii şarjată a părut monstruoasă şi comică în acelaş timp. Un sex răsturnat, în plină stradă, între jandarmi şi mulţime... Işi aduce aminte furia care l-a cuprins auzind episodul acesta, ura cu care privea orice militar pe stradă, orice coloană de jandarmi. In acele zile din Martie 1932 a spart mai multe geamuri şi a zvârlit mai multe pietre în gardişti decât oricare dintre tovarăşii anonimi care îl înconjurau.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1944

Pe atunci nu era comunist. De fapt, nici acum nu se simte comunist, nu citeşte doctrină comunistă şi nu se interesează de cele ce se petrec sau s'ar putea petrece în Rusia. Ii e complect indiferent cine face revoluţia: comuniştii, socialiştii sau naţionaliştii. Ceiace îl interesează, este gestul revoltei, curajul de a ieşi în stradă şi a lovi, a ucide. Singurul sens pe care îl mai poate da vieţii este acesta, al revoltei şi responsabilităţii, al împotrivirii contra ticăloşiilor şi murdăriilor din jurul lui. Simte că nu mai poate îndura; e aproape bolnav, şi va ajunge nebun dacă nu-şi va canaliza ura lui contra bătrânilor într'un fapt bine hotărât. Ura care creşte neîncetat, împotriva oricărui parvenit, sau simplu bogat, sau şef politic. Toată mizeria aceasta pe care o simte în jurul lui şi îl ameninţă să-l îngroape de viu, vacuitatea şi inutilitatea vieţii lui, spaima de singurătate, de gol, haosul acela interior de care fuge întotdeauna — nu mai puteau fi zăgăduite prin acel memorial diform, ascuns în lădiţa cu manuscrise. Acte, gesturi, curaj — fără nici o preocupare teoretică, fără nici un scop social bine stabilit, de asta avea nevoie; mai mult pentru o higienă a lui, personală şi ascunsă prietenilor, decât pentru „Societate". *Vrea* să facă ceva, şi dorinţa aceasta îl macerează, îl îmbolnăveşte; i-a pătruns adânc în carne, o simte ca pe o boală de nimeni bănuită, şi este ursit să sufere singur, fără să o poată comunica, să o poată explica altuia.

...Locotenentul care loveşte cu cizma... Jandarmii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://revistatransilvania.ro/mircea-eliade/

care calcă trecătorii în picioare... Mâinile acelea osoase şi grele, mâini de gardieni publici, şarjând cu bastoanele de cauciuc; studenţii încolonaţi în faţa Facultăţii de Drept. Stă lângă statuia lui Asaki, îngrămădit de mulţime, ridicat pe grilaj ca să poată vedea mai bine ce se întâmplă. Şi deodată un grup de soldaţi cu arma în mână aleargă spre Statuia Brătianu, în flanc; zgomotul acela de bocanci, panica pe care o provoacă înaintarea în pas alergător, lumea care fuge, fără motiv, fără să înţeleagă ce se întâmplă, aşa, numai pentrucă aude urale în faţa Universităţii şi vede venind soldaţi cu arma în mână. Se retrage spre dreapta, prins de mulţime. Un căpitan opreşte pe soldaţi şi elevii teterişti, iar doi jandarmi îi conduc în grădiniţa de alături, unde se mai află strânşi încă vreo două duzini, înconjuraţi de un pluton.

— Şi la cel dintâi gest de fugă, trageţi!.

Ce stupid ordin, ce inutilă toată parada aceasta de ameninţări. Bieţi soldaţi înspăimântaţi, cu centiroanele scoase, ţinuţi între jandarmi cu baioneta la arme, numai pentrucă au avut nenorocul să treacă pe acolo în timpul manifestaţiei studenţeşti.

Plutoanele acestea izvorând de pretutindeni, încercuind manifestaţia spre Calea Victoriei, pătrunzând în pas alergător în massele blocate din jurul statuiei — dau un aspect de revoluţie, o tensiune violentă, stenică, iritantă. Nu mai poate rămâne pe loc. Işi face drum spre Bulevardul Academiei, cu gândul să urce în sus până la Pasagiul Imobiliara

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

şi să treacă în Calea Victoriei. Aude că studenţii au pătruns în faţa Palatului, că în faţa Teatrului s'au baricadat din nou, ca la 1907. Dar nimeni nu ştie nimic precis. Sunt funcţionari veniţi dela lucru, haimanale, cucoane, băeţi de liceu, câţiva studenţi care încearcă să ajungă massele blocate. Vorbesc toţi, comunică, înjură jandarmii, huiduiesc pe ofiţeri. O studentă a murit acum un ceas în beciurile Prefecturii, unde a fost siluită de doisprezece agenţi. Studenţii sunt bătuţi până la leşin în curte, în închisoare. Au fost atacaţi cu bombe de gaz axifisiant. Au prins un ofiţer şi l-au linşat în Cişmigiu. Sergenţii sunt bătuţi de public. Un gardian are craniul spart. Argetoianu e vândut jidanilor şi Iorga şi-a pierdut minţile. Altminteri ar fi putut împiedeca acest măcel... Ascultă toate zvonurile acestea, şi mânia îl cuprinde, îl înăbuşă. Dacă ar fi pietre de stradă pe aproape... Dar nu se fac reparaţii, nu se găseşte nimic cu care să se atace poliţia... Să lovească, să sfarme ţeasta primului jandarm, a primului ofiţer întâlnit... Studente rănite... Imaginaţia e covârşită de explozii, de violuri, de asasinate. Mai ales de umiliri. Studenţi legaţi şi bătuţi... Lucrul acesta îl înebuneşte, îl face să urle. Legaţi şi bătuţi... Şi deodată, din nou acel sunet de bocanci; căşti de jandarmi, ţipete... Fug toţi, stâlciţi între ziduri, refugiindu-se în curţi, în case. El încearcă să reziste năvalei, ţipă, ridică mâna strânsă, pumn greu, în sus. E târât; un felinar se sparge... Geamurile se sparg, şi sgomotul a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cela ca un răcnet de cristal măreşte panica, îngheaţă sângele... Intrezăreşte căşti pe deasupra capetelor din faţă... Apoi, nimic...

Toate acestea i s'au părut, mai târziu, atât de stupide şi de inutile Dar acum, parcă deşteptate la o viaţă şi mai violentă de către ţipătul acela necontenit şi lugubru al Atelierelor — imaginile revin, se leagă una de alta, se dilată, ajung ireale, mustesc ura, precipită sângele într'un ritm tot mai vorace, tot mai bolnav. In tramvaiu, lumea e consternată. Intreabă pe taxator, fiecare cu aceiaşi întrebare stupidă:

— Dar ce fabrică arde? De ce sună aşa mereu?

— Nu arde nimic. Au făcut grevă la Atelierele Grivita. S'au închis înăuntru...

— Să pună mitraliera în ei, interveni un domn sărman îmbrăcat şi neras.

Emilian simţi o tentaţie nebunească să-l pălmuiască. Se reţinu cu greu. Dacă mă găsesc cu revolver la mine? E un biet zănatec, un funcţionar laş, căruia îi e teamă că nu i se mai dă leafa dacă încep turburările în toată ţara. Cu oameni d'aştia nu se face revoluţia...

Sirena dela Ateliere începuse să-l exaspereze. Acelaşi strigăt, acelaşi timbru, parcă ar fi asurzit brusc şi ar fi rămas deapururi cu ultimul sunet în creeri, nutrit de imaginaţie, devastat de boală. Simţi o enervare deprimantă; îl ameţea tramvaiul sau tensiunea serii acesteia începea să scadă? Işi aminti turbure, cu ciudă, scena violului. Injură prin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-5

tre dinți, încet. Lângă Cișmigiu, întâlni o coloană de soldați, coborând spre Dâmbovița. Aşi vrea să știu câte trupe se vor concentra în noaptea asta. Dar înțelese deodată că lucrurile acestea nu-l interesează, după cum nu-l interesează greva muncitorilor, nici revendicările lor, nici fanatismul lor obtuz, mitologia lor marxistă în care nu putuse niciodată crede. Cu totul altceva îl atrăgea, fascinat, în mișcarea comunistă. Posibilitatea inițiativei directe, șansa pe care o avea de a trece la fapte, pe cont propriu. Răzbunarea decisivă contra bătrânilor, contra stârpiturilor care au creiat un Bucureşti laş şi o Românie infamă. Să pot lucra, să pot lovi în piept o singură bestie, cel puțin! Să știu că s'a găsit în acest 1933 un singur om care să strige împotriva ticăloșiilor şi să se des-solidarizeze de contemporaneitate!.. Higienă, aer tare, curaj — asta îmi trebuie, asta ne trebuie nouă, tinerilor.

Incercă să se stimuleze, recitând mental toate acele formule la care ajunsese în ultimele luni. Ce îmi pasă dacă contribui la năruirea unei stări „înfloritoare"? Ce-mi pasă dacă acțiunea mea conduce la ruină, la anarhie, la distrugerea frumosului, a binelui şi a adevărului?! Vom creia noi, altceva, mai curagios şi mai plin, mai sincer şi mai adevărat, deasupra acestui bălegar în complectă putreziciune!... Ii face bine toate aceste cuvinte mari pe cari şi le repetă cu furie, cu încăpățânare. Imagini scandaloase, aprige, donquichoteşti — pe cari le soarbe îmbătându-se, anihilându-se. Să piară tot,

Muzeul Digital al Românului Românesc

dela temelie! Alte oraşe, alte generaţii, alţi bărbaţi — asta ne trebuie. Dacă aşi putea dărâma întreg Bucureştiul, şi să clădesc în locul lui o cetate a soarelui, un oraş tânăr, alb, viril, pur! Un oraş fără proxeneţi, fără bătrâni, mai ales fără bătrâni. Unde sunt bătrânii, acolo se adună rancuna, fierea şi veninul, laşitatea, imoralitatea. Numai copiii şi bătrânii sunt vicioşi, numai ei pot practica incestul, de pildă. Noi, tinerii şi maturii, trăim din realităţi pure, organele noastre sunt perfect echilibrate, au nevoie numai de soare, de pâine, de sex. Sănătate, curaj, bărbăţie — în locul viciului şi laşităţii!...

Umblă grăbind tot mai mult pasul. Cu cât se apropie de Calea Griviţei, cu atât trecătorii se îmbulzesc, haimanalele urlă. Jandarmi puţini. Numai gardienii, coborâţi dintr'o camionetă, încearcă să păstreze circulaţia.

Emilian îşi face loc hotărât prin mulţime, cu mâna încleştată în buzunarul pantalonilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

IV.

Pavel se trezi deodată întristat, obosit, şi începu să se mustre că a venit din nou la Una. Se gândi la Ghighi îndată ce zări trupul celeilalte zăcând inert alături. Imaginea ei îi apăru mai vie şi mai fascinantă, şi crezu în acele clipe că iubeşte pe Ghighi mult mai mult decât pe Una, că numai pe ea o iubeşte sincer, organic. Ii fu ciudă pe prostia lui; am fost gelos, stupid, am stricat iarăş lucrurile: tocmai acum, când mă hotărâsem să rup... Privi îndârjit trupul de alături. Ce destin mă leagă de el, mă cheamă întotdeauna în jăratecul lui? Poate numai lipsa mea de voinţă... Dar mai poate fi vorba de voinţă în asemenea întâmplări? Mai au vreun rost hotărârile şi tăria mea?... Se trezi punându-şi întrebări, şi retorica aceasta interioară îl irită şi mai mult. N'am să scap niciodată de filozofie; ori ce aşi face, n'am să depăşeşsc niciodată acest stadiu inferior al soliloquiilor...

Ghighi îl aştepta şi azi, după cum l-a aşteptat zadarnic şi în ultimele două zile. Se închide în casă, îndată ce se întoarce din Strada Gr. Alexandrescu, rămâne ziua întreagă în camera lui, ascultând pianul din odaia lui Petre. Ce bună era această izolare încăpăţânată, ignorând tot ce se pe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

trecea în jurul lui, hotărât să rupă amândouă legăturile printr'o absență lungă, nemotivată, stupidă dar eficace ca o fugă... Şi apoi, întâlnirea cu Diamandi şi Vlădescu, enervarea aceia fără rost, tot ce s'a întâmplat pe urmă, ireparabil, ireparabil... In loc să mă fi dus la Ghighi... Ii vede obrazul curat, zâmbetul cu arcuiri de ghioc ,care-i luminează toată fața. Ce-ar putea face ea, acum, seara?.. Ar vrea să privească pe fereastră, dar îi e frig şi trage cuvertura spre piept. Intunerec. E mai bine aşa, fără lumină, fără gesturi... Aude vag un țiuit, de departe, un sunet stins dar continuu. Arde vreo fabrică. In curând au să treacă şi pompierii. Are să se lase frig seara, poate mâine poimâine va ninge. O iarnă stupidă, iarnă fără zăpadă...

— La ce te gândeşti Pavel?...

— La tatăl meu... S'au împlinit șease ani de când a murit...

Una tăcu, jenată. Nu îndrăznea să-l mângâie, să încerce să-l consoleze. Vorbea adesea despre inginerul Anicet, dar pentrucă Pavel începea să-şi amintească şi să povestească; niciodată nu *începuse* prin a pomeni de moartea lui.

Pavel vorbea despre tatăl său decâte ori nu ştia ce să vorbească altceva, de câte ori îi era teamă să discute, să se trădeze. Găsea atunci o vervă pe care niciodată confesiunile sau analizele propriului său suflet nu o putea împrumuta. Ceiace era Felicia în conversațiile cu Ghighi, era inginerul Francisc Anicet pentru Una. De câte ori Pavel vorbea mult, in-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-194

teligent, invectiv — vorbea despre tatăl său. Una n'a înțeles că e un tânăr deştept şi profund decât din astfel de discuții. Altminteri, când trebuia să fie prezent, să vorbească despre el, despre ceasul şi sufletul deatunci — Pavel era plat, mediocru, retoric. Francisc Anicet era planul pe care sufletele lor puteau comunica direct, inteligențele lor obțineau un contact mai intim şi mai propriu.

— Ceiace aşi vrea să te fac să înțelegi, vorbi Pavel, este că moartea lui nu o pot accepta nici acum. *Nu cred* că a murit, nu mă pot convinge că nu mai e... Deaceea, propriu zis, nici nu sufăr. Sunt întristat, atât, ca şi cum el ar fi departe, şi mi s'ar face câteodată dor să-l văd... Prea a plecat de mult şi nu s'a mai întors... Aşi vrea să-l mai întreb câte ceva. Era un om a cărui simplă prezență te îndemna să i te destăinuieşti. Şi Dav are aceeaşi impresie. Dacă l-aşi întâlni, aşi vrea să-i pun câteva întrebări; atât numai. Viața lui, lângă mine, nu cred că aşi putea-o suporta...

Una îl privi, dar nu-i putea vedea ochii, şi atunci coborî din pat şi aprinse lampa. Anicet continuă.

— Era prea *liber*... Poate a fost singurul om cu adevărat liber din România veche... Nu ştiu cum să-ți explic, dar îl invidiai, îți era aproape necaz pe el numai trăind câteva zile alături... Nu se împiedeca de nimic în gândire, nu era întunecat de nici o superstiție, nu avea nici o prejudecată, nici o lipsă. Intotdeauna prea-plin, întotdeauna prezent, văzând clar orice situație, iubind orice întâmplare,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

neobosit, cum să-ți spun? aveai impresia că nu mai e un om ca toți oamenii, ci o prezență vie, ceva lângă care te simțeai și bine și rău; bine pentrucă găseai tot ce căutai, rău pentrucă nu se putea să nu-l invidiezi pentru magnifica lui libertate, pentru *inexistența* lui umană. Nu știu dacă te pot face să înțelegi bine...

Una asculta de câteva minute cu încordare; dar nu cuvintele lui Pavel, ci altceva, de departe, straniu.

— Iartă-mă că te întrerup. Tu nu auzi nimic?...

Pavel se trudi și el să asculte mai încordat.

— Am auzit și adineauri. Trebuie să fie vreun incendiu, vreo fabrică mare...

— Prea sună sinistru, vorbi Una. Știi, mă gândesc la turburările acelea dela Ploești... Ioanovici îmi spunea că au fost lucruri grozave cu muncitorii; au dezarmat o companie de jandarmi, au distrus rafineriile...

— Ce absurde, toate acestea. Ce destin mizer, zbaterile acestea inutile... Ce-au să facă? Au să răstoarne ordinea de Stat? Ei și?... N'au să ajungă la același rezultat? Deputații vor fi Comisarii Poporului, bancherii vor rămâne bancheri, câțiva șefi muncitori vor ajunge sus—și restul? larve, tot larve... Și să reduci toată viața la social numai pentru atâta lucru... Să renunți la libertatea ta, la personalitatea ta, numai pentru a salva cinci nenorociți dintr'un milion?.. Cât bine se poate face în lume? E o câtime infimă, predestinată, peste

Muzeul Digital al Romanului Românesc

care nu se mai poate trece, oricâte revoluții și reforme am încerca noi să facem...

— Totuși, nenorociții aceia... E atâta sălbăticie în zilele noastre...

— Dar dacă s'ar putea face ceva, Una... Dacă aşi ști că ajut cu ceva, mi-aşi sacrifica viața de zece ori, nu odată... Numai că, aşa mi se pare mie, ar fi un sacrificiu zadarnic; n'ai putea ajuta pe nimeni, eficace, n'ai putea libera pe nimeni... Tot ce aparține socialului, este un vis al nostru, un vis comun. Ajuți pe om să-și continue visul, asta faci...

Se miră că vorbise toate acestea, și mai ales că le mărturisise Unei.

Ea asculta atentă sirena. Cineva care vine de departe, și bate în uşă, și te deşteaptă. Un ceas rău, un ceas straniu...

— Mi se pare că binele e limitat în omenire, e limitat în istorie, reîncepu Pavel. Cine înțelege asta, ori se sinucide, ori ajunge filozof...

O pauză. Ii veni să zâmbească; eu de ce-am înțeles și am refuzat totuși să fiu un filozof?..

— ...Când nu faci nici una nici alta, rămâi ca mine, un om care își pierde timpul...

Ii fu rușine că a mărturisit aceasta. Căută o țigare ca să-și alunge sentimentul de jenă printr'o serie proaspătă de gesturi. Înțelese deodată că a vorbit tot timpul sobru, serios, parcă încercând să se armonizeze cu zvonul sirenei — și bănuiala aceasta că a fost sugestionat din afară, de un decor regisat de altul, îi înăspri rușinea și mânia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— ...S'ar putea ca tot ce-am spus până acum să fie pur şi simplu prostii. S'ar putea ca, în pofida tuturor evidenţelor, viaţa să fie un raiu, la îndemâna noastră... Cine ştie?...

— Pavele, tu de ce nu faci nimic?!...

Intrebarea îi trezi pe amândoi. Cuvintele au răsunat sec, severe, parcă le-ar fi pronunţat altcineva, nu femeia al cărei glas în ceasul acesta îl cunoştea, a cărei inteligenţă o simţea alături. Una se codi puţin după ce vorbi şi încercă să se lămurească, să precizeze.

— ...Vreau să spun că firea ta nu te împiedecă să *faci*. Nu eşti un ceiace se spune „cerebral", eşti un om întreg. De ce te risipeşti, atunci? De ce nu faci nimic?...

El o privi mult înainte să răspundă, silindu-se să-şi amintească cine i-a mai pus de curând astfel de întrebări.

— Dar existenţa mea nu înseamnă nimic, Una?... Faptul că pot trăi, după toate cele ce mi s'a întâmplat...

Una crezu că se referă la moartea tatălui, la pierderea averii, şi-l întrerupse.

— Oricum, Pavele, sunt oameni cărora li s'au întâmplat nenorociri mai mari, şi nu s'au predat, şi nici n'au căzut la fund. Dimpotrivă...

— Acel „dimpotrivă" e foarte bine spus, Una... Acela înseamnă totul; o stimulare, o forţă *dinafară*, dacă înţelegi ce vreau să spun... Dar e absurd. Toată lumea mă întreabă acelaş lucru. Era o vreme

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1933-1947

când încercam să mă explic. Spuneam atunci: *viața* mea, libertatea mea nu înseamnă nimic?!... Ei bine, m'am convins că nu înseamnă într'adevăr nimic. Noi apreciem un om atâta timp cât nu e intelectual, nu e cultivat, cum se spune; atunci îi cerem să mai fie şi altceva, să *facă* şi altceva. Un țăran, un *om*, îl vede şi îl acceptă toată lumea; îl iubeşte, îl prețuieşte oricine; „ce om!" spun toți. Acelaş lucru cu un negustor, cu un militar, cu oricare altul afară de intelectual. S'a învățat atât de mult lumea ca intelectualii să nu fie nimic în afară de cele ce scriu, şi vorbesc, şi fac — încât nu te poate crede că eşti şi tu, totuşi, un om, cu o viață liberă şi frumoasă, a ta, şi că asta e destul; îți cer să *faci*, să le dovedeşti că eşti un intelectual; dovadă care poate fi făcută prin scris, prin vorbă, prin faptă... E o superstiție să crezi că cerebralii, sau intelectualii sunt împotriva acțiunii. Nu, greşit; ei sunt supuşi celei mai chinuitoare acțiuni, stimulate, conduse de către inteligența, talentul sau ambiția lor. Acțiunile lor nu sunt empirice, e adevărat; dar oamenii aceştia fac mai mult decât oricare alții, activează cu o furie funestă, sunt permanent în tensiune, permanent stimulați, de un ideal, de o problemă, de ceva exterior lor, spațializat înaintea lor... Nu ştiu dacă poți înțelege tot ce aşi vrea să spun eu, şi nu găsesc cum, dar mi se pare că tocmai acest refuz de a *face*, această încăpățânare în libertate, însfârşit... dar e absurd să mă explic, e pur şi simplu absurd...

Muzeul Digital al Românilor Românese

Una, dela început mirată de această vervă, îl asculta cu o bucurie necunoscută până atunci; pentru întâia oară vorbea de el. Simți o ușoară părere de rău când Pavel se întrerupse brusc.

— Haide, spune...

— N'aveam nimic de spus... Și sirena asta care nu mai încetează... Ce Dumnezeu, au înebunit ăia?...

Se coborî din nou o răceală între ei. Pavel începu să se îmbrace, abătut. Îi părea rău, era aproape furios că vorbise. Să încerc s'o fac să înțeleagă că sunt un om liber, că vreau, mai ales, să rămân liber, în sensul adevărat al cuvântului; nu libertate așa cum înțeleg ei, libertate socială, sau morală, libertate a instinctelor... Ceiace sunt eu, ceiace aș putea fi...

— Pleci, Paul?...

— E târziu... Și-apoi, nici n'aș putea sta în casă pe un timp ca ăsta, cu mizeria asta de sirenă țiuind într'una...

Ei îi fu frică.

— Dar să nu te duci și tu...

Lui Anicet îi veni să râdă.

— Unde să mă duc?... Știi că am refuzat întotdeauna să fiu martir... Am să merg pe stradă; cred că asta nu mă va împiedeca nimeni s'o fac... E și asta o libertate...

Petru Anicet își conduse prietenul până în curte, apoi intră repede în odaie, tremurând de frig, și se lipi de soba de teracotă. O senzație de mare vo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

luptate laolaltă cu o neliniştită aprehensiune îl învălui. Continuă să tremure, nu de frig, ci de o plăcută exaltare. Se îndreptă către masa de lucru, căută un caiet cu scoarțe lucioase, şi începu să scrie.

„Convorbire cu C. despre dragoste. El acceptă întrutotul părerile mele. Că ceiace contează este faptul iubirii, nu persoana pe care o iubești. Ii mărturisesc că eu iubesc o femeie ca Nora. La început sunt stânjenit, roşesc puțin şi mă plimb prin odaie încercând să par *un oarecare*. Dar îndată ce simt ridiculul situației mele, mă întorc către el şi-i spun ritos: „Nu mi-e ruşine de faptul că iubesc pe Nora! Sufăr totuşi că nu o pot avea întotdeauna; cel puțin de cinci ori în ultimele şease luni, a fost bolnavă!" Amănuntul acesta, văd, îl zăpăceşte. Imi spune o sumă de lucruri, privind covorul; vorbeşte de higienă, de cariera mea; muzica nu suferă oare prin faptul că iubesc o semi-prostituată în loc să fiu îndrăgostit de o ființă ideală, virginală şi inspirată? La toate acestea îi răspund râzând (deşi nu-mi venea să râd; dar m'am prefăcut de minune). Ii spun că, dacă ceiace interesează este dragostea, orice alt argument nu mai stă în picioare; muzica, sănătatea, creația — toate acestea sunt fleacuri! Ori iubesc, ori nu iubesc. In cazul dintâi, nu mă poate interesa nimic altceva; chiar dacă sunt nevoit să sacrific totul. Ceiace nu poate înțelege C. este această seriozitate elementară: a merge până la capăt, orice s'ar întâmpla. C., ca şi restul oame-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nilor, nu sunt serioşi; asta le e marele defect, asta le-o reproşez eu; lipsa de seriozitate, de maturitate. Mi se pare că, cu cât îmbătrânesc oamenii, cu atât sunt mai puțin serioși. Adevărata seriozitate tot adolescența o are. Deaici veşnicile mele conflicte cu Pavel, cel mai superficial şi mai neserios tânăr pe care l-am întâlnit până acum."

Aşează tocul şi lasă să se usuce cerneala, gânditor. Apoi închide caietul, îl ascunde în fundul sertarului, şi se îndreaptă spre pian. Mozart, de ce îmi place mie muzica aceasta în care nu mă recunosc, pe care o înțeleg fără s'o simt? Mozart, omul care aşi fi vrut să fiu dacă n'aşi fi fost aşa cum sunt... După cele dintâi note, gândul i s'a oprit brusc. Priveşte cu încântată mirare apele din jurul lui. Numai atât; ape în care se oglindesc sori nefireşti, pe deasupra cărora zbor paseri cu aripi de beteală.

Pe stradă, Pavel Anicet începu să-şi înțeleagă neliniştea care îl pătrundea ascultând sirena dela Ateliere: își amintea de clopotele Mitropoliei, în timpul războiului, vestind aeroplanele. Era o nelinişte ciudată, ca într'un vis; i se părea ireal sunetul acela necurmat. Parcă ghicea o aşteptare surdă şi spaimă în aer. Ceva care schimbase deodată parfumul străzilor, gustul acela de déja vu déja conu al Bucureştiului. Părea un oraş nou, părea că pietrele şi arborii încep să tresară. Fereştrile luminate respirau cu teamă în ger. Incepuse să se facă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1944

frig. Trotuarul răsuna metalic, asemenea unui oraș strein, vast, făcut din ciment și oțel.

Își vârî mâinile în palton și grăbi pasul. O presimțire; are să se întâmple ceva, are să se schimbe ceva. Ce ciudat București, ce oraș nou, uluit, înspăimântat... Dacă s'ar stinge luminile, ar respira altfel; ca în 1916; aceleași vestiri sinistre, aceiași panică. Și totuși oamenii trec liniștiți pe stradă; sau poate mi se pare mie, poate îmi închipui toate acestea pentrucă am vorbit cu Una. Vine Revoluția!... Așa strigă Emilian. Ce are să se poată schimba? La ce bun toate entuziasmele acestea, atât timp cât sufletul rămâne același, în aceiași mizerie, în aceiași iluzie?... O iluzie mai mult... Un ideal mai mult, către care vor alerga oamenii... Și după ăsta, altul, și altul, și altul, până la moarte... Oare să nu înțeleagă nimeni în această țară ce înseamnă adevărata libertate?...

Vlădescu nu era deloc încântat de cele ce auzise. Că Dobridor s'a hotărît brusc să divorțeze, a făcut foarte bine; dar toată lumea vorbește de scena fragrantului delict, de locotenentul surprins în casă, când Dobridor venise cu prietenii... Lui Vlădescu îi era scârbă de plăcerea pe care o găseau chiar cei mai cultivați bărbați în comentarea zvonurile acestea mizere. Scârbă și ciudă pe Dobridor că făcuse atâtea gafe, se purtase atât de puțin bărbătește.

Răspunse oarecum iritat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Ce găsiți voi interesant în femei, de vorbiți într'una de ele? Ce găsiți interesant în dragoste, în colajul acesta interminabil, în toate actele erotice și pasionale? Când privești oamenii prin acest punct de vedere, al anecdotei, al evenimentului cotidian, al erotismului, nimeni, dar absolut nimeni nu mai prezintă vreun interes. Toți fac acelaș lucru. Exasperant. Acelaș lucru... Oamenii sunt interesanți altfel, dintr'un unghiu de vedere abstract, prin semnificațiile sau intențiile actelor lor. Un adulter, o mizerie, o logodnă, un coit; la ce servesc toate acestea?... Pe cine pot interesa ele în afară de cei cari suportă destinul de a le face?...

Pericle Diamandi îi răspunse ceva în treacăt, pentrucă se despărțeau, dar Vlădescu nu-l ascultă prea atent. I se păru că înțelege bine un lucru pe care de mult încerca să și-l lămurească: Diamandi vorbește întocmai cum vorbea Emilian altădată. Nici o deosebire; aceiași frivolitate, aceiași voluptate în lansarea scandalurilor, aceiași mahalagism. I se păru că întrevede o lege tristă a omenirii; oamenii se înlocuiesc unii pe alții; când unul se dezbară de ceva, vine altul și îi ia locul; când unul depășește un păcat, o umilință, vine altul și le învie din nou... Să fie asta într'adevăr o lege? Unii după alții, veșnica reactualizare și restaurare a tuturor greșelilor înaintașilor noștri?...

Mergea pe stradă, singur, puțin iritat de cele ce auzise, puțin amuzat de această eventuală lege morală pe care o descoperise. Să i-o comunice lui Teo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

doru; poate s'ar putea scrie ceva interesant. Sau lui Dragu... Bietul băiat.

Se opri atunci mirându-se deodată. Un taxi ocolea colțul; avea geamurile sparte, uşa puțin îndoită, un far stins, crăpat. Se opreau şi alți oameni în drum, privindu-l. Vlădescu îşi aminti automat de tot ce se întâmplase astăzi, de cele ce se petreceau la Ploeşti, de cele ce citise în ziare. Totul se petrecu atât de repede încât nici nu avu timp să reflecteze, şi se trezi cu o nelinişte nefirească în suflet. Auzea acum distinct sunetul sirenei. O fi adevărat că vine revoluția?... Gândul acesta îl înspăimântă puțin. Işi dete seama deodată că e singur, că a rămas singur pe stradă, cu atâtea gânduri cari se cereau spuse. O singurătate tristă, obosită; parcă ar fi murit cineva în oraş, şi îi e ruşine să-şi arate viața, şi încearcă să se ascundă, să treacă neobservat. Sirena avea un timbru strein, hain, necruțător. O noutate care îngheață, în fața căreia nu ai timp să-ți arați bunăvoința, simpatia. Ceva ostil, irațional. Vlădescu simți nevoia de a se întâlni cu cineva, de a se întări prin căldura prezenții altuia, de a uita singurătatea, moartea aceasta pe care o descoperise dintr'odată în suflet.

Schimbă hotărît drumul şi se îndreptă spre redacție. Poate e Dragu acolo, poate mai e cineva cu care să stau de vorbă...

— La capătul străzii sunt jandarmi, vorbi vecinul. Să trecem prin gang şi din spatele hotelului ajungem direct la maidane.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Emilian îi urmă cu o emoție nouă. Adineauri, când auzi vitrinele spărgându-se și țipetele derbedeilor din stradă, îi fu puțin frică. Nu vor mai avea timp să ajungă la Ateliere. Vor începe devastările, provocări fără nici un rost, răniri inutile. Întrebă pe studentul în medicină, înarmat și el, dealături:

— Nu se poate să-i stăpânească cineva? E o porcărie ce fac. Au să pună mitraliera în noi. Nu se găsește nimeni să-i conducă? De ce sparg vitrinele? De ce lovesc la întâmplare?...

Celalt începu să râdă.

— Ce mai poate însemna toate acestea, acum?...

Pe Emilian îl făceau să sufere greșelile. Nu răspunse nimic, strânse încăodată mânerul revolverului din buzunarul pardesiului, și îi urmă pe ceilalți, tăcuți cu toții. La capătul gangului se zărea o umbră, pitită lângă zid.

— Treceți voi înainte, numai doi, vorbi cineva. Dar nu trageți. S'ar putea să fie jandarmi și dincolo de zid...

Sirena se auzea acum atât de tare încât Emilian deabia își putea stăpâni tremurul; de emoție, de așteptare, de frică. Cei doi se depărtară cu pași iuți și furișați, pe lângă zid. Ceilalți rămaseră câteva clipe în întunerec. Nu vorbea nimeni. Se auziră câteva șoapte, apoi un țipăt. Porniră toți, aproape alergând.

— Mamă!... Mamă!...

Omul căzuse jos, cu gura ruptă de box. La lumina felinarului, sângele era negru-verde, parcă ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-194

fi fost țiței. Omul țipa horcăind. Durerea asta nudă, lamentată, umilită, îl înfurie pe Emilian. Vru să scoată mâna din buzunar.

— Nu trage, îi spuse acelaș vecin. Nu trage nimeni până nu ajungem în maidan sau dincolo de garduri.

— Dar de ce l-ați bătut atunci?

— Individ dubios, răspunse cineva.

Trecură repede ulița. Câteva case, fără nici o lumină. Întunecate, răzlețite; păreau pustii. La stânga începea maidanul, până dincolo de calea ferată. Se auzeau focuri de armă, surde, stinse, parcă ar fi fost puști cu soc. Emilian încercă încăodată să înțeleagă ce se întâmplă cu el, prin ce miracol e atât de liber, are atâtea gesturi la îndemână. Libertatea o simțea ca pe o voluptate pànică, asemenea unei beții exaltate, inumane. Călca apăsat, tremurând, alături de ceilalți. Când ajunseră în maidan, începură să audă distinct țipetele, chemările, glasuri de femei, porunci. Se apropiau de Ateliere. Dinspre Calea Griviței venea un zvon înăbușit de urale, răzbind la răstimpuri prin flueratul sirenei. Și totuși, alături de el, Emilian simțea o tăcere lugubră, nefirească; s'ar fi spus că întreg maidanul e pustiit, ca după un cataclism.

— Trageți numai în ofițeri, vorbi unul.

Emilian se miră o clipă că nu-l turbură deloc acest cuvânt, „trageți". Parcă i s'ar fi spus: trageți numai în pomi...

— Stați pe lângă garduri, vorbi acelaș tânăr.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

O parte se răzleţiră spre gardul care se zărea către felinare. Ceilalţi traversau maidanul prin centru. Emilian stătu o clipă la îndoială, şi alergă spre ceata care o pornise la dreapta. In faţa lui, vorbea cineva, şi se trudea să-l audă. Nu auzea decât cuvinte stinghere, fără înţeles. Grăbi pasul ca să-i ajungă. Auzi atunci pe cineva dinainte.

— Trece o patrulă pe drum...

Alergară toţi, puţin încovoiaţi, către gard.

— Ce e la stânga? întrebă unul.

— E îngrădit. Poate e o casă, sau o grădină. Nu se vede nici o lumină...

Emilian sări cel dintâi zăplazul. Deastădată scoase revolverul şi înaintă încovoiat, ţinându-l strâns, îndreptat înainte, în întunerec. Făcu câţiva paşi, şi apoi îi fu frică. Auzi iarăş urale, îndepărtate, apoi focuri de armă, de cealaltă parte a maidanului. Zgomotele acelea îi făceau şi mai crudă singurătatea. Intrase într'un con de întunerec. Se opri şi strigă.

— Nu veniţi, mă?

Auzi pe cineva sărind. Câteva umbre.

— Ce e acolo? E îngrădit?

— Poate să fie altă patrulă, de cealaltă parte, adăogă unul de lângă zaplaz.

Vorbeau şuerat. Lui Emilian îi fu iarăş frică, şi spaima aceasta îl umili. Porni înainte, pe sub pomi, cu revolverul întins. Lângă el înainta un tânăr cu gulerul ridicat, cu mâinile în buzunare; acela care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

lovise cu boxul. In urmă, se auzeau şoapte; veneau şi ceilalți. Aceasta îi dădu curaj. Ajunse în dreptul ulucilor şi privi pe stradă. Patrula se întorcea; trei jandarmi, cu căști, şi un gardian.

— Să tragem acum? întrebă şoptit Emilian.

Se auzeau paşi măsurați, grei. Emilian îşi băgă mâna în buzunar, să se încălzească. Tremura.

— Ți-e frig? întrebă tânărul cu gulerul ridicat.

— Trage al dracului pe maidanul ăsta, răspunse Emilian.

— Sst! sunt aproape!

Se auziră un ropot de împuşcături, ciuruite, stângace. Apoi linişte. Inima îi bătea să se spargă.

— Trag ai noştri? întrebă.

— Probabil. Au trecut calea ferată şi atacă cordoanele.

Din capătul străzii venea altă patrulă. Jandarmii o porniră înainte.

— Ochiți pe sergent, vorbi unul. Şi trageți toți deodată.

Tremurând de emoție, lacom, Emilian înalță revolverul şi-i ridică piedeca. Se uită repede împrejur. Aşteptau toți, cu revolverele îndreptate. Cineva spuse.

— Acum!

Emilian apăsă pe trăgaciu. In acea clipă auzi o detunătură strivită, de salvă, şi lumina îl orbi. Brațul îi fu smucit; închise ochii. Câteva secunde ezită, neştiind ce să facă. Ceilalți trăgeau iar. Atunci

Muzeul Digital al Românului Românesc

deschise ochii, întinse brațul și descărcă patru focuri înainte, la întâmplare. Din susul străzii auzi alergături de bocanci, voci, apoi focuri de armă. O singură secundă: sergentul căzut pe pântec, cu brațele întinse.

Fugi, alături de ceilalți, spre maidan.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

V.

— Se mobilizează! vorbi el deodată, deschizând ochii şi clipindu-i des, ca să străbată boarea luminoasă a odăiei. Se mobilizează contra Ruşilor!...

Getta încercă să-l liniştească.

— Nu, nu e nimic. S'a făcut grevă la C. F. R. Asta-i tot...

Maiorul o privi inert, fără expresie, ca şi cum ar fi privit în gol. Toţi mă mint. Le e frică de mine, cred că sunt pe moarte; cred poate că am înebunit...

— Te simţi mai bine? întrebă Getta.

Făcu semn din cap. De data asta, contra Ruşilor... Era de aşteptat. Comunişti, revoluţionari. Acolo, în Basarabia. Vor trece Nistrul. Şi ăştia ai noştri cari au furat de-au stins, în loc să se înarmeze... Inchide ochii. Ascultă sirena abătut, înfiorat la răstimpuri de toate amintirile care îl năpădesc. Simte în jurul lui o exaltare stăpânită, un entuziasm care se va preface repede în deprimare. Toate prevestirile acestea le cunoaşte, întreg jocul sufletesc al pornirilor, al unei vieţi noi şi înebunite care începe.

— Unde e Dav? întrebă deodată, deschizând ochii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— A plecat la lucru. A mâncat ceva, şi a plecat...

Au să-l ia şi pe el. Are să cunoască şi el. Numai dacă nu l-ar trimite pe front. Nu, nu... O căldură îi sugrumă brusc răsuflarea. Strânge fălcile, îşi muşcă buza de sus până la mustaţă. Ei cred că aiurez. Aude şuerul prelungit, şi închide ochii, plecând capul, încercând să intre mai mult sub cuvertură. N'a explodat; a căzut prea departe, s'a îngropat în noroi şi a rămas acolo. Dar şuerul se aude din nou, venind din faţă. Foc de baraj. Au să pornească la atac. Ei mă, câţi oameni mai avem în linia I?... Dobitocul nu răspunde. N'auzi mă?... Îl scutură de umăr. Mort. De ce nu spui mă că ai murit?... Focul se întteţeşte. Singur, şi e întunerec. Se uită la ceas, gest automat, care nu-i foloseşte la nimic, acum. Un fluerat lung, metalic, apropiat. Asta e aproape de tot; atât are timp să gândească, şi se înfundă dintr'o zmucitură sub pătură.

Getta îi apucă mâna, speriată.

— Ţi-e rău, tăticule?...

O priveşte uluit. Ăştia nu înţeleg nimic, nu ştiu ce înseamnă *asta*. Îi e teamă să privească în lături. Totuşi, n'a exploadat; nu exploadează nici un obuz astă seară. Sau poate nu le aud eu; poate cad înapoia frontului... Nu, asta nu; trec chiar pe deasupra mea. Atunci am *surzit*... Dar de ce le-aud şueratul?...

— Să chem pe mama? E la bucătărie... S'o chem!...

— Nu... Unde e Dav?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

— La tipografie. S'a dus la lucru.

Va să zică pe el nu poate să-l lovească. Nici nu ştie să se apere, să se culce imediat la pământ. Are să-şi spargă ochelarii...

— Ţi-e rău?...

Nu răspunde nimic. Vrea să închidă ochii, dar îi e frică. Cu ochii închişi aude mai bine şueratul obuzelor, pe lângă el, pe deasupra lui, toate înghiţite de noapte. Moara Roşie, aici se sparg toate încercările nemţilor. Orice ar face ei, vâlceaua asta n'o răzbesc. Regimentul Mircea, Divizia de Fier. Dar de ce Dumnezeu am rămas singur?... Priveşte împrejur; agentul de legătură mort, cei câţiva oameni, morţi deasemenea. Să nu fie nici un rănit în noaptea asta? Nu aude nici un geamăt. Voi fi căzut într'o groapă... Asta nu se poate; se află în şanţ, mitraliera e tot acolo, fără oameni... Mă, care eşti acolo?!...

Getta se apropie de pat.

— A venit internul pentru injecţie.

Ăştia, toţi, nu înţeleg nimic; ăştia nu-şi dau seama ce îi aşteaptă...

— Un nou fel de tragism? Absurd. Ce se întâmplă cu noi nu mai e tragism; este pur şi simplu suprimare, distrugere. Ne luptam înainte cu forţele naturii, cu destinul, cu blestemul; creiam un Prometheu, un Oedip, o Lady Macbeth. Astăzi, te lupţi cu mizeria, cu mediocritatea, cu asemenea întâmplări stupide ca cea de acum, când învinge ori

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

o massă proletară şi fanatică, ori Siguranţa Generală. In amândouă cazurile noi suntem excluşi din acest proces, din această *actualitate*. Noi, cari încercăm să gândim şi să simţim pe proprii mijloace, nu folosim nici unei partide nici celeilalte. Nu mai vorbiţi de proletariat sau de burghezie. Fapt este că în amândouă cazurile există *masse* şi interese de grupuri pentru care noi, intelectualii, nu preţuim nimic. Nu preţuim nimic atât timp cât nu ne robim intereselor lor, ale proletariatului sau ale Siguranţei Generale, ale burgheziei. Azi trag jandarmii în muncitori; mâine vor trage muncitorii în burghezi. Ce avem noi deaface cu unii sau cu alţii? Nu ne recunosc nici burghezii, nu ne recunosc nici muncitorii. Şi mai vorbiţi de tragism!... Nu vedeţi că nici nu suntem luaţi în seamă atât timp cât rămânem intelectuali! Nici nu întâmpinăm rezistenţă. Mizeria, asta e tot ce avem; şi vreţi ca dintr'o luptă continuă, josnică, mediocră şi meschină cu mizeria să iasă un nou tragism! Iese numai ratarea, sau sterilitatea, sau dezertarea. Suntem suprimaţi, asta suntem!...

Vlădescu vorbise întărâtat, pe nerăsuflate. L-au ascultat toţi, într'o tăcere puţin nefirească.

Lazarovici îşi rodea unghiile.

— E un punct de vedere individualist, spuse el, rar.

— Parcă există şi un alt punct de vedere tot atât de concret ca cel individualist?! răspunse brusc Vlădescu. Gândirea articulată este întotdea-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

una individualistă. Numai o gândire mitică sau una mistică are rădăcini concrete în colectivitate. Altminteri, orice altă problemă socială este ori un simplu fapt personal, *concret*, ori o simplă abstracțiune...

— Aici cred că te înșeli, întrerupse Lazarovici.

David nu-i mai ascultă. Se ridică dela masă și trecu în cealaltă cameră. Era o însuflețire neobișnuită în întreaga redacție. Cât de mult visează oamenii aceștia!... Urlă cerul, și ei discută problema individului... Simțea oboseala atât de cumplită, încât umbla cu pumnii strânși, răsuflând încet pe nări, ghicind că altminteri s'ar prăbuși. Nu se așezase pe scaun toată seara; îi era teamă că va ameți. Se rezemase de perete, încercând să asculte discuțiile din jurul lui, să-și distragă mintea.

Intră la secretariat.

— Ce-a spus Directorul?

— Dragă, e imposibil, e exclus să te învoiască noaptea asta. Poate mâine. Ai văzut ce scandal e la Ateliere...

— Dar mi-e rău, zău mă simt foarte rău... Și tata...

— Dragă...

Secretarul înălță din umeri.

— Adevărat... In orice caz îți mulțumesc.

Se întoarse în redacție; începuse să-i fie teamă să nu leșine. Își muscă buzele, și încercă să se așeze pe un scaun. Să sparg ceva, să bat cu pumnul în masă, să țip odată, să le spun ce canalii sunt, ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

sălbateci... Inchise ochii. Tremura puțin. La ce bun toate acestea? M'ar da afară, tocmai *acum*. Şi tata... Inţelese deodată, până la capăt, cât de robit este, cât de definitive îi sunt lanţurile. Nu va putea face nimic atât timp cât există tatăl, familia. Sărăcia nu mai e numai a lui. E mai ales a celorlalţi, a oamenilor care îl iubesc. Dacă aşi fi putut rămâne singur... Nici nu-și dădea seama acum, în febră, la ce ar fi putut să-i folosească singurătatea. Misiunea lui, morala lui eroică, asceza lui, sacrificiul total pentru o idee — toate acestea nici nu şi le amintea. Singurătatea, acum, o dorea fizic, concret, ca un animal. Nu se mai putea gândi la nimic. Se ridică de pe scaun şi intră în cealaltă odaie, unde Vlădescu continua să discute. Când l-au văzut, au întrerupt discuția.

— Ce-i cu tine Dav, ți-e rău?

— Nu, sunt puțin obosit... Atât...

— Cum îi merge maiorului?

— Tot aşa.

Se îndreptă către fereastră şi-şi puse fruntea pe geamul înghețat. Auzi sirena. O furie oarbă năvăli în el, contra acestui oraş luminat și sinistru, contra oamenilor cari treceau fericiți pe stradă, contra birourilor de aici, contra oricui. Se întoarse în mijlocul odăii.

— Paştele ei de sirenă!.. M'a înebunit...

— Da, vorbi Vlădescu, are un sunet strident şi lugubru. Ceva care vine *dinafară* de noi, de deasupra noastră. Nu ştiu dacă înțelegi ce vreau să spun.

— Eu te înțeleg, răspunse Lazarovici.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Vlădescu se duse şi el spre fereastră. Acum nu-i mai era frică. Poate şi revoluţia va fi bună la ceva. Vom face şi noi ca refugiaţii ruşi, vom trăi în sărăcie lucie şi vom merge la prieteni cu zahărul în hârtie, ca să putem bea ceaiu... Decorul îl însufleţi; un nou profetism, al sărăciei, al riscului de fiecare zi de a pierde viaţa. Un non sens al existenţei; teama, trăirea în paroxism... Privea pe fereastră şi toate lucrurile acestea începeau acum să-l amuze. In definitiv, nu va fi atât de rău... Numai, dacă n'ar împuşca pe intelectuali...

— Eu mă duc la tipografie, le spuse David începând a le strânge mâinile. Noroc...

— Eu mai stau, vorbi Vlădescu. Incepe să devie interesant. Şi poate mai vin dintre băieţi.

— Are să-i adune pe toţi sirena asta proletară, spuse Lazarovici, ironic.

Ezită o clipă; să facă un calambur cu sirena? Işi păstrase zâmbetul. Dar se răsgândi, şi se aşeză la masă, serios.

Emilian auzi împuşcături de partea cealaltă a maidanului şi se opri. Trag în noi. Vor să ne împresoare. Gândul acesta îl făcu să-şi piardă cumpătul. O clipă, golul din capul pieptului îl sufocă. Privi rătăcit de jur împrejur, apoi începu să păşească agale în direcţiunea şoselei.

— Ce eşti nebun, mă? îi strigă unul. Acolo e patrula...

Emilian se întoarse tremurând. Se apropie de tânărul cu gulerul ridicat şi vorbi şoptit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Dar n'auziți împuşcăturile? Ne-aşteaptă soldați şi de partea cealaltă...

— Nu vorbi prostii. Ei urmăresc grupul lui Bindea. Nu trag în noi. Suntem înconjurați din trei părți, dar în față nu e nimeni. Nici nu au curajul să vină deadreptul în maidan. Ei cred că suntem toți aici...

Emilian începu să-şi frângă mâinile, să și le strângă.

— Ce ai?

— Mi-e frig, şopti el. A început să-mi fie frig...

Porniră iar, înaintând răsfirați, unul dintre ei în față, cu două revolvere îndreptate în întunerec.

— Crezi că a murit? întrebă Emilian.

Celalt îl privi brusc; tăcu şi scuipă, departe.

— Ce importanță are dacă a murit..., vorbi el târziu.

— Cine l-o fi împuşcat? întrebă iar Emilian.

— Noi, toți. N'a murit de un singur glonte. N'ai văzut cum s'a prăvălit? Cel puțin trei cartuşe au trecut prin el...

Emilian revăzu scena şi acelaș gol din capul pieptului îl clătină. Poate n'am fost eu. Imi tremura prea tare mâna ca să fiu eu. Un sentiment nearticulat şi straniu, de ireparabil, de schimbare şi rupere definitivă de oameni, îi turbură atunci conştiința. Ar fi fost atât de uşor ca nimic din toate acestea să nu se fi întâmplat...

— De ce l-am împuşcat? întrebă Emilian, tuşind.

Pe celalt îl străbătu o bănuială; ăstuia îi e teamă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

începe să-l mustre conştiinţa. Dacă ne trădează? Dacă se duce să spună tot, şi numele?... Il privi aspru.

— Parcă D-ta ne telefonai cu atâta furie astă seară... A început să-ţi fie frică, acum?

— Nu mi-e frică, strigă Emilian. Ştiu că voi credeţi că mi-e frică, dar puţin îmi pasă!... V'am întrebat la ce foloseşte moartea asta...

Se ruşină numaidecât că vorbise atât de tare, şi se trădase.

— Asta e altceva, răspunse celalt. Iţi pot spune la ce foloseşte; se învaţă lumea cu revoluţia, şi cu cât va fi mai mulţi morţi, cu atât va prinde lumea curaj...

— Dar dacă încep represiunile şi vor suferi oameni nevinovaţi?

— Cu atât mai bine. Au să-i îndârjească şi mai mult... Asta vrea şi Partidul...

Emilian ar fi vrut să mai întrebe şi altceva, pentru reconfortarea lui lăuntrică, dar se apropiau de drum, şi nu mai vorbea nimeni. Cel din faţă le făcu semn să se oprească.

— Nu s'ar putea să stingem felinarul? şopti Emilian. Am trece atunci neobservaţi...

— Sst!..

Aşteptară câteva minute, tupilaţi, până ce auziră un şuerat, şi atunci traversară repede, aproape alergând, drumul. Emilian porni către o clădire al cărei spate se zărea cenuşiu şi stins în noapte.

— Ce faci? Nu mai vii cu noi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Ceilalţi porneau în susul drumului, spre Ateliere.

— Mi-e frig, răspunse Emilian. Mi-e frig şi sunt foarte obosit. Mi-e teamă să nu leşin...

— Mă...

Tânărul cu gulerul ridicat îl privi câtva timp, să vadă încotro apucă. Emilian alerga spre casă. Se auzeau acum multe împuşcături în faţă, poate cu câteva străzi mai înainte. Nu ştia ce să facă. Începu să se mustre că a fugit de grup. Vru să se întoarcă, dar îi fu frică de întunerec şi de drumul pustiu. Nu mai zărea pe nimeni. Au să creadă că sunt un laş. Au să mă spună la toată lumea... Făcu câţiva paşi înapoi, dar auzi zgomote şi se ascunse, trântindu-se jos, lângă zid. Tremura. Îşi pipăi buzunarele. Revolverul era tot acolo, în pardesiu. Căută portmoneul; cartea de vizită poate servi la ceva. Vârâ mâna în buzunar, după chei. Nu le găsi, şi se sperie. Căută repede, în fiecare buzunar, la vestă, peste tot. Le-am pierdut pe drum... Gândul acesta îi paraliză orice iniţiativă, orice act de curaj. Cum am să pot pune la loc revolverul?.. O clipă fu ispitit să-l arunce. Dar îşi aduse aminte de iniţialele de pe mâner. Începu să tremure, palid, slăbit ca după febră. Zgomotele se auzeau mereu. Dacă rămân aici, mă prind când vor veni patrulele... Se ridică, aproape fără să ştie ce face, şi se furişă de-alungul zidului. Începură să latre câinii. Îşi scuturâ pardesiul, ridică gulerul şi porni repede, numărând în gând ca să izgonească spaima. Când ajunse în drum,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

zări tocmai la celalt capăt grupuri de oameni; felinare. Pe mine nu mă pot vedea; sunt încă în întunerec. Nu mă pot vedea, nu mă pot vedea... Mergea privind înainte, țeapăn, ținându-și răsuflarea.

Când intră, Pavel își găsi mama și pe Petru în odaia lui.

— Bine că te-ai întors...

— Credeți că m'a prins revoluția? zâmbi Pavel, încercând să glumească.

— Ne-a fost teamă...

Mamă-sa sta pe fotoliul de lângă birou; îmbrăcată în negru, cu părul cărunt lipit de tâmple.

— E prea cald, aici spuse Pavel, ca să rupă tăcerea.

— Vii deafară, și ți se pare că e cald, vorbi mama.

Petru tăcea, rezemat de birou.

— De aici nu se aude atât de bine sirena, vorbi iarăș Pavel. Cel puțin poți dormi liniștit...

— E adevărat că vine revoluția? întrebă mama.

— Ce ne interesează pe noi dacă vine? răspunse în treacăt Pavel. Dacă am fi fost bogați, mai înțeleg; dar așa cum suntem acum, tot una e...

— Crezi că n'are să fie nimic grav?

— Pentru noi, nu. Vom fi mai săraci, dar ne-am obișnuit, nu e așa?

— Mai săraci?.. N'au să mai poată fi oameni bogați și puternici?.. Trebuie să ajungi și tu ca Francisc...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.transilvania.ro/mdrr1933

Lui Pavel îi fu teamă să nu înceapă aceiaşi vechi discuţie; răscumpărarea Arvireştilor, bogăţia de altădată, regretul după trecut. Orice putea răbda din partea mami-sii, în afară de tânguirea după trecut. Când am fost noi la Bruxelles, tu îţi mai aduci aminte, Paul?... Crăciunul acela dela moşie, când Drăghici te-a învăţat să tragi cu puşca.. Sania dela Arvireşti, sobele dela Arvireşti, călătoria în Belgia şi Olanda, caii cari s'au speriat pe malul Oltului, toate acele lucruri moarte pe care maică-sa le aducea mereu aminte, în preajma sărbătorilor. De câţiva ani, cele mai penibile zile ale lui Pavel erau zilele Crăciunului. Atunci mamă-sa evoca la fiecare ceas un episod din viaţa de dinainte de război, lăcrăma la masă, tăcea în faţa sobei (acolo unde obişnuia să şadă, în orice casă s'ar fi aflat, inginerul Anicet). Când auzea coruri pe stradă, Pavel ar fi voit să-şi astupe urechile. Toată bucuria acestor sărbători de iarnă îl otrăvea, îl copleşea cu amintiri şi cu tânguirile mamei, şi lupta brutal împotrivă-le, încerca să le ignore, afundându-se în lecturi abstracte, evitând orice contact sentimental. De câte ori intra mamă-sa în odaie, lui Pavel îi era teamă să nu înceapă melancolica evocare. Răspundea atunci brutal, stângaci, încăpăţânat. Se prefăcea nepăsător, râdea şi glumea, sau nu răspundea nimic, ci fuma în neştire până ce mama se hotăra să plece din odaie. Prezenţa ei, mai ales când îl găsea singur, era penibilă şi turburătoare. Niciodată Pavel nu învăţase cum să vorbească cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mamă-sa. Niciodată n'a ştiut cum s'o mângâie. Dacă, cel puţin, mi-ar spune în faţă că sunt un ticălos, un fiu nerecunoscător, un pierde-vară... Dar mama nu îmi vorbeşte niciodată precis; mama se plânge numai, se tânguieşte, sau tace... Şi Petru care stă ca un ghimpe între noi, şi nu scoate o vorbă. Parcă m'ar suspecta, parcă mi-ar face şi el un rechizitoriu.

— Nu ne priveşte pe noi ce se întâmplă, vorbi brusc, după lungă tăcere. Sunt alţii cari n'au ce mânca, n'au unde dormi. Slavă Domnului, nu suntem cei mai săraci oameni din Bucureşti... De ce să ne plângem?...

Aprinse o ţigare şi se ridică. Petru îl privi o clipă, răutăcios.

— Hai să mergem, mamă...

Eleazar se depărtă de fereastră şi se întoarse în mijlocul odăii. Ii străluceau ochii.

— Ar trebui să pună mitraliera în ei!, izbucni. Direct, fără somaţie. Am impresia că sirena asta lugubră sună a prohod. Faţă de asemenea provocare, singurul răspuns ar fi mitraliera. Mitraliera, domnule, în carne vie. Nu în numele unui guvern, care poate să fie caraghios sau inexistent, ci în numele unui principiu; al autorităţii. Sau, dacă renunţi la acest principiu, atunci nu mai e nevoie să înconjori Atelierele cu jandarmi. Din două una; ori tragi îndată ce eşti provocat (şi salvezi, cu orice riscuri, un principiu de Stat), ori eşti democrat, şi atunci nu ai dreptul să trimiţi acolo soldaţi, şi să-i ţii în faţa baricadelor, de râsul lumii...

 Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Dar parcă odată erai revoluționar, vorbi Lazarovici, puțin enervat.

— Desigur, și acum tot revoluționar sunt. Ce spun eu e perfect revoluționar. Numai, în alt sens decât cel uzual, sens cu desăvârșire alterat. Adevărata revoluție se face de sus în jos; niciodată de jos în sus. Revoluție a făcut Dumnezeu creiând lumea; s'a revoltat împotriva haosului, împotriva neființei; în locul nimicului a creiat ființa, în locul neantului a creiat eternitatea. Asta e o revoluție. Și Isus, tot revoluționar a fost. Dar s'a coborît de sus. Intotdeauna de sus. Adevărata revoluție franceză a făcut-o elita, metafizicienii și moraliștii, mult înainte de 1789. Tot de sus în jos. Când pornește de jos în sus, nu mai e revoluție, ci asasinat, jecmăneală, teroare stupidă.

— In numele cărui principiu? întrebă Vlădescu.

— In numele a însăși esenții vieții și a realităților umane.

— Nu prea înțeleg bine ce vrei să spui, întrerupse Lazarovici.

— Să mă explic, atunci. Omul este astfel făcut încât poate accepta orice experiență, cât ar fi ea de primejdioasă, cu o singură condiție: ca experiența aceia să instaureze o ordine nouă, necunoscută până atunci. Ordine nouă în morală, în politică, în spirtualitate. Nu e așa? Riști orice, cu condiția ca să ieși deacolo, dacă nu împlinit, cel puțin *altfel* decât cum erai. Foarte bine! Acum, ceiace este rău cu revoluția de jos în sus, este că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ea *nu poate fi* niciodată *nouă*... Nu prea înțelegeți, nu e așa? Să luăm exemple. De pildă, revoluția de astăzi. D-ta crezi că asta e *revoluție?* este într'adevăr ceva nou?!.. Este pur și simplu o copie după acte istorice deja mistuite; este ceva învechit, ceva imitat până la exasperare, ceva care s'a mai făcut de cel puțin 10 ori până acum. Imi vei spune: ci și ce e dacă s'a mai făcut?! Păi atunci, de ce mai vorbești de revoluție? Spune-i cucerirea puterii prin teroare și asasinate, spune-i oricum vrei, dar nu revoluție.

— Și ce înseamnă după tine revoluția propriu zisă? întrebă Vlădescu.

— Un act cu desăvârșire nou, un act care să creieze un alt cosmos, o altă ordine spirituală și politică. Ori, până acum, revoluțiile politice s'au făcut prin concesii aduse massei. Asta deja înseamnă o abdicare, un compromis. Numai o elită poate face revoluția, numai voința ei poate fi destul de liberă. Celelalte revoluții au fost făcute de *bătrâni*, de necesitățile unei lumi vechi. Numai tinerii, numai o elită tânără poate instaura o ordine cu adevărat nouă. Altminteri, asistăm la simple și stupide lupte politice pentru cucerirea puterii. Și asta nu poate interesa pe un om liber...

— Foarte paradoxal, întrerupse Lazarovici. Mi se pare că uiți revoluția rusă.

— Dar lăsați-mă în pace cu mitul revoluției ruseșți, strigă Eleazar exasperat. Sunteți cu toții niște lași de ultima mână; vă e frică de o mitologie,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

admiraţi un titlu: Revoluţia Rusă. Ei, ce e mare lucru cu Ruşii? Nişte barbari demenţi, care au fost cândva la modă, pentrucă exista mitul „geniului slav", şi acum au ajuns din nou la modă pentrucă au montat două filme bune şi au născocit planul cincinal, ceva foarte precis despre care nu ştie nimeni nimic. Fiţi mai bărbaţi, nu vă speriaţi de ori ce histerie, ce Dumnezeu!! O degenerescenţă colectivă, o teroare exercitată de câţiva oameni surmenaţi, înebuniţi de muncă şi sleiţi de continul efort de a se mişca în abstracţiuni — asta e Revoluţia Rusă.

— Exagerezi îngrozitor, vorbi Vlădescu. Adevărul este şi mai trist, şi mai insinifiant, şi mai mediocru...

Lazarovici se gândi o clipă că ar trebui să răspundă lui Eleazar, dar plutea în cameră o atmosferă exaltată, şi trepidanţa aceasta a oamenilor şi a întâmplărilor nu-i plăcea. In asemenea ceasuri, sta deoparte, observând, tăcând. Am să-i răspund altădată lui Eleazar; şi făcu imediat o notă mentală: mitul Revoluţiei Ruse. S'ar putea scrie ceva pe această temă...

Intră atunci reporterul Capitalei.

— Domnilor, începu el, oarecum emfatic, astă noapte Siguranţa, a constatat că există 100.000 de comunişti în Capitală. Şi dacă, aşa cum e probabil, sunt toţi înarmaţi, are să iasă bocluc mare... Să fi văzut camionetele cu muniţii pentru gardieni... Li s'au dat cartuşe, carabine...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

— Poftim!, exclamă Eleazar... Te pomeneşti că şi nenorocitul acela de Emilian o fi încurcat... Îl curăţă cu siguranţă; ăla e un comunist de elită, adică mai precis un terorist. Înţelege revoluţia de sus în jos; n'are nici o şansă...

— E acasă, minţi Lazarovici prompt. Mi-a telefonat mie şi la 9 şi la 12 ca să întrebe cum merge greva.

Vorbi acestea în treacăt, dar puţin palid. Reporterul era agent la Siguranţă, şi îl cunoştea pe Emilian. Dobitocul ăsta de Eleazar care înjură în gura mare şi face gafe care ar putea costa libertatea prietenului său... Încercă să schimbe vorba.

— Crezi că au să reziste mult? întrebă pe reporter.

— Am fost pe acolo acum vreun ceas. Au împuşcat pe un gardian; mort pe loc. Dar s'a tras din dosul gardurilor nu din Ateliere. Deşi, se pare că sunt înarmaţi foarte mulţi muncitori...

Se aşeză la masă să scrie. Vlădescu ar fi vrut să plece; era târziu, se simţea obosit; dar nu se încumeta să rămână singur. O tensiune ciudată îl mistuia, o nerăbdare necunoscută până atunci.

— Tu mai stai? întrebă pe Eleazar.

— Nu mi-e somn. Nu pot dormi. Imi vine să urlu de furie, alături de sirena aceasta lugubră...

Se apropiară amândoi de fereastră şi priviră în stradă. Eleazar era pătruns de un sentiment greu de nepăsare, de neputinţă, de inutilitate.

— Şi s'ar putea totuşi, vorbi el rar, ca nimeni dintre noi să nu aibă dreptate...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Când se sui în maşină. Emilian simţi cum îl năpădeşte o moleşeală istovitoare; două junghiuri fierbinţi şi iritante i se înfipseră în şale, două junghiuri de parcă ar fi avut osul putred. Dădu adresa lui Jean Ciutariu. Dacă doarme, îl deştept din somn. Trebuie... Deschide uşa, se apropie de pat. Mă Jeane, am nevoie de tine. Dar nu trebuie să spui nimănui că am venit la tine la ora 1 noaptea.. Vai de mine, mă, drept cine mă iei?.. Bravo, atunci uite ce e: să-mi ascunzi revolverul ăsta până mâine poimâine... S'a întâmplat ceva, nu pot să-ţi spun acum...

Tremură nervos, dar fără să-i fie teamă. Spaima a fost înecată de acea toropeală fierbinte care l-a pătruns îndată ce s'a ştiut în afară de orice primejdie. Se vor face arestări de comunişti, în massă, noaptea aceasta. Aşa i-au spus ceilalţi. Razii, percheziţii; agenţii ştiu tot, poate ştiu deacum unde a fost el toată noaptea...

Maşina se opreşte brusc. Emilian îşi ridică gulerul dela pardesiu, îşi înfundă pălăria pe frunte şi plăteşte înainte de a se coborî. Precauţiunile acestea le ia cu multă atenţie, ca şi cum s'ar fi simţit urmărit în deaproape. Deschide portiţa şi intră în curte. Incepe să bată în geamul dinspre stradă. Aşteptă, nerăbdător, tremurând de frig. Bătu apoi din nou. O fi cu vreo femeie... Dar, oricum, ar putea răspunde... Auzea sirena, şi sunetul îl exaspera; îl făcea să-i pară rău că a fugit, că el se află acum la adăpost, în timp ce alţii, Dumnezeu ştie... Ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

vrut ca totul să se fi sfârşit în clipa când s'a hotărât el să se întoarcă în oraş. Să nu se mai continuie, şi după el, lupta...

Il străbătu deodată gândul că Jean ştie de ce a venit la el, şi se teme să-i deschidă. Deşi îşi dedea seama că e absurd, totuşi, gândul acesta stăruia. Jean a fost întotdeauna un laş, un fricos... Poate că stă singur, acum, şi tremură. Şi el care îmi spunea că veghează în fiecare noapte până la două, ca să-şi termine „Predica Sf-tului Sebastian"...

Mai bătu odată în geam, cu furie. Dela o altă fereastră apăru un cap de femeie.

— Caut pe dl. Ciutariu, spuse Emilian repede.

— Nu mai stă aici, domnule. Odaia e goală. S'a mutat dela Bobotează... Nu mai stă aici...

Emilian, avu deodată, net, senzaţia că visează. S'a mutat Jean fără să-l anunţe... I se părea stupid faptul acesta, stupid şi imposibil. Mulţumi şi se reîntoarse în stradă. Avea sentimentul că s'a întâmplat ceva în preajma lui, de care nu-şi poate da seama. Parcă se întorsese de departe, şi surprinsese chiar în clipa sosirii o sumă de lucruri schimbate, altele dispărute, altele uitate; dar despre toate acestea nu ştia nimic. I se părea atât de ciudat că Jean să se fi mutat fără să-i spună şi lui.

Mergea pe stradă buimăcit. Îşi dete deodată seama că n'a rezolvat problema revolverului. Dacă îl arunc... Nu, trebuie să-l încredinţez cuiva, cuiva de care nu mi-e teamă că are să mă trădeze.

Ajunse în bulevard. Îşi îndreptă pasul, ridică se-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

meț capul, și opri o mașină cu un gest simplu. Crezu că făcând toate acestea nimeni nu va bănui că poartă asupra-i un revolver.

Tatăl deschide larg amândouă brațele, și cade în mijlocul odăii. „Copiii mei!..“ S'a lovit cu fața de podele, obrazul tot îi e o rană, o plagă sângerândă. Fața e asemenea unei cârpe strânse ghemotoc și muiate în sânge. Ii e teamă s'o privească; teamă și scârbă. Fața e desgustător de vie; cârpa aceia sleită în sânge, are totuși un aier de familie pe care îl cunoaște, pe care nu-l poate uita. Vrea să închidă ochii, să-și ridice tatăl cu ochii închiși, dar glasul cunoscut îl roagă; „am să mor, Davide; sărută-mă înainte de a muri!“ Și orice ar putea face — numai să nu se apropie de plaga aceia sângerândă, să n'o privească. Și totuși, trebuie. Mai aproape, mai aproape...

Se trezește speriat. Adormise cu capul pe brațe, încălzit de lampă. Picioarele îi sunt ghiață. Incepe să și le bată cu palmele. Cimentul ăsta are să mă nenorocească... Privește în jurul lui, și dă cu ochii de secretar.

— Erai tare ostenit...

— Da, m'a prins somnul. Trebuia să mă deștepți.

— N'a sosit încă reportagiul, așa că te mai poți odihni vreo jumătate de ceas...

David deabia acum începe să înțeleagă că se află la tipografie; nu lucra decât o singură mașină de cules, dar din celalt etaj se auzeau, surd, zvâcnitu-

Muzeul Digital al Românilor
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

rile rotativelor. Se ridică dela masă şi începu să se plimbe, oprindu-se din timp în timp în faţa caloriferului; dar începuse să se răcească; deabia îşi mai putea încălzi mâinile. Oboseala îi pierise. Îşi simţea capul limpede; numai o uşoară durere la încheieturi, în inima oaselor. Biruise şi de data aceasta. Certitudinea că nu l'au putut doborî nici aceste împrejurări, îi dădu o bucurie liniştită, robustă. Privea zâmbind pe secretar.

— Mi-am verificat încă odată teoria mea asupra efortului şi oboselii, începu David. Nu există oboseală pe care un efort continuu, o încăpăţânată negare a ei, să n'o distrugă. Domnule, acum un ceas eram istovit, complect istovit. Dar nu m'am dat bătut, n'am vrut să accept evidenţa. Şi acum, crede-mă, mă simt perfect...

— Dar ai dormit puţin, vorbi secretarul.

— Aa, ăsta-i secretul meu, răspunse zâmbind David. La mine, visul are o funcţie bine stabilită. Eu, dacă visez...

Intră băiatul dela redacţie, cu manuscris.

— Reportagiul pentru Capitală. Şi a spus dl. Pandele să-l chemaţi imediat la telefon...

Secretarul coborî la celalt etaj. David îşi aprinse o ţigare, şi răsfoi manuscrisul. Titluri în capitale: Arestări de comunişti în toată ţara. Siguranţa Generală face descinderi la locuinţele conducătorilor comunişti. Se va declară starea de asediu? Hotărârile cu privire la greva muncitorilor ceferişti. Luptele de azi-noapte. Ce se va întâmpla la Ate-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

liere. Ultimele informaţiuni: In momentul când încheiem ediţia...

— Ştii că e lată rău?, spuse secretarul. Fii atent la corecturi. Dealtfel, va veni şi cineva dela Siguranţă, să vadă revizia. O formalitate, desigur...

Ce am eu cu toată zarva asta din jurul meu? se întrebă David. Numai tata să se facă bine. Dar în acea clipă i se păru că bucuria deadineori se spulberă. Se trezi iarăş într'un cerc de fier, suferind, luptând, mistuindu-se. I se părură, toate, fără sens; victoriile lui, dârjenia cu care rezista întunerecului, oboselii, pieirii fără întoarcere. Trebuie s'o duc până la capăt, îşi spuse încă odată, aproape automat. Dar i se păru că îi lipseşte ceva, ceva imponderabil, în jurul căruia clădise până atunci, de care se rezemase, din care se nutrise. Avea, acum, ceva mai puţin şi absenţa aceasta bruscă neutraliza întreg universul din jurul lui, îl făcea tern şi fără sens. Poate că sunt bolnav, îşi spuse. Incepu să lucreze fără nici un entuziasm. Cu palma stângă rezemată pe frunte îşi ferea ochii de lumină.

Pavel îşi aminti de Ghighi în mijlocul unor gânduri cu desăvârşire streine. Când înţelese că se gândeşte de câteva minute la ea, o tristeţe de moarte îi năpădi sufletul. Avu încăodată senzaţia că e împărţit, că e sfărâmat în două; şi neputinţa aceasta de a smulge din adâncurile fiinţei lui prezenţa streină, prezenţa celei de a doua, îi inhibă o totaiă predare în faţa destinului. Avu senzaţia precisă —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1933-1947

de o preciziune fizică, halucinantă — că se află în puterea unui destin, împotriva căruia orice luptă ar fi inutilă. Simțea pe *cealaltă*, pe cea de a doua, în cuibul cel mai ascuns al vieții lui; o simțea tot atât de prezentă, tot atât de indispensabilă. De atâtea ori încercase să se rupă, de oricare din ele, și totdeauna înțelesese încă odată că amândouă îi sunt menite, amândouă i-au pătruns în sânge.

Nu îi era deloc somn, cu toată ziua aceasta turmentată, a cărei amintire o păstra încă, a cărei oboseală îl ajuta acum să se regăsească. Pavel evita, de mult, să rămână cu desăvârșire singur, să-și regăsească direct și desgolit viața. Incercase fel și chipuri de a-și pierde timpul, preocupându-se de orice l-ar fi putut ancora în alte tărâmuri, neutre, depărtate de prezent. Câteodată regreta mult că nu-l mai interesează istoria, că nu-l mai atrage nici una din acele numeroase tehnici complicate prin care oamenii uită să trăiască și izbutesc să nu se întâlnească niciodată cu propria lor viață, cu propriul lor destin.

Nu îi era somn. Dacă s'ar culca, insomnia îi va limpezi și mai mult gândurile. Orice ar fi putut îndura, acum, dar nu o creștere a lucidității, o împlinire a prezenții sale proprii. Se simțea Pavel Anicet în fața lui Pavel Anicet, și prezența aceasta îl înebunea, îi dedea senzația că e prins între ziduri, într'o capcană de plumb. Singur, față în față cu el, și totuși atât de împărțit, atât de *strein*. Senzații peste fire de stranii, de inexprimabile; parcă ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

asistat la o moarte a lui însuşi, o moarte ciudată, care ar însemna mai mult sombrare, neputinţă, rătăcire. Să pot simţi cel puţin întunericul... Nu, nu, e cu totul altceva; penibila neputinţă de a înţelege cel puţin de ce ţi-a fost ursită întâmplarea asta. Dar, poate, orice om cunoaşte aceiaşi tristă, unică, experienţă a împărţirii...

Ghighi, Una... Şi totuşi nu e *asta*... Nu sufăr pentrucă le iubesc; poate nici nu le iubesc; poate că..., dar Dumnezeu ştie de ce îmi pun asemenea întrebări? Totuşi, faptul că s'a *întâmplat* asta, să iubesc două femei, faptul acesta mă înebuneşte. S'a împărţit ceva... Nu, e absurd; sunt plin şi *unul* faţă de fiecare în parte. Şi totuşi, *dinafară* de mine se întâmplă ceva ciudat; este *altcineva* alături de mine, cu oricare din ele m'aşi afla. Când strâng în braţe pe Una, ce-mi lipseşte? ce absenţă mă întristează? Ce mustrare îmi ratează bucuria pe care o aştept? Şi totuşi, nu pot opri numai pe Ghighi. Imi pare rău de ceva, de ceva fără nume, care nu e decât întâmplător Una, dar care putea fi orice altceva, o altă pasiune, o distracţie, ştiu eu ce? Şi totuşi, asta mă împiedecă să-mi ating... să-mi ating ce?... ambiţii n'am, în ştiinţă, în glorie, în avere, nu mai cred de mult... atunci ce mă împiedecă să ating? poate mântuirea mea, poate împlinirea mea omenească, o realizare, o viaţă rotundă, unică, perfectă, ce, altceva dacă nu salvarea sufletului ăsta?...

Se trezi deodată departe, departe. Se scutură. Se făcea frig în odaie. Gândurile acestea nu le avusese

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1944

niciodată. Crezuse până atunci în viața lui, proprie, perfectă, liberă, operă de artă. Şi acum întâlnea un drum mai departe, depăşind umila operă de artă pe care s'ar fi trudit cu bucurie s'o înfăptuiască. Destinul; să fie ăsta lucrul întâlnit dincolo? Un sens, un rost al curgerii acesteia continuie, a vieții acesteia obscure şi mizere. Salvarea mea. Sensul vieții mele. Şi asta mi-o fură întâmplarea, destinul; asta mă împiedecă s'o realizez dualismul blestemat, forțele acestea personificate, lumina şi *cealaltă* lumină, două lumini, două femei de lumină, două luceafăre coborâte în întunerecul meu. Dacă ar fi lumină şi întunerec aşi şti să aleg, aşi putea alege. Dacă ar fi înger şi demon, dacă... Dar, Dumnezeule, amândouă sunt îngeri, amândouă sunt lumină. Ce mai pot face atunci? Cu cine să mă lupt? pe cine să înlătur? Poate întunerecul e în mine, şi aşi fi putut...

Gândurile îi se risipiră deodată. Era răsturnat în fotoliu, şi tensiunea care îl străbătuse câteva clipe îi devastase fața. Avea ochii strălucitori. Ar fi vrut să facă ceva cu ei, cu durerea aceasta pe care o ghicea că s'a adunat în luminițele moi şi gemene. Ar fi vrut să poată plânge, numai o clipă, o singură eternitate. Un gest, un urlet, un scâncet. Şi totuşi, nu putea face nimic. Tremura numai de frigul care se lăsase în odaie. Un sentiment de moarte apropiată, cruntă, în singurătate. Dar nu moartea reală, călătoria de dincolo — ci o sombrare în negrul mineral, o pierdere de nimeni ştiută.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Rămăsese mult timp aşa, fără nici un gând articulat, într'o tristeţe lâncedă, universală. Auzi un ciocănit la fereastră. Zgomotul i se păru atât de nefiresc încât nici nu se clinti din fotoliu. Apoi un ecou; asemenea unei mănuşi de umbră, mâna se oprise lată pe geam, un semn. Tremura; era frig deabinelea. Se ridică şi se apropie de fereastră. Emilian. Aproape că nu-i veni să creadă. Ce faci mă? ce-i cu tine? N'apucă să-i spună ceva. Se duse să-i deschidă. Omul acesta viu care se apropia, acum, de el, tocmai acum... Un destin blând, caritatea lumii întregi, insul acesta pogorât pe neaşteptate în izolarea lui îngheţată.

Intrară amândoi în odaie în vârful picioarelor, ca să nu facă zgomot. Emilian rămase cu pardesiul; tremura, îşi încălzea pumnii suflând în ei.

— Bine că te-am găsit acasă... Credeam că eşti şi tu undeva, la vreo femeie...

Anicet zâmbi. Fără nici o urmă de tristeţe acum. Era cald acum, era omenească încăperea, cu tovărăşia aceasta vie trimisă de cer. Emilian aprinse o ţigare. Incercă să pară cât mai firesc, cât mai oarecum; dar mişcările îi erau pripite, nervoase, faţa îi era devastată. Ţinea mereu mâna dreaptă în buzunarul pardesiului.

— Pavele, începu el deodată, apropiindu-se. Ştiu că eşti un om tare...

Celalt îl privea în ochi. De ce mi se pare totul de o covârşitoare însemnătate? De ce îmi vine să tremur, ca în faţa unei întâmplări pe care mi-e peste putinţă s'o înlătur?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Uite ce e...

Şi apoi o pauză, în care timp scutură cenuşa ţigării şi-şi strânse mai aproape de trup pardesiul. Era într'adevăr foarte frig. Fumul de ţigare se răspândea strein, toxic, aproape fără culoare.

— Uite ce e, repetă Emilian. Pentrucă ştiu că nimic nu te poate surprinde, îţi spun direct; vin dela Ateliere. Au fost lucruri grave, acolo. Au împuşcat şi ei, am împuşcat şi noi... Şi eu, reluă după o pauză. Se fac razii pretutindeni, în noaptea asta. Poate vin şi pe la mine, dacă dobitocii aceia dela Club au să mă trădeze...

Se opri câteva clipe. Vorbise repede, privind în jos şi plimbându-se prin odaie. Anicet avea senzaţia bolnăvicioasă că asistă la o scenă pe care o mai trăise cândva, că tot ceiace îi spune Emilian i se par cunoscute. Aşteptă parcă să audă lucruri pe cari şi le amintea ca prin vis.

— Am tras şi eu... Cu revolverul ăsta...

Scoase cu un gest smucit arma şi o aşeză pe masă. Anicet începu să zâmbească, prosteşte.

— Vezi că e încărcat... Am avut gloanţe destule. Nu e al meu, e al lui babacu. Ceiace e plictisitor, e faptul că am pierdut cheia falşă cu care am descuiat biroul. Aranjez eu asta în câteva zile... Dar astăzi, însfârşit... mă tem de o percheziţie... Nu ţi-e greu să mi-l păstrezi tu?...

— Cu plăcere...

Anicet răspunse simplu, mirându-se de ce găsise necesară Emilian o introducere atât de lungă. Se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

apropie de birou, luă revolverul şi se gândi o clipă în ce sertar să-l ascundă. Îl cântări în palmă.

— Cel puţin ai nemerit cu el?

Emilian se îngălbeni. Stinse ţigarea nervos, fărâmând'o aproape, în scrumiera de lut ars.

— Nu ştiu. Nu cred că am nemerit. Am tras mai mulţi deodată. Nu se omoară un om atât de simplu...

— Ştiu.

Deschise sertarul, înfăşură revolverul într'un petec de jurnal şi-l ascunse acoperindu-l cu câteva dosare. Emilian privea scena aceasta ca şi cum ar fi asistat la o înmormântare. Începu să tremure.

— Ce frig e la tine...

— Nu e aşa? Am crezut un timp că mi se pare, numai... Dar e într'adevăr frig... Cum n'ai degerat tu cu pardesiul?

— Nu credeam că am să mă întorc atât de devreme.

Emilian avu o clipă senzaţia că Anicet îl suspectează. De ce mint, atunci? De ce nu-i spun adevărul, că am ieşit cu pardesiul ca să seamăn mai mult a proletar?...

— Nu vrei să stai puţin? Mie nu mi-e somn...

Emilian ezită. E atât de rece în odaia aceasta, Anicet pare atât de calm, atât de straniu de calm. Oare femeia aceia... La mine e cald, acum. Să pot dormi numai, să pot dormi fără să mă gândesc...

— Rămâne între noi tot ce ţi-am spus, vorbi Emilian brusc, puţin speriat.

— N'ai nici o grijă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Chiar după ce am să-ți iau revolverul... Zău, Pavele, am încredere în tine...

Anicet avea tot mai mult senzația că se petrec lucruri ciudate. Oare Emilian n'o fi înebunit? Vizita aceasta nocturnă, aproape de dimineață, cu un revolver care trebuie ascuns... Mania persecuției, poate... Scutură capul ca să alunge gândurile năstrușnice care îl torturau.

— Trebuie să mă duc, acum. Mă simt mort de oboseală. Am să-ți spun altădată...

— A fost palpitant? întrebă Anicet încercând să zâmbească.

Celalt nu-l înțelese. Incepu să-i pară rău că a venit, să-i pară rău fără motiv. Un gol, un gest ratat. Dacă aşi putea dormi.

— Mă duc. Noapte bună, mă, şi-ți mulțumesc...

Anicet îl conduse cu aceiaşi luare aminte până în curte. Se întoarse turburat în cameră. Privi biroul zâmbind. Omul ăsta a trecut la fapte, începe să devină primejdios. Işi aminti deodată de Una, de Ghighi, de suferințele lui de până mai acum un ceas — şi toate lucrurile acestea i se păreau fără rost. Fără rost şi sirena, cu al cărei zgomot se obişnuise atât de mult încât nici nu-l mai auzea.

Se dezbrăcă precipitat ca să poată intra mai repede în aşternut, să se încălzească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

VI.

„Faust, scumpul meu, mi-a fost atât de frică astă noapte! Mă simțeam atât de singură! Credeam că ai să vii, că ai să te înduri să vii. Sirena aceia care nu mai înceta. Nici n'am avut curajul să citesc ziarele acum, dimineața; nu vreau să știu ce s'a întâmplat. Mi-a fost frică, și eram singură. Cât te-am așteptat! Am lăsat lampa aprinsă până la trei dimineața. Ți-așa spune cât am plâns dacă nu mi-ar fi teamă că ai să mă certi. Faust, Faust, de ce nu vrei să mă iubești puțin? Nimeni nu te-a iubit în lumea asta mai mult ca mine. Dacă ai fi venit măcar o clipă, să te văd și să nu-mi mai fie frică... Prea eram singură, Faust. Nu te am decât pe tine, numai pe tine. De ce nu vrei să mă iubești puțin?... Știu că scrisoarea aceasta are să te supere, știu că îți cerșesc dragostea, dar nu mai pot, Faust, nu mai pot fără tine. E vina mea? E vina mea dacă te iubesc peste fire, peste limitele iubirii omenești?.. Faust..."

Se opri din scris. Incepuse scrisoarea cu lacrimi în ochi. Acum era tristă, resemnată, obosită; simția că un ireparabil stupid și fără rost a intervenit în dragostea ei; că Pavel se depărtează, se înstrăinează, că orice i-ar spune nu va izbuti să-l apropie, ca la început. Un început care i se părea peste fire de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

frumos, aproape dumnezeesc. Mângâierile lui de atunci; flacăra lui. Ghighi!; numele ăsta îl pronunța altfel, atunci. Totul era altfel, transfigurat ca printr'o flacără lăuntrică; totul era viu, și liber, și spontan. Bucurie, asta era dragostea. Dumnezeule, de ce mor toate, de ce nimic nu supraviețuiește viu și întreg până la urmă, de ce toate sunt muritoare și fără rost?...

Durerea o copleși iarăș. O durere de animal trezit din somn. Pierduse ceva fără nume, rămăsese singură, părăsită. Tocmai acum... „Nu vreau să cresc larve", așa spunea Faust. Cum să înțeleagă el miracolul acela viu din pântec? Larve... Viața mea, viața lui, și totuși *altceva*, fără seamăn de viu, aproape un dumnezeu de carne; larve, așa spunea. Asta a înțeles el, larve... Ar fi vrut să-l urască, să urască pe toți bărbații, specia aceasta blestemată care nu poate înțelege singurul miracol concret al existenții. Dar era incapabilă de orice furie, de orice ieșire violentă din durerea ei stinsă, resemnată. O imensă părere de rău: nu poate înțelege nici Faust lucrul ăsta... Atât. Larve; să numești larvă puiul acela, ca un înger strivit, flacăra aceia nestinsă, imaterială... Poate astfel este egoismul bărbătesc, frica lor de responsabilitate. Dar la ce servește explicația? Faust spunea: „nu vreau să cresc larve"... Simte că ar fi zadarnică orice destăinuire, orice efort de a-l face să înțeleagă. Ceva de deasupra, ceva care îi desparte. Nu va putea pătrunde niciodată în sufletul lui, nu-i va putea lămuri nici-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.statransilvania.ro/mdrr1933-1947

odată că îngerii nu sunt larve. Şi totuşi, el vrea astfel, şi astfel va trebui să se întâmple. Nici nu va şti, nici nu va şti lucrul ăsta... O podidesc lacrimile. Să moară sub operaţie, fără să-l vadă, departe de el... De ce, Dumnezeule, de ce?..

Reciteşte scrisoarea, cu tocul în mână Cât i se par de inepte, de sentimentale şi impersonale cuvintele. Are să creadă iarăş că sunt o proastă, că am rămas o sentimentală de rând. Are să creadă, poate, că vreau să-l reţin lângă mine, că vreau să intru cu deasila în sufletul lui, că îi cerşesc dragostea... O uşoară urmă de mânie. Nu suferă din pricina orgoliului. E altceva, altceva mai impalpabil şi mai dureros, ceva de care nu-şi dă nici ea bine seama; groaza că Pavel va înţelege greşit, furia că o va umili în gând fără să merite. Simte că nu cerşeşte nimic; îi e sete şi dor de el, un dor bolnav, care o apasă din toate părţile; o absenţă atât de precisă încât pare halucinantă. Doar să-l vadă, să-l mângâie, înainte de a avea curajul să se ducă la doctor.

Gândul operaţiei o face să tremure. Adormită, aproape moartă, şi minunea aceia de viaţă nouă oprită pe loc. Ar vrea să plângă sălbatec, dar singurătatea îi împiedecă chiar plânsul. Să poată plânge alături de cineva strein şi năpăstuit; să întâlnească un orb, un paralitic, să cadă la picioarele lui şi să plângă. Setea aceasta de înfrăţire cu durerea altuia, care o împiedecă să găsească acum alinare în plâns. Faptul pe care Pavel nu-l va în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1937-1947

țelege niciodată: că o viață, o viață... Ce stupide i se par cuvintele. Numai despărțirea dintre oameni, prăpastia goală din jurul fiecăruia dintre ei, realitatea aceasta singură rezistă cuvintelor. Și totuși, nimeni împotriva căruia să te poți revolta...

Privește scrisoarea cu ochii trecând dincolo de litere, în gol. I se pare deodată fără rost. De ce-am scris'o? Aceiași senzație de împietrire mută, de neputință. Orice ași face... Dacă eu îl iubesc atât, de ce nu mă poate iubi și el, cât de puțin?.. Își surprinde gândul, și se cutremură. Deatâtea ori i s'a părut că o iubește; de atâtea ori, dimpotrivă, i s'a părut că n'a intrat nici cu o părticică în sufletul lui. Niciodată sigură. Așa o fi cu orice dragoste, cu orice femeie?.. Dar altădată, când îmi spunea *Ghighi!*, știam după glasul lui cât de mult e al meu. Atunci nu mă înșelam, nu. A trecut? Poate trece o astfel de dragoste?.. Se zbate. Se acață cu furie de nădejde, de închipuire. Rupe scrisoarea și o fărâmițează în pumni plângând. Nu-l chem. Vine el singur. Nu-l chem să-i spun. Parcă eu nu știu cât de mult l-ar plictisi, chiar copilul lui?..

Își pleacă ușor capul pe brațe. E mult mai bine așa, mult mai bine.

David dormea încă, sleit, cu grumazul destins — când Getta intră speriată în cameră și-l zgâlțâi.

— Îi e rău tatii!..

Nu înțelese bine ce-i spuse, dar simți că s'a întâmplat ceva, și sări din pat. Își îmbrăcă paltonul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1933-1947

pe deasupra pijamalei, îi era tare frig, şi alergă în odaia bolnavului. Maică-sa se prăbuşise pe scaunul de lângă pat; nu spunea nimic, tremura numai, şi privea aiurită. Ilie încerca să dea ajutor maiorului. Auzi un bâlbâit gros; ceiace îl lovi la început fu gura, o buză tremurând la colţuri, saliva alunecându-i pe bărbie. Mâna stângă împietrită pe cuvertură.

— Ce e tată? ce e tată, ţi-e rău?..

Înţelese cât de absurde sunt cuvintele acestea, ce goale sunt. Işi dete seama că orice ar spune e prost şi inutil spus. Şi apoi, deodată, gândul: a paralizat! Ceva care îi îngheaţă brusc în coşul pieptului. Şi totuşi i se pare ireală, întâmplarea aceasta; ca şi cum ar asista la un vis strein, ca şi cum ar vorbi în vis. Işi aduce aminte; miocardită, tatăl care cade lat pe podele, Getta care îi strigă: „Ii e rău tatii!

— Dar când a început?..

Nu ştie ce să întrebe altceva. E perfect conştient de absurditatea tuturor cuvintelor pe care le spune, la întâmplare, conştient de falsitatea tuturor gesturilor pe cari le face.

— Ilie!..

Şi glasul tatălui e schimbat, parcă s'a rupt ceva, s'a înodat ceva acolo, în gâtlej. Oare pe mine nu mai mă recunoaşte?.. Işi aduce aminte de ceva, de aceia strigă pe Ilie... Are să-i aducă muzică militară?.. Gândul îl exasperă. Nu izbutea să rămână pe loc, acolo, lângă bolnav.

— Ai trimis după doctor?

Intrebă pe Getta, care lunecase la picioarele mamei, plângând înfundat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933.htm

— Trimite după doctor, şi telefonează-i Lizei... Haide, Ilie, ia maşina şi adu doctorul. Ştii unde stă...

Maiorul încerca să facă semne. Bolborosi. Îl chemă pe Ilie, tot pe el. Omul rămase o clipă în mijlocul odăii, năuc.

— Nu-i nimic, don maior...

Lui David îi fu teamă să privească patul. Mâna aceia împietrită, osoasă, pe cuvertură. Şi o jumătate de obraz... Îi fu deodată frică, avu senzaţia că omul din pat îi târăşte pe toţi într'o nenorocire fără scăpare. Îl străbătu până în adâncul fiinţei lui carnale un gol de moarte, o repulsie inumană, atroce. Încercă să-şi uite gândurile şi sentimentele acestea făcând ceva. Se apropie de maică-sa, îi luă mâna. Să fac ceva, s'o îmbărbătez; haide, mamă, nu e nimic, trece, e un atac trecător... Stupid, stupid. Nu e nimic de spus, nimic de adăogat. Paralizie. Şi totuşi nu-i dă nimeni nici un ajutor. I se păru că trece pe stradă, în urma dricului, muzica militară în faţă — şi el, descoperit, cu mâna dreaptă ţinând panglica funerară. Încet, încet, cu cosciugul. Dacă leşină cineva? Lumea, care stă pe trotuare şi priveşte convoiul cu pălăriile ridicate: Ce tânăr e, cât de îndurerat calcă alături de mort! E fiul lui? Se vede! Cât de pierdut calcă, parcă s'a stins şi viaţa lui odată cu viaţa falnicei Veneţii... Se scutură; îşi încheie paltonul care lasă să i se vadă prea mult pantalonii dela pijama.

— Mamă!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Ii sărută mâna, fără să ştie ce face, fără să se controleze. Getta e lângă pat. Maiorul tremură.

— Mă dor picioarele... Mă înjunghie picioarele...

Vorbirea asta limpede, nebâlbâită, îi surprinde şi îi alină pe toţi. Se reped lângă el.

— Te doare, tată?... Lasă că vine acum doctorul.

— Mă doie...

David îl priveşte deodată înspăimântat. Limba nu-l mai ajută decât foarte greu. Ii alunecă saliva, copios, dincolo de bărbie, pe gât, pe cuvertură. Şi faţa îi e schimbată; nu l-ar mai recunoaşte nimeni, acum. Ia şerveţelul de masă şi-l şterge pe bărbie. Gestul acesta îl liniştеşte, îl emoţionează calm şi reconfortant; parcă ar fi făcut o faptă mare, parcă ar fi scăpat pe cineva dela moarte.

Liza a venit cu câteva minute înaintea doctorului. Pare foarte emoţionată, plânsă. Se apropie de maior şi-l sărută pe obraz, pe frunte. Apoi iese repede afară. Getta rămâne lângă fereastră, fără să privească. Doctorul flambează siringa. Insulină, iarăş insulină. Vom avea oare bani să-i plătim vizita, şi injecţiile, şi Sanatoriul?... Să cer Directorului. Domnule, tatăl meu a paralizat... Nu, nu se poate spune astfel despre tatăl meu, despre nici un bărbat nu se poate spune astfel. In Sanatoriu; trebuie să-l internăm într'un Sanatoriu. Partea stângă e paralizată...

Ilie stă lângă uşă.

— Ce cauţi mă aici?

Ii e ruşine că i-a vorbit atât de aspru. Pe el l-a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

recunoscut numai decât, pe Ilie care i-a fost ordonanță în timpul războiului, şi care l-a purtat pe brațe, rănit, în dosul morii, în a treia zi a ofensivei... I se par atât de depărtate poveştile acestea pe care le-a auzit ani dearândul, în timpul liceului, în iernele lor de sărăcie...

Auzi ciocănind în uşă dar îi fu silă să răspundă. Capul îi era greu, tot trupul îl durea, gura îi era amară. O greață nespusă de mişcare, de vorbă, de gând. Lâncedă exasperare față de tot. De un ceas, de când se deşteptase, stătea cu ochii închişi, cu fălcile încleştate, abandonându-se desgustului şi plictiselii otrăvite, care izvorau din memorie, din amintirea nopții trecute. La răstimpuri, o părere de rău, apăsătoare, care-l exaspera şi mai înverşunat. Părere de rău după nimic, stare absurdă, sufocantă; i se părea că a ratat ceva, că i-a scăpat ceva printre degete, că a greşit ceva pe care nu-l înțelege, pe care nu-l poate situa nicăieri.

Ciocăniturile se repetară. Emilian deschise ochii, trase plapuma până la bărbie, şi strigă: „Intră".

— M'a trimis conița să vă spun că masa e gata, vorbi slujnica, pălind îndată ce i se opriră ochii asupra patului.

Torpoarea lâncedă a lui Emilian se aprinse deodată în mânie şi repulsie. Işi aminti tot, cu o precizie greţoasă. Intoarse ochii şi răspunse ceva în treacăt, aspru. Furia şi desgustul de sine îl deprimară până la paroxism. Dacă aşi avea acum revol-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.revistatransilvania.ro/mdrr

verul, m'aşi împuşca... Vacuitate, plictiseală, scârbă; acte ratate, acte fără rost, fără sens. De ce-am făcut asta? şi ailaltă? de ce fac atâtea lucruri absurde, atâtea lucruri groteşti, inutile şi caraghioase?... Sexul îi apăru în toată descompunerea sa predestinată; sexualitate oarbă, inutilă, inumană. Ii fu scârbă de el, scârbă de memoria faptelor, păstrate prezente în pofida oricâtor revolte şi oricâtor purificări. Dacă aşi avea revolverul...

Strănută răguşit, şi cutremurarea aceasta îi risipi gândurile, cu o uşoară voluptate de câteva clipe. Se vârî mai bine în plapumă. Işi dete seama că e puţin răcit, şi asta îl înfurie mai mult. Se frecă la ochi aproape cu necaz, înroşindu-şi pleoapele. Ah, ce viaţă porcească!.. Ce imbecil!.. Strănută iar, de astă dată mai aspru şi mai prelungit; apoi tuşi. Am răcit azi noapte; să ieşi cu pardesiul în Februarie; şi să ieşi — pentru ce?.. Ii veni să scuipe de desgust. Se răscoli în pat, sub plapumă, risipindu-şi căldura care îi învelea trupul — parcă ar fi voit să se pedepsească, să se chinuie. Ii era ciudă şi silă de tot ce se afla în jurul lui; de hainele trântite pe scaun, care îi aminteau întreaga noapte, de pardesiul de pe birou, de jurnalele pe care nu îndrăznea să le deschidă. Pe o măsuţă, o ceaşcă cu ciocolată se răcise aşteptându-l. Intinse mână şi luă un corn din farfurie, pe care îl morfoli nesimţitor în dinţi. Ceaşca era rece; o privi cu desgust. Să poţi face ceva până la capăt, să poţi face ceva omeneşte, tinereşte, fără sex, fără stupiditate... Tuşi,

Muzeul Digital al Românilor
revistatransilvania.ro/mdr

înecându-se, şi firimituri din corn i se risipiră pe plapumă. Avea lacrimi în ochi. Şi le şterse. Am răcit tobă...

Din nou ciocănituri, apoi uşa se deschise şi intră mama.

— Nu vin la masă, vorbi el repede, aspru. Am mai spus toantei aia că nu vin la masă. Nu mi-e foame...

Începu să strănute. Căută ceva cu ce să-şi şteargă nasul, şi prezenţa mamii i se păru deodată detestabilă; i se păru că a venit numai ca să-şi bată joc de el, sau să-i facă morală.

— Dar tu ai răcit serios, Guy. Unde ai fost azi noapte?

— Cu băieţii, răspunse el plictisit. Dă-mi te rog, mamă, batista din buzunarul pantalonilor...

Maică-sa îi aduse batista şi luă ceaşca cu ciocolată.

— N'ai mâncat de loc, azi...

Ah, ce plictiseală, ce pisălogeală! Toată lumea mă bate la cap!.. Tuşi, presându-şi batista la gură.

— Să-ţi fac un ceaiu, vorbi blând mama.

— N'am nimic, îţi spun că n'am nimic. Toanta aia n'a făcut focul când trebuie...

— Dar, Guy, e o căldură la tine... Eşti răcit; ai umblat azi noapte hai hui, nici n'ai mâncat la vreme. Cu viaţa pe care o duci tu...

Ah, ah, ah, ah... Îi venea să urle, să înjure, să-şi smulgă părul din cap de enervare şi plictiseală. Se culcă, înfundându-şi capul în perne.

Muzeul Digital al Românului Român

— Să-ți iau temperatura...

— Lăsați-mă domnilor în pace...

— Cum să te las dacă eşti răcit? Ai ajuns ca un ogar; în fiecare noapte tot la două şi la trei vii acasă... Nu vezi că te-ai uscat de tot?...

Nu răspunse nimic. Inchise ochii, prefăcându-se că doarme. Ce viață, Doamne!, ce viață... Mama ieşi din odaie şi chemă slujnica, pe coridor, poruncindu-i să facă ceai. Emilian începu să tuşească, şi durerea pe care o simțea cu fiecare horcăit prelungit îi făcea bine, îl liniştea. Aceiaşi silă de lucruri, acelaşi desperat desgust de tot ce făcea. Işi aminti de Ateliere; ce are să spună tineretul comunist? Goni gândurile cu furie. Nu ştia dacă trebuie să se hotărască să se scoale, să se îmbrace şi să iasă în oraş — sau să lâncezească în pat până i-o trece răceala. Simțea o uşoară enervare a epidermii. Ii era puțin frig. Frântura de corn înghițită îi lăsase în gură un gust leşietic, parcă şi-ar fi ras limba de o cârpă. Şi gândurile... Răsuflă odată din toate puterile, apoi îşi sprijini fruntea de pernă şi începu să plângă.

Va să zică de alde d'ăştia îmi era Dobridor. Om care îşi goneşte nevasta din casă, cu scandal, când află că e încornorat. O îmbrânceşte afară, strigându-i: curvă, haimana!... Şi a luat'o studentă, ştia doar că nu e o femee de stradă. Să-şi numeasca nevasta „curvă", cogeamitea asistentul universitar şi profesor de liceu! In plină stradă, cu toți vecinii a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1937

dunați la fereastră de teamă să n'o omoare... Bine i-a făcut Vally înșelându-l. Un impotent caraghios și gelos. Îi vine să râdă, deși e profund emoționat de plânsul femeiei, de povestea ei spusă printre suspine. Nu știe ce să facă; e jenat de vizita aceasta neașteptată, e foarte încurcat de spectacolul suferinții din fața lui. „Am venit la D-ta, Ilieș!... Nu cunosc pe nimeni altcineva... Familia mea e la Slatina... Și nici nu pot da de urma lui Jac... A dispărut ca un laș... Am să mă duc la colonel, la regiment... Vai de mine, vai de mine!.." E incapabil s'o mângâie, s'o întărească. Spune într'una: „Nu e nimic, Vally. Dă-l dracului de lichea... Am să-i trag niște perechi de palme, când l-oi întâlni... Nu e nimic. Lasă, că aranjăm noi... Zău, nu mai plânge..."

Îi pune mâna pe cap. O mângâe ușor, deabia atingându-i părul. Femeia plânge înfundat, ținându-și batista la gură. Jac, de ce mă lași Jac, de ce fugi, tocmai acum, tocmai acum... Ah, de ce nu mă ia Dumnezeu mai bine decât să rabd toate astea...

— Vrei să iei o dulceață? întrebă Ilieș, foarte blând.

Îl privește puțin mirată; dulceață? Îi trec prin minte o sumedenie de amintiri; căminul ei, musafirii, tava de lemn pirogravat pe care servea dulcețuri și cafele. Un val duios, o foarte vagă amintire a unui timp pentru totdeauna pierdut, din care s'a despărțit brusc, definitiv. Copilul, are să-mi ia copilul... Începe să plângă mai tare, răsturnându-se pe perne. Ilieș e și mai încurcat. Îi vine și lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc

lacrimi în ochi. Să plec acuma, să mă duc la laborator şi să-l iau la palme. Licheaua!

Bătu cineva la uşă. Ilieş sări în sus şi se repezi, înainte ca vizitatorul să aibă timp să deschidă. D-na Dobridor auzi şoapte, un râs uşor, apoi paşi depărtându-se pe săliţă; uşa marchizei scârţâi greu. Ilieş se întoarse.

— Era un prieten... Un porc...

— Incuie uşa mai bine.... Să nu mai vină cineva...

Ilieş încuie cu un sentiment ciudat; începea să-l turbure numai gândul că e închis singur în odaia lui cu o femeie tânără. Voi să se aşeze lângă ea, pe canapea, dar se jenă şi se aşeză pe scaun. D-na Dobridor nu mai plângea. Sta cu ochii în gol, cu obrazul odihnit în palmă.

— Dă-l dracului, nu te mai gândi la el, spuse Ilieş ca să întrerupă tăcerea. Vrei să iei ceva, un ceaiu, sau o dulceaţă?...

Femeea zâmbi uşor, trist. Ce bun e Ilieş...

— Nu, mulţumesc. Eşti prea drăguţ...

— Lasă dragă, au să se aranjeze toate lucrurile astea...

Observă deodată că rochia se trăsese până deasupra genuchiului. Cum sta rezemată de perete, se putea bine distinge arcuitura începutului de coapsă, ciorapul lipit şi lucios augmentând până la exasperare intuiţia carnală a rontuzimii ascunse. Ilieş încercă să nu mai privească piciorul, dar turburarea stărui. Se roşise puţin şi îi tremurau mâinile. Incercă să se întărească; o femeie nenorocită,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1944

cu copil, rămasă pe drumuri, vai de mama ei săraca... Zadarnic; ochii descifrau acum precis conturul şoldurilor, o sudoare caldă i se adună dealungul spinării. Mâna ridică încet rochia, mai sus, mai sus... Probabil că între chiloţi şi ciorapi se vede carnea... Să-i desfac brusc picioarele, să-i smulg chiloţii, praf să-i fac... Sunt un porc!

Se apropie să pună lemne în sobă. Jăratecul îl dogorî direct în obraji, îi făcu bine. Era mai liniştit acum. Putu să treacă alături de canapea; trupul se vedea piezîş, ochii nu mai întâlneau umbra aţâţătoare dintre genuchi.

— Te simţi mai bine? întrebă, glasul tremurându-i uşor.

— Sunt obosită, Ilieş, mă simt atât de obosită...

— Întinde-te puţin pe canapea...

— Cred că nu vine nimeni, nu?

— N'are cine să vină, eu n'am iubite, glumi el, înveselit deodată.

— Bine faci, vorbi d-na Dobridor, încercând să zâmbească. Dar nu te cred...

— Zău n'am, dacă-ţi spun zău...

Femeia se întinse pe canapea, trăgându-şi bine rochia peste genuchi şi încrucişându-şi picioarele. Cum o fi? Gândul îl exasperă; Ilieş, care nu cunoscuse decât ţărănci şi prostituate, se simţea foarte intimidat, şi totuşi foarte curajos lângă prima femeie din viaţa lui. Parcă n'are jaretiere, parcă ar fi ciorapii prinşi în copci, într'atât sunt de întinşi pe picior. Şi deasura ciorapilor...

Tezaurul Digital al Romanului Românesc

Ea ținea ochii închiși, mâna ușor rezemată de frunte.

— Dormi?

— Nu. Steteam așa...

Incepu să presimtă și ea dorința celuilalt, după turburarea glasului, după corpul lui înțepenit în colțul canapelei. Știa că nu se poate întâmpla nimic, totuși. Mă respectă; tocmai acum... Dar era puțin neliniștită. Căldura îi desmorțise membrele. Simțea o tentație nebună să se întindă, să se rostogolească în lungul canapelei. Rămânea totuși nemișcată, țeapănă.

— D-ta poate ai treabă, Ilieș, și eu te reț.in....

— Nu. Eu nu sunt un savant, ca Octav, măgarul ăla...

D-na Dobridor simți în aceiași clipă o ură sălbatecă împotriva soțului, împotriva lui Jac. O furie fără motive, fără amintiri. O dorință crâncenă de răzbunare, de umilire, de cea mai degradată înjosire. Buzele îi tremurară o clipă, ochii i se încrucișară de desgust. Mirosul bărbătesc de alături o enervă. Nu simțea nici o ispită carnală, nu o îmboldea nimic către Ilieș. Dimpotrivă, un desgust compact față de orice virilitate, față de orice prezență masculină.

Mă vrea și ea, gândi Ilieș observându-i obrajii dogorâți. Reminiscențe din romanele cetite, din povestirile prietenilor, cu femei cari se dau deavalma, cu soții din lumea mare care se culcă cu țărani și țigani — îl turburară deodată, năpădindu-l. Ori-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.starransilvania.ro/mdrr1933-1947

care, mă, aşa spunea Emilian. Asta aşteaptă şi ele; numai să ştii cum să le iei, să nu te intimidezi.

Puse mâna pe pulpă, deodată, şi-şi încleştă palma de carnea caldă. Femeia se închirci toată şi se ridică după pernă. Ar fi vrut să-l pleznească, dar o silă cumplită îi paralizează voinţa, şi se mulţumi să-i îndepărteze mâna. Ilieş îşi aşează amândouă mâinile, deasupra genuchilor deastădată, şi începu să mângâie. Nu rezistă nici una. Asta-i fleac, fac aşa ca să te păcălească, să-ţi dea iluzia că le cucereşti.

— Ce faci domnule Ilieş?.. Cum îndrăzneşti?..

Dar vorbise atât de sec, atât de indiferent, încât bărbatul se trase întreg lângă ea şi o coprinse în braţe.

— Ţîp, să ştii că ţip...

Nu răspunse nimic. Cu un braţ îi ţinea pieptul, cu celălalt îi scormonea rochia. Începu s'o sărute, lacom, nepriceput, muşcând-o. Femeia îşi afundă capul în pernă, desgustată. Încleştase cu putere picioarele, dar braţul vlăjganului le pătrunsese repede. O imensă silă, o fără de margini oboseală; indiferentă, pasivă, moartă. Ilieş îi ridicase rochia până deasupra pântecului, îi smulsese chiloţii, împleticindu-i în pantofi, o sufoca apăsându-i pieptul cu umărul lui adus înainte. Nici nu mai încerca să reziste. Se lăsă posedată hoţeşte, omul uitând cu desăvârşire de ea, zvârcolindu-se pe canapea încălţat şi îmbrăcat. Postavul îi zgâria pielea, obrazul lui o desgusta, răsuflarea aprinsă o umilea. Închise ochii, strânsese buzele, şi aştepta aşa, fără să gândească,

Muzeul Digital al Romanului Romanesc

fără să simtă altceva decât o inumană durere, dincolo de carne, dincolo de sufiet.

Are să se sfârşească... Am să mă deştept iar... Are să treacă... Dar posedarea continua sălbatecă. Pe Ilieş îl exasperase abandonarea aceasta rece, chipul slujit de desgust, pe care îl întrezărea câteodată, când deschidea ochii, când încerca să se bucure de o posesiune totală. Am s'o înebunesc! Orgoliul se deşteptase pentru întâia oară în conştiinţa sa sexuală. Se încăpăţâna să creadă că nici o femeie nu rezistă multă vreme unui fapt sexual bine realizat. Şi cu cât se depărta femeia, cu atât mai aprig o chinuia el. Incepuse să se zbată, îi pleca fruntea cu braţul stâng ca să-i poată privi în voie faţa. Atunci i se păru că se prăvale împreună cu ea, cu un zgomot de schele rupte, pe covor. Inchise ochii şi-şi feri capul. Se rupseră într'adevăr, picioarele din faţă ale canapelei, şi ajunseră amândoi jos. D-na Dobridor începu să urle, voi să-l lovească, dar el continuă s'o păstreze în braţe, încercând să se acomodeze. Nu-i era de loc ruşine de ruperea canapelei. O întrebă, sufocat:

— Te-ai lovit scumpo?

Apoi continuă dragostea, fără să-i pese de pumnii şi de sgârieturile femeiei. Când îi dădu drumul din îmbrăţişare, se prăvăli pe covor, plângând. Ce faci pe nebuna, acum? Romatisme. Cu mine nu merge, madam. Pe prostul ăla de Octav îl puteai juca, dar pe mine nu...

O ajută să se ridice. Pernele se răvăşiră la cele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

două capete ale canapelei. Aşează câteva perne rezemate de canapea, şi ajută pe d-na Dobridor să-şi pună capul. O durea întreg trupul, răsuflarea i se întrerupse, desgustul şi sila o copleşiseră. Nici nu putea plânge. Işi zări pulpele desgolite şi încercă să tragă rochia peste ele. Dar nu izbuti. Ilieş îndeplini gestul schiţat, mărinimos. Ce s'a întâmplat cu mine?... De ce-am căzut jos?... Jac, unde eşti Jac... Intoarse capul să vadă pe ce se reazemă, şi întâlni canapeaua cu botul căzut pe podea, ca o fiară răpusă. Mirarea şi oboseala o ameţiră din nou. Duse amândouă mâinile la ochi. Stătu aşa, nemişcată, mult timp.

Ilieş se ridică să pună un lemn pe foc. Incepea să se întunece. Se rezemă de sobă. Poate ar trebui să-i vorbesc frumos, s'o mângâi. Dar nu-i mai spunea nimic, acum, trupul acesta tânăr, abandonat pe covor. O uşoară încântare; o făcui şi p'asta! Femeie măritată, cu copil. Nu rezistă niciuna, ăsta e adevărul.

Doamna Dobridor voi să se ridice. Ilieş sări s'o ajute, dar ea îi respinse braţul. Duse iarăş mâna la cap, cum se trezi în picioare.

— Aşi vrea să mă duc la... baie, vorbi ea, încet.

Ilieş era încurcat.

— Baia e numai a proprietăresii, în celalt corp al casei... Poate vrei...

Nu termină propoziţia, dar d-na Dobridor făcu semn din cap. Ilieş descuie uşa şi-i arătă în sus, pe săliţă. Femeia porni încercând să-şi aranjeze cât de

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cât coafura; năucă, stâlcită, cu un sentiment de cumplită risipire.

Ilieş rămase o clipă la uşă, privind'o. Când închise şi dete cu ochii de canapeaua răsturnată, îi veni să râdă. Teribil a mai fost, domnule! Cât pe aci să mă fac de ruşine. Dar îl străbătu deodată un gând. Evocă instantaneu imaginea closetului. Nici o primejdie, acolo. Şi totuşi, dacă ea face pe nebuna?... Stătu o clipă încurcat; să mă duc şi eu?... Dar nu se spânzură ea, dă-o'n măsa!

Se îndreptă spre perete şi începu să repare canapeaua.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

VII.

Se trezi târziu, aproape de seară, şi păstră câteva clipe gustul unui vis peste măsură de dulce, cu îngeri dolofani, fără aripi, cu feţe de femei bune, râzătoare; un cer întreg de femei, care i-ar fi putut fi toate surori, mame, fiice. Niciodată nu gustase o fericire mai senină; obrajii femeilor, ochii copiilor alcătuiau o nesfârşită oglindă de zâmbete, blânde, calde. Rămase mult timp aşa, privind tavanul, mirându-se şi încercând să-şi amintească ceva din dialogurile care ştia că avuseseră loc cu acele făpturi de paradisiacă feminitate. Apoi, deodată, simţi cum totul se pierde, înghiţit de cenuşiul odăiei. Aceiaşi desperare, aceiaşi risipire; luă cunoştinţă de starea sufletului său ca o predare în faţa unui destin. Se dete jos din pat; observă că e îmbrăcat. Iar am dormit după masă... Il înfurie gândul că s'a lăsat doborât de oboseală. Din odaia lui Petru auzi pianul. Mozart. Stătu câtva timp în mijlocul încăperii, cu mâinile în buzunar şi ascultă.

Amurg de iarnă, pian, cerul însângerat; ghiceşte gerul deafară după neclintirea ramurilor albe. Pavel simţi întreaga povară melancolică a acestui decor bucureştean; tristeţi refulate de adolescenţă, duioşie, sentimentalism. Incercă să lupte, să alunge

Muzeul Digital al Romanului Romanesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

toate melancoliile deprimante care îl asediau de-câte ori se deştepta dintr'un somn de după-amiază. Dar nu avea nimic pe ce să se razeme. Inapoi îi era teamă să se uite; Una, Ghighi... Să nu se mai gândească la niciuna din ele, să încerce să uite perechea asta de hăţuri care trăgeau din două părţi şi din trupul şi din sufletul lui. De ce nu mă pot menţine eu la aceiaşi tensiune şi pe aceiaşi poziţie mai mult timp? De ce mă risipesc şi mă contrazic, ca o oglindă spartă? Niciodată acelaş, niciodată nu voi putea iubi acelaş lucru, unul singur; şi cel puţin dacă n'aşi regreta, dacă n'aşi suferi. Să fi crezut şi eu în „experienţă", în disponibilitate şi aventură...

Aprinse o ţigare. Petru, din odaia lui, întrerupse sonata. Stă şi se gândeşte şi el la dragoste, reflectă Pavel. Se trânti în fotoliul de lângă birou. Nici o dorinţă precisă, nimic de care să se acaţe. Cel puţin dacă m'aşi simţi obosit, dacă aşi fi bolnav, dacă mi-ar lipsi ceva ca să mă pot scuza. Dar totul continuă ca şi mai înainte, toate continuă a fi...

Dacă nu m'ar fi cunoscut Ghighi pe mine, ar fi iubit ca oare la fel? Ar fi suferit tot atât de mult? S'ar fi dat tot atât de total?... Ţi se pare câteodată că însemni ceva în viaţa unui om; şi totuşi, dacă n'ai fi fost tu, ar fi fost altul; lucrurile cari sunt — trebuiau să se întâmple, cu tine sau cu altul, dar trebuiau să se întâmple...

Işi aminti deodată că nu văzuse pe Ghighi de câteva zile. O dori în acea clipă. O dori ca pe ceva

Muzeul Digital al Romanului Românesc

care îi lipseşte, lângă care s'ar simţi bine, cu a cărei prezenţă şi-ar alunga vacuitatea, haosul, suferinţa aceia veştedă din suflet. Işi aminti, deasemenea, că şi-a propus de mult să n'o mai vadă; să n'o vadă nici pe Ghighi nici pe Una. Stătu puţin pe gânduri ca să înţeleagă ce poate însemna o asemenea hotărâre. E atât de inutil să fug, să n'o mai văd; nu Ghighi este aceia care mă distramă, mă face să sufăr. Altceva, altceva, faptul dorinţelor mele, întotdeauna *mai multe*, întotdeauna potrivnice... E cu desăvârşire absurd tot ce gândesc. Sunt puţin blestemat, simt prea bine păcatul, asta e. Restul n'are nici o valoare...

Se îmbracă fără nici o grabă, ca şi cum ar avea în faţa lui o întreagă viaţă pentru vizita pe care şi-a ales'o.

Când ajunse la Sanatoriu, David Dragu se gândi cu groază că, poate, chiar în minutul acesta, tatăl trage să moară. Simţi un gol rece în coşul pieptului şi o luă la goană prin grădină. Incet, încet, să nu-l loviţi de uşă. Dav, bagă de seamă, ajută şi tu; să nu-l zguduie targa. Il duc uşor, până la camioneta închisă. „Ţi-e rău, tată?" Nu răspunde. Ţine ochii închişi decând l-au coborât din pat. Numai să nu moară acum, să nu moară pe targă, într'un vehicul al Sanatoriului. Să-l pot vedea, să-i spun, trebuie să-i spun... Atâtea lucruri înţelese deodată, iubirea aceasta necunoscută pentru omul pe jumătate mort, cu mâna stângă aşezată pe piept.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

Să-i spun că îl iubesc, că mi-e tată, că am înțeles deabia acum. Numai să mă poată încă auzi, să nu fie prea târziu...

Dela amiazi, creerul îi e străpuns de gânduri nebunești, de spaime, de extazuri. Poate va fi nevoie de o operație urgentă, a spus doctorul. Embolie. Îi va cangrena, poate, amândouă picioarele. Numai o operație l-ar putea scăpa... Dar e peste putință, e inuman, să i se taie picioarele; lui, un erou... Nu va voi, întrebați-l și vă va spune că nu va voi. Mai bine să moară întreg. Un om ca el, care a scăpat ușor rănit la Moara Roșie, să fie mutilat dintr'o boală de inimă. E peste putință, trebuie să-l întrebați... Și tata care nu spune nimic, care se vaetă într'una... Cum te-ar putea durea piciorul, dintr'o boală de inimă?... Și dacă? Alergă, ca să nu mai se gândească. Îl vede de atâtea ori, cu picioarele retezate, cu o față albă de mort. Ilie! Numai pe el în cheamă, numai de el își amintește. L-a mai purtat odată pe brațe, acolo, când erau amândoi teferi...

— Domnul maior Dragu...

— Poftiți sus, la etajul al doilea. Camera comună...

Ar fi vrut să-l întrebe mai mult. Nu îi e rău, nu e așa? Nu e pe moarte?!... Numai dacă n'ar mai suferi, dacă m'ar recunoaște. Urcă scările câte două, dar în fața salonului ezită. Ascultă mult timp. Nu se aud țipete, nu e pe moarte. Intră ținându-și răsuflarea. Lângă ușă, Liza sta cu bascul în mână.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Nu vrea să mă vadă, îi şopti ea. Nu-i nimic, nu-i nimic...

Plângea uşor, zâmbind. Lui David îi fu ciudă pe sora asta mai mare, care îl întâmpina cu lacrimi în odaia unui bolnav. Zări mai multe persoane streine şi se codi să înainteze. Nu înţelese numaidecât că se află într'un salon comun. Lângă un pat, pe scaun, câteva buchete de flori. Era o fată acolo, cu părul blond resfirat pe perne, cu ochii roşii, umflaţi, fără gene. Zări în fund ferestri mari, prin care se vedeau ramuri albe şi un brâu de cărămizi, departe. Era cald, miros de pătură, de farmaceutice şi mâncare.

Maiorul îşi rezemase bărbia de piept. Cum sta aşa, s'ar fi spus că aşteaptă o replică, o ascultă din nevăzut. Clătina capul decâte ori încerca să vorbească. Gura i se scofâlcise de partea stângă, şi saliva se prelingea neîncetat. David, cum dădu cu ochii de el, roşi; înţelese că limba a ajuns moale, deslegată, şi nu mai poate înghiţi saliva. Balele acelea care curgeau neîncetat, pe care sora le ştergea cu un şervet alb, de masă, îl umileau, îl făceau să sufere mai mult decât piciorul paralizat al tatălui.

Dacă m'ar auzi, numai, şi dacă ar putea să mă înţeleagă!... Sunt prea multe persoane streine aici ca să-i pot spune. Tată, tată, ştiu acum cât ai fost de singur, cât de mult tânjeai după dragoste, după prietenia mea!... Nu, e prea teatral, e prea emfatic. Altfel ar trebui să-i spun; Tată, deabia acum înţe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://cms.ivania.ro/md=1933-1

leg... Nici aşa. Şi totuşi simte un sentiment nou străbătându-l, stăpânindu-l. O iubire liniştită, resemnată; o dorinţă stranie de sacrificiu, de abdicare. Să pot face tot ce-a vrut el, tot ce-a visat el despre viitorul meu... Să renunţ la stupidele mele idealuri, ca să-i pot împlini icoana pe care şi-o făcuse el despre mine, de când eram încă în liceu... La ce folosesc toate ascensiunile, toate austerităţile, toate valorile spirituale din lume — dacă faci, prin cucerirea lor, să sufere un singur om?... Un singur om... Unde aşi putea ajunge prin idealurile mele? Ce înălţime spirituală poate echivala cu durerea omului acesta care m'a iubit şi care a suferit din cauza izolării mele? Ce folosesc toate înălţimile spirituale pe care le-aşi fi putut ajunge dacă aşi fi continuat calea aceasta austeră de renunţări, de puritate, de izolare, de egoism sublimat? Să suferi neîncetat, să te încordezi zi şi noapte, să renunţi la orice bucurie a lumii, să fugi de dragoste, să faci să sufere pe acei care ţi-au dat viaţă şi te iubesc — şi toate acestea pentru ce, *pentru ce?* Ce-aşi putea obţine prin munca şi asceza mea? Ce siguranţă aşi avea eu că *aceasta* este datoria pe care trebuie s'o împlinesc? De unde ştiu eu că prin izolarea şi necontenita mea ascensiune îmi cuceresc mântuirea, realizarea perfectă a sufletului şi vieţii mele? De unde ştiu că drumul meu este singurul şi este cel mai bun? Nu ştiu nimic, nu ştiu nimic... Poate o viaţă de muncă şi ascensiune spirituală este tot atât de inutilă mântuirii ca şi o viaţă bicisnică,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933.1937

o viață de familie și de mediocrități cotidiene. Poate este chiar inferioară oricărei vieți mediocre... Tare aș vrea să știu dacă un simplu om, un simplu burghez, care ar muri în aceiași clipă cu Bergson, cu Jacques Maritain sau cu Einstein — ar ajunge *mai jos* decât ei, mai jos pe acele trepte cerești ale sufletului liberat... Dar n'am nici o certitudine, nici un criteriu absolut de verificare al actelor mele omenești. Viața aceasta nu revelează, nicăieri, nici un criteriu absolut. Numai moartea e absolută, numai ea îți va spune dacă ai făcut bine sau ai făcut rău, dacă te-ai înălțat cu adevărat, sau ai trăit o iluzorie ascensiune. Numai moartea... Singura certitudine, singura...

Se trezi puțin buimăcit de furia gândurilor, de năvala lor victorioasă într'o conștiință care nu le mai putea opune nici un criteriu de selecțiune, nici un sistem. Să te gândești la moarte lângă patul tatălui tău paralizat!... Dar nu găsi nimic zguduitor în acest reproș. Gândul morții nu păstra nimic înspăimântător, nimic funebru; nici o tristețe, nici un regret. Moartea, marea înseninare, marea certitudine, singura certitudine. Moartea care lămurește totul, care descoperă criteriul binelui și al răului, care te pune față în față cu realitatea, cu absolutul...

— Ilie!...

Se întristă puțin auzind chemat alt nume decât al lui.

— Ilie nu e aici, tată... Dar pe mine nu mă recunoști?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Maiorul îl privi lung, ţeapăn. Apoi începu, deodată, să vorbească.

— Mi-e frlică, Davide!... Mi-e frlică!... Nu vrleau să mmor!.. Nu vrleau!.. Nu, nu,... Nu!

Urlă. Se repeziră, toţi, lângă el. Bolnava dealături începu să geamă. Maiorul se zbătu în pat, încercând să se întoarcă cu faţa spre ceilalţi. Sora îl ţinea blând cu mâinile. Saliva îi aluneca tot mai multă, pe cămaşă, pe cuvertură.

— Mă doarie! Davide!.. Unde-i Ilie?!.. Mă!.. Mă!.

David privea scena buimăcit. Nu se poate să-i fie într'adevăr frică, lui, care a luat Crucea de oţel la Moara Roşie. Nu se poate să se teamă de moarte, e absurd, e o iluzie. Nu se poate. Aiurează, acum. Unui erou nu îi e frică de moarte. Nu poate să-i fie frică de moarte! Aiurează, asta e. De ce nu-i dă ceva să-l adoarmă, să nu se mai chinuie?...

— Vrleau să trăiesc!.. Vrleau!.. Mă! Mă!..

David se apropie de doctor. Trebuie să se facă ceva, trebuie!...

— Domnule doctor, de ce nu-i faceţi o injecţie?... De ce îl lăsaţi aşa?... De ce vreţi să-i faceţi operaţie?...

Auzi răspunsul vag, pripit. Bolnavul îl chema iarăş. Nu mă lăsa, Davide! Nu vreau să mor, mi-e frică să rămân singur în pământ, mi-e frică, mă! De ce v'am crescut pe voi, de ce am cinci copii dacă trebuie să mor singur? Nu vreau să mor! Scăpaţi-mă, mă!... Horcăiala continuă încurcată de acelaş motiv al obuzului şi oului. Lui David i se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-19

păru că începe să înțeleagă. Se crede pe front, acum, aiurează, deaceia țipă. Aiurează, deaceia îi e frică de moarte. Altminteri nu îi e frică, lui nu-i poate fi frică de moarte, el este un erou...

Pavel se trânti plictisit pe canapea. Iarăş e tristă, iarăș plânge.,.

— Ce mai ai acum? Ce Dumnezeu mai ai?

Ghighi încercă să zâmbească şi se apropie de el, să-l mângâie, tandră.

— N'am nimic, Faust. Zău n'am nimic. Mi-a fost frică azi noapte, cu sirena aceia lugubră, şi eu singură aici... Atât. Dar nu sunt tristă, zău nu.

— Atunci de ce plângi? Ce motiv ai avea să plângi? Iată că eu nu mă plâng de nimic, deşi sufăr ca un câine. Tu ce motiv ai să suferi?

Işi lăsă capul, obosit, pe rezemătoare. O, de s'ar termina odată, de s'ar alege odată într'un fel... Fără nici un motiv, şi totuşi plânge. Acelaş şi acelaş lucru. Şi eu trebuie să o consolez, să o susțin. Şi dacă ar avea vreun motiv, dacă ar suferi pe ceva real, pe o durere concretă. Dar suferă sentimental; suferă, poate, pentrucă nu mă are tot, nu mă simte pe deantregul asimilat de ființa ei... Dacă ar avea vreun motiv, dacă ar avea vreun motiv real...

— De ce taci? o întrebă deodată brusc, aproape brutal. De câte ori viu la tine, te găsesc tăcând sau plângând. Ce Dumnezeu mai ai? Ce-ai mai inventat care să te facă să suferi?...

— Faust, de ce vorbeşti aşa?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Pentrucă mă exasperează suferința ta nemotivată și absurdă. Nu te-am mai văzut râzând de nu mi-aduc aminte de când. Spune-mi de ce ești tristă? Pe mine mă frământă atâtea lucruri, sufăr ca un blestemat zi și noapte, și totuși nu sunt trist. Iar când vin la tine, te găsesc oftând și cu batista udă de lacrimi...

— Vii atât de rar, Faust...

— Dar știi că am atâtea pe cap, sunt atât de hârțuit... Și apoi, eu ți-am mai spus, Ghighi, eu am altă concepție despre dragoste, eu nu pot renunța la libertatea mea.

Ghighi începu să plângă. Eu de ce-am renunțat? eu de ce nu pot trăi fără el?...

Anicet se ridică și începu să se plimbe prin odaie.

— Ce înseamnă asta, Ghighi? ce mai vrei dela mine? Ce vrei să-ți mai dau? De ce plângi frate, de ce plângi? Eu am atâtea pe cap...

O clipă își dete seama că vorbește prea accentuat despre sine, și asta îl mânie și mai mult. Mă silește să fiu cabotin. Suferința ei absurdă mă face să reacționez, să mă umilesc, vorbind de mine, de dramele mele... Femeia care te ajută să te echilibrezi, să te cunoști pe tine, să te înseninezi!! Pfuah! Femeia, zâmbetul naturii... Ce idiotenie!

— Spune frate ce ai?...

— Nu mă mai iubești, Faust... Nu mai ești ca înainte...

Anicet simți un val de mânie înfierbântându-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1933-1947

sângele. Să o umilească, să-i vorbească brutal, decisiv.

— Imi spui asta de un an de zile!... Ce importanță are dacă te iubesc sau nu te iubesc?! Ce e aia iubire? Fapt este că nu pot fără tine şi tu nu poți fără mine. Şi crezi că asta e iubire? Aşa se iubesc oamenii adevărați? Ghemuindu-se unul într'altul, țipând când sunt siliți să se despartă, plângând când nu sunt unul în brațele celuilalt? Asta ai înțeles tu din iubire? Asta e descompunere lentă, cadavre, Ghighi...

— Eu nu mai pot fără tine, Faust, gemu fata.

— Ştiu, ştiu, ştiu! Tu nu poți fără mine, eu nu pot fără tine, X nu poate fără Y, aceiaşi poveste, acelaşi blestem. M'am săturat până în gât...

Ghighi începu să plângă cu hohote, trântindu-se cu capul între perne.

— Nu mă mai iubeşti! Ştiam asta de mult, ştiam că într'o zi ai să te plictiseşti de mine...

— Dar nu e vorba de plictisit, dragă, înțelege-mă ce vreau să spun. Ce importanță au toate fleacurile astea sentimentale?! Tu ştii că te iubesc. Dar te iubesc în felul meu, bărbătesc, şi îmi vine să urlu când văd ce înțelegi tu din dragoste. Ce înseamnă asta că nu te mai iubesc?...

Fata continua să plângă, înăbuşit, cu batista la gură. O amară voluptate a durerii vii, mărturisite în fața celuilalt, a omului iubit. De ce nu vrei să mă iubeşti puțin şi pe mine, Faust?... Fac tot ce vrei tu, nici nu-ți spun de copil, fac ce vrei tu, nu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

mai iubeşte-mă puţin şi pe mine, iubeşte-mă atât timp cât mai trăiesc, Faust... Am să mor curând, iubitule, am să mor părăsită... De ce nu vrei să mă iubeşti puţin?...

— Eşti cu adevărat exasperantă, Ghighi! Ce ţi-am făcut? Cu ce ţi-am greşit?... Spune dragă ce ai?... Eu de ce nu mă plâng? Şi am dreptul, slavă Domnului, sufăr mai mult ca tine...

— Tu nu ai de ce să suferi, eu te iubesc, încă, eu nu te ameninţ că te las...

— La ce foloseşte iubirea asta, Ghighi, dacă te face să suferi? Cum mă iubeşti tu pe mine dacă mă faci să sufăr şi mă umileşti silindu-mă să asist la durerea ta? Ce fel de iubire e asta, care face pe om să sufere?... Ce fel de iubire, draga mea, draga mea?!...

Vorbise repede, exasperat, greu stăpânindu-se să nu izbucnească în blesteme. Intotdeauna dela început, acelaş şi acelaş lucru până la moarte, până la ratare. O furie biologică, trupească, îl întunecă; furie împotriva oricărei dragoste, oricărei prietenii, oricărei tovărăşii umane. Să poţi rămâne toată viaţa singur, să te înfrăţeşti cu fluturii şi cu paserile, să iubeşti stelele şi apele, să-ţi satisfaci instinctul acesta care duce la moarte iubind orice altceva înafară de om, iubind orice altă viaţă înafară de o viaţă umană; căci aceasta te soarbe necontenit, te cuprinde drăceşte, vrea să fii ea însă-şi, vrea să renunţi la tine, să dispari, să te înghită... De unde vine instinctul acesta drăcesc care te sileşte să te

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

zvârli viu şi întreg în flacăra iubirii celuilalt?...

— ...Ştiam de mult că nu mai mă iubeşti, că îți place alta, că te-ai îndrăgostit de Felicia...

Pavel fu tentat o clipă să mărturisească totul, dar un rest de laşitate virilă îl reținu. Să nu o fac să sufere, să nu fac să sufere o ființă mai slabă ca mine...

— Lumea arde în jurul nostru, şi noi discutăm sentimentalisme, vorbi el obosit, aşezându-se pe scaun. N'o să ne putem uita niciodată pe noi, Ghighi?... (Dar de ce-i spun eu astea ei? Am eu dreptul să-i spun astea ei, tocmai eu?...).

— Ce-mi pasă mie de lume! plângea Ghighi. Tu eşti lumea mea, tu eşti tot pentru mine!... Dacă nu mă mai iubeşti, ce-mi pasă mie de-o fi bine sau de-o fi rău pentru țară, pentru alții? Ce-mi pasă?! ce-mi pasă?!...

Voi să se apropie şi să-i explice. Haide Ghighi, de ce să prelungim la infinit drama aceasta umilitoare? Dă-mi voie să plec, Ghighi, arată-mi că n'ai să suferi dacă am să plec. Spune-mi ceva, frate, spune-mi ceva de bun simț. Vrei să mă omori, vrei să mă sileşti să caut moartea ca singura odihnă a spiritului care mi-a mai rămas? Asta e iubirea ta? Asta e tot ce poți face tu pentru mine?...

— Am să mor, Faust!... Are să fie mai bine atunci... Ai să fii şi tu liber, ai să poți face ce vrei, atunci...

Aceiaşi imagine, de luni, de ani; acelaş fiim mental care o consolează de toate suferințele, de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

toate ursitele. Ea, pe patul de moarte, prietenele în jurul ei, sugrumate de emoție, câteva flori pe masă... „Să nu-i spuneți lui că mi-e rău, să nu-i spuneți nimic! Nu vreau să-l fac să sufere... Târziu numai, să-i spuneți cât de mult l-am iubit, să-i spuneți că-l rog să se gândească câteodată și la mine, când înfloresc salcâmii, când ies tufănicile!..." Vorbește cu o față transfigurată, cu ochii pe jumătate închiși, cu buza de sus puțin tremurată. Prietenele izbucnesc în plânsete, ea însă-și e foarte emoționată. Și apoi, moare brusc.

Incepe să plângă mai tare, mai istovită. Pavel ar vrea să-i spună ceva, s'o întrebe, s'o mângâie; să facă ceva, un singur gest, chiar falș să fie, numai să facă ceva. Dar nu izbutește să-și concentreze mintea în prezent. Plânsul ei trece de deasupra sensibilității fără să-l zguduie, fără să-l intereseze. O vede prea bine, cum stă răsturnată pe pat, hohotind. Știe că ar fi atât de simplu să se ridice, să-i pună mâna pe umeri cel puțin, să-i spună câteva vorbe fără sens, așa, numai pentru a-i dovedi că nu e absent. Dar îi e peste putință să iasă din el, acum. Stă departe, închis în sine, cu gândurile lui, ascultând parcă o altă convorbire. Durerea lui Ghighi aproape că nu o mai simte. Ai să fii și tu liber, ai să poți face ce vrei, atunci... Ce straniu sună cuvintele acestea. Ce absurde sunt, când le asculți deodată, fără să știi cine ți le spune, fără să cunoști reprezentarea pe care și-o face despre moarte acel om. Mie mi s'ar potrivi mai bine. Eu

Muzeul Digital al Romanului Românesc

ştiu, cel puţin, ce înseamnă libertatea; ştiu cum s'o dăruiesc... Dar dacă ar muri ea întâi m'ar face oare mai liber, mi-ar putea reda libertatea dela început? Nu ştie ea cât de mult leagă moartea, cât de cumplită răzbunare e să te omori pentru cineva?...

Stă liniştit pe scaun, privind în gol, încântat că nici o durere nu-l mai atinge, nici o caritate nu-l mai ispiteşte, de nicăieri.

Decât să se chinuie, tăindu-i-se amândouă picioarele, decât să sufere o viaţă întreagă paralizat într'un cărucior — mai bine... El poate vrea asta, vrea să moară întreg, valid. Aiurează acum, deaceia îi este teamă de moarte. Lucid şi sănătos, nu ar accepta în nici un caz să i se taie picioarele. Să pot face ceva pentru el, să pot să-l ajut, bărbăteşte, prieteneşte... Sunt singurul dintre toţi ăştia care îl înţeleg cu adevărat, care îl iubesc ca un fiu. Să-i pot pune siringa cu stricnină pe măsuţă... Se înfioară... Dar e absurd, e absurd să-mi fie teamă. Nu e nici o crimă asta, să laşi pe un om să-şi aleagă moartea, să-şi aleagă moartea lui demnă, cea pe care o poate suporta... Nu e nici o crimă să-l ajuţi să moară aşa cum vrea el. Il iubesc... E o dovadă de iubire ce vreau eu... Un bob de stricnină, sau o siringă, ascunsă acolo printre pansamente şi şervete. Să-i pot spune: tată, ai aici tot ce-ţi trebuie... Nu, nu, n'am să pot face asta... Poate nici el nu vrea...

Unde am mai citit eu, sau am auzit, un caz si-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

milar? Se surprinde căutând în memorie, răscolindu-şi biblioteca mentală, şi atitudinea aceasta livrescă, în preajma tatălui, îl umileşte, îl exasperează. De ce nu pot fi prezent, de ce nu-i pot face binele pe care îl merită gândindu-mă la el, nu la cărţile pe cari le-am cetit?...

Cineva totuşi i-a spus, într'o carte sau într'o convorbire avută de mult; i-a spus de rămăşagul a doi prieteni, amândoi pe front; că dacă unul dintre ei rămâne invalid, celalt să-i pună siringa cu stricnină pe masă, alături. Cel bătrân a rămas orb şi schilod. Şi-apoi, când celalt i-a dus otrava (un bob de stricnină? un injector?), i-a răspuns: „Vreau să trăiesc, vreau totuşi să trăiesc, şi aşa cum sunt!..." Oare aşa s'au întâmplat lucrurile? Stricnina nu e greu de găsit. Dar trebuie să-i spun, trebuie să vorbesc cu el mai înainte, să-l întreb, atunci când va fi lucid, dacă poate accepta, dacă poate supravieţui cu amândouă picioarele tăiate...

Se surprinse gândind toate acestea liniştit, şi îi fu aproape spaimă de absenţa durerii, de calmul cu care îşi amintea povestea rămăşagului. Se apropie mai mult de pat.

— Ţi-e mai bine, tată?!... Nu vrei s'o vezi şi pe Liza?...

Bolnavul îl privi cu greutate; atârna mereu de partea cealaltă. Parcă i se opreau privirile, îi erau necontenit atrase înapoi, către pupile. Făcu un efort şi deschise gura; în acea clipă saliva i se răsturnă, vâscoasă, peste buze. Rămase puţin mirat de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

abundența aceasta de bale și-și mișcă larg mâna dreaptă către bărbie. Palma tremură, ochii la întâmplare obrazul, apoi se apropie, dezarticulată, de mustață. Rămase lipită acolo, streină, aiurită. David asistase la gestul acesta fără nici un curaj, fără să se poată hotărî să intervină și să-l ajute. I se părea că l-ar fi jicnit de moarte ajutându-l să-și șteargă bărbia; doar tatăl singur înțelesese că trebuie să se șteargă, și el singur încercase, dusese mâna dreaptă, pieziș, la bărbie. Văzându-l cât de neputincios este, apucă uluit șervetul de pe măsuță, și-l șterse, tamponând cu grijă, părându-i-se că astfel tatăl nu-i va simți intervenția. Repetă întrebarea.

— Nu vrei s'o vezi și pe Liza?... E aici tată, a venit și ea...

Maiorul îl privea mereu, clătinând capul. Să-l întreb pe el, acum. El doar știe toate lucrurile astea. Mă, Davide, aș vrea să știu... Tu mă crezi nebun, poate, mă crezi oștean prost pe mine... Mă, odată, când răpăia mitralierele, toți credeau că suntem ca mai înainte, că Rușii sunt proști, și stau să ne aștepte până când le declarăm războiu în regulă. Le-am spus atunci: la pământ, mă, voi toți, că doar eu cunosc suflatul ăsta de deasupra... Atunci eu te-am scăpat dela moarte, eu ți-am strigat să te trânteștĭ la pământ... Ți s'au spart ochelarii?... Credeau că sunt nebun... Ei nu știau toate acestea, n'aveau de unde să le știe. Cine a fost acolo, nu uită ușor; numai să te întorci, asta e, să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

te poți întoarce... Şi atunci, mă, cum devine asta? De ce eu, de ce nu tu, că sunteți mai tineri, eu v'am crescut, cu pensia mea de maior. Eu, care sunt tatăl vostru.

— Vrei tată?...

Ce tot bate câmpii băiatul ăsta? Cum să-i spun mai bine să mă înțeleagă şi să mă lămurească? Uite mă, asta nu pricep eu nici acum, asta şi pe Ilie, pezevenchiul... Sau a fost frate-său, atunci când eu ăl dintâi v-am spus: la pământ cu toții, la pământ că asta ne curăță pe toți!...

— Mi-e frică, mi-e frică, Davide!...

Glasul îl sperie şi pe el. Parcă vorbise altcineva şi se cutremură. De ce toate începeau să rânjească în odaie? Văzuse deodată sute de suprafețe albe, ca niște cearceafuri înghețate, verticale, mişcându-se către el. Mă Ilie, mă Ilie, frate-meu!...

— Nu vreau să mor!... Veniți, mă, toți, lângă mine!...

Proştii de ei, proştii de ei! Iar le e frică, uite cum le e frică să se apropie de mine, să mă ia în brațe, să mă apere, că sunt copiii mei, cinci, din carnea mea, mama lor de copii!... Proştii, mă, proştii! Ilie, vino mă tu, eu care sunt tatăl lor, mă, nu vor să mă țină în brațe, îmi dau drumul, şi mă prăvălesc, mă înec, mă scufund...

—— Veniți, mă, toți... Mi-e frică, Ilie!...

Pe David îl dădură la o pare internul şi sora. Altă injecție, altă inconştiență. Din inconştiență în inconştiență, din injecție în injecție. Până când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Dumnezeule, până când?! De ce nu-i fac ceva? De ce nu poate nimeni să-i facă ceva, să-l ajute, că doar a fost erou, a fost la Moara Roşie?...

Se trezi lângă uşă, uluit. O deschise ca să se poată plimba câteva minute pe culoar. O găsi pe Liza, privind prin fereastra înaltă, cu mâna rezemată de balustradă. Avea ochii roşii.

— Bietul tata, vorbi ea, fără să-şi privească fratele. Bietul, nu mai recunoaşte pe nimeni... Aşi fi vrut să-i spun un singur lucru... Un lucru pe care voiam de mult să i-l spun. Sunt sigură că m'ar fi iertat... Un singur lucru, Dav...

Incepu să plângă înfundat, cu capul rezemat de braţ.

Vlădescu îi apucă braţul, silindu-l să se oprească şi să-l privească.

— Este vina ta, Paule, este vina ta cum este şi a mea. Stăm izolaţi, fiecare cu problemele noastre, fiecare cu durerile şi bucuriile noastre, în loc de a ne apropia mai mult, de a face un bloc, de a organiza o rezistenţă...

— Vrei să faci şi din asta o societate culturală? îl întrerupse Anicet, vorbind trist.

— Nu, nu, lasă glumele. Nu îţi dai seamă ce zăpăceală domneşte pretutindeni? Nu ştiu dacă tu ţi-ai pierdut destul timp printre prietenii noştri ca să înţelegi ce zăpăciţi sunt toţi, toţi tinerii, ce întunecată şi libidinoasă le e mintea, ce slabă le e voinţa. Trebuie să reacţionăm, măi, trebuie... Nimeni

Muzeul Digital al Romanului Românesc

nu vorbeşte altceva decât despre sex, sex şi sport. O idee clară, un lucru abstract nu-l înţelege nimeni... E o furie bestială pretutindeni pentru biologie, pentru depravare şi orgie... Se răscoală întunerecul, ascultă-mă pe mine, Anicet, se răscoală bestia!...

— Ai început şi tu să vorbeşti ca Eleazar?

— Lasă, mă, gluma! Dacă ai fi fost treaz azi noapte, cum am fost eu, dacă ai fi auzit sirena aceia până în zori, m'ai asculta şi mi-ai da dreptate. Suntem dezarmaţi, mă! Am mers prea departe. Ne-am bătut joc de legi, de dogme, de simboluri, ne-am bătut joc de tot, pentru a ne dovedi nouă înşine că suntem liberi. Am vrut să fim liberi, am izbutit să avem cea mai depravată libertate care a existat cândva în ţara românească. Ei, şi-acum ce ne facem? Tu nu-ţi dai seama că am mers prea departe, că ne-am ocupat prea mult de libertatea noastră, că am ajuns sclavii sexului şi ai arenei?...

— Ce-are face una cu alta, mă logicianule?! Ce-are face sexul cu naţionalismul?...

— Incearcă să fii serios, zău, mă, fii serios!

— Dar, dragă, sunt mai serios decât crezi tu. Mă întreb, numai, unde vrei să ajungi cu prea frumoasa ta oratorie...

— Nu e vorba de oratorie, e cu totul altceva în joc. Tu nu-ţi dai seama că ne aşteaptă o sombrare, un cataclism, că nu mai există elite, pentrucă elitele sunt preocupate de propriile lor experienţe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1933.19

personale, că nu mai există un primat al spiritualului, un primat al lucidității, al gândirii, al tehnicei spirituale într'un cuvânt?! Nu-ți dai seama că biologia ne amenință din toate părțile?

— Foarte bine, vorbi Anicet aspru și sec, foarte bine că ne invadează și ne amenință biologia. Asta e cel mai bun mijloc de selecție. Cine nu e în stare să reziste nici măcar biologiei, nu e bun de nimic ! Peste bord cu el, peste bord. Sunt și alte obstacole, Vlade, sunt și alte dificultăți în afară de biologie. Și alea seceră mai mult și mai cumplit decât sexul și foamea. In ceia ce mă privește, sunt tot atât de intransigent cu victimele lor cum sunt și cu victimele biologiei. Oamenii care nu pot rezista crizelor sentimentale, întunecimilor morale, paradoxelor gândirii, toți oamenii aceștia nu sunt buni de nimic. Peste bord și cu ei, peste bord...

Vlădescu îl asculta uimit. Anicet vorbise întărâtat, repede. Știu că asta mă așteaptă și pe mine, într'un anumit sens. Nu sunt capabil să rezist unei încurcături sentimentale, nu sunt deci vrednic să trăiesc. Dar să dau cel puțin cărțile pe față. Să știu cel puțin că nu sunt chiar atât de laș...

— Dar am putea reacționa contra acestor toxine sociale și biologice, vorbi Vlădescu. Am putea porni o ofensivă a purității, a echilibrului, a lucidității. Ai văzut ce-a ajuns bietul Emilian, lăsat pradă libertății sale, pradă desechilibrului... Am putea face ceva, acum, cât mai e timp...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

— La ce bun? Ce să salvezi? Cine nu se poate salva singur, nu merită o mână de ajutor. Ți-o spun din propria mea experiență.

— Dar tu eşti un om sănătos, Paule.

— Cu atât mai rău pentru mine dacă sunt şi un om sănătos, întrerupse răstit Anicet. Un om sănătos care... dar ce să mai vorbim? Lucurile acestea mă privesc numai pe mine...

Tăcu deodată şi plecă ochii în caldarâm. Vlădescu se intimidă puțin.

— Evident, nu trebuie să vorbim de lucruri personale...

— Ba tocmai despre ele e vorba, întrerupse Anicet. Blestematele astea de lucruri personale, de care ne e ruşine, pe care le escamotăm cum putem.

— Nu prea înțeleg ce vrei să spui. Dacă susții că...

— Nu susțin nimic, ți-am spus şi altădată. Mă gândesc numai că tot ce-ai afirmat tu, atât de frumos, cu privire la biologie, la sex, la sport, la mişcările de stradă, cad alături de chestie. Chestia e mai nedefinită, mai primejdioasă. Mă întreb dacă unul care s'a gândit o singură dată la moarte cu plăcere, mai poate folosi ceva vieții din jurul lui... Stai, că nu înțelegi ce vreau să spun. Nu e vorba de moartea personală, de sinucidere, de toate stupiditățile astea. Ci moartea ca o existență concretă, ca o altă viață, mai plină, mai *eternă* decât efemera noastră eternitate... Nu ştiu dacă...

— Înțeleg, înțeleg ce vrei să spui, îl asigură Vlădescu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1933-1947

— Ei bine, o astfel de moarte poate fi o tentație pentru mulți...

— Teodoru, de pildă.

— Nu, e cu totul altceva, nu știu cum să mă exprim mai bine. Moartea ca o victorie, ca o întregire. Nu moartea din disperare, nu din frică. Cel care moare într'un ceas de deznădejde cumplită, de durere, și-a ratat complect viața. Dar un extaz? dar o așteptare?...

— Nu prea văd legătura cu cele ce vorbeam mai înainte...

— Și totuși legătura există, Vlade. Ia adu-ți aminte, ce altă viață decât viața noastră, viața pe care suntem ursiți s'o ducem în acest trist 1933, ne poate conduce mai firesc la o concepție a morții ca un extaz, ca un instrument de cunoaștere?

Vlădescu îl privi câteva clipe fără să înțeleagă.

— Dar problema aceasta nu se pune oricui.

— Ba oricărui tânăr, Vlade, oricărui tânăr care nu se refuză vieții. Biologia, sexul, de care vorbești tu cu atâta furie, pentru mine nu sunt decât o invitație la moarte...

— Stai un moment, astea sunt numai teorii, numai ipoteze...

— Dimpotrivă, cred că se lovește oricine de ele, deși nu le spune pe nume. Este o imensă sete de odihnă, de împlinire, de *realizare* în fiecare dintre noi... Nu e așa?

— Tocmai, asta e un îndemn către viață, către creație.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Eu nu spun *nu*, adăogă Anicet. Dar gândeşte-te mai bine, Vlade, gândeşte-te mai bine...

Ii strânse brusc mâna şi îl lăsă în mijlocul trotuarului. Traversă foarte fericit strada, îndreptându-se către vitrina pe care o zărise o clipă ca pe cel mai bun pretext de despărţire. Străzile miros întotdeauna altfel. Fiecare stradă are mirosul ei special, şi parcă lumina lor e felurită, e personală; sunt oameni care par mai frumoşi, sau mai tineri, pe anumite străzi. Sunt străzi bune, altele rele; sunt unele cu prezenţe fantastice, altele frivole. Şi vitrinele au fiecare un strigăt al lor, neînţeles de toată lumea. Dar ce dracu' m'a apucat? Vlădescu a nemerit o stradă bună, asta e. O stradă pe care eu pot vorbi, o stradă care să-mi descopere deodată ceva de care să mă pot acăţa. Şi o vitrină în faţa căreia voi putea reflecta... Sunt plin de noroc, astăzi; sunt plin de surprize.

Dacă el s'ar gândi mai adânc la cele ce i-am spus adineauri, la întâmplare, dacă chiar eu m'aşi gândi mai adânc, poate aşi putea învăţa lucruri esenţiale. Da, domnule, da, domnule! O moarte fără desperare, şi pornind totuşi dela o trăire desperată. O moarte senină căci numai acela care moare senin poate întâmpina marea unitate de dincolo, se poate contopi desăvârşit cu buna unitate de dincolo... Oricât ai suferi, dar să fii senin în ceasul morţii. Să vrei să mori pentrucă nu poţi trăi altfel, nu poţi trăi în împărţiri, în dualitate, în multilateralitate. Să vrei să mori fără să suferi, dar să uiţi sufe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

rința în clipa morții, să fii senin atunci, să încerci chiar să fii fericit, uitând totul, iertând totul... Domnule, domnule, moartea asta e singurul extaz, e singura îmbrățișare de adevărată mamă. Singura, una, unica; acolo nu te vei mai pierde, acolo nu te vei mai împărți...

Se trezi privind vitrina cu nesaț, gândurile alergându-i fascinate către limanul din urmă, către odihna fără hotar. Ce dracu' mi-a venit să mă gândesc deodată la atâtea lucruri fericite?...

Își înfipse mâinile în buzunar și porni spre casă ușor, limpezit, ca după o mărturisire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

VIII

Octavian Dobridor se ridică dela masa de lucru încruntat. Copilul începuse iar să țipe. Intră în dormitor călcând greu. Paștele lui de inconștient! Am să înebunesc, am să-mi ies într'o zi din fire și am să dau cu el de pământ! Vally... Își trece mâna pe frunte ca să nu-și mai amintească. Și nu vine nimeni să-mi dea o mână la ajutor... Să-i fac ceva să nu mai țipe. Ce-o mai fi vrând și el, acum?...

Se apropie de leagăn. Altădată, Vally... Ce Dumnezeu îl făcea ea să nu mai țipe?

— Ce ai Domnule?!... Ce vrei mă?!...

Ridică copilul cu un braț și începe să-l legene. Dacă i-aș cânta ceva, poate i-ar trece... Absurd... Ce dracu să-i cânt? I-o fi foame?... Îl privește iar, răstit:

— Ți-e foame, baby?!...

Copilul continuă să țipe, închizând ochii, zmucindu-și capul. Octavian Dobridor îl leagănă mai cald, mai împăciuitor.

— Hai, fii cuminte, baby! Fii mă cuminte că am treabă. Dă-o dracului de zarvă, mă copile, are treabă taică-tău, zău are treabă mă, micule!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Işi ascultă ultimele cuvinte şi se ruşină. I se păru că l-a auzit cineva mângâindu-şi copilul cu vorbe pe care niciodată nu le rostise până atunci. Işi feri privirile. Şi trebuie să dau rezultatul anchetei până la opt seara... Ce mă fac dacă plânge într'una?... Incercă să-l legene, să-l mângâie.

— Taci cu tata, pupuşor!... Haide, scumpule, haide, mă inconştientule, nu mai urla aşa!...

Iarăş se înfurie. Slăbiciunea de câteva clipe, stânjeneala cu care căutase cuvinte de dragoste, nepriceperea lui de a mângâia, de a încălzi — îi întăriră mânia. I se păru ciudat că e tată, că are această imensă, nedorită superioritate asupra pruncului din leagăn. O putere care îl umileşte, îl întărâtă; parcă ar fi făcut o greşală, şi din această greşală ar fi ieşit mai puternic, mai responsabil. O ciudată senzaţie; parcă ar fi spart un vas scump şi ar putea totuşi spune: „Ce-mi pasă, eu l-am spart!!" Un sentiment nelămurit, enervant, de putere şi jenă în acelaş timp, de forţă şi plictiseală.

— Haide, mă haide!... Fii om de înţeles, mă! Are să-ţi arate tata lăcuste şi fluturi dacă ai să fii cuminte. Vrei să-ţi arate tata lăcuste?... Termin-o, mă copile!..,

Incepu iar să mişte leagănul. Firaradracului de viaţă! Să-i cânt ceva, poate îi trece... Dar nu-i venea nici un cântec în minte, nu-şi amintea nici o melodie de leagăn. Copilul îl privea fix, ţipând supărat, parcă ar fi aşteptat ceva, o mână care să-i aline durerea. Dobridor începu, la întâmplare, un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cântec inform, gutural, limpezit la răstimpuri de cuvinte fără rost.

— Hai duduie, hai bădie, hai cu dracu'n pălărie!

Cântecul începu să se însufleţească pe măsură ce accentua legănatul. Impinsese încet leagănul până în odaia lui de lucru şi se aşezase lângă birou, cu o mână pe microscop, cu cealaltă mişcând leagănul. Cuvintele îi veneau acum deadreptul, ţesute de o melodie simplă, lină, tristă.

— Hai duduie, hai bădie,
hai cu dracu'n pălărie!...
Hai şopârlă, hai ghioc,
hai cu Dumnezeu la loc!...
Uite-aici un microscop,
Uite-acolo un ghioc!...

Se trezi deodată cântând din plină inimă, emoţionat la fiecare sfârşit de vers, când mintea trebuia să aşeze alte cuvinte în melodie şi să caute altă rimă. Jocul începea să-l pasioneze. Il tentau cuvinte ştiinţifice, pe care încerca să le integreze în cântecul lui de leagăn, şi îi venea să râdă măgulit de câte ori izbutea să alcătuiască o rimă perfectă.

— Mala-malacologie
Nu mai face gălăgie!
O apteră şi-un dipter
Şi cu tine un cavaler!

Işi sărută copilul, plecându-se mult asupra lea-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

gănului şi ferindu-se de biroul plin de dosare, cu microscopul răsturnat pe ele.

— Auzi mă? Cavalerule! Şopârlă mică! De ce faci pe inconştientul? Mai superi pe tata? Mai plângi?...

Copilul se trudea să zâmbească. Mâna şi-o lipise de leagăn, aşteptând. Se auzi soneria de la intrare. Octavian Dobridor porni repede spre uşă, cu melodia şi versurile ritmându-i în minte.

— Ştiu de ce-ai venit, vorbi el lui Ilieş îndată ce-i strânse mâna. Dar e inutil să stărui. E o bătălie pierdută dinainte. Iţi spun prieteneşte...

— Mă Octave, zău n'ai dreptate!

— Inutil, e cu desăvârşire inutil. M'am săturat de ea, de toate isteriile ei, m'am săturat de orice femeie... Ce-aşi vrea să ştiu, adăogă el coborând ochii, e dacă băieţaşul ăsta e al meu sau...

Nu termină vorba. Copilul începuse să ţipe. Dobridor alergă în birou. Ilieş rămase în antret, cu pălăria în mână, stânjenit, neştiind dacă trebuie să plece deadreptul sau să intre în birou şi să-i strângă mâna. Casa i se părea foarte obosită, bolnavă, streină. Parcă ceva neverosimil îl înconjura din toate părţile.

Pavel Anicet aflase de întâmplările maiorului Dragu printre cei din urmă. Se gândi să se ducă chiar în acel ceas la David. Vreau să-ţi spun, mă, că îmi pare sincer rău de cele... E caraghios să încep aşa. Trebuie să-i spun altceva, mai cald, mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

direct, mai prietenește. Dav dragă, crede-mă că te înțeleg... Ce goale par toate cuvintele, ce lipsite de conținut sufletesc! Și tocmai când ai mai multă nevoie de ele, tocmai atunci îți lipsesc. Este un destin al meu, ăsta, un destin al tuturor oamenilor — să nu poți vorbi atunci când cineva are adevărată nevoie de cuvântul tău, să nu-ți poți deschide sufletul, niciodată... Să-i apuc numai mâna și să-l bat pe umeri: „Nu-i nimic, dragă Dav, trece și asta!..." Se scutură ca să alunge senzația de malaise pe care i-o lasă viziunea acestui gest mental. Ce Dumnezeu să-i spun altceva? Ceva bărbătesc și sincer, mai ales sincer?..

Stătu mult timp la îndoială dacă trebuie să se ducă la noua locuință a lui David, în Bulevardul Ferdinand, sau la familie. Săru'mâna madam' Dragu... Cum să poți spune un asemenea lucru?.., Încercă să-și amintească atitudinea lui David la moartea tatălui, a inginerului Anicet. A trecut prea mult de atunci, eram prieteni buni atunci, ne vedeam în fiecare zi, eram încă adolescent, fără jenă, fără teama de ridicul. Dacă n'ar exista sentimentul acesta stupid al ridicululuí... Dacă nu ne-ar fi teamă, fiecăruia dintre noi, că celălalt ne va socoti falși, inautentici.. Îl strânge în brațe, fără nici un cuvânt. E mai bine așa. Am să-ți spun eu altădată Dav de ce s'au întâmplat toate câte s'au întâmplat. Numai, nu-mi cere să-ți explic nimic acum. Să adaog, apoi: Iartă-mă, Dav, puteam fi altfel, mă puteam purta altfel cu tine... Simte o ușoară îndu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ioşare când îşi imaginează scena aceasta. O caldă emoţie, închipuindu-se strângând în braţe pe Dav, sărutându-l prieteneşte, vorbindu-i deschis fără sfială. Nevoia de sacrificiu, de smerenie, de recunoaştere a greşelilor trecute. Şi totuşi n'a fost nici o greşeală. N'a fost nimic grav din partea lui. Au intervenit distanţe, atât; s'au întâmplat lucruri...

Aprinse o ţigare ca să-şi gonească gândurile. Baly iar pleacă în străinătate, iar am să am de lucru serios. Tocmai acum, tocmai acum... Eleazar a spus cel dintâi: „Aşi vrea să văd ce influenţă va avea asupra lui Dav faptul acesta!" Au şi început să-l comenteze, să-i anticipeze sentimentele, gesturile, atitudinile. Tot ce se vorbea despre David era atât de vulgar, atât de lipsit de discreţie. Pavel goni şi aceste ultime gânduri ridicându-se de pe scaun şi începând să păşească în lungul şi în largul odăii. Haide, să vedem ce avem de făcut. Trebuie să fac ceva. Nu-l pot lăsa pe Dav singur, nu se poate asta, ar fi inuman... Trebuie să fac ceva. E singur, şi nu-l pot lăsa singur...

Curând, gândurile i se risipiră. Păşea prin odaie cu ţigarea în gură, cu o ciudată încântare pe faţă, urmărind parcă aceiaşi melodie pe care s'ar fi spus că o ascultă de câteva zile. Era o adevărată voluptate această complectă închidere în sine, fără gânduri, fără întrebări, fără preocupări. Il fascina fără să înţeleagă, îl silea să se adâncească mai mult, mai complect. Singur, şi totuşi atât de împăcat, atât de armonios. Parcă se pierdea pe sine, se aban-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

dona unei stări necunoscute până atunci, din afară de el, care îi adormea gândurile, îi încălzea şi cele mai reci ascunzişuri de suflet. Se lăsa, fără să încerce o răzvrătire, o deşteptare.

Işi dete seama târziu, când a aruncat ţigarea stinsă în sobă. Ce-o fi cu mine?... Se aşeză din nou pe fotoliu, hotărât să se gândească la David. Şi totuşi am avut dreptate spunându-i lui Vlădescu ce i-am spus; că moartea poate fi şi un instrument de cunoaştere, un extaz. Nu mai e nici o despărţire acolo, nici un spaţiu, nici o pluralitate. O singură mare, o singură nefiinţă, una singură!... Aproape exclamă gândul acesta, şi retorica de o clipă îl plictisi. Trebuie să fac ceva, trebuie. Să mă duc la el şi să-i spun: Dav dragă, vrei să mă crezi că sunt sincer îndurerat, sincer?... Şi totuşi nu simţea nici o părere de rău, nici o umbră. Ca şi cum toate lucrurile ar fi trebuit să se întâmple, ca şi cum toate ar exprima aceiaşi blândă, luminoasă, condiţie umană. E stupid să suferi, e stupid — când există atâtea lucruri deasupra, o atât de concretă existenţă dincolo de noi.

Parcă nu gândise el toate acestea. Işi aduse aminte într'o străfulgerare de Teodoru, de Emilian care a tras şi de care nu mai ştie nimeni nimic de două zile, de Petru care a încercat să fugă de acasă, cu un ghiozdan cu cărţi şi câteva mape cu note muzicale. S'a întors singur, după o jumătate de zi. N'am pian acolo, aşa a spus, nu pot pleca pentrucă n'am pian... I se par toate lucrurile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1933-1947/

acestea puțin stranii, puțin nefireşti. Una, Ghighi; numele nu-l mai fac să sufere, nu-l mai exasperează. S'a coborât o ciudată înțelegere între cele două; aproape că se adună în mintea lui, în abandonările lui. Stă multă vreme cu ochii în gol, fără să înțeleagă nimic.

Sfârşise de împachetat prima ladă. Deasupra cărților aşezase reviste şi ziare despăturite. Incepu apoi să bată câteva stinghii, subțiri şi desperechiate; le încerca mereu cu cleştele, nu cumva să fie prea adânc înțepenite în cuie şi să aibă de lucru la despachetare.

Făcea toate acestea aproape fără să-şi dea seama. Cobora cărțile din rafturi, le aşeza pe podele, grupându-le după mărime, cântărindu-le în mâini, netezindu-le coperțile. Munca aceasta îl neliniştea, îi fura gândurile.

Soția portarului îi aranja rufăria în cufăr.

— Astea nu mai încap, vorbi ea arătând prosoapele şi trusa de toaletă, astea le-ați cupărat de când ați venit la noi...

O privi puțin uluit. Glasul i se păru nefiresc, necunoscut. Apucă prosoapele şi trusa şi le aşeză în fundul lăzii. Femeia aştepta poate un răspuns; se oprise în mijlocul odăii. Dar David trecuse iar în fața rafturlor şi începu să coboare cărțile.

Astea sunt din ultimul an de liceu; s'au îngălbenit puțin cotoarele, bătute de soare, dar altminteri s'au păstrat destul de bine. Seria lui Ferrero şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1933

Boissier, dăruite de Francisc Anicet câteva luni înainte de moarte. Le bătu cu palma, închizând puţin ochii, ca să le mai scadă praful adunat deasupra. Credeam că voi avea timp să le recitesc, dacă am să mă mut aici. Îşi aduse aminte de dimineaţa când se instalase aici, cu un pat de campanie, un cufăr şi trei lăzi cu cărţi. Rafturile lucrate de el; biroul improvizat dintr'o masă de sufragerie, în ale cărei sertare pentru tacâmuri el îşi aranjase manuscrisele; încântarea cu care se trântise pe pat şi privise întreaga odaie, numai a lui, fără nici o prezenţă streină alături; cheia pe care o lustruise aplicat, rezemându-se de fereastră, privind la răstimpuri bulevardul de jos, coroanele castanilor care ajungeau până la etajul al treilea. Fu o trecere în revistă rapidă şi limpede, fără nici o melancolie.

— Pot să mă duc, domnişorule?

O privi iarăş tresărind, surprins de glasul acesta strein.

— Da, da, poţi să te duci. Îţi mulţumesc, madam' Vanda...

Se roşise îndată ce femeia închise uşa. Dacă s'o fi supărat că i-am spus „madam?" Cum Dumnezeu trebuie să vorbeşti cu oamenii care nu-ţi sunt egali dar nici nu sunt sub gradul tău de demnitate socială?... Incepu iar să aşeze cărţile. Lada era aproape jumătate plină. Numai dacă nu s'ar deştepta în timpul operaţiei, dacă nu s'ar întâmpla ceva grav... Goni gândul scuturând cărţile de marginile lăzii. Embolie. Dela grecescul embolos, firicele desprinse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

de pe păreții inimii şi luate de sânge, în jos, spre artere. Şi acolo unde se opresc, circulația încetează, începe cangrena. Amândouă picioarele, să i se taie unui bărbat amândouă picioarele. Un trunchi de om, fixat într'un cărucior, cerând să fie plimbat prin casă, rugându-se să i se dea voie să stea la fereastră.... Ar trebui să-l întrebe cineva, poate un erou preferă moartea decât să supraviețuiască invalid...

Gândul acesta îl turbură. Auzise de atâtea ori pe bolnav țipând: „nu vreau să mor", „ apărați-mă, nu mă lăsați singur, nu mă lăsați!..." Va să zică şi el, se teme şi el de moarte ca oricare om, ca oricare bătrân. Numai bătrânii cunosc cât e de bine să trăieşti, numai ei au amintiri, numai ei iubesc viața şi se tem de moarte.... A îmbătrânit şi tata; preferă să trăiască schilod, dar să trăiască... Şi totuşi a fost erou, a înfruntat de atâtea ori moartea. Sau, poate... Se jenă să ducă gândul până la capăt. Își amintea cu prea multă cruzime o sumă de amănunte recente. „Dav, nu vreau să mor, nu mă lăsați, mă!..."

Orice se poate întâmpla, orice surpriză se neutralizează, se bagatelizează. Sufletul nu se mai înfrigurează de nimic. Omul nu se mai miră de nimic. Intâmplările au această otravă lentă a lor, că nu mai surprind pe nimeni, nu mai îmbolnăvesc pe nimeni. Dacă aşi şti cel puțin ce-aşi putea face pentru el... Chiar o injecție, o pastilă, ceva aşezat pe masă, lângă el, să poată fi văzut. Şi dacă ar vrea...

Se surprinde gândind toate aceste grozăvii, dar nu se cutremură. Ii e puțin jenă, ca şi cum l-ar fi văzut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cineva; ca şi cum lucrurile acestea, gândite şi simţite de el, n'ar trebui să şi le mărturisească nici sie-şi.

A doua ladă e gata. Se aşează pe scaun, lângă ea, şi o priveşte; fără nici o melancolie, fără nici o părere de rău. Cât de stupide şi inutile sunt renunţările omului. Pentru ce să renunţi? Ce siguranţă ai că renunţările astea vor da cândva roade?... Işi repetă aceleaşi argumente, aceleaşi motive pe care le răstălmăceşte necontenit de câteva zile. E mult mai fecundă o întoarcere în viaţă, mult mai umană. Să te pierzi pe tine pentru o soră săracă, pentru o mamă bolnavă. Să te întorci lângă ei, ştiind perfect că n'ai să mai întâlneşti deacum niciodată nici libertatea, nici seninătatea... I se par cam searbăde, cam retorice, gândurile acestea; parcă ii vin mereu în minte ca să-l întărească, să-i păstreze încrederea, să-i ţină proaspăt entuziasmul cu care s'a hotărât să ajungă un simplu muritor, un român cinstit şi mediocru, fără ascensiuni, fără rigori morale. I se par oarecum gândite ostil şi parcă anume chemate necontenit în ajutor.

Se ridică şi începe să-şi aranjeze hârtiile şi mapele. Deşartă sertarele mesii. Işi alege câteva caiete de care va avea nevoie, poate, în scrisul cotidian. Şi deodată îşi dă seama că toată munca aceasta e deacum inutilă. Un vraf cu manuscrise pentru tratatul de etică; le priveşte cu puţină ciudă, fără să se îndure să le arunce în ladă, printre cărţi. Foi scrise; în libertate, într'o altă viaţă. Dar nu poate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

gândi nimic, abia îşi simte tristețea. Işi aminteşte o sumă de lucruri, cari toate i se par visate, ireale. Senzația de ireal îl extenuiază, îl deprimă. Incearcă se se întoarcă în prezent. Deschide un caiet şi-și aruncă ochii pe rândurile scrise. Citeşte fără să fie atent. I se pare o datorie să facă acest gest, să-şi frunzărească manuscrisele în ziua mutării. „Despre superstițiile legate de noțiunea de om". Un titlu de capitol. S'ar putea face şi altceva cu acest titlu... Scutură capul. Işi dete deodată seama că se întunecă. Vrea să se aşeze undeva şi ezită să-şi aleagă locul. Intoarcerea, împăcarea. Trăiți şi vă înmulțiți. Binecuvântați fiți... Tresare. Portăreasa a intrat fără să se vestească.

— Vă aşteaptă o maşină jos. Şoferul mi-a dat biletul acesta.

Parcă i se părea totul firesc, parcá se aştepta la bilet. Un scris pripit pe o carte de vizită: „Vino imediat la Sanatoriu. Liza". Desigur. Privește puțin intimidat lăzile din mijlocul camerii şi masa de scris încă acoperită cu mape.

— Am să mai vin eu, madam' Vanda... Poate mă întorc chiar astăseară...

Se opreşte puțin pe coridor ca să-şi şteargă lacrimile. Valiza o ține anevoie; îi vine să izbucnească în plâns numai când o vede. Femeia vine din curte; o zăreşte prin geamul uşii, cum calcă strâmb, cu un trunchiu noduros, cu picioarele prea scurte. Acum, acum, să-mi țin lacrimile o clipă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

— Eu plec, Anicuțo... Am să stau câteva zile la domnișoarele Focșa...

Femeia o privește uluită. Obrajii îi sunt prea palizi, ochii prea veștejiți; și valiza aceia grea pe care o leagănă necontenit în mână. Oare...

— Dac'o veni domnul Paul... Il știi D-ta... Să nu-i spui unde am plecat... Să-i spui că m'am dus acasă, pentru cât timp nu știu nici eu, așa să-i spui...

— Dar de ce plecați Domnișoară?...

Ghighi lăsă valiza jos și începu să-și pună mănușile, încercând să pară calmă, senină.

— Vreau să... Vreau să fiu și eu mai liberă, câteva zile.. Să nu mai dau lecții de dimineața până seara... Sunt ostenită, Anicuțo... Dar să nu-i spui domnului Paul ce ți-am spus eu... Dac'o veni, natural... Mi se pare că nici dumnealui nu e în oraș... Așa auzeam...

Mințise cu ochii la mănuși. Făcuse toate gesturile cum trebuie. Asta îi dădu curaj.

— Ești bună să chemi o mașină?

Ea se rezemă de geamlâc privind curtea. Zăpadă înghețată, zăpadă puțină în această desprimăvărare precoce. Cerul se învinețea. Bucureștii. I se părea că pleacă pentru totdeauna, că pleacă fără să se mai întoarcă. Ar fi vrut să întindă odată mâna, de jur împrejur, să sărute întreaga casă. Dar o înăbușea emoția. Se coborî în curte. Femeia îi deschise poarta și-i luă valiza.

— Dumnezeu să vă dea sănătate...

Ii zâmbi, mulțumindu-i. Se răsturnă pe perne, extenuată, fără gânduri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

...Ce bine e să n'ai nimic de făcut şi să te plimbi, aşa, singur pe străzi... Poţi însfârşit ridica şi tu capul, poţi privi cerul în voie. E cam frig astăzi, dar soarele ăsta e surprinzător de clar, surprinzător de victorios. Ei, ce mai e?, câteva zile din Februarie, apoi Martie, şi intrăm în primăvară. Primăvara asta îmi cumpăr şi eu un pardesiu ca lumea. Să mai treacă puţin, foarte puţin, şi toate lucrurile au să meargă bine...

E tentat să-şi frece mâinile, aşa cum umblă pe stradă, fără nici o ţintă, fericit că a dat „bun de imprimat" şi a scăpat de purgatoriul corecturilor. Cum are să arate cartea mea în volum? Trei sute cinzeci de pagini! Se întreabă lumea cum am răbdarea să scriu treisute cincizeci de pagini. E atât de simplu!.. Ii vine să râdă, să glumească. Ce păcat că nu mă întâlnesc cu nimeni. Nici ţigarea nu-ţi prieşte, când eşti singur pe stradă. Bietul Dragu, ar trebui să facem o listă de subscripţie în toată redacţia, fără ştirea lui, să-l ajutăm...

Gândul acesta îl emoţionează. Se bucură atât de mult că poate fi bun, că însfârşit are timp să se gândească şi la ceilalţi oameni, că poate fi caritabil. Dragu, e un băiat excelent, admirabil, plin de talent. Trebuie să facem ceva pentru el. O listă de subscripţie nu e un lucru umilitor. Inţelege că se poate gândi la toate faptele acestea caritabile şi mari numai pentrucă a scris „bun de imprimat" pe ultima coală de corecturi — şi emoţia libertăţii, după o muncă încheiată, dusă până la sfârşit, îl cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

prinde din nou. E în stare să facă orice faptă bună, acum. Mintea îi e liberă să se gândească la orice. Nu sunt un om rău, nu sunt un om închis. Acum, când mi-am făcut treaba, se poate întâmpla orice. Poate veni revoluția, poate veni orice grevă generală... Ba nu, încă nu, lăsați-mă să-mi apară cartea, fraților, încă o săptămână două, și sunt din nou al vostru...

Emilian e încă bolnav. Trebuie să mă duc să-l văd. Răcit grav, se spune. Dar proasta aia dela telefon nu vrea să spună nimic altceva. Dar am să mă duc eu, n'am nimic de făcut, mă pot duce la Emilian. Chiar acum. De ce nu?.... Dar simte că e prea plin de emoția acelui final „bun de imprimt", simte că n'are să poată asculta pe nimeni, că e mai bine pe străzi, singur între oameni, singur cu bucuria lui nestăvilită, nemai cunoscută. Am să mă duc mâine; mâine imediat după masă. La noapte sunt sigur că am să dorm, sunt extenuat; șeaisprezece șpalturi în trei zile... Îi vine să râdă: cu ce bucurie se apucase de corectat primele coli, cu ce furie grăbea corecturile ultime. Să-și vadă cartea mai repede tipărită. Întâmple-se orice s'ar întâmpla, după aceia... Bietul Dragu, i-au tăiat picioarele maiorului. S'ar putea scrie ceva... Goni gândul puțin rușinat. Câtă suferință e pe lumea asta... Un adevărat infern... Și totuși bucuria lui stăruia, imensă, imponderabilă, asemenea întregei lumini de zi.

Jean Ciutariu se miră că îl găsește atât de schim-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

bat. Nu era mai slab, acum, ci un alt om; parcă i se micşorase faţa, i se striviseră oasele. Avea o expresie răvăşită, de om prea încercat de febră.

— Şi tu unde ai fost? îl întrebă Emilian, silindu-se să-şi ţină capul ridicat pe perne.

Ciutariu se codi. Ileana, fuga ei în provincie, urmărirea pe la Târgovişte, femeia bătrână din Fundătura Şerban, palmele domnului Vrânceanu, nimic din toate acestea nu puteau fi spuse. Şi, totuşi, atâtea întâmplări şi atâtea aventuri numai pe jumătate reale; un amestec ciudat de realitate şi mit, din care nu ştia ce să aleagă; căci şi cele ce se întâmplaseră cât şi cele ce îşi închipuise erau tot atât de interesante. Fără să-şi dea seama, începu să-şi continuie visul cu care se consola dela întoarcerea în Bucureşti; o serie de evenimente închipuite, ţesute pe o întâlnire, destul de ciudată, în gară. Fata aceia frumoasă şi cutezătoare, care călătorea în clasa III-a, fumând la fereastră, cu bascul minuscul şi cu pardesiul bărbătesc, — se ducea să-şi întâlnească pe furiş un amant care-şi făcea armata departe. Dar conversaţiile de noapte, parfumul acela misterios, care se lega de amintirea fetii, expresia ei bărbătească şi vorba sigură — toate acestea exaltaseră imaginaţia lui Ciutariu, se infiltraseră în propriile lui întâmplări din acele zile şi începeau să creeze singure evenimente, aventuri, sentimente. Intre ei se născuse o idilă; fata îi jurase că se va întoarce la Bucureşti şi-l va întâlni chiar mâine. La despărţire s'au sărutat pe gură. Uite, batista asta e un semn

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

dela ea, o amintire... Toate acestea se petreceau numai în imaginația lui Ciutariu; mitul izbutise încă odată să alunge prezența Fundăturii Șerban și palmele domnului Vrânceanu.

— Spune, mă, unde ai fost? repetă Emilian întrebarea. Te-am căutat în noaptea aia de scandal, când cu greva dela Ateliere. Aşi fi avut nevoie de tine, atunci. Am rămas surprins când...

Nu-şi putut sfârşi fraza. Il înecă tusea; se ghemui în colțul patului, cu fața spre perete. Ciutariu era puțin stânjenit.

— Dar tu eşti răcit rău de tot, măi.

Emilian îşi şterse gura cu batista şi oftă adânc, să înghită aer.

— In noaptea aia am răcit. Am ieşit cu pardesiul, şi era un ger groaznic. Am fost şi eu la Ateliere, ți-am spus asta?

— Nu știam nimic, făcu Ciutariu privindu-l în ochi. Dar ce te-a apucat?

— Am fost şi eu cu ceilalți din Partid; să apărăm pe muncitori şi să tragem în armata oligarhilor.

Vorbele sunară emfatice şi false. Emilian îşi dete seama că nu credea în ele şi trecu repede mai departe. Dar Ciutariu îl privi încăodată, mai bănuitor, mai ruşinat.

— Adevărul e că în noaptea aceia am tras şi eu. Am tras mai mulți deodată, dar poate eu am fost acela care am ucis gardianul. Şi atunci...

Se ridicase puțin din pat, încercând să se apropie de Ciutariu şi să dea altă sonoritate cuvintelor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Dar în acea clipă un acces de tuse îl sili să se înconvoaie, strângându-şi faţa în palme, presând'o de cuvertură. Ciutariu voi să-i dea ajutor, să-l aşeze iarăş pe perne, dar Emilian îl îndepărtă cu mâna.

— Stai mai departe. Poate să am gripă infecţioasă. Nici ei nu ştiu ce am...

Ciutariu se trase, puţin înfricoşat, către birou. Bietul Emilian, a început să aibă febră şi i se pare că a ucis, numai pentrucă e înscris în partidul comunist şi o fi făcut scandal cu băieţii în noaptea aceia... Febră, gripă infecţioasă, tifos exantematic. Poate, cine ştie... I se păru, în acea clipă, că îl doare puţin gâtul, că îi ard tălpile. Parcă se simţi mai inert, cu o transpiraţie obosită, ca într'un început de boală...

— Cu cine ai mai fost?

— Cu băieţii din tineretul comunist, răspunse Emilian încercând să restabilească o atmosferă de taină şi destăinuire. Tipi pe care nu-i cunoşti tu...

Il privi şi i se păru că Ciutariu îl suspectează; parcă zâmbea, cu ochii lui în jos, cu mâna jucându-se pe birou.

— I-am spus şi lui Pavel, vorbi Emilian repede, scuzându-se. A trebuit să-i spun; aveam revolverul la mine, nu ştiam cum să-l ascund...

— Dar de unde aveai tu revolver? întrebă Ciutariu fără să ridice ochii. (Bietul Emilian, începe să se creadă şi asasin... Bietul băiat...)

— L-am furat dela tata, l-am furat din biroul tatii... Sau poate nu mă crezi? Crezi că mint?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir/1933-1947

Ciutariu începu să se scuze. Dar tusea îl înecă atât de rău pe Emilian încât Ciutariu se apropie de pat privindu-l zăpăcit, voind să facă ceva, căutând vreun pahar cu limonadă sau o sticluță cu sirop de tuse. Atunci intră mama. Emilian tușea într'una.

— Guy, nu trebuia să vorbești atât, ți-am spus că nu trebuie să te oboseşti. Iar ai să faci vreo complicație.... Doamne, Doamne, de câte ori trebuie să-ți spun...

Ii așează pernele la cap ca şi cum ar fi fost un copil bolnav. Luă o lingură de argint şi-i turnă sirop. Emilian închisese ochii, abandonându-se. Ciutariu asista jenat, rezemându-se de birou.

— Cască gura.

Inghiți siropul oțărându-se.

— Ce rău e...

Lui Ciutariu îi veni să zâmbească. Şi vrea să mă facă pe mine să cred că e un conspirator politic... Işi aduse aminte de fuga lui, de noaptea din gară: fata cu basc şi cu țigarea în gură, rezemată de fereastra unui vagon de clasa III-a, îi dedea o emoție nedefinită, de aventură în marile orașe cosmopolite, de curse în trenuri de lux, alături de agenți secreți şi bancheri americani. O tresărire ciudată, ca în preajma unor mari aventuri, dealungul şi dealatul globului. Trenul care îl ducea în noapte spre Târgoviște i se păruse atunci un rapid Paris-Strassbourg-Berlin. Se credea plecat în lume, plecat să-şi trăiască viața în voia soartei, cu surprize şi mistere. Şi fata cu basc, profilul ei atât de rafinat şi de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

straniu... Il compătimi o clipă pe Emilian. Bietul băiat, aceiaşi dorinţă de evadare şi în el....

— Sărut mâinile Doamnă, spuse Ciutariu cu un glas grav, de om care a colindat lumea, a înfruntat primejdii, a cunoscut cele mai ciudate aventuri. Mi-e teamă că l-am obosit şi eu, l-am lăsat să vorbească prea mult. Ce-au spus doctorii că are?...

Emilian deschisese ochii şi îl privea înfundat în perne, aproape fără să-l recunoască.

— Noroc dragă, şi grabnică însănătoşire, îi spuse Ciutariu zâmbindu-i ca un om care pleacă chemat de afaceri secrete. Mai viu eu să te văd. Am să-ţi povestesc lucruri extraordinare, au să te amuze... La revedere...

Plecă puţin zâmbitor, puţin preocupat, crezând tot timpul că poartă asupra-i o înfricoşătoare misiune. Işi puse paltonul cu gesturile unui dedectiv internaţional. Fata din tren era acum o primejdioasă spioană, iar el trimisul special al lui Intelligence Service. Privi servitoarea pe sub gene, ca un bărbat care ştie să pătrundă expresia oamenilor. Coborî în stradă îngândurat, cu mâinile în palton, cu aerul blazat al celui pe care o desprimăvărare bucureşteană nu îl mai emoţionează, după atâtea riviere, plăji tropicale şi oraşe depărtate văzute.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

I

— Dragă Anicet, eu l-am cunoscut pe tatăl d-tale. Nu uita asta: am cunoscut pe Francisc Anicet la începutul carierei sale, când nimeni nu bănuia, încă, ce valoare ascunde omul ăsta. Deaceia am atâta încredere în d-ta. Vei rezolva corespondența cum vei crede d-ta de cuviință. Eşti liber să duci mai departe lucrările începute împreună; în special „Jurământul vechi românesc", la care țiu foarte mult. Tot ce redactezi d-ta e pentru mine un lucru definitiv. Cât timp voi lipsi din țară, d-ta eşti adevăratul stăpân în această odaie...

Făcu un gest larg, pe deasupra biroului, arătând întreg cabinetul de lucru, cu pereții de sus până jos acoperiți cu cărți. Anicet îi urmări o clipă mâna, apoi zâmbi maestrului, recunoscător, cu o uşoară ironie pe care d. Baly nu o observa niciodată. Ii voi fuma toate țigările de foi şi voi redacta cel mai prost memoriu asupra „Jurământului vechi românesc".

— Eu am încredere în noua generație, iubite Anicet. Eu am încredere în d-stră toți, pe care o politică nefastă v'a îndepărtat dela locurile pe care le meritați. In această țară tânără ne trebuiesc oameni tineri, cu inițiativă, energici, cinstiți. Eu...

Biblioteca Universitară Ludovic Ciuț • ROMÂNIA

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

D. Baly îşi ţinea obişnuitul discurs, cu gesturile sale largi deasupra biroului încărcat. Pavel nu-l asculta; ochii îi erau fixaţi admirativ în privirile maestrului, aprobându-l automat, cu gândurile aiurea. Se miră puţin că se află atât de liniştit în această odaie în care Baly îl va lăsa stăpân până la întoarcerea din Anglia. I se părea că altcineva decât el ascultă frazele viguroase ale maestrului. E ciudat că nu reacţioneaz, că îl las să creadă că sunt un tânăr cumsecade, unul dintre sutele de intelectuali ai nouei generaţii, care ar fi fericit să stea la această masă, secretarul unui om celebru.

— ...Intotdeauna am avut încredere în d-stră, tinerii. Dacă aşi fi putut face pe cât aşi fi vrut...

Se ridică dela birou şi apăru în faţa lui Anicet, ţontinuându-şi acelaş discurs, plutindu-şi generos mâinile, cu gesturi de vastă envergură. Pavel observă că maestrul e în papuci, şi vesta puţin ridicată deasupra pântecului lăsa să se vadă cămaşa. Işi înalţă privirea drept în ochii d-lui Baly. Poate n'a observat, poate nu-şi dă seama cât e de ridicul.

— ...Fiică-mea se interesează foarte mult de dl Dragu. Ce mai face băiatul ăsta?

Anicet se roşi deodată, ca şi cum ar fi fost surprins asupra unui fapt urât. De câteva zile, de când aflase de nenorocirea lui David, evita să se gândească, evita chiar să-şi amintească numele. Cum să mă duc să-l consolez? Cum să-i spun? Plecă ochii în jos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— I-a murit tatăl său, zilele trecute, vorbi el încercând să nu se trădeze. A murit imediat după operație...

D. Baly rămăsese surprins, coborând veşted brațele. De câte ori se vorbea despre moarte avea impresia că trebuie să se emoționeze, solemn, grav.

— Bietul băiat! bietul copil! Dar de ce nu mi-ai spus nimic până acum? Ți-era doar prieten...

Anicet se codi să răspundă. Inălță din umeri, zâmbind trist; ca şi cum ar fi spus: la ce-ar mai folosi toate acestea când cel mai bun prieten al meu este răpus acum de o atât de cumplită durere!... Işi dete seama cât de cabotin şi ieften este gestul lui — de durere neconsolabilă — dar trebui să-l păstreze, ca să pună capăt discuției cu d. Baly.

— Dragă Anicet, dar sunt realmente trist! Ce nenorocire, ce crudă încercare!... Trebuia să-mi spui. Nici nu te-aşi fi lăsat să vii la lucru într'o Duminică. Ar fi fost datoria d-tale de prieten să-l veghezi...

Vorbise toate acestea convins, sincer, încântându-se de mărinimia lui. Se vedea ducându-se la casa de bani, scoțând zece mii de lei şi dându-i lui Pavel: „Ştiu că Dragu o duce foarte prost. Nenorocirea asta l-a pus probabil în situații jenante. Dă-i aceşti bani cum vei găsi d-ta de cuviință..." Spectacolul era atât de uman, atât de înălțător, încât d. Baly se emoționă contemplându-l. Incepu să se plimbe prin birou, cu mâinile la spate.

— Poate nu vrei să lucrezi azi, poate vrei să te duci la Dragu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Nu, l-am văzut chiar aseară, minți Pavel. E mai bine să lucrăm, să aranjăm în principiu tot ce trebuie realizat în lipsa d-stră.

Domnului Baly îi plăcea nespus cuvântul „realizat". Incepu să-i dea instrucțiuni. De ce nu am curajul să termin odată cu această mascaradă, *acum*, când m'am hotărât?... Ăsta l-a cunoscut pe tata, i-a fost poate prieten; și are încredere în mine... Va trebui iarăș să viu în odaia aceasta pretențioasă, plină de cărți necitite, să duc aceiași muncă de negru.. Și pentru ce, Dumnezeule?, pentruce?... Nici o veste dela Ghighi... A plecat în provincie. Poate se consolează acolo, poate înțelege acolo cât de inumană e dragostea ei..Dar acum mi-e egal...

— ...Fiică-mea voia să-ți ceară niște informații, adăogă d. Baly zâmbind. Veți lua masa împreună; eu iarăș trebuie să plec. Sunt atât de împărțit, atât de ocupat, zi și noapte, zi și noapte... De-aș putea să-mi iau și eu odată vacanța pe care o merit...

Făcu un gest de supremă oboseală. Pavel își privi în treacăt hainele, să vadă dacă ar putea lua, decent, masa cu Felicia. Iar va trebui să susțin o conversație galantă. Poate că îmi cere informații literare și artistice, și am s'o scot mai repede la capăt.. Dar cum de a aflat ea de Dav?... Ar fi trebuit să-i dau măcar o telegramă, să-i fi scris o carte postală... Ce are să creadă, bietul băiat...

Se așeză la lucru cu furie, să gonească gândurile. Privea la răstimpuri ceasul, intimidat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Când ajunseră la Arcul de triumf se lipiră de gardul înalt de scânduri ca să se ferească de o maşină care ocolea în goană, stropind. Râdeau amândoi.

— Ce bine e Duminica!, spuse Petru. Ai văzut că mi-am scos numărul dela haină; Duminica nu ne prinde nimeni.

— Păcat că nu poate să-ţi crească şi părul, râse fata.

Traversară ţinându-se de mâini. Ce zi frumoasă, ce desprimăvărare precoce. Şi Nora care se face din zi în zi mai frumoasă. Să poţi uita toate şi să trăieşti aşa, simplu, cum înmuguresc copacii ăştia. Incepu să fredoneze o melodie.

— Ştii ce-i asta, Nora?

Fata dădu din umeri râzând. De unde să ştiu toate câte ştie el? Cine m'a învăţat?

— Simfonia VII-a, Beethoven, cea mai puţin înţeleasă simfonie, Nora. Am să ţi-o explic într'o zi.

— Mergem până la Hipodrom, Petruţă?

— Unde vrei tu. Şi mâncăm într'o cârciumă dela barieră. Când am fugit deacasă, îmi făceam nişte planuri...

Fata se întunecă. Tremura tot, când a venit în noaptea aceia, cu ghiozdanul într'o mână şi notele de pian în cealaltă. Era un pian dezacordat, în vecini, pe care îl ţinea nevasta unui plutonier; şi Petru credea că va putea exersa pe el până ce şi-o putea închiria unul nou. Scandalul din mahala. Târâtoare, te-ai dat la pui tânăr!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— ...Să nu mai fugi deacasă, Petruță...

— Lasă că îmi dau bacalaureatu' la vară, şi scap. Mă apuc să-mi câştig singur existența. Atunci am să fac ce vreau...

Ii strânse brațul. Ce clare sunt toate lucrurile, ce împăcate. De ce sunt triști unii oameni, de ce suferă unii oameni? Cerul ăsta nu se supără niciodată...

— Nora, am să-ți prezint mâine pe unul dintre prietenii mei, băiatul lui Ivanciu, ăla cu mobile. Ştii ce mi-a spus?...

Nora, pe numele ei Lenuța Ionescu, se gândi cu groază că d-l Ivanciu i-a plătit de atâtea ori mesele, că a întovărăşit-o la atâtea hoteluri. Desigur, d. Ivanciu, cu trunchiul lui diform, cu ochelarii de baga şi mâna aceia stângă mai scurtă, mâna aceia pe care nu o poate uita nimeni, într'atât e de hidoasă şi dezarticulată. Mângâerile unei mâini care se mişcă parcă singură, independent de trup. Şi pe băiatul lui, cine nu-l cunoaşte pe băiatul d-lui Ivanciu?

— ...Aşa e, l-am întâlnit astă vară la Tekirghiol, minți ea calm, râzând. Petrişor mamă, haide mai repede că mi-e foame...

Ii apucă brațul mai strâns şi-l sărută după ureche.

— Mi-e frig, Nora, nu-mi place să mă săruți când mi-e frig... Am să-ți citesc într'o zi o pagină din jurnalul meu asupra sărutărilor. Eu cred, Nora că există zone erogene şi climate erogene...

Fata călca alături, fericită, fără să-l asculte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir1933-1947

...Coboară singură dinspre Fiesole spre Florența. Se opreşte la poarta zidului vechi, cu cartea sub braț şi pălăria răsturnată pe ceafă. Soarele o bate din plin, şi smirna zidurilor, şi norii. Sunt atât de fericită, atât de fericită, îşi spune ea trist. Ar plânge, privind norii albi şi neverosimili. Poate vin dinspre Apenini, sau poate se îndreaptă acolo. Unde-or fi Apeninii? se întreabă ea zâmbind leneş. Atât de singură, şi atât de fericită, şi totuşi atât de singură... Se aşează pe bancă. Un iezuit trece fără s'o privească. Ce frumos trebuie să fie să fii preot, totdeauna singur, slujind ceva mare, Mare, deasupra noastră, de dincolo... Să fie în mânăstire, între zorele şi iederă, undeva deasupra Florenții... Atât de singură, de singură... Ar vrea să strige, să spună cuiva, să iubească... Zâmbește iarăş, dezamăgită. Dragostea bărbaților, ca un tribut pe care şi-l plătesc lor înşişi, aşteptând să le mulțumeşti zilnic, să le cânți osanale, pentrucă te iubesc...

Scutură capul şi se priveşte încă odată în oglindă. Griul mă prinde întotdeauna. Numai dacă Anicet ăsta nu m'o plictisi şi el, ca toți ceilalți... David trebuie să fie un băiat foarte interesant, după câte mi-a spus Liza. Unde o mai fi acum Liza?... Au gonit-o deacasă, şi-au bătut joc de ea, sărăcuța...

Coboară scările şi bate încet la uşa biroului.

— Putem merge la masă, domnule Anicet.

Pavel o priveşte puțin surprins. Este atât de schimbată în rochia aceasta gri, cu părul roșu-închis, strâns în jurul capului. Şi parcă se coboară

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

din altă lume; şi vorba, şi privirea ei sunt altfel decât ale oamenilor de aici. Poate unde a stat atât de mult în Italia...

Se ridică dela birou şi-şi scutură hainele.

— Aşi vrea să-ţi cer câteva cărţi, vorbi iarăş Felicia.

Unde am mai auzit vocea asta? Şi totuşi am vorbit deatâtea ori mai înainte cu ea, am vorbit atâtea fleacuri.... Parcă ar recunoaşte-o, parcă o aştepta.

Intrară în sufragerie fără să vorbească.

— Am cunoscut pe sora lui David Dragu, pe pictoriţa. Mi-a plăcut foarte mult. Dela ea am auzit de Dragu....

— Ştiaţi că le-a murit tatăl? întrebă Anicet.

— Când asta?

Felicia rămase împietrită. Se dărâmase ceva, se schimbase ceva, pentru totdeauna, fără întoarcere. Să aflu aşa, deodată, de moartea lui. Orice moarte o înspăimânta. Avea o repulsie şi o spaimă neînţeleasă faţă de orice mort; nu putea nici măcar asculta povestindu-i-se o moarte. Rămase aşa, privind pe Pavel în ochi, puţin palidă, fără să poată spune un cuvânt.

Anicet se jenă de emoţia aceasta. Eu îl iubesc mai mult pe Dav, şi totuşi...

— Il cunoaşteţi pe maior?....

— Nu.

Pauză. Anicet voi să spună ceva, să curme tăcerea, dar Felicia îl opri.

— Vrei să schimbăm vorba? Nu pot suferi să aud discutându-se despre moarte... Săracii copii...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Tăcură iarăş. Feciorul îi servea. Pavel se simţi deodată fericit, înseninat fără motiv. Era alături de o femeie, şi totuşi putea rămâne singur. Când înţelese lucrul acesta, ridică ochii şi zâmbi Feliciei. Ce miracol, să poţi rămâne singur alături de cineva, şi acesta să nu sufere! Ghici, parcă prin vis de ce-l obosea prezenţa Unei, a iubitei care îi cerea totdeauna să fie prezent, să-şi dea seama că e cu *ea* şi *numai* cu ea. Ce bine, să rămâi singur, şi să ştii că în preajma ta se află un suflet care iubeşte şi el singurătatea, care nu se simte nici umilit, nici mâhnit că nu încerci să-l apropii...

— Am cunoscut pe Liza, sora lui Dragu, vorbi rar Felicia. Este o pictoriţă excepţională... Şi mai are ceva: judecă lumea cu o inteligenţă care depăşeşte pe cea a unei femei...

Pavel o ascultă zâmbind, lăsându-se antrenat de sentimentul acela confortabil că se află în faţa unui ins cu care poate comunica direct. Parcă întreaga viaţă se schimbase, alături de Felicia. Să poţi relua totul dela început, să poţi uita toate eşuările...

— Şi David este un băiat excepţional, vorbi Anicet. Şi-a făcut o educaţie specială decând îl cunosc şi a izbutit acum să ignore durerea, să ignore orice sentiment, orice umilinţă...

— Atunci este într'adevăr un om. N'am întâlnit până acum pe nimeni care să poată depăşi suferinţa. Toţi se dau bătuţi în faţa durerii sau a pasiunilor....

O ascultă iar cum vorbeşte, senină, luminoasă, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

o uşoară melancolie în gesturi şi în priviri, care îi exagerează feminitatea. Glasul ei îi evoca un timp calm şi cald, un timp netrăit încă. Să-i spun cât de mult o aşteptam, cât de mult tânjeam după o asemenea prezenţă feminină, nedramatică şi necatastrofală... Aşi putea să-i spun atâtea... Şi, totuşi, parcă simt că ea ghiceşte totul, ghiceşte cât de bine mă simt aici, şi ghiceşte ce mi-a lipsit mie până acum...

Işi aminteşte de mitul Feliciei, creiat şi prelungit pentru uzul lui Ghighî. Cât de vulgare i se par acum acele minciuni naive, cât de grotesc a fost întreg jocul... Prezenţa Feliciei risipeşte orice malentendu, orice sentimentalism erotic. Se simte atât de departe de zilele când o necăjea pe Ghighi cu idila aceasta absurdă. Chiar faţă de Una a mințit fără sens, stupid. Ii spunea că sunt prieteni, că stau adesea de vorbă. Şi iată că deabia acum încep să se cunoască. Atât de târziu, atât de târziu... Şi ce bine e că nu trebuie să vorbim, că nici ea nici eu nu suntem stingheriți, ci atât de liberi, atât de prieteni...

— Nu te mai întreb dacă îți place Italia, vorbi iarăş Felicia. Tata mi-a spus că ai fost deseori pe acolo, chiar cu domnul Francisc... Tata ne vorbea mult de el...

— Era un om pe care ți-ar fi plăcut să-l cunoşti, tatăl meu...

Anicet începu să vorbească, sincer, fără ocoliri. Felicia îl asculta rezemată de speteaza scaunului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Erau singuri, acum. Parcă o apropiere ciudată se năştea între ei. Şi ce bine îmi pare că nu laudă Italia, nu-şi arată cunoştinţele, nu se entuziasmează. Şi cu toate acestea a fost şi el acolo, ca atâţia alţi tineri, care nu mai contenesc cu melancolia sau cu entuziasmul. E drăguţ, băiatul ăsta. E atât de sincer, atât de naiv... Poate deaceia îl iubesc toate femeile... Elvira care spunea: „Vai, cum i-aşi muşca buzele! E atât de mare şi de puternic, încât aşi dori să mă frângă, să mă piardă în braţele lui! Ce bestie frumoasă!..." Exagera, biata Elvira, dar poate anumite femei sunt atrase de carnea lui masivă, de umerii aceştia impresionanţi... Şi totuşi, pare un om blând, un om care nu vorbeşte mult...

— ...Am ajuns acum să privesc viaţa altfel decât tata, sfârşi Pavel mărturisirea. El îşi avea libertatea lui, pe care nu o mai poate cuceri acum nimeni dintre noi, ăştia tinerii. Nu mai putem să ne desprindem de timp, de durere... Chiar David, mă întreb cât va izbuti să se menţină pe linia lui dreaptă. Şi apoi, mai e ceva... Băiatul acesta fuge de dragoste...

Zâmbi, ca şi cum s'ar fi scuzat, ca şi cum ar fi spus: eu îmi dau seama de prostia pe care o rostesc, dar prostia asta e decisivă...

— E încă prea tânăr, râse Felicia. Chiar d-ta eşti încă prea tânăr, dacă crezi că lucrul acesta e atât de esenţial...

— Ştiu că n'ar trebui să fie, vorbi Pavel întunecându-se. Dar ce poţi să faci dacă te trezeşti cu el

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

în suflet? Aici nu merge după ce vrei şi după ce crezi, ci după ce se întâmplă. Dragostea se întâmplă, asta-i tot...

Tăcură amândoi, privindu-se.

— Imi dai voie să fumez? întrebă Pavel ca să rupă tăcerea.

— Iți cer şi eu una...

Rămaseră alături, aşteptând cafeaua; Pavel fericit fără să-şi dea seama de ce, Felicia din ce în ce mai interesată de noua sa cunoştință.

— N'am înțeles tocmai bine ce voiai să spui despre dragoste, vorbi ea. Să nu crezi că mă interesează atât de mult subiectul... Mă interesează mai mult expunerea...

— E un lucru foarte complicat, râse Pavel. N'aşi vrea să-l încep acum. Mai ales că, e foarte probabil să ne întâlnim mai des... Aşi vrea să stăm altădată de vorbă...

— Perfect... Am să-ți țin de urât cât timp o lipsi tata....

Râseră amândoi, foarte bine dispuşi. Apoi se priviră în ochi, şi parcă o umire stranie îi străbătu şi pe unul şi pe celalt. Zâmbeau.

In odaia cea nouă, Ciutariu avea necontenit impresia că trăieşte într'un luxos apartament din filme. De câte ori lucra la pian i se părea că înapoia lui se întinde o vastă încăpere modernă, cu nişe şi lămpi, cu mobilă cubistă. Se întorcea pe scăunaşul mobil şi privea de jur împrejur odaia ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvana.ro/mdrr1933-1947

şi cum ar fi contemplat un studio. Îi plăcea acum să stea în casă, să se admire în oglindă într'o pijama de lucru, să fumeze trântit pe sofa, închipuindu-se compozitor glorios, bogat, stăpân al unui *palazzo* din Veneţia şi al unei vile în Mediterana. Începuse să regrete primăvara care se apropia prea de timpuriu, care îi alunga voluptatea caloriferului, voluptatea asta nouă de a privi dintr'o cameră caldă decorul de iarnă de afară. De câte ori cerul era senin şi zărea soarele. Ciutariu se enerva; îi fura, parcă, o bucurie a lui, bucuria apartamentului confortabil şi personal. Ar fi vrut să întârzieze iarna până la Paşti, numai ca să poată sta în casă şi să continue a se bucura de interiorul lui.

Vlădescu, Iamandi şi Leonard veniră mai de vreme la el, ca să aranjeze recitalul. La 10 Aprilie Ciutariu voia să reprezinte „Predicile Sfântului Sebastian", chiar la Opera Română. Leonard găsise banii; un mecena care se îmbogăţise prin contrabandă de mătase şi cărţi pornografice. Tot Leonard aranjase orchestra. Ciutariu încerca să se arate nepăsător, ca şi cum i-ar fi fost indiferent dacă i se cântă „Predicile" sau nu. Îi lăsa pe „ei" să vorbească şi să aranjeze. Îşi găsise acum un alt grup de prieteni, majoritatea actori mărunţi pe la teatrele particulare şi redactori onorifici la „Rampa". Se întâlneau câteodată, după spectacole, şi porneau cu toţii pe Calea Victoriei, Ciutariu cu fuloar alb de mătase şi pălărie moale. Când intrau la *Corso*, rămâneau jos; Ciutariu saluta cu un zâmbet pe fie-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

care prieten care se urca sus, în sala biliardelor, unde obișnuiau să se întâlnească mai înainte.

— Ați auzit că Emilian e greu bolnav? întrebă Vlădescu. Are pleurezie.

— Eu l-am văzut, vorbi Ciutariu. Mi-a spus și când a răcit, adăogă el cu un zâmbet.

— Se aude că a luat parte la greva lucrătorilor ceferiști, vorbi Leonard. Cică, a fost chiar la Ateliere, și a tras; așa se aude...

— Ei, cum poți tu să crezi una ca asta, măi, interveni Diamandi.

— Dar ce-a fost frate, atunci, când cu greva aia? întrebă Ciutariu. Eu nu eram aici, dar când m'am întors n'am mai auzit vorbindu-se nimic despre comuniști. Oare i-au desființat?...

— Nici eu nu știu, vorbi Vlădescu. Îți mărturisesc însă, că a fost o atmosferă de revoluție, deprimantă. A sunat sirena toată noaptea. Era penibil. Toată lumea credea că vine revoluția în câteva zile... Ii cuprinsese panica pe toți. Imi aduc aminte ce spaimă am tras eu...

Vorbeau ca de un lucru de mult trecut, ca despre niște fapte auzite dela alții. Lui Vlădescu nici nu-i venea să creadă că toate acestea s'au petrecut cu două-trei săptămâni în urmă. Ce bine e așa, cu liniște multă, fără zvârcoliri, fără pasiuni nebunești... Să te poți ocupa de treburile tale, să poți ceti în voie, să-ți vezi prietenii și să discuți probleme serioase... Ce imens confort, civilizația și ordinea. Când toată lumea își vede de lucrul său,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr1933-194

când nimeni nu iese în stradă. Mă întreb dacă am fi putut noi aranja acum un recital de muzică în cazul când revoluția ar fi izbutit... Ce zile grele pentru noi intelectualii, ce întunerec în mințile oamenilor... Se simțea bine în camera aceasta modernă, luminoasă, curată, alături de prieteni intelectuali, preocupat de un recital artistic. Ce confort, ce liniște sufletească...

— ...Parcă ar fi putut fi la noi în țară o revoluție adevărată, vorbi zeflemitor Diamandi. Se va face revoluție când va vrea Guvernul...

— Nu asta e important, întrerupse Vlădescu. Mă gândesc, pedeoparte, că revoluția va trebui să vină într'o zi; și mă gândesc, pe dealtă parte, ce oroare inutilă va fi acea revoluție, cât de cumplit va lovi, în noi mai ales, în intelectuali...

— Fugi mă, râse Diamandi, ești pesimist. Nu face românul revoluție. Iar dac'o face, vom fi și noi cu ea. Crezi tu că n'are nevoie de noi? Cine n'are nevoie de noi, tinerii, în țara asta?!

— Problema nu e atât de simplă, vorbi iarăș Vlădescu. Noi, în orice caz, suntem sacrificați; chiar dacă nu vine nicio revoluție, tot nu ne ia nimeni în seamă atât timp cât stăruim în a rămâne *noi*. Asta e grav; trebuie să militățm pentru alții, pentru o idee în care, eu cel puțin, nu cred. Și nu cred, pentrucă nu este eficace, nu aduce nimic nou; dărâmă dar nu pune la loc. Și totuși, așa trebuie să fie. Am o impresie stranie (privi pe toți în ochi, dar nu întâlni expresia aceia înțelegătoare și simpatică a prie-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.sfatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tenilor „intelectuali", a lui Anicet, sau Dragu, care îl încuraja să meargă până la capătul gândului; băeții îl ascultau ca şi cum ar fi povestit o anecdotă), am o impresie stranie că generația noastră nu mai *vede*, nu mai cuprinde istoria. Suntem purtați de evenimente, sacrificați la întâmplare. Când va veni revoluția...

Ciutariu asculta puțin plictisit discursul lui Vlădescu. Mult mai interesant ar fi să discutăm cazul lui Emilian. Bietul Guy, el crede cu adevărat că e asasin... Numai să nu fie nimic grav cu pleurezia lui... Ce i-o fi trăznit lui Vlădescu să discute revoluția?... Altceva ar fi mai interesant, spionajul, diplomația, — nu revoluția. Să poți dispune de soarta oamenilor prin câteva rânduri cifrate. Să urmăreşti un agent secret, să furi acte diplomatice....

— ...Dar tu iei lucrurile prea în serios, mă, interveni Diamandi. Tu şi cu Emilian. Ăla, cel puțin, s'a înscris la comuniști...

— O fi adevărat că s'a înscris? întrebă Leonard. Auzeam că a făcut asta numai ca să ne epateze...

— Apropos, vorbi Ciutariu, ce mai ştiți despre Dav ?

— Şi ăla, alt caz, comentă Diamandi. Cică vrea să se apuce acum de profesorat, vrea să-şi ia o catedră la un liceu. Acolo are să se îngroape...

Vlădescu asculta puțin enervat discuția. Nici ăştia nu pricep nimic, nici cu ăştia nu poți sta de vorbă: sar dela una la alta ca femeile...

— Tare aşi vrea să ştiu unde a fost Emilian în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvana.ro/mdrr.1933-1947

noaptea aceia, de a putut răci atât de rău, vorbi Ciutariu. Ştiți că e destul de grav...

— Dar ce i-o fi trăznit lui să spună la toată lumea că a fost la Ateliere, şi a tras...

— Dragă, există o psihologie simplă a tuturor oamenilor exaltați, comentă Vlădescu. Teodoru, de pildă, îmi spunea mie...

Ciutariu se apropiase de fereastră. Îi plăcea să privească strada de aci, din camera lui caldă şi luminoasă. Nu mai e în Bucureşti; se află acum într'una din vilele lui dintr'un mare oraş cosmopolit. Prietenii sunt toți pictori şi literați celebri. In curând feciorul în livrea va deschide uşa şi va spune: „Cocktailul e servit, doamnelor şi domnilor".... Atunci va apare şi frumoasa spioană.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

II.

Când l-a văzut intrând în odaie, lui Pavel nu-i venea să creadă că e cu adevărat el, David. Arăta mai bătrân, acum. Ochii puțin turburi, fața compusă anevoie, cu necontenit efort al fălcilor. Se apropie simplu de el și-i strânse mâna.

— Ce mai faci, Pavel?

Dacă începe să plângă, acum? Să-l strâng în brațe, să-l sărut, să-i spun ceva? Doamne, de ce nu pot comunica oamenii, de ce rămân întotdeauna închiși, încercuiți? Îl privi puțin stingherit, încercând să zâmbească. David se așeză pe fotoliul de lângă birou.

— Nu te-am mai văzut de mult, vorbi el.

Anicet observă că poartă o cravată neagră, dar la mână nu avea doliu. Poate o avea la palton... Își aduse aminte de moartea tatălui. Cât de liniștit era atunci, cât de stranii i se păreau toate tânguirile. Nu putuse deloc să plângă. Ceva ciudat, foarte ciudat, parcă se oprise un zvâcnet înlăuntrul ființei lui. Când l-a întâlnit pe David, el avea ochii roșii, își rodea unghiile nervos. Îl iubise și el, suferea și el acum... „Și ce e grozav, și umilitor, e faptul că m'am întors dela înmormântare înfometat. M'am dus în cămară și am găsit o bucată de friptură rece.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Mi-era atât de foame, Davide, încât am mâncat în picioare, rupând pâinea pe genunchi şi ţinând întreaga bucată de carne în mână. După ce m'am săturat, m'am dus la baie să mă spăl pe mâini; aveam mâinile unsuroase. Şi în timp ce mă spălam, mi-am adus aminte de tata, şi am început să plâng. Atâta l-am plâns şi eu pe tata..." De ce i-am spus lucrurile astea, atunci?...

— Ştii că m'am întors acasă, vorbi iarăşi Dragu. Imi pare bine că s'au întâmplat toate aşa cum s'au întâmplat. Poate ţie ţi se pare straniu să mă auzi vorbind aşa, câteva zile după moartea tatii...

Se oprise puţin, încercând să privească pe Anicet drept în ochi. El îşi aprindea acum o ţigare, stângaci, neştiind ce să facă cu mâinile.

— Eu cred că e mai bine aşa, reîncepu David. E mult mai bine. Parcă încep să trăiesc altfel, acum... Nu ştiu cum să-ţi spun, dar am avut o revelaţie. Tata l-a chemat tot timpul pe Ilie, pe fosta lui ordonanţă. Nu credeam că am să pot suferi atât, numai prin faptul că nu îmi aud numele. Dar vezi tu, cu el se înţelegea mai bine, se înţelegeau fără vorbă, se simţeau direct, dela om la om. Cred că ei se iubeau mai adânc, mai liber... La ce-i folosea lui că îi sunt copil, carne din carnea lui? Ce-am făcut eu ca să mi-l apropii, să-l înţeleg? Il credeam prost, iartă-mă că-ţi spun asta, şi mi-era ruşine de el. Doar în ultimele zile am înţeles că a avut şi el o viaţă interioară, o inteligenţă care se cerea satisfăcută. Am ghicit, mai mult din ochii lui, că şi omul ăsta şi-a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

pus probleme. Aşi fi vrut să-i vorbesc atunci, să-l mângâi, şi nu puteam; era penibil, Pavele, nu-i puteam spune nimic. Poate nici nu m'ar fi înţeles; intrase deja în agonie, şi îi era teamă de moarte. Mi-e milă de el, acum; ce-o fi făcând el, dincolo?

— Tu crezi într'o viaţă dincolo de moarte? întrebă Anicet ca să abată emoţia mărturisirii către o discuţie mai abstractă.

— Nu ştiu dacă poate fi vorba de viaţă, acolo. Dar îmi închipui moartea ca pe singurul judecător al actelor noastre, ca un criteriu absolut al binelui şi al răului... Natural, o simplă părere a mea.

— Şi eu cred în moarte, vorbi Anicet. Mi se pare că acolo voi întâlni unitatea primordială, voi fi unul, unul singur, voi *fi* şi atât... M'au obosit cumplit experienţele, dualismul oricărei trăiri, descompunerea care îşi face loc în orice extaz, în orice iubire. E groaznic!...

Spusese lucrurile acestea simplu, dar la urmă oftase. David îl privi mai cu luare aminte. Ce-i cu tine, mă? De când te străbat gândurile astea?...

—Dar fugind de dualism, de descompunerea care e implicată în orice experienţă, nu rezolvi nimic, vorbi Dragu. Acestea ne sunt date, în însă-şi structura vieţii noastre. Ce poţi face? Cum te poţi libera de ele?...

Anicet nu răspunse. Tăcură amândoi, câteva clipe, fără să se privească. Ce calm e, ce împăcat... Imi pare bine că nu l-a răpus moartea maiorului, că a primit'o bărbăteşte. E un om tare, David al meu, are să ajungă departe...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

— Natural, e stupid să discutăm lucrurile astea, acum, începu David. Dar parcă cu tine pot vorbi; n'am vorbit cu nimeni, nici chiar cu Liza, din ziua când... ştii, când a murit tata. Să nu crezi că sunt emoţionat. Nu; îţi vine greu, ştii; lucrurile astea se învaţă, aşa cum probabil se învaţă starea nouă a căsătoriei, sau a călugăriei...

Făcu o pauză. Pavel îl asculta liniştit, rezemat de birou.

— ...Am impresia că fiecare om îşi întâlneşte moartea pe care şi-a conceput-o. Un ateu va întâlni neantul, un catolic paradisul sau infernul, un buddhist pantheonul buddhic, şi aşa mai departe... Vezi tu, eu am despre moarte o concepţie foarte precisă; ştiu că numai murind am să aflu adevărata valoare a actelor mele, ascunsul lor miez. Până atunci, tot ce facem nu-şi are nici o justificare absolută. Poate fi frumos, poate fi bun, poate fi urât, poate fi rău — dar toate acestea nu înseamnă nimic, toate acestea sunt judecăţi omeneşti, pe criterii umane. Mă întreb mereu, foarte senin dealtfel, ce va fi dincolo... Căci aici, pe pământ, trăim într'o grozavă promiscuitate, într'un cumplit relativism. Cum spuneai şi tu, toate putrezesc, toate se descompun... Şi totuşi, nu se poate să nu existe ceva înapoia lucrurilor, înapoia vieţilor. Caritatea, de pildă. Sau iubirea...

— Iubirea nu, în orice caz ea nu poate constitui un criteriu absolut de justificare a faptelor, întrerupse Anicet, gânditor. Dacă ai putea iubi numai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

un *singur* lucru, dacă l-ai putea iubi necontenit, fără ca puritatea actului să se altereze, fără ca să-i simți consecințele, atunci, poate, s'ar putea spune că iubirea e un criteriu absolut de justificare, un instrument sigur de salvare a sufletului...

— Dar nici nu se pune problema salvării sufletului, vorbi Dragu. Pentru mine, este o problemă imediată, concretă, urgentă: ce să faci? ce poți face, acum, aici pe pământ?!

— Atunci ai un răspuns simplu; faci lucrurile la întâmplare, aşa încât să alcătuiască o serie mereu schimbătoare de echilibruri provizorii. Acționezi ca și cum ai căuta un confort spiritual, ca şi cum ai vrea să te pui bine cu toată lumea şi cu sistemele. Dacă trăieşti astfel, nu-ți mai pui probleme...

— Nu m'ai înțeles bine, vorbi David. Nimeni nu poate trăi la întâmplare. Evident, dacă s'ar putea trăi astfel, ar fi viața cea mai confortbilă pe acest pământ. Dar, nu se poate, şi e inutil să mai discutăm. Intrebarea e: ce poți face ca să nu suferi, să nu fii trist, să nu fii deprimat, să poți trăi liber, fericit, împăcat cu tine şi cu lumea din jurul tău. Vezi tu, eu nu cred că poate muri cineva liniştit dacă nu se împacă, cu tot ce e îndoială în sufletul lui, cu tot ce e taină, neînțelegere, dezarmonie. Tata a murit cu frică, țipând, a murit sub operație, fiindu-i teamă de moarte. Asta mă chinuie pe mine; i-a fost teamă de moarte, şi va întâlni tocmai această moarte de care i-a fost teamă, întunecoasă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1933-1947

umană, aproape carnală... Asta e groaznic. Fiecare om își găsește moartea pe care și-a conceput-o... Și fiecare om își concepe o moarte din punctul lui relativ de împăcare cu lumea... Am fost cam obscur, nu e așa?

— Cred că te-am înțeles destul de bine, mărturisi Pavel.

Tăcură iar, amândoi. Ce rost poate avea discuția aceasta, tocmai *acum?* Intrebarea îl făcu pe Anicet să zâmbească. Așa e, nimeni nu poate muri dacă nu se împacă; ce alt sens poate avea moartea dacă nu acela de a întoarce pe om în liniștea eternă, în calmul nediferențiat din care a purces? Cu fiecare înțelegere, murim; cu fiecare înțelegere, ne împăcăm. Și când nu mai e nimic de înțeles — ce-ți rămâne atunci de făcut decât să te omori?... Oare și pe această cale poți ajunge la sinucidere?...

— ...Eu nu înțeleg cum i-a fost lui frică de moarte, întrerupse brusc tăcerea David. Omul ăsta a fost doar un erou. Și totuși, i-a fost frică și s'a zbătut până în ultima clipă...

— Poate s'a mai schimbat și el, dela război...

— Asta cred și eu. Viața noastră civilă, tot ce e în jurul nostru, ne face să urâm moartea, ne silește să fim lași. Mă întreb de ce se tem unii oameni de moarte; de singurul fapt care poate da un sens vieții lor, care le poate spune, într'un mod absolut, dacă au fost larve sau genii, dacă au făcut binele sau răul.

— Ce mai poate interesa toate acestea, *atunci?*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.staritransilvania.ro/mdrr1933-1947

întrebă Anicet, puțin exaltat. Ce-mi mai pasă mie de ierarhie, de valori, de judecăți, atunci când ajung unitatea, când realizez instinctul meu fundamental, contopirea, pierderea de sine? Pentru mine, moartea are cu totul altă valoare; suprimă dualismul, suprimă „împărțirea" omului în lume, depășește orice experiență. Asta e enorm, dragă Dav, asta e aproape un extaz. Numai că, vorba ta, trebuie să mori senin, împăcat, fără sentimentalisme, fără păreri de rău, fără agonii. O moarte calmă, autonomă, este cel mai bun instrument de cunoaștere.

— Dar pentru tine nu mai există nici o cunoaștere în moarte, îl întrerupse David.

— Desigur că nu; însă în clipa *cuprinderii* morții, în clipa realizării acele unități supreme, ai într'o singură clipă de extaz toată cunoașterea existenței; a adevăratei existențe, nu a vieții pe care o trăim cu toții aici.

— Dar de ce te împotrivești tu vieții de aici?, întrebă Dragu, oarecum bănuitor.

— N'aș putea să-ți spun nici eu precis, într'o singură frază. Mi se pare, însă, un destin insuportabil, destinul ăsta al fiecărui om de a nu putea fi fericit singur, de a dori întotdeauna o tovărășie, o prezență umană alături de el...

— Atunci e foarte simplu, întrerupse David. Ia-ți pe cineva lângă tine și vei fi fericit...

— Numai că, vorbi Anicet zâmbind trist, nu poți rămâne niciodată cu o *singură* prezență, nu te poți

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

dărui niciodată unui singur lucru. Firea asta omenească este atât de fundamental tragică încât te cheamă necontenit în cel puțin două direcții, paralele dacă nu opuse. Tragicul reiese tocmai din aceste ispite paralele. Dacă ar fi opuse, ar fi simplu de rezolvat; ai alege una, și ai uita pe cealaltă; ai alege binele și ai uita răul, sau vice-versa. Dar trebuie să alegi între mai multe „bine" și mai multe răuri; și atunci nu poți uita, nu poți fi împăcat. Trăiești într'o continuă macerație, într'o continuă nostalgie a raiului unității, a dragostei absolute.

— Alege atunci varietatea, experiența, sunt atâtea lucruri de ales în lumea asta. Dealtfel, eu te credeam pe tine un om al experiențelor infinite, al aventurii permanente.

— Nu, dragă, mai poți crede în aventură la douăzeci de ani, sau când te-ai oprit la mentalitatea tânărului de douăzeci de ani. Cunosc o sumă de oameni celebri și fericiți, cari s'au oprit pe această treaptă a vieții, și practică la infinit aventura. Dar asta nu duce nicăieri, nu rezolvă viața, nu-ți dă plenitudinea pe care o aștepți dela viață dacă ai izbutit să depășești primejdioasa vârstă de douăzeci de ani, vârstă la care se opresc majoritatea intelectualilor, a oamenilor secolului nostru. Când nu mai poți crede în opiumul experiențelor, viața îți apare mult mai responsabilă, mult mai tragică.

— Iubește, atunci; sau practică o caritate universală, o dragoste creștinească...

— Eu, despre dragoste am cu totul alte păreri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rey.sfatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Nu vreau să le discut acum. Dar dacă şi cea mai pură dragoste nu e suficientă sufletului, şi sufletul aleargă necontenit alături de dragoste, spre altceva, mereu spre altceva? Cum să mai crezi atunci în dragoste? Am crezut şi eu, un timp. Dar există acolo, întotdeauna, un sâmbure putred. Cu cât dragostea e mai absolută, cu cât se apropie mai mult de perfecţiune, cu atât descompunerea e mai tragică. Nu ştiu dacă înţelegi ce vreau să spun. Cu cât sufletele sunt mai apropiate, şi se oglindesc mai perfect unul într'altul, cu atât iubirea se descompune mai cumplit. Unde nu există spaţiu liber, unde nu există lumină din afară, începe descompunerea, putrezirea. Şi în paradoxul acesta constă toată tragedia; pe deoparte omul ca să fie fericit, ca să poată realiza viaţa, trebuie să se apropie până la despersonalizare de altul; pe dealtă parte, orice apropiere strânsă, orice dragoste, aduce după sine descompunerea, moartea în doi, putrezirea împreună, cea mai cumplită încercare ce i-a fost ursită omului. Altă ieşire nu văd...

— Şi atunci?..

— Şi atunci, firește, moartea reală, senină şi plenară, îmi apare ca singura beatitudine, ca singura eternitate...

Dragu îl privi deodată uluit, parcă ar fi înţeles un lucru pe care Anicet voise să-l ascundă. Cum asta, mă? Ce ţi-a venit, deodată, aşa?...

— Şi unde vrei tu să ajungi cu asta? îl întrebă, privindu-l în ochi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Oh, nicăieri, răspunse Pavel zâmbind. Lucrurile astea sunt păreri asupra vieții și asupra morții. Atât. Așa cred eu. Altul crede într'altfel; Teodoru, de pildă, sau tu. Fiecare avem o părere a noastră...

— Dar nu credeam ca tu să ajungi la astfel de concluzii, se miră Dragu. Te știam, pe vremuri, un îndârjit optimist, unul care crede în libertate, în victorie. Cum de te-ai schimbat?...

Anicet ezită o clipă, privind în jos, și jucându-se cu coupe-papier-ul pe birou. Băiatul ăsta vorbea adineauri de tată-său și de Ilie. Oare nu suntem și noi doi tot atât de depărtați cum era el cu tată-său? Ce cunoaște Dav din ce s'a petrecut în mine?... Și a cui o fi vina?... Poate a mea. Oamenii ar trebui să-și facă necontenit confesiuni, să se țină la curent cu părerile lor despre moarte. Căci o asemenea părere contează. Nici nu știi când ți-ai schimbat-o, și cel mai bun prieten îți ajunge atunci tot atât de depărtat ca un ins după stradă.

— ...Poate nu m'am schimbat, vorbi Pavel încet. Poate e altceva la mijloc. Astăzi vorbesc mai deschis cu tine. Sunt luni de zile de când n'am mai vorbit deschis. Așa se petrec lucrurile cu prietenii prea buni; ajung de nu mai vorbesc între ei decât fleacuri...

— Da, e adevărat, adăogă Dragu. Altădată, când eram mai singuri, vorbeam mai mult. Apoi, tu te-ai îndrăgostit; prietenia mea ți-a ajuns mai puțin indispensabilă...

Muzeul Digital al Românilor

— Tocmai... Şi tu, ai început să-ţi faci teorii asupra vieţii, te-ai apucat să munceşti prea mult, să scrii, să publici. De câte ori ne întâlneam, tu aveai o idee în cap. Recunoaşte şi tu, era destul de dificil să mai stăm de vorbă ca doi prieteni...

Începu să râdă. Dragu zâmbi puţin stingherit. Aprinse o ţigare, gânditor.

— A fost şi vina mea, vorbi el. Credeam că eşti ocupat prea mult cu femeile tale, cu dragostea, şi că nu mai ai timp de mine... Dar acum, m'am schimbat şi eu. Cred că m'am întors pe drumul ăl bun...

— Ce-ai de gând să faci? întrebă Anicet, ca să curme discuţia prea intimă, prea răscolitoare.

— Am să-mi caut un post de suplinitor la vreun liceu undeva, şi poate am să fac gazetărie. De corectură mă las, trebuie să câştig mai mult... Am o familie de susţinut, adăogă el, puţin jenat.

— Trebuie să fie greu, spuse Anicet repede, ca să nu-i dea timp să-i pară rău că mărturisise asta.

— Destul de greu, dar nu mi-e teamă. Şi, mai ales, nu regret. Am impresia cum ţi-am spus şi la început, că viaţa aceasta e mai reală, mai concretă. Am impresia că rostul pe care îl am, de a mulţumi familia, de a mă „sacrifica" pentru ea, e de o mie de ori mai înalt decât acela de a mă ajuta pe mine, de a renunţa la tot şi a trece peste toate pentru a face din viaţa mea un cap de operă, un monument spiritual, cum credeam. Mă întorc la concret, Pavele. Mi-e sete de concret, de viaţă de toate zilele, de caritate... M'am săturat de capo-d'opere, de asceză şi toate celelalte...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Anicet îl asculta, puțin trist. Și ăsta renunță? Și ăsta se dă bătut? Să te macerezi cinsprezece ani ca să ajungi la o filozofie „concretă", să te predai și să-ți cauți o catedră de liceu... Hotărât lucru, suntem o generație de bărbați slabi. Și pentrucă suntem inteligenți, încercăm să facem din căderile noastre o filozofie; să spunem că facem toate acestea pentru un anumit motiv, cu o anumită argumentare. De ce nu avem, cel puțin, tăria să ne recunoaștem înfrânți?...

— Nu prea te arăți încântat de planurile mele mediocre, vorbi zâmbind Dragu.

— E adevărat, nu mă așteptam să dai înapoi... Totuși, eu nu judec pe nimeni, cu atât mai puțin pe tine. Așa cum mă aflu acum, nu pot decât privi lumea, fără s'o judec...

— Dar nu e vorba de a judeca, nici nu e vorba de a da înapoi, răspunse David puțin iritat. Eu nu cred că dau înapoi. Dimpotrivă, fac un pas înainte, spre concret. Crezi tu că poți ajunge *mare* numai prin idei, prin abstracțiuni, prin teorii?...

— Nici nu m'am gândit la asta. Dar, văd că începi să te acomodezi, să accepți lumea așa cum e. In curând ai să cauți și confortul. Și deaici până la decădere, mai e un pas...

Dragu stătu o clipă pe gânduri, clipind des, apoi își scoase ochelarii și îi netezi cu batista. Gestul acesta îl făcu pe Anicet să îi pară rău că vorbise astfel. Dragu era acum un biet om necăjit, ocupat să-și vadă de mizeriile lui. Ochii îi ardeau în cear-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1937-1947

căne. Anicet încercă să-i privească. De ce i-am spus eu, oare, toate lucrurile astea, *acum?* Bietul băiat poate începuse să se liniştească, să se simtă fericit cu „sacrificiul" lui; se simţea măgulit, poate, că are un suflet atât de bun, că renunţă la cariera lui pentru două femei sărmane... Şi eu viu şi îl turbur...

— ...N'ai deloc dreptate, Pavele, vorbi Dragu aşezându-şi serios ochelarii. N'am căutat confortul, crede-mă. Este altceva, o încercare de a mă uita pe mine, de a renunţa la mine pentru lucruri mici, nu pentru lucruri mari, idealuri şi celelalte... Natural, toate acestea nu se pot discuta; ele trebuesc simţite, înţelese prin fapte... Voi vedea şi eu...

Anicet nu-i răspunse. Era puţin obosit, puţin încurcat. Imaginea Feliciei îl urmărea, încă. Ce seninătate, ce înţelegere directă... O asemenea femeie, dacă aşi fi cunoscut o asemenea femeie poate nu mi s'ar fi pus problema existenţei... Poate toate problemele ne apar din cauza absenţelor, a lucrurilor pe cari nu le avem şi după care tânjim... Dacă eu, de pildă, n'aşi fi întâlnit nici pe Una nici pe Ghighi, dacă aşi fi cunoscut numai pe Lucy, şi apoi direct pe Felicia, aşi mai fi cunoscut vreun conflict, aşi fi trăit vreo dramă?... Poate toate dramele noastre izvorăsc din anumite lucruri care se întâmplă înainte de vreme...

— Am cunoscut o fată care mi-a vorbit mult de sora ta, de Liza, spuse Anicet.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1

Dragu se roşi puţin. Aceiaşi poveste, acelaş boicot contra femeei acesteia care a fugit deacasă...

— Probabil că ţi-a vorbit lucruri proaste, spuse el zâmbind.

— Dimpotrivă, mi-a lăudat'o foarte mult... De ce nu mi-ai prezentat'o şi mie?

— Liza nu mai stă de mult cu noi. A fost şi în străinătate, şi multă vreme nu i-a dat nimeni de urmă... Aproape o uitasem. Dar, dela moartea tatii, mi-am dat seama cât e de inteligentă şi cât e de bună, mai ales...

Tăcură iar, fumând.

— Să mi-o prezinţi şi mie, spuse Pavel.

— Bine. Când ne-om mai întâlni, să mergem odată la ea... Liza este un aspru critic al operilor mele, adăogă el râzând.

Pauză. Ce s'a întâmplat cu băiatul ăsta? gândea Dragu. De ce-o fi vorbit el toate lucrurile acelea riscante şi deprimante? Il privi deodată în ochi. Parcă ar fi înţeles ceva. Parcă Anicet se izola, se depărta. Tăcerea aceasta nu era oboseală, nu era indiferenţă. Era o tăcere cumplită, a unui om resemnat, hotărât, care îşi aşteaptă parcă fericirea din altă parte.

— Şi tu ce ai de gând să faci? îl întrebă brusc.

Anicet se trezi. Era puţin enervat. Işi amintise iar de Felicia, de gestul ei atât de îmbietor când i-a spus „la revedere"'

— Tot ce-am făcut şi până acum...

Oare ăsta mă suspectează? Era ispitit, o singură

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdlr1933-1947

clipă numai, să-i mărturisească mai mult. Dar îl simțea depărtat, îl simțea în căutarea unui cul-cuș. De ce să-l mai turbur și eu? La ce bun orice încercare de destăinuire?...

— N'ai de gând să lucrezi nimic?...

Anicet râse.

— Ba da. Despre „Jurământul vechi românesc", pentru maestrul meu... Atât. N'o să mai am vreme pentru altele...

Îi păru rău că spusese asta, și adăogă, repede.

— N'o să mai am vreme pentrucă vreau să mă odihnesc puțin, să mă recreiez, cum se spune...

David îl privea turburat. Și totuși nu putea trece dincolo, nu putea. Țipetele de lângă mormânt... Și cum implora și el o singură lacrimă; de ochii lumii, dar o singură lacrimă.

Și totuși nu putea plânge, nu putea ieși din solitudinea lui. Cu toată lumea la fel. Asta o fi, poate viața...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

III.

Lazarovici luase cu o zi mai înainte primul exemplar dela tipografie. Il învelise în foiță ca să nu i se mânjească cerneala chenarului de pe copertă. Se mira şi el că nu simte bucuria cea mare, pe care o aştepta, pe care o visase întreaga lună, cât durase-ră corecturile. Plecă dela editură cu cartea sub braț, tremurând puțin. Voi să se ducă la redacție, dar se codi, şi se îndreptă către Cişmigiu. Incă o carte; adică a doua. Şi după asta, vor urma altele, un raft întreg, dacă aşi găsi editor şi m'aşi pune serios pe lucru... Nu simțea nici o bucurie. Incercă să-şi amintească cea mai bună pagină scrisă. Am lucruri foarte bune înăuntru, am oameni adevărați, studiați după natură. Să vedem ce-o să zică Anicet... E şi el acolo. Şi nebunul de Eleazar e acolo... Au să se recunoască, fără îndoială...

Se opri în fața unei librării. Aşa va fi şi cartea mea, mâine. Numai dacă s'ar face destulă reclamă, dacă o va susține critica. Să telefonez la „Facla", să mi-o anunțe. Işi făcu o notă mentală de toți oamenii pe care ar putea conta. Deabia mâine am să am exemplarele pentru presă. Ce Dumnezeu am să le scriu la toți? Incepu să caute o dedicație formală, simplă, pe care ar putea-o adapta fiecărui caz în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

parte. Numai dacă o să placă publicului... Se supără când se surprinse gândind toate lucrurile acestea. Plecă spre casă grăbit, fără să mai treacă pe la redacție. Stătu multă vreme în fața mesei de scris, uitându-se la „Dacia Felix". Ce nume am să-i dau cărții de-a treia?...

Acum redacția era plină de prieteni, de cunoscuți, de reporteri literari. Scria dedicațiile cu o peniță uzată, în grabă, fumând și zâmbind.

— Și vezi de fă o notă, spunea el fiecăruia. Ceva urgent, chiar mâine dacă se poate...

Pe Anicet îl întâlnise pe stradă.

— Haide sus, să-ți dau „Dacia Felix", i-a spus Lazarovici. Are să te intereseze... Iți mai aduci aminte ce ne-ai spus astăvară, la Corso?... Când a venit vorba de dragoste, și tu ai spus că Iisus trebuie să se coboare pe pământ să învețe pe oameni să nu mai iubească...

— Cum de-ai ținut minte prostia aia? râse Anicet.

— Ai să vezi. Să citești pe la mijloc, după pagina 160, vine vorba despre dragoste, acolo, ai să vezi...

In redacție mai era și Eleazar.

— Știi că mi-am cumpărat mașină de scris? le spuse el. Vreau să mă fac dactilograf, am eu o idee...

Se întoarse către grup și continuă povestirea întreruptă.

— ...Le-am spus: „Dați-mi, domnilor, pălăria!" O scăldau. „Poate ai uitat'o în altă parte", vorbi una dela masă, o scârbă. „Cine", îi întreb „eu?"...

— Vino să-ți dau cartea, se adresă Lazarovici lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

Anicet, care rămăsese puțin jenat în mijlocul grupului.

— Mie degeaba mi-o dai, interveni Eleazar, că n'am s'o citesc. Cum poți tu, mă, să crezi că ești romancier?.. .

Anicet era uluit. Prea mult fum de țigare în cameră, și caloriferul prea încins pentru căldura de afară. Martie; exact cum prezisese Emilian. „In șase luni, ai să-ți citești prostiile în cartea lui Bicu. Ăla e un băiat care știe să asculte..." Lazarovici se așează la masă, și tinerii se grămădiră lângă el, așteptându-și fiecare exemplarul.

— ..Și vezi de scrie ceva interesant, le amintea el din când în când. Nu pentru mine, pentru editor... Imi bate capul să-i fac reclamă...

Anicet se rezemase de zid și tăcea. Ce i-o fi venit lui Lazarovici să-mi repete pildele evanghelice?... Și cu toate acestea nu se simțea îndemnat nici să râdă, nici să se supere. Își luă cartea mulțumind corect, și începu s'o răsfoiască.

— La pagina 163-164, exact la paginile alea, îi spuse Lazarovici făcând cu ochiul.

— Am să țin minte...

Și Dav are să fie ca ei... Are să se dea pe brazdă, cum se spune. Are să publice cărți, are să semneze autografe; „și vezi de scrie ceva interesant..." I se păreau toate întâmplările acestea absurde, ridicule, grotești. Cuvinte care se aud, oameni care se întâlnesc — și din toate acestea scoți o carte. Și vezi de spune ceva frumos despre ea. Ii veni să zâmbească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Probabil că eu sunt de vină, eu care nu mă pot împăca cu niciun cabotinaj, cu nici o superstiție... Ar trebui să-mi pară bine, acum, căci Lazarovici are o carte; şi poate fi bună, poate îi va aduce bani... Toate acestea sunt lucruri simple, sentimente simple, care se fac şi se simt fără să mai stai pe gânduri. Le admite toate lumea. Şi probabil că lumea aceasta are dreptate... Ar trebui să-mi fie ruşine, că stau acum într'un colț şi nu mă bucur şi eu cu ceilalți că prietenul meu Lazarovici are o carte...

— Tu ce mai faci, Pavele? îl întrebă un cunoscut, în doară.

— Bine. Cum mă ştii...

Ii veni să zâmbească. Celalt trecuse deacum la alt vecin, cu aceiaşi întrebare: Tu ce mai faci, mă?... Şi totuşi oamenii ăştia trăiesc o realitate a lor, nu se pot înşela cu toții. Probabil că eu mă înşel...

Se simțea depărtat de tot ce se petrecea în jurul lui. Aproape o indiferență complectă, o placiditate bolnăvicioasă față de lume, de prieteni, de orice acțiune. Poate că asta e bătrânețea. Poate că aşa încep oamenii să moară, când nu-i mai interesează acțiunea... Şi totuşi, anumite sentimentalisme, anumite regrete vagi. Felicia, de pildă. O evreică botezată. Cum i-a spus atunci: „Luptam să nu leşin, luptam să nu leşin..." De ce mi-au rămas cuvintele acestea prea mult în suflet, ca şi cum ar purta cu ele o infinitate de eventualități scumpe inimei mele?... Mai de mult, mai adânc, atunci când nu exista nici Una, nici Ghighi, nici Lucky, timpul acela să-l fi avut eu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

acum... Ii plăcea să se scufunde cu prezența Feliciei în timpul acela fără drame sentimentale, în timpul când lupta, încă, cu umbra lui Francisc Anicet. Să-l fi avut pe el alături, să-mi fi spus tata că orice alegere este fatală, că orice joc trebuie plătit...

— Ce visezi, mă?! îl zgâlțâi Eleazar.

— Mă gândeam la cartea lui Bicu....

Eleazar îl privi curios. Pavel observă că începuse să-şi lase mustață. Incepuse să samene cu un funcționar, acum; cu orice funcționar. Şi şi-a luat mașină de scris...

— Tu ce mai ştii despre David? îl întrebă Eleazar. Este adevărat că vrea să se facă om serios?...

— Așa mi-a spus şi mie, că vrea să intre în rândul oamenilor... Tu ce zici?...

— Mie puțin îmi pasă în ce rând intră şi ce are de gând să facă, răspunse Eleazar. Vreau să vád ce-are să stoarcă din viața care i-a fost dată; asta-i important. Cât despre mine, poate să şi vândă nasturi, eu tot îl prețuiesc dacă ştie să facă ceva cu viața lui...

Anicet tresări. Ce i-o fi venit să vorbească aşa?... Avu impresia că pe Eleazar îl rodea o întrebare, că ar fi vrut să-i spună ceva, dar nu-i venea prilejul.

— Emilian e tot mai rău, săracul, deschise iar vorba Eleazar. Pentru nenorocita aia de răzmiriță, pentru caraghiozlâcul acela dela Grivița... El singur a luat lucrurile în serios... Se cunoaşte că a fost tânăr, măi Pavele...

— Crezi că e atât de gravă pleurezia lui? întrebă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Așa am auzit... Mie îmi plăcea Emilian. Nu-și îngropa viața, băiatul ăsta...

Il privi pe Anicet brusc, drept în ochi; parcă ar fi vrut să-i pătrundă o taină.

— Și tu ai început să-ți îngropi viața, vorbi iarăș. Aud că nu te mai ții de nimic, că ai ajuns la capătul lucrurilor...

— Ce importă toate acestea? râse silit Anicet. Să zicem că am ajuns la capătul lucrurilor; ce-are face asta cu tine, cu cele ce crezi tu despre lume?

— Are destul de-aface, orice ai crede tu, vorbi Eleazar serios. Se întunecă lumea mai mult, cu orice viață îngropată... Eu nu știu ce crezi tu, dar aici am eu dreptate. Băieții ăștia care își îngroapă viețile, băeții ăștia care mor lângă noi, întunecă lumea, să știi tu...

Anicet tăcu privind în jos.

— De ce ți-ai cumpărat mașină de scris? îl întrebă brusc.

— Dragă, vreau să-mi schimb meseria, să mai fac și altceva decât am făcut până acum, spuse vesel Eleazar.

Lazarovici se apropie, fumând, bine dispus, strângând mâini în dreapta și în stânga.

— Să nu uiți să citești cartea, cât de curând, îi spuse lui Anicet. Paginile alea, mai ales; vorbesc de tine, acolo... Are să te amuze...

Lăsă cartea și privi pe fereastră. Se face primăvară curând, anul ăsta. Încă două trei luni, și am să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

dorm cu geamurile deschise. Păsărelele mele... Unde s'or fi dus acum?... Ridică ochii sus, pe cer, şi urmări o clipă un nouraş alb, evanescent. La vară mă duc cu Paul la Balcic. Anul acesta nu-l mai las singur aici. Noi doi, alături, pe plajă, fără să ne ştie nimeni...

Se lasă moale pe speteaza fotoliului şi visează. Una, îi spune Pavel, mă simt atât de bine aici, în faţa mării... Ce turburat am fost anii aceştia din urmă... Şi ce bine m'ai înţeles tu... Eşti o fată minunată, Una. Nu te-ai depărtat o clipă de mine, deşi eu fugeam necontenit de prezenţa ta, de iubirea ta...

Atâtea zile de când n'a mai venit. O fi adevărat cu fata aceia, studenta aceia?... Zâmbeşte. Paul e prea mult al meu. Cum s'ar putea el apropia de alta? Aşa auzeam şi de Felicia. Lumea nu te lasă niciodată fericită. Poate moartea lui Dragu, poate asta l-a împiedecat... Să-mi scrie, cel puţin... La Balcic, vara, fără nici o muncă de împlinit, fără birou, noi doi, singuri... Dumnezeule, de ce-am meritat eu atâta fericire?...

Se simte bine, aşa, cum stă abandonată pe fotoliu. Primăvara asta te scoate din minţi. Numai dacă n'ar ninge mai târziu. Prea e frumos pentru un început de Martie... Priveşte pierdută cerul, soarele topit. Balcicul, raiul nostru, singurul nostru rai. Paul, dragule...

Octavian Dobridor se simţi atât de uşurat aflând că Vally a plecat în provincie, încât grăbi pasul ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

să ajungă mai curând acasă și să se poată bucura în voie de libertatea lui desăvârşită. Găsi odaia puțin friguroasă, fără foc. Altădată s'ar fi supărat. Dar acum, după cele ce-i spusese Ilieş, nu-l mai supăra nimic. Se apucă să-şi facă focul singur. Se plecă în fața sobei şi puse surcelele peste un jurnal rupt în bucăți. Căută cutia cu chibrituri, aprinse, apoi rămase îngenunchiat în fața sobei, privind cum iau foc surcelele. Incendierea jurnalului, vâltorile mari şi furioase, îi dedeau o melancolică bucurie. Işi amintea, fără să-şi dea seama, de anii lui de studenție. Căminul deatunci, mic şi sărac, de pe strada Plantelor...

...Ce bine e singur. Şi copilul, slavă Domnului, am găsit ce să fac cu el. Noroc de Melania, că a acceptat să-l ia. Şi n'are s'o ducă prost la ea, sărăcuțul... Se trezi tot în fața sobei, îngenunchiat. Focul se stinsese. Rupse alt jurnal, scormoni surcelele, puse şi un lemn — şi aprinse iar. Privea fascinat cum se întind flăcările. Şi nimeni care să mă țină dela lucru, nici Vally care să-mi ceară s'o scot la plimbare, parcă ar fi fost bolnavă... Suflă în foc. Tot cum am crezut eu dela început, paraziți cu funcție dublă. Altminteri nu s'ar fi putut explica formația bucală... Dar ce dracu'are focul ăsta?... Căută din ochi alt jurnal. Il vârî în sobă înainte ca ultimele surcele să se stingă. E cald afară, și nu trage, d'aia arde greu...

Insfârșit, lemnul se aprinse. Il privi vesel şi apoi se ridică, se scutură şi se aşeză la masă. Va să zică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

nici o greutate, la proces. Totul merge strună. Şi nici măcar nu mai e în Bucureşti, ca s'o păzesc... Ce bine e singur...

Se plimbă prin odaie, cu mâinile în buzunar, cu paşi mari, fericit. Să poţi lucra până după miezul nopţii, să nu-ţi consumi energia în dragoste, să nu te deranjeze nimeni în observaţii...

Pe cele două mese erau instalate acum un aquarium uriaş şi un insectarium. Le privi cu o stăpânită bucurie. Atâtea analize de făcut, atâtea studii de consultat... Insfârşit, dacum am să mă pot pune la punct. N'are cine să mă bată la cap, acum. Sunt singur, sunt fericit...

Raftul de deasupra mesii era tixit de dosare. Şi toate trebuesc luate acum dela capăt, toate observaţiile verificate. Dar ce muncă agreabilă, ce fericire să poţi lucra ce-ţi place, fără să trebuiască să dai socoteală cuiva... Bine c'am scăpat şi de el, acum. Melania e o femeie excelentă, ştie ea să-l crească, are ea grijă. Ca pe copilul meu, Octave, aşa mi-a spus. Ce femee bună...

Mergea cu cartea la braţ. Deacum trebuie să mă hotărăsc, într'un fel sau altul. Ghighi a plecat fără să-mi spună nimic, fără să-mi scrie cel puţin. Trebuie să curmăm agonia aceasta, chinul ăsta stupid pentru amândoi. Trebuie să văd iarăş clar, să judec iar ca la început...

Cum de o fi ţinut minte Bicu prostia aceia a mea? Şi totuşi, a prins lucrul cel mai semnificativ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Ca şi cum eu aşi iubi, acum... Asta-i dragoste?... Să fiu împăcat, cel puţin, să pot muri împăcat... Şi totuşi Ghighi, fata aceasta care mi-a ţinut numai de cald, este atât de adânc împlântată în melancolia mea, în sentimentalismul meu. Ştiu că nu trebuie s'o mai văd, ştiu că n'am s'o mai văd, şi aceasta mă întristează, mă copleşeşte, ca pe orice muritor de rând, ca pe orice mamifer trist... Trebuie să fie adânc răul, tristeţea aceasta stupidă, fără rost. N'am s'o mai văd. Ei şi? N'am să mai văd atâtea lucruri; pe mama, de pildă, pe Petru... Şi numai Ghighi este aceia care mă întristează, numai din cauza ei nu pot muri eu. S'o văd odată şi să-i spun: „ascultă fetiţo, uită-mă; am obosit, vreau să mor, ştii ce-i aia? uită-mă, ca să pot muri!..." Ce absurdităţi îmi trec prin cap. Ce-o mai fi făcând Ghighi?...

Şi totuşi, ce cumplit tânjeşte dragostea lor. Poate nici un tânăr, oricât de abjectă i-ar fi ajuns sentimentalitatea, n'a atins un nivel mai scăzut. Agonie, agonie, acelaş şi acelaş lucru — de când? Poate de un an de zile, poate mai de mult. Şi întâmplările, mereu întâmplările... Orice ai face, să întâlneşti acelaş lucru înnaintea ta. Pleacă Ghighi, şi vine alta.

Tăticule, zău iartă-mă... Se miră că i-a spus astfel. Niciodată nu-l chema „tăticule". Dar era prea greu ceasul, prea covârşitor. Nu se poate altfel, tată, zău nu se poate... Ce cald îi năvăleau gândurile acum, cât de duioase, gândurile. Tăticule, dragule, zău nu se poate altfel; orice aşi încerca, oriunde m'aşi duce. E în mine, în sufletul meu. Toate astea sunt în sufletul meu. Cum să le scot de-acolo, tată?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

Se miră că îi trec asemenea gânduri prin minte. Se simți iarăș singur, izolat de toată lumea, de toate dragostele. Deacum nu se mai poate. Lasă-mă să am și eu o victorie, una singură, a mea...

Grăbi pasul, încruntându-se. Dacă o să gândesc așa, n'am să fiu niciodată liber. Fără răni, așa va trebui să mor. Altminteri, la ce'mi va folosi moartea? Răni am destule și pe pământ, suferință și sentimente întâlnesc destule și în viața aceasta, a mea... Haide, o victorie deplină, o victorie bărbătească. Nu ca cea a lui Emilian, sfârșită într'un pat de boală. Dacă mă gândesc bine și bine, lucrurile sunt foarte simple. Foarte simple. Tristețea s'o gonesc, părerile de rău, și totul se limpezește. Tată scump, zău trebuie...

Să nu las nimic în urma mea. Nimic din ceiace este omenesc în mine, sentimentele, pasiunile, părerile mele de rău. Nu trebuie să regreți nimic, Pavele... Strânse cartea lui Lazarovici mai mult sub braț, și mâna cealaltă și-o vârî adânc în buzunarul pardesiului. Se mai pipăi încăodată, astfel. Tot eu sunt, tot eu, cel victorios. Toate podurile din urma mea trebuiesc distruse. Toate amintirile arse. Liber, Dumnezeule, liber... Și asta trebuie acum, cât timp sunt tare, cât timp nu știe nimeni. Au să spună unii: fără motiv, a murit fără motiv!... Și totuși oamenii nu sunt proști, oamenii ar trebui să înțeleagă că *nu se poate,* că există în fiecare din noi un timp pur, pe care îl regretăm, un timp pe care eram stăpâni odată și în care am fi putut trăi după voința

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.sfatransilvania.ro/mdrr1933-1947

noastră... Să-ți fure cineva substanța ființei tale... Să-ți ia cineva libertatea, timpul tău...

Dav ar fi putut înțelege. O clipă, filmul lui mental îl conduce în cămara lui David, povestindu-i. Ție pot să-ți spun tot. *Nu se poate,* asta, e. Eu nu vreau să accept ursita asta; eu mă revolt, am și eu revoluțiile mele, ca alții. E un destin — și sunt un om. Intre noi nu poate exista armistițiu nici trișare. Ceilalți pot face cum îi taie capul. (Parcă ei nici n'ar trăi o viață pe acest pământ; parcă nici n'ar fi iubit, într'atât sunt de veseli, de sărmani). Dar cu mine nu se mai poate. Dav, tu trebuie să mă înțelegi... Celalt îi cade în brațe: Pavele, nu trebuie să faci asta, nu trebuie!... Pe mine cum mă lași, singur?...

O ușoară undă de duioșie îi încălzește pleoapele. Sfarmă viziunea, mâniat. Nu trebuie să mă gândesc la David, nu mă va ghici, nu mai e el, deacum... Dar simplu, simplu... Fără turburare, fără vorbe, fără drame... Luciditate, înțelegere, iubire mai ales. Nu trebuie să încetez o clipă de a iubi — adevărata iubire, adevărata. Așa sunt lucrurile, doară le-am înțeles de mult. Calm, calm, fără ca nimeni să sufere, fără ca tu însu-ți să suferi, să nu știe nimeni, să nu ghicească nimeni, — și atunci, direct acolo, direct în liniștea una și pura, liniștea dela început și dela sfârșit...

...Dar, mai ales, nu trebuie să-mi închipui ce va fi *acolo*. Nu trebuie să-mi închipui nimic, nici un gând omenesc să nu pătrundă acolo — asta e taina, asta e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mântuirea. Fără cuvinte, fără cuvinte. Incet. Să nu se deştepte nimeni. Să nu bănuiască nimeni. Ca şi cum ai trece dincolo, în altă cameră, pe furiş, fără să te observe ceilalţi. Nici o închipuire, nici o dramă. nici o suferinţă...

Mergea foarte liniştit, foarte corect.

Pe la ceasurile patru avu iarăş un moment de luciditate.

— Ştii ce vreau să te întreb, mamă? Cum o fi când eşti bătrân?...

Il lăsară să vorbească.

— Cum o fi când simţi că eşti bătrân? repetă Emilian, privind în sus. Căci, doară, trebuie să simţi că îmbătrâneşti. Uite, asta simt eu acum... Simt cum îmbătrânesc...

Şi dacă eşti bătrân, altfel ai să priveşti viaţa. Un bătrân e un bătrân, orice ai spune. Vasăzică nu înţelege nimic din jurul lui, şi condamnă tineretul, şi se opune vieţii, şi împrăştie întunerec cât îi stă în putinţă. Dar dacă îmbătrâneşti?... Căci asta simt eu acum, cum îmbătrânesc. Adică, stai... trupul tot tânăr îmi rămâne, şi spiritul tot tânăr. Dar *intră* ceva în mine care e ceva bătrân, ceva de mult trecut... Şi parcă asta mă împotriveşte, chiar contra mea însu-mi mă împotriveşte...

— Aşi vrea să-mi spui dacă D-ta simţi cum îmbătrâneşti? o întrebă pe maică-sa. Şi nu-ţi pare rău?... Pe mine să nu mă lăsaţi. Este ceva putred în conceptul acesta: cum o fi când eşti bătrân? Care dintre Dstră înţelegeţi?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Sora încercă să-l liniştească.

— Stai cuminţel, domnişor Guy...

— ...Pentrucă toată întrebarea aicea stă: cum de se poate să te simţi ceva care nu eşti, ceva care, poate, n'ai să devii niciodată...

Rămase deodată încurcat şi tăcu. Ce se întâmplă cu toate ideile acestea care îi rămân la un moment dat atârnate de creer?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

IV

Işi aranjase cărţile şi patul exact ca la început. Numai masa de lucru o apropiase mai mult de fereastră. Odaia rămăsese aceiaşi, cu un portret al tatălui în plus, atârnat lângă şifonier. Ilie rămăsese şi el.

Fapte. Fapte; cât mai multe. Uite, Ilie a rămas; poate nici nu vom avea cu ce să-i plătim leafa, şi el totuşi a rămas. Acesta e un fapt. Cunoşti altul, pe care să-l fi făcut şi tu? Dacă mi-aşi vinde cărţile, n'aşi scoate mare lucru. Dar pot face altceva, pot de pildă să traduc romane la firma Herz, şi asta aduce bani, asta ne scoate din încurcătură. Să pot trăi numai pe asemenea lucruri concrete, să-mi înod o viaţă numai din fapte... Nimic pentru mine, nimic creiat de personalitatea mea. Nu mă interesează lucrurile astea. Ceiace nu interesează şi şi pe Getta, nu merită să fie luat în seamă. Dacă ei se simt mai bine după un lucru al meu, lucrul acela e bine făcut, e moral, e uman...

A venit şi Liza, curând.

— Tu crezi că poate muri un om, Liza? Poate el cădea la fund, oriunde s'ar afla? Nu există, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

orice strat al existenții, în orice plan al vieții, o scăpare inerentă, o misiune formidabilă, pe care acel om o poate împlini?

Soru-sa îl înțelegea întotdeauna greu, în ultimul timp. Dav al meu se turbură? Dav se întoarce înapoi, la Credință și la Patrie?...

— Altceva să te întreb, Liza. Crezi tu că un om se poate trăda pe sine, oriunde s'ar afla el, orice ar accepta să facă, se poate trăda atât timp cât rezistă morței din jurul lui, atât timp cât rămâne viu? Nu-și poate găsi el locul *lui* oriunde l-ar abate soarta?

— Dav, ce spui tu e un sofism. Nu e important să-ți găsești locul, ci să câștigi unul, cât mai sus. Locuri se găsec câte vrei acolo unde te afli; locurile ajung scumpe și greu de obținut dincolo, mai sus, în altă parte, în orice caz nu acolo unde te afli...

O privea atent. Fără îndoială că ce spune ea e bine spus. Dar nu mai mă poate prinde în cursă. Căci ce înseamnă fuga aceasta spre altceva, spre alte înțelegeri și alte realizări? De ce să alerg? Nu mi-e teamă de nimic. Nu mi-e teamă de golul din mine, de moartea din mine. O aștept. Iată, vine. Foarte frumos. Acum e pasul greu, acum se va săvârși minunea. Voi afla și eu răspunsul...

Nu se teme de muncă. Niciodată n'a dat înapoi dela lucru. Bani pentru Getta, bani pentru ea — gândul acesta e mai bogat decât orice plămadă de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

gânduri înalte. E sora mea, e puiul meu, de care trebuie să am grijă. Haide, puiule, şi plânsul trebuie să aibă sfârşit. Nu 'nvie morii, e în zadar, copile! O prinde în braţe, se zbate. „Vreau să mă aruncati şi pe mine!" Ştiu, ştiu, Gettă mică, e aşa de comod să te zvârlu în groapă, să mori tragic. Te va lăuda şi lumea, vei fugi şi tu de durere. Dar trebuie să rămâi aici, aici să te vedem, cu mama şi cu mine alături...

Pe drum, până la cimitir, l-a scormonit tot timpul bănuiala: ce-are de gând să facă Getta? Işi luase parcă rămas bun dela toţi. Ii sărutase pe toţi plângând înainte de pornirea convoiului. (Aşa a fost, i-a adus muzică militară. De ce s'o fi gândit atâta mai înainte?). Are să încerce să se omoare. O fi luat vreo pastilă de sublimat, şi are s'o înghită la mormânt... Tremura, era tot mai nervos. S'a dus la trăsura Lizei şi i-a şoptit: „Ai grijă de Getta. Nu ştiu ce-are de gând să facă".

Fiecare fuge de durere, ştiu. Dar de data aceasta am fost noi mai tari. Scumpule, scumpule, crezi că viii n'au şi ei destinul lor?...

...Şi totuşi, dintre toate munciile de scrib, cea mai grea i se pare acum scrisul articolelor. (I se plătesc, şi încă mai mult decât se aştepta. Moartea maiorului i-a dat şi lui un nimb de glorioasă suferinţă. Incepe să fie ajutat, acum). Nu mai poate scrie ca înainte. Parcă e mai puţin liber, parcă moartea tatălui îl împiedecă să spună ce-ar fi vrut, îl împiedecă să scrie la întâmplare. Dacă eu gândesc cu a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

devărat aşa cum e bine, ar fi trebuit să-l înţeleg şi pe el, când trăia, încă. Ar fi trebuit să-i ghicesc sufletul, să mi-l apropii. Şi totuşi el a murit strein, alături de mine, fără să fi avut timpul să-l înţeleg...

Gândurile sunt mai prudente, acum. Fiecare pagină scrisă îl chinuie. Incearcă să pătrundă adânc dedesubtul liniilor scrise, să vadă până unde a spus adevărat şi de unde începe improvizaţia.

— Nu mai am *libertatea* dinainte, Liza. Nu mai pot scrie furios şi exploziv, înjurând în dreapta şi în stânga, cerând oamenilor să facă lucruri mari, să se ucidă pe ei înşi-şi, să fie genii sau sfinţi...

— Imi închipuiam asta, mi-ai spus dela început că ai renunţat la lucrurile mari...

— Dar e mai mult, Liza, e mai mult. Am impresia că el mă urmăreşte şi aici, mă turbură cu tainele lui nepătrunse de mine... Trebuie să scriu mai prudent, acum, mai bătrâneşte. A ştiut el ce face, când a murit iubindu-mă... Mă întreb ce rost poate să mai aibă scrisul, acum...

Pavel Anicet aşează cartea lui Lazarovici lângă el, pe birou. Să fumez o ţigare, şi am să văd şi eu ce a scris Bicu. I se păru, deodată, că face un lucru stupid, fără nici un sens. Ce mai mă poate interesa, *acum?*... Simţi că se întristează, că e mai întunecat. Şi toate acestea fără nici un motiv. Parcă aşi pleca regretând, luptând cu plânsul. Parcă n'ar fi o descătuşare, singura libertate care îmi va fi îngăduită până la urmă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

Simte că o memorie prea plină încearcă să-i rupă hotarele prezentului, să-l inunde cu aduceri aminte, cu icoane şi drame de altădată. Manuscrisul lui din clasa opta, de pildă... Nu, nu, toate acestea nu mă interesează, n'au ce căuta în conştiinţa unui om liber, întreg. Aceiaşi luptă, împotriva dramaticului, a rusismelor, a lacrimilor. O să am şi eu probleme de conştiinţă, ca Teodoru. Şi Vlădescu mă va discuta şi pe mine, îmi va interpreta şi „drama" mea spirituală... Prostii. Nu există nimic din toate acestea. Domnilor, sunt un om întreg, perfect conştient, prea conştient chiar. Şi nu am drame, nu sufăr, nu regret nimic, nimic...

Luă cartea lui Lazarovici cu un gest pripit. (Dar nu trebuie să mă supăr, nu trebuie să fiu „nervos", pentru Dumnezeu nimic din ceremonialul acesta...) Mai ceti odată dedicaţia. Tăie primele pagini şi începu să citească. Ochii îi alergau pe şire fără să prindă nici un înţeles. Aceasta îl mânie şi îl întristă. *Ca şi cum nu s'ar întâmpla nimic*, aşa trebuie să fiu; ca şi cum aşi avea o întreagă viaţă înaintea mea. Haide, Pavele. Lucrurile acestea sunt simple, sunt discrete. Reîncepu lectura. Inima îi bătea să se spargă. Pălise puţin. Şi mintea nu prindea nimic din pagina aceasta pe care el o străbătea mereu dela capăt... Trebuie. Haide. Fără memorie, fără obstacole...

Se trezi peste câteva minute cu un nume în minte: Liana Cancel Eskimo. Femeia care se fotografiase goală într'o odaie în care se credea singură. Farsa lui Vlădescu. De ce mi-a trecut mie prin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cap povestea asta ridiculă, acum?... Voise să se vadă pe ea însă-şi, să se ştie cât era de frumoasă întinsă pe canapea. Şi crezuse că e singură. Ei şi?... Începu să zâmbească. Se reîntoarse în lectură, dar fără să poată răzbi. Liana; trupul ei era într'adevăr fascinant, trupul unei femei care se credea singură. Ce miracol, să surprinzi momentul acesta...

I se păru deodată că visează. Dealături, din odaia lui Petru, se înălța un glas tânăr, de tenor discret, acompaniat de pian. Ascultă tremurând. Cântă Pierrot, cântă iarăş acum. Un lied simplu, pătrunzător, numai melodie. Primăvara dintâi, îndată după întoarcerea lor din Italia, când l-au surprins pe Pierrot în fața pianului, cântând; un glas de copil, peatunci, un glas de înger obosit... Singura dată când l-a văzut pe tatăl emoționat. „Băiatul meu cântă din senin", aşa i-a spus. Şi acum, acelaş glas, numai mult mai curajos, străbătut de atâtea ispite...

Liedul se sfârşi deodată, brusc. Auzi cum Petre închide pianul. Tresări. Oare mi-a ghicit gândurile? Oare s'a întunecat şi el, ca şi mine acum?... Il auzi cum se plimbă prin odaie. Ce demoni îl mai muşcă şi pe el?... Paşii se întețeau, mai nervoşi, mai mândri. Uşa se deschise brusc. Nu avu timp să ia cartea în mână. Petre îl surprinse trântit pe fotoliu, cu capul rezemat de spetează.

— M'ai ascultat? îl întrebă răstit, privind în jos.

— Da, fără voia mea... Nu ştiai că sunt aici?

— Nu ştiam. Dar am simțit că mă ascultă cineva. Nici n'am putut să-l scriu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Era o compoziție de a ta?

Petru îndrăzni să-l privească în față, o clipă numai, dar Pavel se miră de atâta furie, de atâta dispreț.

— Eu nu compun, vorbi el aspru. Mă jucam... Dar cred că am voie să fac ce vreau în odaia mea...

— Desigur...

Tăcură amândoi, încurcați. Pavel îl privea blând, fără să înțeleagă nimic. Petre se codea, voia să-i spună ceva dar nu se încumeta.

— Nu pot cânta când ești tu aici, spuse el în cele din urmă, privind în pământ.

Plecă imediat în odaia lui și închise ușa.

— Cred că am să mă însor, mărturisi Vlădescu. Este și asta o datorie. Toți tinerii valizi trebuie să facă armata. Același lucru îl cred obligatoriu și pentru căsătorie. Și apoi, mai e ceva; căsătoria pune capăt lubricității, luxuriei... Domnilor, suntem o generație de neurastenici sexuali. Este datoria fiecărui bun român să reacționeze, să limpezească atmosfera aceasta degenerată...

— Tu ai iubit vreodată? îl întrebă Diamandi.

— Ce-are face una cu alta?, răspunse enervat Vlădescu. Ce e aia iubire? De unde știți voi cine iubește și cine nu?... Căsătoria e cu totul alt lucru; căsătoria e o colaborare mai vastă, mai generoasă...

— Dar aș vrea să știu totuși dacă ai iubit, întrebă iarăși Diamandi. Ce spui tu sunt teorii.

— Nici nu vreau să spun altceva decât „teorii",

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cum le numeşti tu. Faptele fără importanţă le păstrez pentru mine... De unde ideia aceasta stupidă că numai faptele interesează? Ce valorează un fapt? Ce importă ce-am făcut eu azi noapte, dacă am dormit cu o femeie sau am dormit singur?...

— Importă enorm, glumi Diamandi.

Vlădescu se supără deabinelea. Se ridică dela masă, ca o protestare.

— Mă, cu voi nu se poate vorbi serios...

— Dar de ce trebuie să vorbim serios? îl întrerupse Diamandi. Ce este serios pe lumea aceasta? Vezi tu ceva *într'adevăr* serios în jurul nostru? Aceleaşi şi aceleaşi lucruri stupide şi ridicule, de mii de ani. Oameni care se zbat, oameni care suferă, din iubire sau din prostie, oameni care rezistă morţii şi oameni care nu rezistă... E ceva serios în toată comedia aceasta?... Eu văd un singur lucru decisiv: că oamenii mor, şi orice ar face, oricât s'ar zbate, oamenii continuă să moară... Atunci? La ce bun să iei lumea în serios? Teodoru e un caraghios. Să crezi că viaţa e tristă, să spui că existenţa umană e o condiţie tragică! Absurditatea absurdităţilor! Cât timp rămâne viaţă, este pur şi simplu viaţă, adică ceva ridicul şi fără sens. Tragic e când dispare viaţa. Tragicul apare întotdeauna după ce dispare un membru al tragediei, după ce moare o persoană dramatică... Cât timp trăieşti, nu poţi fi tragic, nu cunoşti tragicul. *Ni se pare nouă* că trăim un ceas tragic, o întâmplare dramatică. De fapt, nu trăim decât un fragment din aceiaşi viaţă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1933-1947

multiplă şi fără sens la care participăm cu toţii; un fragment mai întunecat, şi atâta tot. De unde teoria asta obscenă a seriozităţii?...

Vlădescu îl ascultase interesat. Iată că raţionează şi ăsta! Destul de obscur, destul de livresc, dar tot e bine. Il credeam altfel.

— Vasăzică, vorbi el, tu susţii că viaţa e destul de tristă ca să o mai întristăm şi noi încercând s'o facem serioasă...

Diamandi îl privi minunându-se, apoi izbucni în râs.

— Ce prost eşti, mă Vlade! Eu voiam numai să te prind în cursă. Voiam să te provoc să ne spui care e, după tine, deosebirea dintre iubire şi căsătorie. Foarte simplu...

— Cred că înţeleg ce vrei să spui, vorbi Vlădescu puţin mahmur. După părerea mea, iubirea este un instrument de cunoaştere, iar căsătoria un instrument de purificare. Sau, mai precis, iubirea depinde şi de obiectul iubit, adică are toate riscurile unei cunoaşteri; pe când căsătoria este un exerciţiu care depinde numai de tine, de capacitatea ta maximă de purificare. Teodoru, de exemplu...

Incepu că vorbească, foarte serios, foarte absorbit de gândul pe care încerca să-l limpezească şi să-l exprime.

...Şi toate acestea pentru ce? se întreba Getta. Pentrucă sunt fecioară, pentrucă îi e teamă că va trebui să mă ia de soţie. Dacă nu murea tata, nu i-ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc

fi fost atâta teamă. Dar crede că acum noi aşteptăm un băiat cu bani, să scape ai mei de mine...

Se răsturnă pe canapea, şi începu iar să plângă. Dar eu nu vreau nimic altceva decât să mă iubească şi să trăiască cu mine. Atâta îi cer. Şi îi e frică, spune că sunt fecioară... M'a blestemat lumea, de am rămas aşa. Trebuia să-mi fac de cap de când eram mică. Trebuia să mă culc cu Andrei, şi toate acestea ar fi fost limpezi, acum. Să port cu mine povara aceasta, virginitatea aceasta nenorocită...

Un plâns fără durere, un plâns al cărnii, al dorinţii. Nu mai străbate nimic acum în ea în afara dorinţei acesteia oarbe, care nu cunoaşte doliu, nu cunoaşte ruşine. De câtva timp nopţile îi sunt sfârtecate de visuri rele. Nu mai poate dormi, şi insomnia o exasperează, o chinuie. Ar face orice, ar accepta orice viciu, orice trup. Imagini crunte, carne vie, sălbatecă, acte înebunitoare — toate acestea o scurmă, o rătăcesc. Durerea din casă nu o ajută cu nimic. Moartea tatălui e lăsată într'un colţ ascuns din suflet. Singură acea apropiere de o clipă (şoldul lui Popa apăsat adânc între coapse, mâinile lui îmbrăţişându-i rotunzimile) a rămas vie, neuitată, crescând feroce în imaginaţie, devastându-i simţurile. Sexul lui, semnul acela de foc, adulmecat nopţile, chemat şi închipuit ca un arc în năpraznică încordare...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

V

Când intră Pavel, Una îl privi înmărmurită de pe sofa. Nici nu îndrăznise să spere că va veni, deşi se gândise mereu la el în ultimele zile, şi o chinuise dorul. Il îmbrăţişă ca în cele dintâi luni ale dragostei lor, când îşi sorbeau unul altuia răsuflarea. Il ţinu mult timp în braţe, să-l simtă mai aproape, înfăşurat în căldura trupului ei. Nu şi-au vorbit câteva minute. S'au strâns unul altul pe sofa, fierbinţi amândoi.

...Şi totuşi, acum, ea s'a liniştit. Mă simte aproape, mă simte al ei, şi toată dragostea se revarsă acum pe deasupra mea, dincolo. Nici ea nu mă poate păstra până la urmă. Nici ea nu mă ghiceşte...

— Vrei să deschidem Radio?...

Nu aşteptă să-i răspundă. Sări după sofa, şi întoarse butonul aparatului.

— Vai, ce bine... Muzică...

Se întoarse lângă el, şi-l cuprinse iar în braţe. Dar Pavel simţi cum bucuria ei se datoreşte în parte şi plăcii de pathefon, nostalgice şi reconfortante, dela postul de Radio. O melodie mai de mult auzită, nici prea dificilă nici prea vulgară, tocmai bună ca să soarbă gândul şi să-l ajute să plutească în alt timp, în altă geografie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Ţie îi place, Paul?...

Il sărută; lăcrăma; era atât de fericită că s'a reîntors, că îl are acum lângă ea... Stai aşa, cuminte, nu vorbi nimic, stai aşa în muzica asta divină... Dragul meu, dragul meu...

Anicet zâmbi ca să-i dea impresia că se simte bine. Dar de ce mă goneşte şi ea? de ce mă lasă singur, acum, ultima dată când nu-i cer să mă lase singur?...

— Una, scumpă, ai să mă iubeşti mereu pe mine ?...

Ce întrebare stupidă, ce sentimentalism vulgar... Parcă aşi vrea să-i spun ceva, şi mi-e ruşine; exact ca într'un film, exact ca în orice dramă...

Femeia îi închise gura cu o sărutare caldă, sufocantă. De pe pleoape îi alunecă o lacrimă. De ce o fi plângând, aşa, fără motiv?...

— Vai, Paul, ce fericită sunt că ai venit...

Dacă i-aşi spune... Să ştie ea că, poate, e pentru ultima dată...

— Asta e din „Parada cea mare". L-am văzut împreună, îţi mai aduci aminte?...

Amândoi, înghesuiţi unul într'altul, strângându-şi mâinile pe furiş... Şi doar asta se petrecea primăvara trecută... Ar trebui să-i spun ceva, ceva numai din care să bănuiască mai târziu...

Una asculta fericită, cu o mână în părul iubitului, cu cealaltă urmărind tactul melodiei pe genuchi. Noaptea asta va rămâne la mine... Nu are să mă refuze, nu are să aibă cruzimea aceasta... Vor fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

şi concerte mai târziu... Muzica ajută dragostea, întotdeauna. Te simți mai aproape, sufletele se contopesc unul într'altul; nici nu e nevoie să vorbești, îi simți prezența prin toată făptura, cu toți porii...

— Îți place, Paul?...

Făcu semn că îi place foarte mult. Își culcă obrazul în poala ei, şi rămase aşa, minunându-se şi el de tot ce se întâmplă, de tot ce se desleagă.

— Unde e revolverul? întrebă brusc Emilian. Am venit cu el, ştiu bine că am venit cu el... Dar unde Dumnezu l-am pus?.... Să-l arăt lui Jean, ăstora care nu mă cred, care spun că am visat... Haide, dați-mi revolverul. L-am luat cu mâna mea, din birou... Du-te şi vezi dacă mai e acolo, du-te..

Mamă-sa îi apucă mâinile care se zbăteau pe deasupra cuverturii.

— Nu-i nimic, Guy, nu-ți fie frică...

O privi uluit.

— De ce crezi că mi-ar fi frică? Nu mi-a fost niciodată frică, nu mi-a fost nici atunci... Vreau să ştiu numai unde l-am pus... Dacă mi-aşi aduce aminte unde l-am pus...

Doctorul întoarse discret fața către fereastră ca să-i dea timp să se desbrace. Incăperea aceasta albă, cutiile de cristal cu instrumente lucioase, mirosul ciudat care plutea pretutindeni — o paralizau. Lupta să nu plângă. Avea senzația că nu se va mai ri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

dica de pe masa de operație. Voi muri aici, fără să-l văd măcar... Faust! Faust, de ce mă lași singură!... Lacrimile începură să-i lunece lin pe obraji. Rămăsese lângă canapea, necutezând să facă nimic, clătinându-se, muşcându-şi buzele.

Doctorul se întoarse şi zâmbi.

— Gata, domnişoară?...

Scutură capul. Işi şterse ochii cu palma. Faust!... Intâlni iarăş masa de operație, cu inelele ei metalice, şi se cutremură. Parcă simțea cuțitul atingându-i cele mai adânci membrane. Se aşează pe canapea, sfârşită, cu acelaş gol greţos în piept.

— Haide, domnişoară, curaj... Uite, eu mă duc în birou până te dezbraci...

Incercă să zâmbească doctorului şi oftă. Trebuie să mă dezbrac, trebuie să se sfârşească. Să-l pot vedea iarăş, fără teamă, să pot iar să stau cu el alături. Faust! Faust scumpul meu!... Işi descheie copcile dela rochie, apoi începu să se dezbrace, lăcrămând încet. N'am să-i spun niciodată, n'are să ştie niciodată...

...Intâia oară când s'a lăsat sărutată, acolo, în sala „Fundației"... Nu ştia nici ea că are să-l iubească atât de repede, atât de definitiv. La început i se părea o glumă, un flirt universitar. El e atât de înalt şi atât de deştept! Umerii lui de atlet, şi siguranța mahmură cu care vorbeşte... „Cum îți spune D-tale acasă?" — „Ghighi, aşa îmi spune!..." Şi sărutarea dintâi, când a ghicit toată pasiunea, toată dulceața trupului acesta de uriaş... Numai să nu-mi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

atingă sânii, îşi spunea... Şi apoi, la ea în odaie, îmbrăţişările lui tot mai curajoase... Am s'o fac, am să accept şi asta! Numai să mă iubească, numai să mă iubească şi el puţin...

Când intră doctorul, o găsi aproape goală, zgribulită pe canapea. Plânsese.

— Ei, ai să vezi că nu-i nimic, o încurajă el zâmbind. Vino aici...

Se codi. Se ridică în picioare, apoi se trânti iarăş pe canapea, înspăimântată. Nici nu-i mai era ruşinè, acum. Numai frică, panică, frică de cutia aceia metalică, de masa aceia cu inele, de lampa care ardea... Începu să plângă. Doctorul veni lângă ea, blând, şi o luă în braţe. O purtă râzând până la masă.

Petre o privi pe sub ochi, să vadă dacă îl ascultă, apoi continuă lectura „Jurnalului".

„Eu văd în Nora femeia a cărei feminitate nu este alterată de prejudecăţi. Ea este numai femeie; nu îi lipseşte nimic din tot ceiace caracterizează sexul ei... "

— Ce porcărie!, îl întrerupse râzând fata.

— De ce porcărie? Sexul e luat aici în înţelesul lui general. Vreau să spun că tu eşti o adevărată femeie, sinceră în dragostea ta şi în instinctele tale...

Fata nu prea înţelegea, dar îl privi zâmbind.

— Hai să te pup, că eşti tare dulce...

Petre o îmbrăţişă cu stângăcie, ţinând caetul cu o mână depărtată de trup.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

— Nora, de ce fumezi tu atâta?...

... Cum am să-i spun la plecare? Trebuie să-i spun ceva, ceva simplu, de toate zilele — dar din care ea să ghicească mai târziu toate gândurile mele de acum. Că am venit la ea, la singura pe care o iubesc, că nu puteam nimic face mai mult decât să vin şi s'o ascult... E o prostie că omul îşi aduce aminte, înaintea morţii, toată viaţa pe care a trăit-o. Nu-mi aduc nimic aminte. Nu vreau să-mi aduc nimic aminte. Să fac totul ca şi cum aşi mai avea de trăit o veşnicie.

— La ce te gândeşti, Paul?...

O privi puţin, zâmbi şi încercă s'o mângâie pe păr. Dar gestul acesta purta în el sămânţa unei tristeţi pe care n'o putea accepta. Opri mâna. Nimic dramatic, pentru Dumnezeu! Nu e nici un final în apropiere. Nu e decât o întoarcere. (Dar dacă e şi altceva? Ştiu eu oare bine de ce fac lucrul acesta? dacă trebuie să-l fac sau să-l gândesc numai?... Goni îndoiala prompt).

— De ce mă priveşti aşa? îl întrebă iarăş Una.

Voi să răspundă, ceva, la întâmplare, orice — dar femeia începu să vorbească.

— M'am gândit mult la tine în zilele acestea. Mergem la vară la Balcic. Ştiu eu acolo o casă pe malul mării, a unui grec din Constanţa. Ai să vezi ce bine ai să te simţi. Ai să te odihneşti; şi pe urmă, ştii Paule, ai să te apuci de lucru... Nu mai poţi continua aşa. M'am gândit mereu, şi tot voiam să ţi-o spun. E nevoie de tine în lumea aceasta: tre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

buie să faci ceva, să scrii, sau să treci direct la fapte... Nu ştiu nici eu bine ce trebuie să faci, dar ştiu că trebuie să faci ceva... Te pierzi, altminteri. Te risipeşti. Şi e păcat de calităţile tale... Ţara asta are nevoie de oameni tineri, de inteligenţe creatoare...

...Şi totuşi, este Una mea, este femeia pe care am iubit-o mai mult şi mai nebuneşte. Nu pot pleca fără să-i spun, cel puţin un rămas-bun. Cum am s'o îmbrăţişez la plecare? Ne vom mai întâlni noi vreodată? Să fii în altă parte — şi să nu mai fii aici... Ce ciudat, ce stranii mi se par toate acestea. Parcă mă liniştesc deacum. Laşitate, cum se spune. Şi, totuşi, e altceva, nevăzut, negândit...

— ...O acţiune precisă, de pildă. Poţi strânge în jurul tău oamenii. Viaţa aceasta e atât de vastă, atât de liberă...

Cu tot trupul ei narcotizat, simţi durerea ca o înjunghiere în somn, şi ţipă atunci smucindu-se scurt, moale.

— Faust !...

Ce nume frumos, gândi doctorul. Aşa l-o fi chemând pe pezevenchiul ăla? Faust, capodopera lui Goethe, mi se pare...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

VI

Când coborî în stradă, se aprindeau felinarele. Se îndreptă fără voie către bulevard; luminile acelea roşii îl fascinau, îl ţineau încă legat de Bucureşti. Parcă erau mai mult ale lui, mai aproape de trupul şi sufletul lui decât Una, sau Ghighi, sau Dav bunăoară.

Le privi zâmbind. Se face un oraş frumos, Bucureştiul ăsta. Gândul îi plăcu; era un gând limpede, senin, chiar stenic. Privea cu nesaţ tramvaele care treceau, piaţa Brătianu îl încântă; globurile erau albe, mate. E frumosă lumina, orice s'ar spune...

Observă că nu are amintiri, că străzile pe care trece nu-i amintesc nimic. Am depăşit memoria personală, memoria sentimentală — reflectă el fericit. Asta e un început bun. Mă pregătesc pentru eternitate. Dealtfel, am stat destul în gara asta. E timpul să iau trenul. E trenul meu. Şi poate nu mă va aştepta prea mult....

Grăbi pasul ca şi cum ar fi avut o întâlnire precisă. Nu gândea nimic, nu simţea nimic. Trăia o plenitudine fără nume, o bucurie simplă, continuă, calmă.

„Bună seara tată!“ spuse el cu glas tare, îndată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ce aprinse becul în cameră. Se trezi. Am ajuns acasă. Vru să se gândească: e ultima dată când intru la mine în odaie... — dar se surprinse, şi strivi gândul. Nimic. Nimic altceva decât cea mai deplină seninătate. Nici o prezenţă streină alături de mine. Şi mai ales, nici o amintire. Haide, Pavele...

Se aşeză la birou. Işi scoase tabacherea şi o desfăcu. Mai erau şease ţigări. Cinci le va fuma Petre. Simţi un val cald umplându-i pieptul, dar strânse pumnii şi aprinse ţigarea fără să se gândească la nimic. N'am ce-ţi face, frate.

Să scriu? Puse instinctiv mâna pe toc. „Dragă mamă..." Absurd. Ce aşi putea să-i spun, ce să-i spun? Nu există motive, aici; există numai destin. Şi destinul meu pare fermecător tuturor... Cum m'a strâns în braţe Una, cu câtă căldură s'a rugat să rămân noaptea asta la ea. Pentru dragoste, probabil. Sau pentru a mă simţi aproape, mai aproape de ea... O fi existând într'adevăr un instinct feminin, o ghicire a primejdiei?...

Se trezi cu tocul în mână. „Dragă Petre, tu mă vei ierta..."

Iarăş e o absurditate. Nu e nimic de iertat, nimic de explicat. Şi chiar dacă nu mă iartă... Durerea lor, desigur; ah, asta e altă problemă, asta e de natură sentimentală, nu mă interesează. Petre ar putea ceti în manuscrisele mele... Se gândi o clipă că ar trebui să-şi ardă scrisorile şi hârtiile. Dar la ce ar folosi toate aceste precauţii? Pentru cine să le iau? N'am să fiu eu *totul* atunci, n'am să fiu chiar *EI*?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Ghighi, ce-o fi făcând fata asta în provincie? Mă uită şi ea, atât de repede?... Simte că îi pare rău, şi îşi înfrână pornirile sentimentale care aşteptau din toate părţile să năvălească. Ghighi, ce mult te iubesc şi pe tine, scumpă mică... Haide Pavele, fără aduceri aminte. Extaz, numai extaz...

Oare n'oi fi nebun? Gândul acesta îl făcu să ezite în clipa când descuia sertarul biroului. Rămase aplecat, cu mâna pe pachet. Mi-e puţin frică, ăsta e adevărul. Trebuie să aştept să nu-mi mai fie frică. Un instinct prea puternic. Săracul, nu ştie ce să mai inventeze ca să mă ţină în viaţă. Ultimul lui pretext: nebunia. Doar de m'o întârzia puţin, doar de o mai prelungi cu câteva minute flacăra vie din mine...

Dar să nu le spun nimic, absolut nimic? Nici un cuvânt, nici un rămas bun?... Simţi că orice ar lăsa în urma lui, ar constitui un pod de legătură cu lumea aceasta, o continuitate organică, dureroasă. Ca şi cum nimic nu s'ar fi întâmplat; ăsta e tot secretul, ăsta e tot miracolul. Îl străfulgerară câteva gânduri, informe — dar le sugrumă pe loc, fără să le dea timp să rodească în minte. Extaz, extaz...

Scoase pachetul. Bietul Emilian, câtă libertate în gestul lui, în întâmplarea lui. Îi era încă frică. Închise sertarul, şi desfăcu hârtia. Revolverul. Îl apucă un tremur stupid, împotriva căruia nu izbuti să lupte. Se ridică dela birou turburat. Prostia asta ratează totul, prostia asta, carnea asta... Bău un pahar de apă. Mâna continua să tremure. Cel puţin

Muzeul Digital al Romanului Român

sunt sigur, acum, că Emilian n'a izbit. Nu e un lucru uşor ăsta, nu e un lucru uşor...

Se aşează iar la masă. Fără gânduri, fără sentimente. Un gol cumplit, acelaş tremur fără rost, împotriva căruia nu putea să lupte.

— Tu ştii ce-i asta? întrebă Petre oprindu-se din fluerat şi apucând braţul fetii. Asta e din Mozart.

— Ia mai fluieră odată, îl îndemnă Nora.

Petre începu să fluere dela început, serios, uitându-se drept înainte ca să-şi poată păstra cât mai perfect buzele ţuguiate. Sfârşi corect aria.

— Iţi place? o întrebă el, privind'o.

— Nu.

...Şi s'o iau dela capăt, să mă înfund iarăş în durerea asta întunecată şi fără sfârşit? Să fac pe oameni să sufere, ca până acum? Să continui totul, totul, intact şi perfect?... Ce se poate face, Dumnezeule, cum să depăşeşti destinul acesta cumplit, de a iubi întotdeauna mai multe lucruri, de a dori întotdeauna mai multe lucruri?...

Chemă în ajutor toate gândurile tari, toate stimulentele lui descifrate şi promovate în ultimul timp. Moartea, extaz. Moartea, instrument de cunoaştere. Moartea, mijloc de îmbrăţişare a unităţii, a totului. Dar nimic nu i se mai părea serios şi vrednic de luat în seamă. Ideile acestea i se păreau stupide, şi toate cuvintele pe care şi le repeta — simple cuvinte. Orice fapt cotidian îi apărea mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc

plin de sens şi mai vrednic de împlinit, decât toate ideile lui despre moarte şi despre cunoaştere. Simţi, pentru prima dată, că întâmpină o rezistenţă stupidă, o inerţie împotriva căreia ar fi absurd să argumenteze.

Voi să se ridice dela masă, dar ghici că gestul acesta este numai o încercare de fugă, o încercare de a ieşi din cercul de foc în care îşi poruncise să rămână, până la urmă. Se prinse cu amândouă mâinile de birou. Ce e cu mine? Ce m'a apucat?...

Nu mă pot întoarce, nu e uman să mă întorc, am să fiu o cârpă în ochii mei, am să-mi pierd orice urmă de stimă...

Dar toate reproşurile acestea nu preţuiau nimic. Parcă se lupta cu un strein, cu un uriaş apărut deodată în trupul lui, mult mai puternic, mult mai sigur pe el.

...Ce s'o fi cântând acum la Radio?...

Privi iarăş revolverul, şi-l luă în mână. Dar nu aşa, pentru Dumnezeu, nu aşa prosteşte, câineşte. Moartea asta e a mea, o creiz eu, cum îmi place mie. Viaţa am trăit-o aşa cum mi-a fost dată, cum mi-au împărţit-o întâmplările. Dar moartea îmi aparţine, aşa cum mi-o dau aşa voi pătrunde dincolo...

Cuvinte. Numai cuvinte. Ce sens poate avea: „Moartea asta e a mea"? Ce sens?.. .

Se înfurie puţin de tot neantul descoperit deodată în sine, de toată carnalitatea aceasta stupidă care-i întuneca gândurile. Se uită ţintă la revolver, la ţeavă. Nu fii slab, Pavele, nu fii prost. Nu rata şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

fapta aceasta, singura faptă a ta care nu e întâmplare...

In acea clipă avu o limpezire totală, o singură străfulgerare. Fără să ştie, propti ţeava revolverului între dinţi — şi trase. Un gol în coşul pieptului. Mâna îi tremura. Privi revolverul năucit. Ce s'a întâmplat? Ce Dumnezu s'a întâmplat? Dobitocul!... Işi dete seama, cu un sentiment penibil, că piedeca nu fusese ridicată. Ii venea să plângă, să înjure, să se lamenteze. Dobitocul!...

Incercă să repete jocul mental. Nu fii slab, Pavele, nu fii prost!... Zadarnic. Tremura numai. Un desgust fără margeni. Fie şi aşa. Păcat. Haide, mai e timp, oricând e timp. Haide, acum!... Dar sentimentul de ciudă şi de risipire stăruia. Imi ratez şi moartea... Uite unde am ajuns... Inchise ochii. Sunt multe stele pe cer; haide, sunt multe stele... Simţi un dor nebun, stupid, să se pipăie, să-şi lunece mâna pe tot trupul. Slăbiciunea aceasta îl enervă. Apropie ţeava revolverului de gură, aşteptă o clipă — apoi trase, fără motiv. Trupul tot i se zgudui. Mâna stângă încercă să se pipăie, dar rămase moale, atârnând pe piept. In acea clipă dori toate lucrurile, ca într'o căzătură fără sfârşit, o lunecare vertiginoasă către un fund de nimeni cunoscut.

SFÂRŞIT

Acest prim popas al „Intoarcerei din Rai" a fost scris în 1931—1933.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

INSTITUTUL DE
ARTE GRAFICE
LUCEAFĂRUL
NUMA POMPILIU, 7-9
BUCUREŞTI, 2